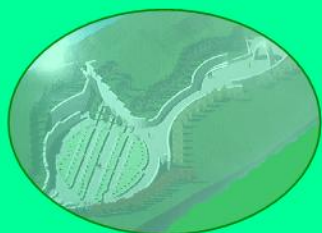

KUVENDI KOMUNAL

Plani Zhvillimor Komunal

Shtime

2009-2020

shtator 2009

PËRMBAJTJA:

I. HYRJE

- I.1. SISTEMI I PLANIFIKIMIT HAPËSINOR NË KOSOVË
- I.2. PËRFITUESIT E PROJEKTIT
- I.3. BURIMI I TË DHËNAVE PËR HARTIMIN E PROFILIT KOMUNAL
- I.4. ROLI DHE NATYRA E PLANIT ZHVILLIMOR KOMUNAL

II. ROLI I PJESMARRËSVE

- II.1. ROLET – VENDIMMARRËSE / JO-VENDIMMARRËSE
- II.2. QEVERISJA KOMUNALE
- II.3. NDARJA ADMINISTRATIVE DHE QEVERISJA E KOMUNËS SË SHTIMES

III. PROFILI I ZHVILLIMIT HAPËSINOR

- III.1. HISTORIKU I KOMUNËS
- III.2. POZITA GJEORAFIKE ,KUFIJTË,MADHËSIA DHE MIKROPOZITA E SHTIMES
- III.3. ZHVILLIMI DEMOGRAFIK I KOMUNËS SË SHTIMES
 - III.3.1. NUMRI I POPULLSISË
 - III.3.2. DENDËSIA E POPULLSISË
 - III.3.3. SHTIMI NATYROR I POPULLSISË
 - III.3.4. STRUKTURA E POPULLSISË SIPAS MOSHËS DHE GJINISË
 - III.3.5. STRUKTURA E POPULLSISË
 - III.3.6. STRUKTUR EKONOMIKE E POPULLSISË
 - III.3.7. FAMILJA DHE KARKTERISTIKAT E SAJË
 - III.3.8. LËVIZJA MEKANIKE E POPULLSISË-MIGRIMET
 - III.3.9. PARASHIKIMI DEMOGRAFIK DERI NË VITIN 2020
- III.4. ÇËSHTJET SOCIALE NË KOMUNËN E SHTIMES
 - III.4.1. ARSIMI
 - III.4.2. SHËNDETËSIA
 - III.4.3. PAPUNËSIA
 - III.4.4. VARFËRIA
 - III.4.5. KULTURA,RINIA DHE SPORTI
 - III.4.6. BARAZIA GJINORE
- III.5. SHËRBBIMET PUBLIKE DHE ADMINISTRATIVE
 - III.5.1. ADMINISTRATA KOMUNALE
 - III.5.2. ZYRA KOMUNALE PËR PUNËSIM
 - III.5.3. QENDRA PËR PUNË SOCIALE
 - III.5.4. ADMINISTRATA PENSIONALE
 - III.5.5. STACIONI POLICOR I KOSOVËS
 - III.5.6. SHËRBBIMI I ZJARRËFIKËSVE
 - III.5.7. SHËRBBIMET E PTT
- III.6. VENDBANIMET
 - III.6.1. TIPI I VENDBANIMEVE DHE SHTRIRJA HAPËSINORE
 - III.6.2. SHPËRNDARJA E VENDBANIMEVE SIPAS MADHËSIS
 - III.6.3. TIPIZIMI MORFOLOGJIK-URBANISTIK I VENDËBANIMEVE
 - III.6.4. FUNKSIONALITETET I VENDBANIMEVE
 - III.6.5. RRJETI I VENDBANIMEVE
 - III.6.6. KARAKATERISTIKAT E VENDBANIMEVE SIPAS ZONAVE
 - III.6.7. BANIMI NË KOMUNËN E SHTIMES

- III.6.8. VENDBANIMET JOFORMALE
- III.6.9. SHFRYTËZIMI I TOKËS NË KOMUNËN E SHTIMES
- III.7. KARAKTERISTIKAT FIZIKO-GJEORAFIKE DHE MJEDISI
 - III.7.1. NDËRTIMI GJEOLOGJIK DHE MBËRTHIMI TEKTONIK
 - III.7.2. KARAKTERISTIKAT LITOSTRATIGRAFIKE
 - III.7.3. TEKTONIKA
 - III.7.4. SEIZMIKA
 - III.7.5. RELIEVI
 - III.7.6. EROZIONI DHE VËRSHIMET
 - III.7.7. KUSHTET KLIMATIKE ,VALORIZIMI KLIMATIK ,KARAKTERISTIKAT
 - III.7.8. HIDROGRAFIA
 - III.7.9. TOKAT
 - III.7.10. BOTA BIMORE DHE SHTAZORE
 - III.7.11. PYJET
 - III.7.12. LIVADHET DHE KULLOSAT
 - III.7.13. NDOTJA E UJIT
 - III.7.14. DEGRADIMI I LUMENJËVE
 - III.7.15. NDOTJA E AJRIT
 - III.7.16. DEGRADIMI I TOKËS
 - III.7.17. TRASHËGIMIA KULTURORE
 - III.7.18. TRASHËGIMIA NATYRORE
- III.8. ZHVILLIMI EKONOMIK
 - III.8.1. STRUKTURA EKONOMIKE NË KOMUNËN E SHTIMES
 - III.8.2. BUJQËSIA
 - III.8.3. PYJET
 - III.8.4. BLEGTORIA, SHPEZËTARIA DHE BLETARIA
 - III.8.5. SHKALLA E PARCELIZIMIT
 - III.8.6. TRANSPORTI
 - III.8.7. TREGTIA
 - III.8.8. TURIZMI
 - III.8.9. INDUSTRIA
 - III.8.10. MINJERAT DHE XEHETARIA
 - III.8.11. TREGU I PUNËS
 - III.8.12. SHERBIMET BANKARE
 - III.8.13. PROJEKTET KAPITALE TË REALIZUARA NË PERIUDHËN 2001-2008
- III.8. INFRASTRUKTURA
 - III.8.1. INFRASTRUKTURA RRUGORE
 - III.8.2. TRANSPORTI PUBLIK
 - III.8.3. ENERGJIA ELEKTRIKE
 - III.8.4. INFRASTRUKTURA E FURNIZIMIT ME UJË
 - III.8.5. SISTEMI I KANALIZIMIT
 - III.8.6. TELEKOMUNIKACIONI
 - III.8.7. MENAGJIM
- IV. SWOT ANALIZA – KOMUNA SHTIME
 - IV.1. SFIDAT E IDENËIFIKUARA NË KOMUNËN E SHTIMES
- V. POTENCIALET LOKALE TË IDENËIFIKUARA
- VI. RAPORTI I TAKIMIT TË PARË PUBLIK

FAZA E DYTË**VIZIONI, PARIMET DHE CAQET**

I. HARMONIZIMI ME PLANIN HAPËSINOR TË KOSOVËS

II. KARAKTERISTIKAT PËR ZONËN E KALTËR

II.1. VIZIONI PËR ZONËN E KALTËR

II.2. QËLLIMET E PËRGJITHSHME PËR ZONËN E KALTËR

II.3. ZONAT ME INËERES TË VECANËË NË ZONËN E KALTËR

III. VIZIONI PËR KOMUNËN E SHTIMES

IV. QËLLIMET AFATËGJATE TË ZHVILLIMIT

V. PRIORITETET STRATEGJIKE

FAZA E TRETË**KORNIZA E ZHVILLIMIT HAPËSINOR**

I. KORNIZA E ZHVILLIMIT HAPËSINOR KOMUNAL

I.1. KONCEPTET KRYESORE TË ZHVILLIMIT HAPËSINOR

I.2. ZONAT DHE AKTIVITETET E TYRE

I.3. QENDRAT DHE ORGANIZIMI FUNKSIONAL I VENDBANIMEVE

I.4. STRUKTURA E ZHVILLIMIT HAPËSINOR

I.4.1. ZHVILLIMI EKONOMIK

I.4.2. POPULLSIA, VENDBANIMET, ÇËSHTJET SOCIALE, TRASHËGIMIA

4.2.1. VENDBANIMET

4.2.2. PARASHIKIMET DEMOGRAFIKE

4.2.4. ZHVILLIMI I VENDBANIMEVE

4.2.5. VENDBANIMET JO FORMALE

I.4.3. INFRASTRUKTURA SOCIALE

4.3.1. ARSIMI

4.3.2. INSTITUCIONET SHËNDETËSORE

4.3.3. PUNËSIMI

4.3.4. KULTURA, SPORTI DHE REKREACIONI

4.3.5. BARAZIA GJINORE

4.3.6. TRASHËGIMIA KULTURORE

I.4.4. MOBILITETI DHE RRJETI I TRAFIKUT

4.4.1. RRJETI RRUGOR

4.4.2. SISTEMI I FURNIZIMIT ME UJË TË PIJSHËM

4.4.3. RRJETI I KANALIZIMIT DHE UJËRAT ATMOSFERIKE

4.4.4. RRJETI ENERGJETIK DHE TELEKOMUNIKIMIT

4.4.5. MENAXHIMI I MBETURINAVE

I.4.5. MJEDISI DHE PEIZAZHI

4.5.1. MBROJTJA E LUMENJËVE NGA NDOTJA

4.5.2. MBROJTJA NGA DEGRADIMET

4.5.3. FATKEQËSITË ELEMENËARE DHE MASAT MBROJTËSE

4.5.4. MBROJTJA NGA EROZIONI

4.5.5. TËRMETET

4.5.6. ZJARRET

4.5.7. TRASHËGIMIA NATYRORE

I.5. SHENJIMI I ZONAVE URBANE EKZISTUESE DHE TË PROPOZUARA PËR ZHVILLIMIN E ARDHSHËM DHE NDËRTIMIN E ZONAVE JASHTË ZONËS URBANE

I.6. SHENJIMI I ZONAVE TË RËNDËSISHME STRATEGJIKE, ZONAVE TË VECANËA TË APROVUARA NË PLANIN HAPËSINOR TË KOSOVËS OSE PLANET E ZONAVE TË VECANËA

I.7. PROJEKTET STRATEGJIKE TË PARAPARA NË PLANIN HAPËSINOR TË KOSOVËS

FAZA E KATËRT**STRATEGJIA E ZHVILLIMIT HAPËSINOR****I. STRATEGJIA E ZHVILLIMIT KOMUNAL**

- I.1. STRATEGJIA E ZHVILLIMIT SOCIAL DHE ADMINISTRATËS
- I.2..STRATEGJIA PËR KRIJIMIN E KUSHTEVE MË TË MIRA NË VISET RURALE
- I.3. STRATEGJIA E ZHVILLIMIT KOMPAKT DHE FUNKSIONALIZIMIT TË VENDBANIMEVE
- I.4. STRATEGJIA E ZHVILLIMIT TË QËNDRUESHËM MJEDISOR
- I.5. STRATEGJIA PËR MBROJTJEN E TOKAVE BUJQËSORE
- I.6. STRATEGJIA E ZHVILLIMIT EKONOMIK
- I.7. STRATEGJIA E ZHVILLIMIT TË INFRASTRUKTURËS

FAZA E PESTË**DISPOZITAT PËR ZBATIM****I. DISPOZITAT PËR ZBATIM**

- I.1.DISPOZITAT E PËRGJITHSHME
- I.2.DETYRAT DHE MASAT PËR ZBATIMIN E PLANIT
- I.3.KUSHTET PËR PËRCAKTIMIN E DESTINIMIT TË SIPËRFAQEVE NË TERRITORIN E KOMUNËS
- I.4. KUSHTET PËR RREGULLIMIN E HAPËSIRËS
- I.5. ZHVILLIMI I VENDBANIMEVE DHE NDËRTIMET TJERA JASHTË TYRE
- I.6. ZHVILLIM SOCIAL DHE ADMINISTRATË EFIKASE
- I.7.MJEDIS I PASTËR DHE ATRAKTIV
- I.8. ZHVILLIMI EKONOMIK I KOMUNËS
- I.9.KUSHTET PËR VENDOSJEN E KORRIDOREVE APO TRASEVE, SIPËRFAQEVE KOMUNIKUESE DHE SISTEMEVE TJERA TË INFRASTRUKTURËS
- I.10. DISPOZITAT PËRFUNDIMTARE

TABELA E SHKURTESAVE:

AKM	Agjencia Kosovare e Mirëbesimit
AKK	Asociacioni i Komunave të Kosovës
BB	Banka Botërore
BE	Bashkimi Evropian
BPV (GDP)	Bruto Produkti i Vendit (Gross Domestic Product)
BKK	Buxheti i Konsoliduar i Kosovës
ESK	Enëi Statistikor i Kosovës
FMN (IMF)	Fondi Monetar Ndërkombëtar
GND	Të ardhurat nacionale në dispozicion
KKSH	Kuvendi Komunal i Shtime
MMPH	Ministria e Mjedisit dhe Planifikimit Hapësinor
IPH	Instituti për Planifikim Hapësinor
ZHEL	Zhvillimi Ekonomik Lokal
NVM	Ndërmarrje të vogla dhe të mesme
MTPT	Ministria e Transportit dhe Post -Telekomunikacionit
OBSH	Organizata Botërore e Shëndetësisë
OJQ	Organizata joqeveritare
OSBE	Organizata për Siguri dhe Bashkëpunim në Evropë
PZHK	Plani Zhvillimor Komunal
PZHU	Plani Zhvillimor Urban
PSZHAKSH	Plani Strategjik Zhvillimor Afatmesëm komunës Shtime
KKSH	Kuvendi Komunal Shtime
ZKK	Zyra Komunale për Komunitete
UNHCER	United nation Developmenë program
UNDP	Programi i kombeve të Bashkuara për zhvillim United Nations High Commissioner for refugees Komisioni i lartë i kombeve të bashkime për refugjat

LISTA E SKEMAVE

Roli i pjesëmarrësve

- Skema 1. Skema e mobilizimit institucional
Skema 2. Struktura organizative e komunës së Shtimes.

LISTA E TABELAVE

II. Roli i pjesëmarrësve

- Tabela 1. Ndarja administrative në Komunën e Shtimes
Tabela 2.. Grupet punuese komunale
Tabela 3. Grupet punuese këshilli i ekspertëve

III. Profili i zhvillimit hapësinor

Zhvillimi demografik, social dhe vendbanimet e Shtimes

- Tabela 4. Numri i popullsisë sipas regjistrimeve
Tabela 5. Numri i popullsisë sipas indeksit bazik dhe vargor në komunën e Shtimes sipas regjistrimit
Tabela 6. Dendësia e popullsisë në vendbanimet e komunës Shtimes
Tabela 7. Kontingjenët më të rëndësishëm të strukturës së moshës dhe gjinisë
Tabela 8. Struktura etnike e popullsisë
Tabela 9. Numri dhe Përqindja e popullsisë së aftë për punë në Shtime
Tabela 10. Migrimet në komunën e Shtimes, Migrimet në botën e jashtme dhe ato definitive
Tabela 11. Graviteti i vendbanimeve në objekte shëndetësore
Tabela 12. Diagnozë më të shpeshta gjatë vitit 2008 në Shtime
Tabela 13. Përqindja e të punësuarve sipas gjinisë dhe pozitave udhëheqëse në Shtime, 2008.
Tabela 14. Struktura e vendbanimeve sipas madhësisë demografike në periudhën 1991-2008*
Tabela 14. Zhvillimi demografik i Shtimes deri sot
Tabela 15. Popullsia dhe dendësia e banimit në zonat e ndërtuara, në hektar*
Tabela 16. Rrjeti i vendbanimeve dhe dendësia e popullsisë në km²
Tabela 17. Dendësia dhe distanca mesatare e vendbanimeve në komunë
Tabela 18. Struktura e vendbanimeve sipas madhësisë
Tabela 19. Indikatorët themelorë të hapësirës Kodrinore-malore, mbi 700m, më 1981
Tabela 20. Dendësia e popullsisë sipas zonave të lartësisë mbidetare në komunë në vitin 2008
Tabela 21. Numri i vendbanimeve dhe i popullsisë së komunës, sipas largësisë nga qendra komunale në vitin 1948 dhe 2008
Tabela 22. Shfrytëzimi i tokave në hektar
Tabela 23. Sipërfaqet e varrezave

Karakteristikat fiziko-geografike dhe mjedisi

- Tabela 24. Pjesëmarrja e sipërfaqeve nëpër kate hipsometrike në komunën e Shtimes
Tabela 25. Shkalla e erozionit
Tabela 26. Kategoria e erozionit
Tabela 27. Të dhënat meteorologjike për temperaturat
Tabela 28. Të dhënat meteorologjike për lagështinë
Tabela 29. Sasia e reshjeve në milimetra
Tabela 30. Të reshurat e borës
Tabela 30. Mesataret mujore të diellzimit – orë me diell/muaj
Tabela 31. Tipet e tokave në Komunën e Shtimes
Tabela 32. Pasuria pyjore
Tabela 33. Shfrytëzimi i tokave
Tabela 34. Vlera mesatare të analizave fiziko- kimike të ujrave sipërfaqësore sipas profileve në pellgjet e Kosovës -2005/2006/2007

Tabela 35.	Dukurit negative në shtratin e lumejve
Tabela 36.	Lokalitetet e ujërrjedhjet me mbeturina
Tabela 37.	Ndotja e ajrit nga automjetet
Tabela 38.	Lokalitete arkeologjike
Tabela 39.	Monumenët e trashëgimisë kulturore
Tabela 40.	Lista e objekteve të natyrës, të propozuar për mbrojtje

Zhvillimit ekonomik dhe infrastruktura

Tabela 41.	Struktura e punëkërkueseve sipas kualifikimit/moshës
Tabela 42.	Rrjeta e rrugëve në komunën e Shtimes
Tabela 43.	Rrugët magjistrale dhe aktivitet
Tabela 44.	Numri i banorëve me qasje direkt në rrugët magjistrale dhe regionale
Tabela 45.	Kategorizimi i rrugëve në komunën e Shtimes
Tabela 46.	Statusi i rrugëve në vendbanimet në komunën e Shtimes
Tabela 47.	Qasja në transportin publik dhe statusi i rrugëve në vendbanimet në komunën të Shtimes
Tabela 48.	Vendbanimet pa qasje në transportin publik dhe rrugë të asfaltuara
Tabela 49.	Trafostacionet në komunën e Shtimes
Tabela 50.	Trafostacionet – Drejtimi i Rashincës
Tabela 51.	Trafostacionet – Drejtimi i Petrovës
Tabela 52.	Trafostacionet – Drejtimi i Shtimes
Tabela 53.	Trafostacionet – Drejtimi i Caralevës
Tabela 54.	Trafostacionet – Drejtimi i Kosharës
Tabela 55.	Rezervuarët e ujit dhe qasja e popullatës në ujësjellës
Tabela 56.	Rrjeti i telefonisë fikse
Tabela 57.	Foltor publike
Tabela 58.	Organizimi i mbeturinave në vendbanime
Tabela 59.	Parashikimi demografik – zona lindore e komunës
Tabela 60.	Parashikimi demografik zona e gjelbër përëndimore
Tabela 61.	Rrjeti i rrugëve sipas kategorisë
Tabela 62.	Mirëmbajtja e rrugëve lokale
Tabela 63.	Asfaltimi i rrugëve në të ardhmën
Tabela 64.	Rrjeti i energjisë elektrike, sipas kapaciteteve
Tabela 65.	Klasifikimi i kategorive të tokave sipas spërfaqes
Tabela 66.	Sipërfaqe të lira për zgjerimin e vendbanimeve
Tabela 67.	Objekte të trashëgimisë natyrore në zonën aktive
Tabela 69.	Rrugë lokale sipas statusit në të ardhmen
Tabela 70.	Foltore publike të planifikuara

LISTA E GRAFIKUNEVE

III. PROFILI ZHVILLIMIT HAPËSINOR

Zhvillimi demografik, social dhe vendbanimet e Shtimes

Grafiku 1.	Numri i popullsisë në komunën e Shtimes sipas regjistrimit
Grafiku 2.	Numri i popullsisë sipas indeksit bazik dhe vargor në komunën e Shtimes sipas regjistrimit
Grafiku 3.	Numri i popullsisë sipas vendbanimeve në Shtime
Grafiku 4.	Dendësia e popullsisë krahas lartësisë mbidetare të vendbanimeve në Shtime
Grafiku 5.	Shtimi natyror në promil për vitin 2006 në Shtime
Grafiku 6.	Piramida e popullsisë së komunës së Shtimes në vitin 2004
Grafiku 7.	Tri grup-moshat e popullsisë së komunës së Shtime
Grafiku 8.	Përqindja e popullsisë sipas gjinisë në komunën e Shtimes
Grafiku 9.	Përqindja e popullsisë bujqësore sipas viteve dhe krahasimi me Kosovën dhe Sllovenin
Grafiku 10.	Përqindja e familjeve sipas numrit të anëtareve
Grafiku 11.	Objektet shkollore, m ² për nxënës dhe numri i turneve në shkollë, 2008

- Grafiku 12.** Numri i nxënësve për mësimdhënës dhe kualifikimet e personelit arsimor
- Grafiku 13.** Punëtorët shëndetësor në 10 000 banorë dhe gravitimi.
- Grafiku 14.** Ofrimi i shërbimeve mjekësore për vitin 2008
- Grafiku 15.** Shkalla e pjesëmarrjes në % dhe shkalla e papunësisë sipas gjinisë
- Grafiku 16.** Punëkërkesit sipas komunave Shtime, Suharekë, Malishevë dhe Lipjan, 2008.
- Grafiku 17.** Shkalla e papunësisë sipas moshës dhe gjinisë
- Grafiku 18.** Shkalla e papunësisë sipas statusit të arsimimit
- Grafiku 19.** Shkalla e Varfërisë në Shtime UNDP, RZHNJ, 2004
- Grafiku 20.** Shkalla e Varfërisë në Shtime krahasuar me disa komuna tjera dhe mesatarja e Kosovës, RZHNJ, 2004
- Grafiku 21.** Raporti i nxënësve sipas gjinisë në shkollat fillore dhe të mesme, 2008
- Grafiku 22.** Numri i vendbanimeve sipas madhësisë demografike për periudhën 1991-2008
- Grafiku 23.** Pjesëmarrja e sipërfaqeve, e popullsisë dhe e vendbanimeve në vitin 2008 sipas lartësisë mbidetare

Karakteristikat fiziko-gjeografike dhe mjedisi

- Grafiku 24.** Shfrytëzimi i tokave
- Grafiku 25.** Trëndafili i erërave
- Grafiku 26.** Shpejtësia e erërave
- Grafiku 27.** Sipërfaqet pyjore

Zhvillimit ekonomik dhe infrastruktura

- Grafiku 28.** Tokat bujqësore sipas strukturës kultivuese dhe pronësisë për periudhën 1987 - 2007
- Grafiku 29.** Llojet e kulturave bujqësore sipas pronësisë për periudhën 1987 – 2007
- Grafiku 30.** Rendimenët e disa kulturave bujqësore të shprehura në kg/ha për periudhën 1987 - 2007
- Grafiku 31.** Trendi i zhvillimit të blegtorisë, shpeztarisë dhe bletarisë, për periudhën 1981-2002
- Grafiku 32.** Gjatësia e rrugëve në territorin e komunës së Shtimes
- Grafiku 33.** Numri i bizneseve dhe punëtorëve në 100b.
- Grafiku 34.** Numri i punëtorëve dhe bizneseve në 100b
- Grafiku 35.** Përqindja e investimeve kapitale sipas sektorëve në K Shtime për periudhën 2001-2008
- Grafiku 36.** Financimi i projekteve kapitale sipas burimeve financiare në KK Shtime në periudhën 2001-2008
- Grafiku 37.** Numri i projekteve kapitale sipas vendbanimeve në K Shtime për periudhën 2001-2008
- Grafiku 38.** Sipërfaqja e tokave me rrugë sipas parcelave kadastrale në komunën e Shtimes
- Grafiku 39.** Pjesëmarrja e popullsisë në rrugë magjistrale dhe regjionale
- Grafiku 40.** Popullsia me qasje në transport publik
- Grafiku 41.** Cilësia e ujit të pijshëm në ujësjellësin e Shtimes
- Grafiku 42.** Cilësia e ujit të pijshëm nga bunarët në rajonin rural në Shtimes
- Grafiku 43.** Rrezikshmëria e ndotjes së bunarëve në vendbanimet rurale
- Grafiku 44.** Shtrirja e rrjetit të telefonisë fikse dhe % e mbulimit të popullatës

LISTA E HARTAVE

III. PROFILI ZHVILLIMIT HAPËSINOR

- Harta 1.** Komunitet kadastrale
- Harta 2** Pozita gjeografike e komunës së Shtime

Zhvillimi demografik, social dhe vendbanimet e Shtimes

Harta 3	Numri i popullsisë sipas viteve
Harta 4	Numri i banoreve të vendbanimeve në km ²
Harta 5	Objektet shkollore dhe gjendja e tyre në komunën e Shtimes
Harta 6	Shtrirja hapësinore e objekteve shëndetësore
Harta 7	Shkalla e papunësisë dhe varfërisë
Harta 8	Kultura, rini dhe sporti në komunën e Shtimes
Harta 9	Vendbanimet sipas madhësisë në komunën e Shtimes
Harta 10	Organizimi administrativ i komunës së Shtimes
Harta 11	Rrjeti i vendbanimeve
Harta 12	Vendbanimet dhe dendësia e popullsisë
Harta 13	Shtrirja e vendbanimeve sipas lartësisë mbidetare në komunën e Shtimes
Harta 14	Harta e vendbanimeve jo formale
Harta 15	Shfrytëzimi i tokës në komunën e Shtimes
Harta 16	Lokacioni i varrezave në Komunën e Shtimes

Karakteristikat fiziko-geografike dhe mjedisi

Harta 17	Harta gjeologjike
Harta 18	Harta sizmike e komunës së Shtimes
Harta 19	Hipsometria e terrenit në komunën e Shtimes
Harta 20	Pjerrtësitë e terrenit në komunën e Shtimes
Harta 21	Ekspozicioni i terrenit në komunën e Shtimes
Harta 22	Harta e erozionit të komunës së Shtimes
Harta 23	Harta e vërshimeve të komunës së Shtimes
Harta 24	Harta e lumenjve në komunën e Shtimes
Harta 25	Harta pedologjike e komunës së Shtimes
Harta 26	Boniteti i tokës në komunën e Shtimes
Harta 27	Pyjet në komunën e Shtimes
Harta 28	Ndotja e lumenjve në komunën e Shtimes
Harta 29	Gurthyesit, degradimi i tokës dhe shtretërve të lumenjve
Harta 30	Trashëgimia kulturore dhe trashëgimia natyrore

Zhvillimit ekonomik dhe infrastruktura

Harta 31	Zonat bujqësore sipas karakteristikave
Harta 32	Shtrirja e pyjeve dhe kullosave në komunën e Shtimes
Harta 33	Organizimi i transportit publik në vendbanimet e Shtimes
Harta 34	Shpërndarja e aktiviteteve tregtare në K. Shtimes
Harta 35	Shpërndarja e aktiviteteve hoteliere në komunën e Shtimes
Harta 36	Shpërndarja e aktiviteteve industriale në komunën e Shtimes
Harta 37	Pasuritë nënëokësore dhe shpërndarja e aktiviteteve xehetaro-minerare
Harta 38	Shpërndarja e investimeve kapitale në komunën e Shtimes periudhë 2001-2008
Harta 39	Rrjeti i rrugëve
Harta 40	Statusi (gjendja) e rrugëve
Harta 41	Rrjeti energjetik
Harta 42	Puset për furnizim me ujë të pijshëm
Harta 43	Rrjeti i furnizimit me ujë
Harta 44	Rrjeti i kanalizimit
Harta 45	Antenat e telefonisë mobile
Harta 46	Trekendeshi zhvillimit ekonomik
Harta 47	Skenari A: Zhvillim linear
Harta 48	Skenari B: Zhvillim monocentrik
Harta 49	Skenari C: (propozim): Zhvillim policentrik dhe i qëndrueshëm
Harta 50	Funksionet e zonave
Harta 51	Funksionet e zonës së gjelbër

Harta 52	Zhvillimi i industrisë ushqimore
Harta 53	Zhvillimi i vendbanimeve
Harta 54	Rrjeti i vendbanimeve sipas rëndësisë
Harta 55	Vendbanimeve jo formale
Harta 56	Zhvillimi social
Harta 57	Kompleksi memorial i Reçakut
Harta 58	Koneptet e zhvillimit të infrastrukturës rrugore
Harta 59	Koneptet e zhvillimit të infrastrukturës së kanalizimit
Harta 60 - 71	Përkufizimi i sipërfaqeve ndërtimore
Harta 72	Impianti i planifikuar për ndërtim
Harta 73	Mbrojtja nga degradimet
Harta 74	Vershimet dhe erozioni
Harta 75	Zonimi i vendbanimeve pranë autostradës

I. HYRJE

Kuvendi Komunal i Shtimes ka marrë vendim për hartimin e Planit Zhvillimor Komunal, në Shtator 2007. Me datën 05.11.2008 u nënshkrua kontrata me kohëzgjatje prej 8 muajve në mes K. K. Shtime dhe **N. Sh. P.** Data-GIS-consulting.

Qëllimi i projektit – Qëllimi kryesor i këtij projekti është që komuna e Shtimes të ketë një plan zhvillimor komunal modern, efikas dhe të bazuar në norma e standarde evropiane. Ky projekt do të jetë në harmoni të plotë me objektivat e „Ligjit Nr.03/L-106 për ndryshimin e Ligjit për Planifikim Hapësinor Nr. 2003-14” si dhe harmonizim të plotë me Planin Hapësinor të Kosovës.

Plani Zhvillimor Komunal do të sigurojë një bazë për një zhvillim të qëndrueshëm për komunën e Shtimes. Zhvillimi i qëndrueshëm nuk nënkupton vetëm ruajtjen e mjedisit kryesor, por edhe shfrytëzimin e përkohshëm të resurseve për zhvillim ekonomik, për gjeneratat e ardhshme dhe balancimin e zhvillimeve hapësinore. Kjo do të thotë që të ri koordinohen kërkesat sociale dhe ekonomike për hapësirën me funksionet e saj kulturore dhe ekologjike, kështu që të kontribuojnë në balancimin e zhvillimeve hapësinore.

Plani zhvillimor është dokument, që hartohet për territorin e komunës së Shtimes për periudhën e ardhme kohore deri në vitin 2020 dhe jep udhëzime konkrete për veprimet që duhet të ndërmerren: Pse duhet ndërmarr ato veprime, po ashtu, sqaron se si duhet të realizohen veprimet e tilla?. Veprime këto që do të ndikojnë në përmirësimin e jetës së qytetarëve të komunës së Shtimes, duke ndikuar në ngritjen e kualitetit social, ekonomik dhe fizik të hapësirës përkatëse.

Plani Zhvillimor komunal jep mundësi të vazhdimësisë së planifikimit edhe për të ardhmen (pas periudhës së caktuar). Në dokumentin e planit merren vendime afatgjate, por gjithmonë duke pasur parasysh fleksibilitetin e planit, kur dihet se: në të ardhmen mund të paraqiten rrethana të reja që kërkojnë modifikime të vazhdueshme (kërkesat e ndryshme të popullsisë, ndryshimet në politikën qeveritare, parimet ndërkombëtare etj.).

PZHK tani orientohet kah procesi dhe veprimi, fillon me konsensus mbi çështjet, është seleksionuar dhe i fokusuar duke adresuar përparësitë dhe mangësitë. Është proces në të cilin përfshihet edhe ajo që është e paplanifikuar. Këtij procesi i paraprinë një vizion realist dhe i qëndrueshëm. Me aprovimin e dokumentit, i cili do të jetë i hartuar përmes procesit të konsultimeve publike dhe i bazuar në vlerësimin e gjendjes ekzistuese, resurseve potenciale, duke identifikuar çështje apo fusha ku duhet ndërmarrë veprime urgjente, me qëllim të mbrojtjes, kultivimit dhe zhvillimit të vlerave socio-ekonomike dhe mjedisore të komunës së Shtimes.

Rezultat i përfundimit të Planit do të jetë informata përmbajtësore për gjendjen demografike-sociale, ekonomike, infrastruktura, mjedisi në Shtime. Në shtrirjen hapësinore të dukurive, do të duken qartë, caqet e zhvillimit të Komunës dhe zonat me prioritet për intervenim nga do të rrjedhin propozimet për zhvillimin e ardhshëm hapësinor dhe mënyrën se si do të arrihet ky zhvillim.

I.1. SISTEMI I PLANIFIKIMT HAPËSINOR NË KOSVË

Sistemi i planifikimit në bazë të „Ligjit Nr.03/L-106 për ndryshimin e Ligjit për Planifikim Hapësinor Nr. 2003-14” Nivelet e planifikimit në bazë të Nenit 9 janë dy nivele:

1. Planifikimi për territorin e Kosovës
2. Planifikimi për territorin e Komunave

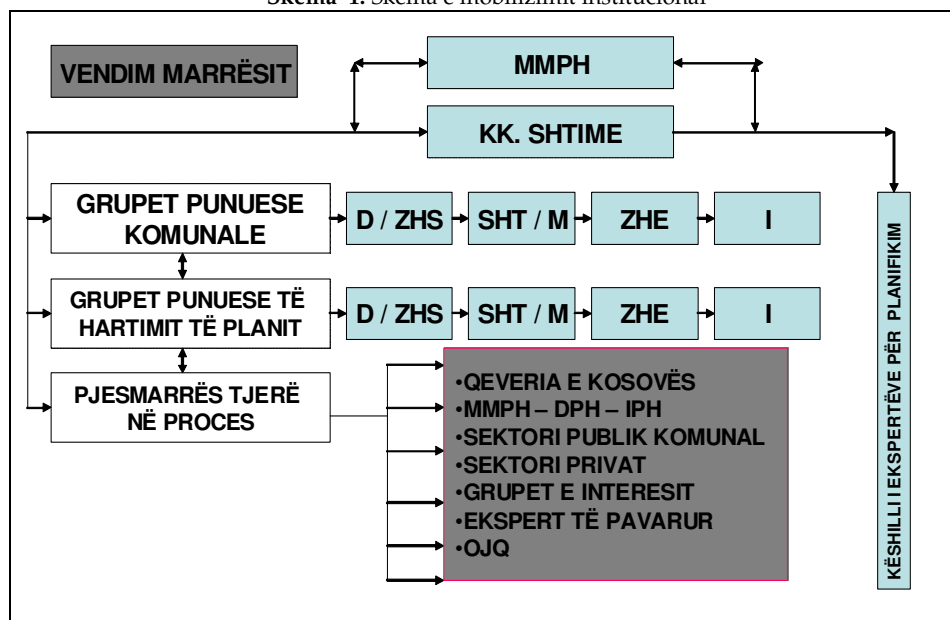
Llojet e planeve në bazë të Nenit 10.2 në nivel të Komunës janë këto:

1. Plani zhvillimor i komunës
2. Plani zhvillimor urban
3. Plani rregullativ urban

Në bazë nenit 13.1 Secila komunë është përgjegjëse për përgatitjen e Planit zhvillimor të Komunës, i cili mbulon territorin e saj. Ky plan është strategjik dhe muti-sektorial, i cili përcakton caqet afatgjata të zhvillimit ekonomik, shoqëror dhe hapësinor. Plani zhvillimor i komunës duhet të përfshijë planin për zhvillimin e zonave urbane dhe rurale të komunës.

Në bazë të Nenit 14.1 Komuna përgatitë Planin Zhvillimor Komunal dhe Urban për të gjitha territoret urbane brenda territorit të komunës. Plani Zhvillimor Urban është plan strategjik multi-sektorial, i cili përcakton synimet afat gjata për zhvillimin dhe menaxhimin të zonave urbane, për periudhën më së paku pesë (5) vjeçare.

Skema 1. Skema e mobilizimit institucional

PZHK bazohet në gjendjen ekzistuese sociale, ekonomike dhe mjedisore dhe është proces gjithëpërfshirës, transparentë me pjesëmarrje publike në vendimmarrje. Pjesëmarrja publike nënkupton involvimin e të gjithë faktorëve relevant në interes të komunës : Drejtoritë komunale, Ministritë e Qeverisë së Kosovës, Institucionet shkencore dhe hulumtuese, Organizatat e shoqërisë civile, komunale etj.

Bazuar në kornizën logjike të aktiviteteve, ky proces planifikohet të zgjasë 8 muaj.

Skema paraqet mobilizimin institucional të pjesëmarrjes në procesin e hartimit të PZHK-së.

PZHK bazohet në:

- Parimet e përcaktuara me Ligj
- Vizionin dhe caqet strategjike
- Raportet e sektorëve të rëndësishëm
- Strategjitë zhvillimore të sektorëve të ndryshëm
- Elemente tjera të përcaktuara me akte të veçanta

Si i tillë, Plani përcakton, parimet dhe qëllimet afatgjate të planifikimit hapësinor për periudhën deri në vitin 2020. Gjithashtu përcakton afatet kohore reale dhe implikimet buxhetore.

Korniza për hartimin e PZHK përbëhet nga pesë faza:

Faza I -Përgatitja e profilit dhe vlerësimi i gjendjes ekzistuese

Faza II - Vizioni, Parimet dhe Caqet

Faza III - Korniza e Zhvillimit Hapësinor

Faza IV - Strategjitë dhe veprimet për zbatim

Faza V- Dispozitat për zbatim

- **Faza e parë e Planit është hartimi i profilit**– dokumenti mbi gjendjen ekzistuese të zhvillimit hapësinor në Komunë. Ky është dokumenti bazë për njohjen dhe vlerësimin e gjendjes ekzistuese të zhvillimeve në hapësirë, si dhe përcakton orientimet themelore për hartimin e PZHKsë
- **Fazës së dytë të Planit** - dokumentit strategjik Vizioni, parimet dhe caqet strategjike të zhvillimit hapësinor të Komunës.
- **Fazat e tretë e Planit** – Korniza e zhvillimit Hapësinor shpreh parashikimet e dëshiruara hapësinore për territorin e komunës.
- **Faza e katërt** - është Strategjia dhe veprimet për zbatim – Kjo fazë formulon pakon e strategjive dhe veprimet për realizimin e qëllimeve brenda kornizës hapësinore, afatet kohore, implikimet financiare dhe, kornizën institucionale.
- **Faza e pestë** - Përfshin elementet e Zbatimit obligativ, që ndërlidhen me nivelin komunal.

Gjatë hartimit të PZHK -së, struktura e projektit do të ndahet në katër fusha kryesore:

1. Popullsisë, çështjeve sociale, banimit dhe vendbanimet.
2. Mjedisit, përfshirë trashëgiminë kulturore ,natyrore, peizazhet , etj.
3. Zhvillimin ekonomik, industrinë, turizmin, rekreacionin, tregtinë, bujqësinë etj;
4. Infrastrukturës - transportit komunal, komunikimet.

Përveç katër fushave kryesore të projektit janë edhe komponentët tjera që fuqizojnë planin për zbatim gjithëpërfshirës dhe implementues:

1. Plani Zhvillimor Komunal (përgatitja e dokumentit final dhe pranimi i planit nga asambleja komunale) duke përfshirë edhe planin gjeneral të shfrytëzimit të tokës.
2. Rregullimi afatgjatë i zhvillimit hapësinorë dhe ekonomik i komunës së Shtimes duke u bazuar në koncepte të ndryshme të zhvillimit hapësinor.
3. Bashkëpunimi i ngushtë dhe trajnimi i stafit të qeverisë lokale gjatë hartimit të Planit zhvillimor komunal, si dhe do të mundësohet atyre për të vazhduar detyrimet dhe përgjegjësit të cilat dalin nga plani zhvillimor komunal.
4. Trajnimi i stafit të selektuar nga komuna në GIS, i cili do të ofroj njohuri të mira në GIS, si dhe do të jetë ndihmë e madhe në implementimin e projektit.

✓ Paketën e GIS softuerit (me të cilën kompania e realizon projektin) komuna mund ta propozoj, ndërsa kompania Data GIS consulting do ta siguroj brenda ofertës së vet solucionin e MapInfos v. 8.0.

5. Ofrimin e konceptit për GIS infrastrukturë dhe menaxhimin e të dhënave me GIS.

I.2.. PËRFITUESIT E PROJEKTIT

Ky projekt është gjithëpërfshirës dhe shumë dimensional. Andaj, përfitimet janë shumë të rëndësishme nga fakti se do të planifikohet një zhvillim i përgjithshëm në përputhje të plotë me interesat e qytetarëve të komunës së Shtimes. Projekti, gjithashtu do të jetë në harmoni të plotë me politikën e zhvillimit dhe mbrojtjes që ka Qeveria e Republikës së Kosovës dhe vet Qeveria lokale, e që do të jenë në harmoni të plotë edhe me qëllimin e politikave të Unionit Evropian.

Perspektiva evropiane e zhvillimit hapësinor është e orientuar drejt një zhvillimi të balancuar dhe të qëndrueshëm të territorit të vet Unionit Evropian.

Ministrat përgjegjës për Planifikimin Hapësinor në Shtetet Anëtare të Unionit Evropian dhe anëtari i Komisionit Evropian, përgjegjës për Politikën Regjionale, theksuan në Potsdam se: qëllimi i politikave të zhvillimit hapësinor është që të punohet drejt një zhvillimi të balancuar dhe të qëndrueshëm të territorit të Unionit Evropian. Sipas pikëpamjes së Ministrave, është e rëndësishme që të arrihen barabar tri qëllimet fundamentale të politikës evropiane në të gjitha regjionet e UE-së:

- ✓ Kohezioni ekonomik dhe social;
- ✓ Ruajtja dhe menaxhimi i resurseve natyrore dhe i trashëgimisë kulturore;
- ✓ Konkurrencë më e balancuar e territorit evropian.

Në përputhje me këto politika, është edhe Plani hapësinor i Kosovës, që ka për synim arritjen e një zhvillimi të balancuar dhe të qëndrueshëm. Harmonizimi i politikave të tilla zhvillimore ka një rol të rëndësishëm edhe për komunën e Shtimes, e cila gjatë këtij procesi, do të arrij të krijoj një bazë të mirë të planifikimit hapësinor në përputhje me këto politika.

Plani Zhvillimor Komunal që do të hartohet në përputhje të plotë me interesat e qytetarëve të komunës Shtimes dhe që do të bëhet në harmoni me politikën e zhvillimit hapësinor të Kosovës dhe të Unionit Evropian, paraqet një përfitim real dhe afatgjatë për të ardhmen e komunës. Në këtë kontekst, përfituesit kryesor të këtij projekti do të jenë: KK Shtime, Institucionet e Kosovës, komuniteti, sektori shoqëror, sektori privat, OJQ-ët, , grupet e interesit etj.

I.3. BURIMI I TË DHËNAVE PËR HARTIMIN E PROFILIT KOMUNAL

Mbledhja e të dhënave si bazë për hartimin e Planit Zhvillimor Komunal është element i domosdoshëm. Gjatë hartimit të profilit komunal si dhe për vlerësimin i gjendjes ekzistuese janë shfrytëzuar burime dhe metoda të ndryshme për grumbullimin, sistemin dhe analizimin e të dhënave të nevojshme. Grumbullimi i të dhënave është bërë nga strukturat komunale të Shtimes dhe stafi i kompanisë përmes një bashkëpunimi të ngushtë mes grupeve punuese.

Sektorët e Qeverisë komunale kanë bërë grumbullimin e të dhënave bazë në fusha të caktuara duke qenë në përputhje me kërkesat e kompanisë.

Të dhënat bazë për hartimin e Planit Zhvillimor Komunal janë shfrytëzuar nga burime të ndryshme:

- Të dhënat zyrtare nga sektorët e Qeverisë Komunale – plotësimi i veglave të punës.
- Regjistrimi i popullsisë që është realizuar në vitin 2004 nga komuna e Shtimes
- Të dhënat nga zyrat komunale dhe regjionale të Qeverisë së Kosovës (Zyra e Punës dhe punësim, Zyra për mirëqenie sociale, ESK), etj.
- Të dhënat nga sektorë të ndryshëm të Qeverisë së Republikës së Kosovës.
- Të dhënat nga kompanitë publike komunale.
- Plani detal urbanistik – i hartuar nga Enti për Urbanizëm, Prishtinë.
- Parcelat kadastrale – zyra komunale për Kadastër.
- Hartat topografike: 1: 50 000, 1: 25 000
- Orto-fotot (prodhim: viti 2000 dhe 2004) - zyra komunale për Kadastër.
- Puna në terren (ekipet e kompanisë kanë vizituar të gjitha vendbanimet e komunës).
- Aplikimi i GIS dhe GPS
- Literatura shkencore.

Në vazhdimësi të procesit të hartimit të planit, janë grumbulluar të dhëna të reja dhe të rëndësishme, që janë inkorporuar në dokumentin e planit. Kjo nënkupton plotësimin e profilit me të dhëna të reja në të ardhmen deri në përfundimin e projektit.

I.4. ROLI DHE NATYRA E PLANIT ZHVILLIMOR KOMUNAL

a) Promovon interesat e përbashkëta të popullatës në katër fushat kryesore:

- Demografi dhe zhvillim social
- Mjedis dhe shfrytëzim të tokës
- Infrastrukturë dhe
- Zhvillim ekonomik

b) Plani Zhvillimor Komunal duhet të:

- Mundësojë që, përmes një procesi gjithëpërfshirës dhe transparent, të përcaktojë kahet e zhvillimit social, shfrytëzimin mjedisor, mbrojtjes mjedisore, zhvillimit të qëndrueshëm ekonomik dhe infrastrukturë për qasje dhe lidhje më të mirë e mbi të gjitha rritjen e kualitetit të jetesës.
- Ndikojë në vendimet politike, lidhur me investimet publike në infrastrukturë, për t'i përmirësuar shërbimet ndaj qytetarëve;
- Përkrahë zhvillimin e balancuar në mes të zonave urbane dhe zonave rurale me zhvillim ekonomik më të ulët;
- Të jetë udhëzues në hartimin e Planit Zhvillimor Urban
- Identifikojë lokacionet me potencial të zhvillimit hapësinor të komunës;
- Apropojë vendimet lidhur me zonat e industrisë dhe biznesit, banimit, shërbimeve, turizmit dhe trashëgimisë natyrore dhe kulturore;
- Identifikojë rolin e zonave kryesore brenda qytetit dhe atyre rurale, në zhvillimin e përgjithshëm socio-ekonomik dhe kulturor të qytetit dhe komunës.

c) Roli i qeverisë lokale - Qeverisja, si vendimmarrëse dhe implementuese e vendimeve të marruara, duke u mbështet në parimet kryesore:

- Pjesëmarrja publike;
- Sundimi i ligjit;
- Transparenca;
- Përgjegjësia;
- Konsensusi;
- Barazia dhe gjithë përfshirja;
- Efikasiteti dhe
- Llogaridhënia

II. ROLI I PJESËMARRËSVE

Në respektim të parimeve ndërkombëtare të rekomanduara me ligj, e posaçërisht të Agjendës 21 dhe Agjendës së UN-HABITAT, procesi tenton të përfshijë një numër sa më të madh të pjesëmarrësve në fazën përgatitore për hartimin e Planit Zhvillimor Komunal në mënyrë që parimet e gjithë-përfshirjes, transparencës, efikasitetit, barazisë dhe qëndrueshmërisë, të promovohen dhe zbatohen në praktikë nga Komuna.

Në bazë të Ligjit për Planifikim Hapësinor, Plani Zhvillimor Komunal është plan multi-sektorial, i cili merr parasysh zhvillimet e sektorëve që menaxhohen nga komuna, involvimi, i të gjithë pjesëmarrësve të cilët mund të kenë ndikim ose të jenë të ndikuar nga plani është esencial për të zbatuar parimet e pjesëmarrjes publike dhe transparencës së procesit të hartimit të Planit Zhvillimor Komunal.

II.1. ROLET – VENDIMMARRËSE / JO-VENDIMMARRËSE

Roli në vendim - marrje përveç qeverisë lokale duhet të jetë transparent edhe për pjesëmarrësit të tjerë në proces siç janë shoqëria civile, sektori privat, OJQ, shoqatat e ndryshme të fermerëve, bletarëve, ekspertëve të pa varur, e institucioneve të ndryshme që involvohen në proces të planifikimit.

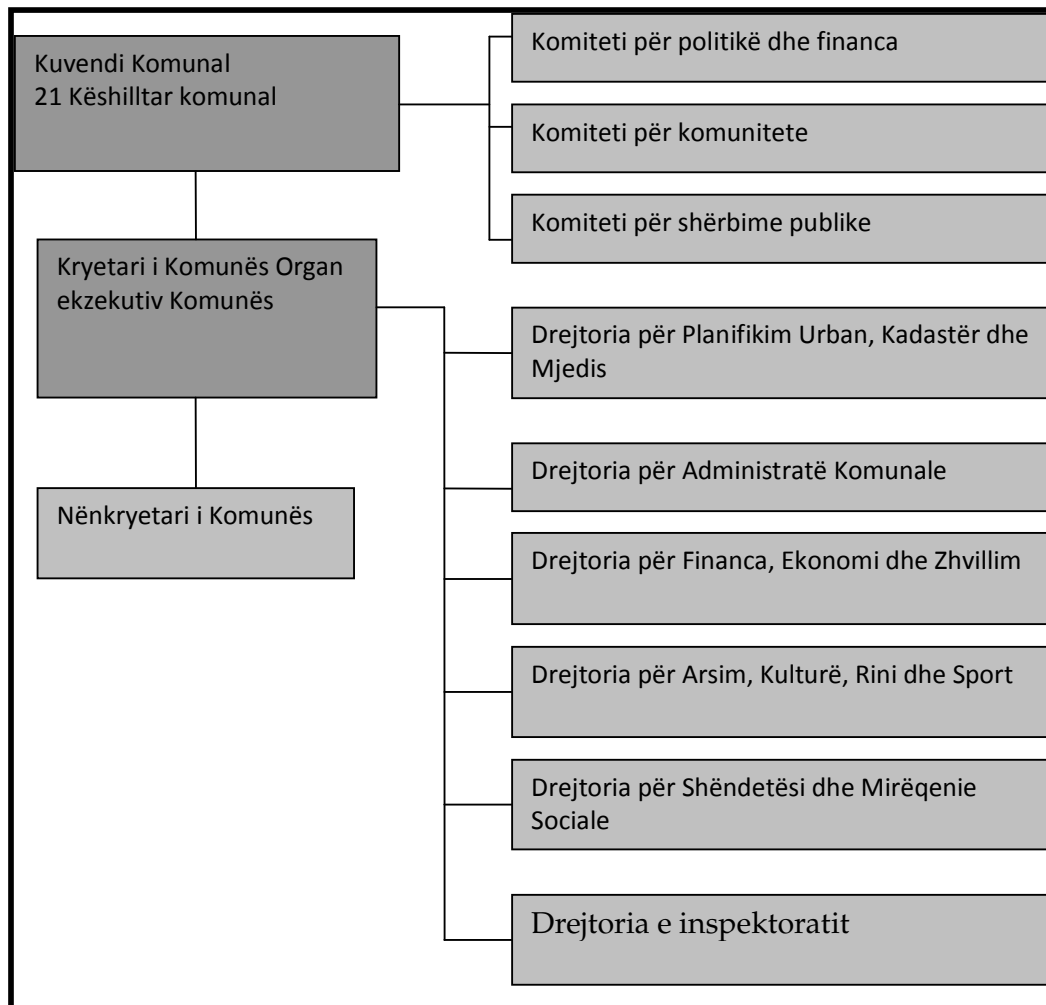
Pjesëmarrësit nga niveli qendror, përfaqësues të ministrive të Qeverisë së Kosovës – me të dhënat, raportet dhe strategjitë e sektorëve përkatës e plotësojnë përmbajtjen e dokumentit

Një pjesë e konsiderueshme e të dhënave rrjedhin nga sektori jo-qeveritar, analizat dhe raportet e të cilëve në të shumtën e rasteve kanë shërbyer për krahasim, e në disa raste edhe si të vetmet burime të dhënave.

II.2. QEVERISJA KOMUNALE

Pas përfundimit të Luftës në qershor të vitit 1999 Kosova ka hy nën administrimin ndërkombëtar të Kobëve të Bashkuara. UNMIK- shtriu ndikimin e vet edhe në qeverisjen lokale, ku sipas Nenit 3 të rregullores së vet Nr. 2000/45, komunave ju ndanë rolet dhe përgjegjësit, si dhe rolin në ofrimin e kushteve themelore bazike për zhvillim të qëndrueshëm ekonomik.

Skema 2. Struktura organizative e komunës së Shtimes

Procesi i decentralizimit në Kosovë qartësojë edhe kompetencat për vetëqeverisje lokale. Në bazë të Ligjit për vetëqeverisje lokale Nr. 03/L-040 në Kreun III Kompetencat komunale, Neni 15 Parimi i subsidiaritetit –Komunat ushtrojnë kompetencat e tyre sipas parimit të subsidiaritetit dhe Neni 16 –Komuna ushtron kompetenca vetjake, të deleguara dhe të zgjeruara në përputhje me ligjin.

Organet komunale janë: Kuvendi që është organi më i lartë në komunë dhe Kryetari që kryen udhëheqjen komunale të ekzekutivit.

II.3. NDARJA ADMINISTRATIVE DHE QEVERISJA E KOMUNËS SË SHTIMES

Komuna e Shtimes zë sipërfaqe 134.22 km². Gjatësia e vijës kufitare e komunës është 73,26 km dhe kufizohet me tri komuna. Me komunën e Suharekës, komunën e Lipjanit dhe komunën e Ferizajt.

Territori i komunës së Shtimes përbëhet nga 21 komuna kadastrale me 23 vendbanime:

Komunat kadastrale të vendbanimeve

1. Belinc
2. Carralevë
3. Dugë
4. Davidoc
5. Gjyrkoc
6. Godanci Poshtëm
7. Godanc i Epërm
8. Karaçicë
9. Llanisht
10. Mollopolc
11. Muzeqinë
12. Pjetërshticë
13. Petroviq
14. Petrovë
15. Reçak
16. Rancë
17. Rashincë
18. Shtime
19. Topillë - Devetak
20. Vojnoc - Gllavicë
21. Zborc

Ndarja administrative - në Komunën e Shtimes ekzistojnë 7 bashkësi lokale.

Tabela 1. Ndarja administrative në Komunën e Shtimes

1.	Shtime I	Shtime (I), Shtime (III), Shtime (IV) dhe Davidoc
2.	Shtime II	Shtime (II), Shtime(V), Belinc, Reçak dhe Zborc
3.	Petrovë	Petrovë, Mollopolc, Topillë, Llanisht dhe Devetak
4.	Pjetërshticë	Pjetërshticë, Karaçicë dhe Dugë
5.	Godanc i Ulët	Godanc i Ulët, Godanc i Epërm, Petroviq
6.	Muzeqinë	Muzeqinë, Rashincë, Vojnoc, Gllavicë dhe Gjyrkoc
7.	Caralevë	Caralevë, dhe Rancë

Pjesëmarrës kyç në hartimin e Planit Zhvillimor Komunal

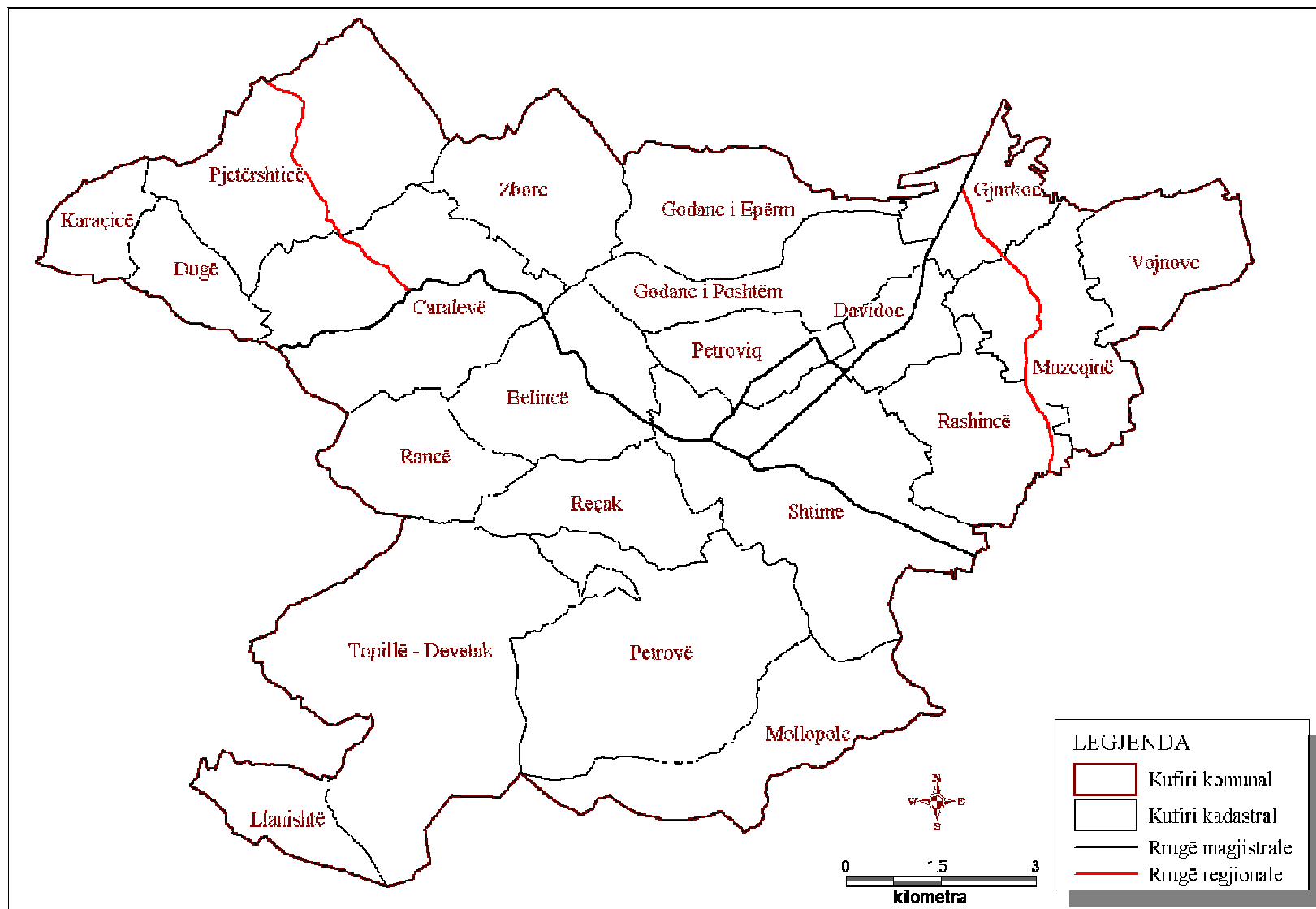
Nga Kuvendi Komunal Shtime - Udhëheqës i të gjitha grupeve punuese dhe tërë procesit janë:

1. Naim Ismajli - Kryetar i Komunës
2. Mehdi Salihu - Drejtori DPUKM

Institucionet kyçe të komunës të involvuara në procesin e hartimit të planit janë:

1. Drejtoria për Planifikim Urban, Kadastër dhe Mjedis - Mehdi Salihu, drejtor
2. Drejtoria për Administratë Komunale - Ekrem Reçica, drejtor
3. Drejtoria për Ekonomi dhe Financa - Sabri Çerkini, drejtor
4. Drejtoria për Arsime, Kulturë, Rini dhe Sport - Liman Pajaziti, drejtor
5. Drejtoria për Shëndetësi dhe Mirëqenie Sociale - Fatmir Emiri, drejtor
6. Drejtoria e inspektoratit - Bashkim Ahmeti, drejtor

Harta 1. Komunat kadastrale

Grupet punuese komunale:**Tabela 2. Grupet punuese komunale**

Grupet punuese komunale	Anëtarët e grupit punues
Demografi dhe zhvillim social	Lulzim Sahiti-kryesues Liman Pajaziti Fatmir Emini Taulanë Salihaj
Mjedisi dhe shfrytëzimi i Tokës	Bashkim Ahmeti-kryesues Skënder Dauti Fadil Ehini
Zhvillimi ekonomik	Shaban Shabani -kryesues Lulzim Muharremi Ejup Ismajli Rexhep Limani
Infrastruktura	Fehmi Hysenaj- kryesues Bekim Dauti Idajet Rexhepi Ramadan Ukaj

Këshilli i ekspertëve**Tabela 3. Grupet punuese këshilli i ekspertëve**

Emri Mbiemri	Profesioni
Adriatik Beqa	Ing. i Arkitekturës
Ali Ademaj	Ing.i Hidroteknikës
Arif Beqa	Jurist.i dpl.
Enver Ademi	Mjek specialist
Hava Shahini	Prof. Gjeografie
Mehdi Salihu	Ecc.i dipl.
Naim Zefiri	Historian
Naser Sahiti	Dr . Makinerisë
Rexhep Limani	Ing Bujqësisë
Sabri Çerkini	Ecc.i Dipl.
Ekrem Reçica	Jurist i dpl.

Grupet punuese nga kompania:

1. Prof. Dr. Ord. Asllan– Pushka - Menaxher i projektit (jo aktiv)
2. Udhëheqës të projektit:
 - a. Dr. Sc. Ibrahim Ramadani – udhëheqës profesional, Urbanist
 - b. Tomor Qela, prof. – Bashkë-menaxher
3. Udhëheqësit e grupeve punuese:
 - a. Hazer Dana, prof. demograf, planer - Popullsia dhe zhvillimi social
 - b. Dr. Sc. Gani Gashi - Mjedisi dhe shfrytëzimi i tokës
 - c. Riza Murseli., prof. gjeog.-planer - Zhvillimi ekonomik
 - d. Tomor Çela, prof. - Infrastruktura

4. Stafi profesional:
- a. Dr. Sc. Shpejtim Bulliqi, Gjeomorfolog
 - b. Ing. Dervish Qerreti, Arkitekt
 - c. Mr. Sc. Burbuqe Nushi-Latifi , specialist i shëndetit publik
 - d. Bajram Kafexholli, GIS ekspert
 - e. Hasim Kryeziu /GIS ekspert
 - f. Luljeta Krasniqi, ecc.dipl.
 - g. Ramush Aliu, ing. nder.
 - h. Izjah Çelaj, prof., lektor

“PROFILI DHE VLERËSIMI I GJENDJES EKZISTUESE”

FAZA E PARË

III. PROFILI ZHVILLIMIT HAPËSINOR KOMUNAL

Profili i gjendjes ekzistuese, do të realizohet përmes sigurimit dhe dokumentimit të informacioneve konkrete në lidhje me territorin komunal të Shtimes. Gjendja ekzistuese do të hulumtohet në sfera të ndryshme me qëllim të inkorporimit të të gjitha elementeve hapësinore. Për këtë qëllim, në këtë fazë, formohen grupe punuese, që do të punojnë në fusha të ndryshme (p.sh. Popullsia, zhvillimi social, mjedisi, shfrytëzimi i tokës, zhvillimi ekonomik, infrastruktura etj.). Pra, qëllimi është që të grumbullohen sa më shumë informata të nevojshme për fusha ndër më të ndryshmet, sepse kjo fazë përbën një bazë të rëndësishme të procesit të planit zhvillimor komunal. Kjo për faktin se duke e ditur gjendjen aktuale në hapësirë, më lehtë mund të planifikohen zhvillimet e ardhshme. Në bazë të hulumtimeve dhe konsultimeve që do të realizohen për paraqitjen e gjendjes ekzistuese, në sektor dhe fusha të ndryshme tematike, duhet të identifikohen të gjitha problemet dhe çështjet që ekzistojnë në hapësirë.

Përcaktimi i çështjeve do të shërbej si bazë e mirë për hapat e mëtejme të procesit, duke planifikuar vazhdimisht të gjitha mundësitë e zgjidhjes së tyre. Profili përfshin këto elemente dhe gjatë punës mund të evidencohen edhe fusha të tjera.

III.1. HISTORIKU I KOMUNËS

Vendbanimet që tani përfshihen në komunën e Shtimes janë të banuara qysh herët dhe këtë e dëshmojnë, gjurmët e shumta të kulturës materiale të gjetura në vendbanimet si: Shtime, Mollopolc, Vojnoc, Godanc i Epërm etj. Në vendbanimet e kësaj komune ekzistojnë ende objekte të vjetra dhe materiale siç janë: varrezat e vjetra, gurë të mëdhenj, gërmadha të kishave, tjegulla etj. Edhe në këtë pjesë janë ndërruar shumë kultura prej kohës së Neolitit, Ilirëve, Romakeve, Perandorisë Osmane, e deri në ditët e sotme. Pjesa më e madhe e dëshmive materiale janë shkatërruar gjatë historisë.

Sipas defterit kadastral të vitit 1455 Shtimja i takonte Vilajetit të Vushtrrisë dhe ishte nën pushtimin osman. Në vitin 1566-74 i takonte Nahijes së Moravës me qendër në Prishtinë. Ndërsa në shekullin XIX i takonte Sanxhakut të Prizrenit¹.

Në vitin 1862 në fshatin Godanc i Poshtëm u vendosën disa familje çerkeze. Nga shpërngulja e dhunshme nga sanxhaku i Nishit (1878/79) muhaxhirët u vendosen në komunën e sotme të Shtime si në fshatrat Godanc i Poshtëm, Myzeqenë, Rashincë, Gjurkoc, Zborc dhe Vojnoc.

Në rezistencën e kësaj ane ndaj pushtuesve vlen të përmendet beteja e Forcave të Lidhjes kundër ushtrisë osmane të drejtuar nga Dervish Pasha, që ndodhi me 20 prill 1881.

Me 8 maj 1910 është e njohur Beteja e Grykës së Caralevës ndërmjet forcave kryengritëse shqiptare me Isa Boletinin në krye dhe, forcave turke të udhëhequra nga Xhafer Beu e Shefqet Dergut Pasha.

Pas rënies së perandorisë osmane në vitin 1912 këto anë u pushtuan nga ushtria serbo-malazeze. Menjëherë pas kësaj filloj kolonizimi me kolon serbo-malazez që u vendosen në vendbanimet Shtime, Gjurkoc, Myzeqinë, Vojnoc, Godanc i Poshtëm.

¹ Jusuf Osmani., Vendbanimet e Kosoves, Ferizaji, Shtimja, Shterpci, Prishtinë, 2004

Vendbanimet e kësaj komune gjatë historisë kanë pasur ndarje të ndryshme administrative. Në vitin 1913 komuna e Shtimes përfshinte 11 fshatra, ndërsa komuna e Muzeqinës përfshinte 6 fshatra. Me komunën e Sedllarit (Shalës) ishin 3 fshatra që tani i takojnë kësaj komune.

Në vitet 1918 administrata serbe e vendosi në rrethin e Nerodimës. Me ndarjen e re administrative të vitit 1929, i takonte Banovinës së Vardarit.

Gjate luftës së dytë botërore (vitin 1941) u vendos pushteti gjerman, pas një kohe ai italian. Me 2 janar 1943 ndodhi beteja e grykës së Caralevës ndërmjet forcave të aradhes „Zenel Hajdini” dhe forcave Italiane². Pozita e qytetit në hyrje të luginës së Caralevës dhe, kryqëzimi me rrugë të rëndësishme, ka ndikuar në zhvillimin e tregtisë. Kësaj veprimtarie shtytje i kanë dhënë tregtarët gjakovarë. Në Shtime, si qendër e rrethinës agrare, janë zhvilluar, zejtarit të ndryshme që nga shekulli i XIX. Në vitet e tridhjeta të shek. XX Shtimja kishte: 7 farkëtar, 2 mbathtar, 1 kënatxhi. 2 furra për bukë. etj. Nën pushtetin e ish-RSFJ deri në vitin 1959, komuna e Shtimes, ka funksionuar si bashkësi shoqërore-politike në përbërje të ish-Krahinës Socialiste Autonome të Kosovës, kur edhe u shua për shkak të riorganizimit territorial. Shtimja shërbente si qendër e bashkësisë lokale me disa fshatra përreth, në rang të njëjtë ishte edhe fshati Myzeqinë. Nga gjysma e vitit 1988 bëhet ndarja e re territoriale dhe formohet komuna e Shtimes. Shtimja si komunë ka funksionuar në periudhë të shkurtër kohore. Në vitin 1989 ndodhi rrënimi i autonomisë, kjo hapësirë e ka ndarë fatin me pjesët tjera të Kosovës edhe një herë mori hov dhuna urrejtja dhe shkatërrimi i çdo gjeje që është shqiptare. Komuna e Shtimes pas një viti rrënohet dhe s’ka pas mundësi që të fillojë të merret me problemet që i takojnë një pushteti komunal. Në vitet 1998-1999 u organizua Ushtria Çlirimtare e Kosovës, në kuadër të Zonës Operative të Nerodimes³. Gjatë luftimeve kundër forcave serbe, shumë pjesëtar të Ushtrisë Çlirimtare, ranë 46 dëshmorë në mbrojtje të atdheut. Me 15 janar 1999, okupatori serb masakrojë popullatën civile në fshatin Reçak. Në këtë masakër, u vranë 42 civil të pafajshëm të këtij lokaliteti. Kjo vepër krimi, nuk mund të anashkalohet nga misioni i OSBE, që e udhëhoqi ambasadori Vilijam Voker. Vepra e kryer u shpall masakër kundër njerëzimit dhe, gjenocid ndaj një popullate. Ky rast e *vetëdisojë* faktorin ndërkombëtar për intervenim ushtarak dhe solli deri te bombardimi i forcave serbe nga ana e NATO-s. Gjatë kësaj periudhe u vranë dhe shpërngul popullata ndërsa ekonomia dhe vendbanimet u shkatërruan në masë të konsiderueshme. Me 12 qershor 1999 në Kosovë, hynë forcat e NATO-s dhe, me këtë mbyllet një periudhë e errët, nga ana tjetër, fillon një periudhë e re zhvillimit.

III.2. POZITA GJEOGRAFIKE KUFINJËT, MADHËSIA, DHE MIKROPOZITA E SHTIMES

Komuna e Shtimes shtrihet në pjesën qendrore të Kosovës. Nga pika qendrore matematike e Kosovës ndodhet pak në JIL. Kufizohet me komunat Lypjan në veri, Ferizaj në juglindje dhe Suharekën në perëndim. Qendra matematike e poligonit të

² Lulzim Sahiti. Shtimja 2005, Doracak informativ

³ Jusuf Osmani., Vendbanimet e Kosoves, Ferizaji, Shtimja, Shterpci, Prishtinë, 2004

Literatura Banush Imeri, Shtimja me rrethine, 20, Shaban Hashani, Ferizaji me rrethine 1887-1941

territorit të komunës ndodhet në fshatin Reçak, afër kufirit me komunat kadastrale Shtime dhe Belinc. Kufiri komunal kalon në pjesë të ultë në Fushë-gropën e Kosovës prej fshatit Mollopolc deri te fshati Varigoc. Ndërsa në Varigoc, fillon kufiri malor nëpër malet e Caralevës, Nerodimes dhe Jezercit.

Gjatësia e pikave më të largëta në territorin e komunës është 19,8 km, në mes fshatrave Karaqicë në perëndim dhe Vojnoc në lindje. Gjerësia maksimale është 13,8 km në mes të komunave Pjetershticë në veri dhe, komunës kadastrale Topillë-Devetak në jug. Në shtrirjen e territorit shihet se ka me tepër shtrirje lindje-perëndim dhe jo me dallime të theksuara me gjerësinë e territorit.

Madhësia e sipërfaqes prej 134.22 km² e renditë në komunat me madhësi të vogël, para Obiliqit, Fushë Kosovës, NovoBërdës dhe Zveçan-it. Vlera mesatare e sipërfaqes për komunat e Kosovës është 356 km². Është territor i vogël dhe këtë e dokumenton edhe fakti se përfshinë vetëm 1,2 % të territorit të Kosovës.

Komuna e Shtimes ka mikro-pozitë të mirë gjeografike ngase ka lidhje të mira dhe funksionale me qendrat përreth. Ndodhet afër kryeqendrës së Prishtinës, Ferizajit dhe Prizrenit. Aeroportin e ka shumë afër në distance ajrore, duke e lidhë me afër rruga nga Lypjani nëpër Magure deri në aeroport, që është rrugë e përdorshme. Pozita e qendrës komunale ndaj vendbanimeve të komunës është e mirë dhe nuk i ndanë distanca të largëta, por as pengesa natyrore që do ta vështirojnë komunikimin. Përkundër vlerësimit të pozitës së mirë gjeografike, kjo komunë nuk e ka pasur zhvillim ekonomik, ngase ato funksione i kanë qendrat urbane në rang më të lartë. Hekurudha nuk kalon nëpër këtë komunë që t'i jepte impulse të zhvillimit, sikurse Ferizaj, që është zhvilluar me hapa më të shpejtë duke iu falënderuar hekurudhës. Edhe Lipjani ka pasur dobi nga hekurudha. Në anën tjetër, kjo komunë është formuar vonë, për këtë e kishte më të vështirë, që të merrte, fatin në duart e veta. Pastaj, kjo komunë për dallim nga komunat fqinje nuk ka poseduar edhe ndonjë resurs strategjik në nivel regjional. Shtimja në përgjithësi dhe zona urbane e saj në veçanti është zhvilluar kryesisht duke iu falënderuar pozitës së saj gjeografike.

Përveç mikro-pozitës Shtimja ka edhe makro-pozitë të volitshme gjeografike. Në territorin e Shtimes kalon rruga magjistrale Prishtinë-Prizren-Tiranë, e cila lidhet me magjistralen Prishtinë-Shkup, te udhëkryqi i Lipjanit në distancën prej 17 km. Nga Shtimja pothuajse në të gjitha drejtimet janë qasjet e shpejta dhe lidhje me korridoret ndërkombëtare. Qyteti i Shtimes është larg nga Prishtina 31 km, nga Shkupi është larg 63 km, nga Prizreni 48 km kurse nga Aeroporti i Prishtinës 29 km. Nëpër këtë territor do të kalojë edhe autostrada Durrës-Morinë-Merdare. Në pozitën e saj gjeografike luginë e Caralevës ka rëndësi komunikative, jo vetëm për komunën, por edhe në hapësirë më të gjerë. Rruga e asfaltuar Pjetershticë-Komoran e ka shkurtuar lidhjen me pjesët tjera të Kosovës kah perëndimi. Gjatësia e vijës kufitare e komunës është 73,26 km dhe kufizohet me tri komuna. Me komunën e Suharekës gjatësia e vijës kufitare është 23,01 km dhe kalon nëpër terren malorë. Prej jugut ku fillon në trekëndëshin me komunën e Ferizajt dhe shtrihet ka veriu. Kufiri nuk ka përputhje me topografinë e terrenit dhe prehet me të, në kënde të ndryshme. Shtrihet në malet e Caralevës dhe e prenë luginën e lumit, me të njëjtin emër dhe, ngritët terreni në fshatin Karaqicë ku edhe përfundon kufizimi me komunën e Suharekës. Lartësinë më të ulët, në këtë pjesë,

është 700 m në luginën e lumit Carraleva. Ndërsa pika më e lartë ndodhet 1110 m, në komunën kadastrale Llanisht.

Me komunën e Lypjanit gjatësia e vijës kufitare është 25,99km dhe fillon prej fshatit Pjetërshticë pjesën kodrinore. Kufiri e prenë luginën e lumit Drenica dhe prapë ngritët në malin Lipovica, kalon afër fshatrave Zborc, Godanc i Epërm. Prej fshatit Godanc i Epërm, kufiri kalon në pjesën e ultë në fushë-gropën e Kosovës e prenë lumin Bushanovc dhe ndërmjet fshatrave Vojnoc dhe Ruboc përfundon me komunën e Lypjanit.

Prej pikës së lartpërmendur fillon kufiri komunal me komunën e Ferizajt me gjatësi 24,35 km dhe merr drejtim jugperëndimor. Shtrihet në terren të ultë dhe, të rrafshët deri te komuna kadastrale Shtime. Prej kësaj pike fillon pjesa malore nëpër malet e Nerodimës dhe nuk përcjell objekte natyrore si luginat ose vijat ujëndarëse për t'u dalluar me lehtë. Në malet e Nerodimës ndodhe kuota më e latë me 1290m lartësi mbidetare, kuota më e ultë 545,7m. Gjatësia e kufirit nëpër terren të ultë deri 600 metra është 23,1 (31,6%)km nëpër terren malor, gjatësia e kufirit është 50,16 (68,4%). Gjatësia e vijës kufitare me tri komunat është pothuajse e njëjtë me dallime minimale.

Harta 2. Pozita gjeografike e komunës së Shtimes

III.3. ZHVILLIMI DEMOGRAFIK I KOMUNËS SË SHTIMES

Zhvillimi demografik është një fushë mjaft komplekse dhe me rëndësi të veçantë për planifikim dhe zhvillimin e përgjithshëm të një vendi. Në përgjithësi, i tërë planifikimi, për një zhvillim të qëndrueshëm, bëhet për krijimin e kushteve më të mira të jetesës së njerëzve, në vendin ku ata jetojnë. Analiza e faktorëve bazë të zhvillimit demografik është një kusht i domosdoshëm në procesin e planifikimit. Bazuar në rrjedhën e zhvillimit të komponentëve të zhvillimit demografik më realisht mund të planifikohen kërkesat dhe nevojat e shoqërisë për të tashmen dhe të ardhmen.

Të dhënat për numrin e popullsisë kryesisht i japin regjistrimet e popullsisë. Për periudhën kohore 1948–1981 janë të dhënat, për numrin e popullsisë të komunës së Shtimes sipas regjistrimeve të popullsisë. Gjithashtu janë shfrytëzuar të dhënat e regjistrimit 1991 që na japin edhe një vlerësim për faktin se në atë kohë kishte manipulime, por megjithatë konsiderohen si relativisht të sakta. Të dhëna mjaftë të rëndësishme për popullsinë e komunës konsiderohen ato të vitit 2004, kur komuna e Shtimes kishte bërë një regjistrim për nevojat e brendshme komunale. Janë shfrytëzuar edhe të dhëna nga institucione të tjera dhe hulumtimet që janë realizuar në fushën e zhvillimit demografik në Kosovë dhe komunë.

III.3.1. Numri i popullsisë

Në komunën e Shtimes jetojnë rreth 33800 banorë⁴. Dihet se të dhënat për popullsinë mungojnë jo vetëm për komunën e Shtimes, por edhe në nivel të Kosovës. Regjistrimi i fundit për popullsinë në Kosovë është realizuar në vitin 1981 dhe pas këtij viti janë bërë vetëm vlerësime. Vlerësimi i numrit të popullsisë në komunën e Shtimes është bërë nga Kuvendi komunal në bashkëpunim me kompaninë DATA GISConsulting dhe është mbështetur në disa metoda. Për vlerësimet dhe analizat demografike të komunës së Shtimes janë shfrytëzuar të dhënat e vitit 1991, të dhënat nga vlerësimi I UNHCER-it të vitit 1998, pastaj të dhënat nga orto-fotot duke e identifikuar numrin e objekteve të banimit, sipas vendbanimeve, si dhe, gjatë intervistave me qytetarët dhe përfaqësuesit e vendbanimeve. Literaturë tjetër që është shfrytëzuar gjatë këtyre analizave janë edhe hulumtimet e ndryshme, që janë realizuar nga Enti i Statistikës së Kosovës (ESK).

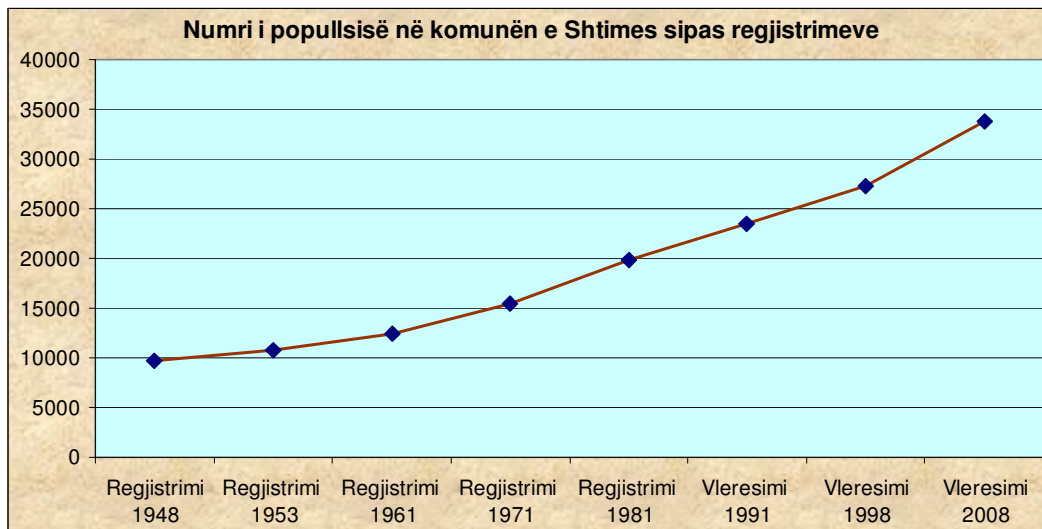
Tabela 4. Numri i popullsisë sipas regjistrimeve

Vitet	Nr. i popullsisë
Regjistrimi 1948	9772
Regjistrimi 1953	10830
Regjistrimi 1961	12462
Regjistrimi 1971	15484
Regjistrimi 1981	19898
Vlerësimi 1991	23436
Vlerësimi 1998	27222
Vlerësimi 2008	33800

Që nga viti 1948, e deri më sot, komuna e Shtimes, ka pasur një rritje të vazhdueshme të popullsisë. Në vitin 1948 Shtimja kishte 9772 banorë, ndërsa në vitin 2004 ajo kishte

⁴ Vlerësim i numrit të popullsisë për komunën e Shtimes për vitin 2008, nga Kuvendi komunal në bashkëpunim me kompaninë DataGISConsulting.

rreth 27000 banorë, që do të thotë se për këtë periudhë kohore (56 vjeçare) numri i popullsisë është rritur gati edhe për dy herë më tepër.

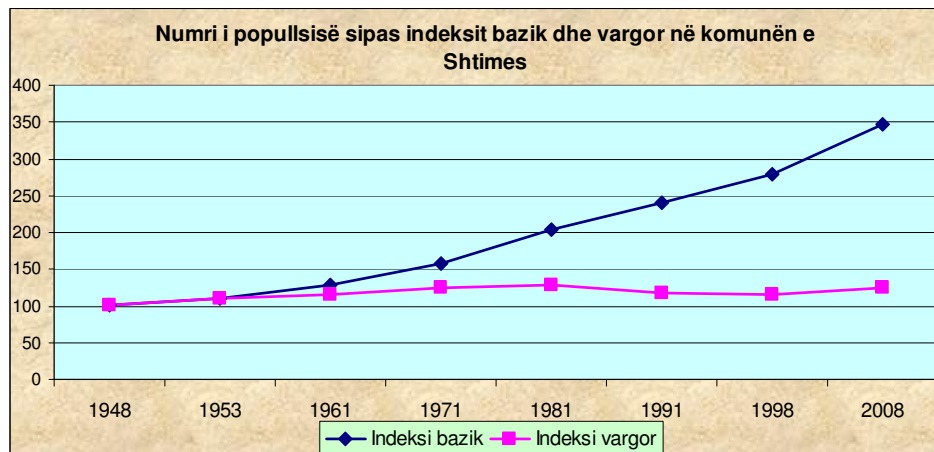
Grafiku 1. Numri i popullsisë në komunën e Shtimes sipas regjistrimit

Numri i popullsisë në komunën e Shtimes ka shënuar një rritje të konsiderueshme me rreth 24028 banorë prej vitit 1948 deri në vitin 2008. Pra, në bazë të kësaj rritje del se mesatarisht popullsia ka shënuar rritje prej 400 banorë në vit. Brenda periudhë kohore 60 vjeçare, popullsia e Shtimes është rritur më tepër se tri herë.

Bazuar në indeksin bazik dhe vargor të rritjes së popullsisë në komunën e Shtimes mund të vërejmë periudhat kohore kur ka pasur rritje më të theksuar të popullsisë.

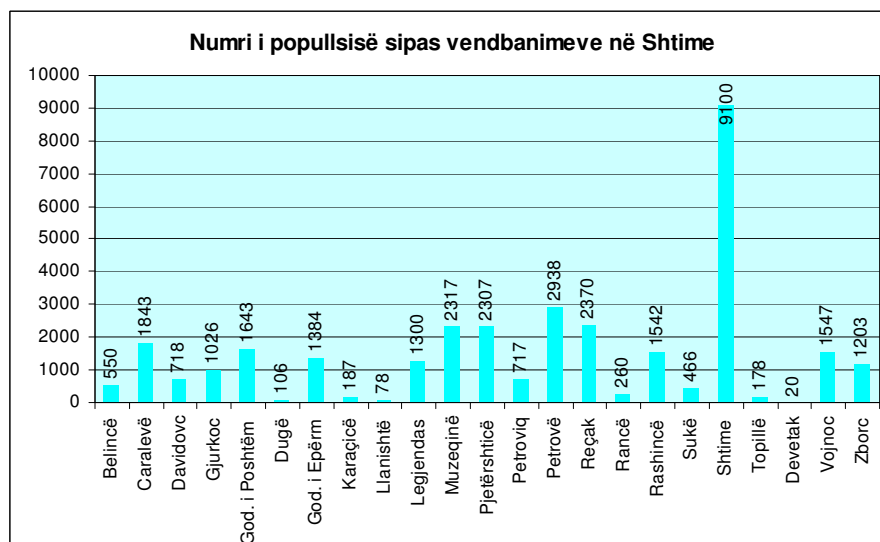
Tabela 5. Numri i popullsisë sipas indeksit bazik dhe vargor në komunën e Shtimes sipas regjistrimit

Vitet	Nr. i popullsisë	Indeksi bazik	Indeksi vargor
1948	9772	100	100
1953	10830	111	111
1961	12462	128	115
1971	15484	158	124
1981	19898	204	129
1991	23436	240	118
1998	27222	279	116
2008	33800	346	124

Grafiku 2. Numri i popullsisë sipas indeksit bazik dhe vargor në komunën e Shtimes sipas regjistrimit

Sipas të dhënave nga tabela dhe grafiku, vërehet se, deri në vitet e 60-ta, komuna e Shtimes ka shënuar rritje demografike, por shkallët e kësaj rritje kanë qenë më e vogla, për faktin se kishte shkallë të lartë të natalitetit dhe mortalitetit, ku si pasojë, kishte shtim të ulët natyror. Pas viteve të 60-ta gjegjësisht viteve të 70-ta, kemi një rritje më të theksuar të popullsisë, si pasojë e zvogëlimit të shkallëve të mortalitetit dhe, në anën tjetër, shkalla e natalitetit mbetet ende e lartë, ku si pasojë kemi shkallë më të lartë të shtimit natyror. Rritje më e theksuar demografike e popullsisë vërehet në periudhën kohore 1971 – 1981 kur popullsia është rrit për më tepër se 4000 banor. Gjithashtu rritje të konsiderueshme ka pasur edhe gjatë periudhës 1981 – 1991 dhe më pas vërehet një rritje më e vogël demografike si pasojë e rrethanave të vështira nëpër të cilat kaloi Kosova në përgjithësi dhe komuna e Shtimes në veçanti. Pas përfundimit të luftës të vitit 1999, vërehet një rritje më e lartë e popullsisë.

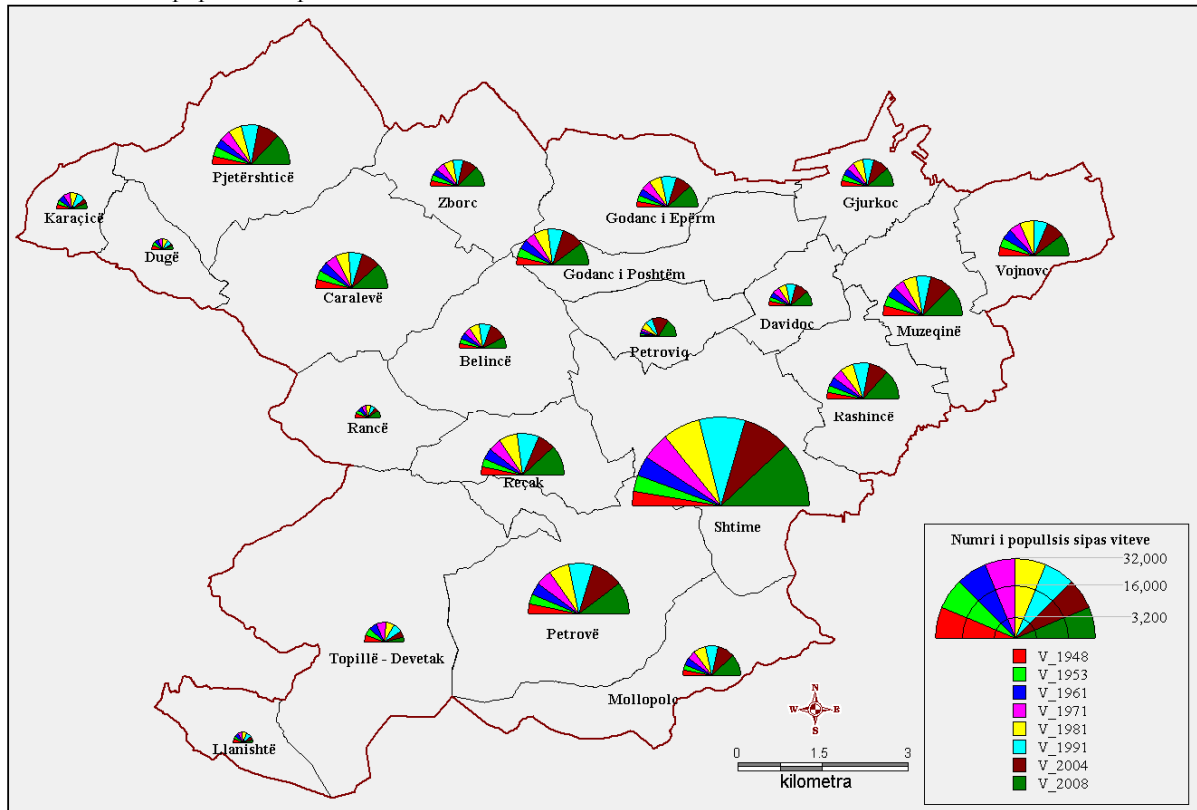

Grafiku 3. Numri i popullsisë sipas vendbanimeve në Shtime

Pjesa më e madhe e vendbanimeve të komunës së Shtimes kanë më tepër se 1000 banorë. Numër më të madh të popullsisë ka vet qyteti i Shtimes (9100 banor). Sa i përket vendbanimeve rurale, numër më të madh të banorëve kanë vendbanimet:

Petrovë (2938), Reçak (2370), Muzeqinë (2317), Pjetërshticë (2307). Ndërsa vendbanimet që kanë numër më të vogël të popullsisë janë: Devetaku (20) Llanishti (78), Duga (106), Karaqica (187), Topillë (178).

Harta 3. Numri i popullsisë sipas viteve

III.3.2. Dendësia e popullsisë

Dendësia e popullsisë në komunën e Shtimes është rreth 250 banorë në 1 km², ku rreth 33800 banorë jetojnë në 134,22 km². Kjo është një dendësi relativisht e lartë e popullsisë, që në krahasim me mesataren e Kosovës është më e lartë. Brenda territorit të komunës së Shtimes ekzistojnë dallime të theksuara sa i përket dendësisë së popullsisë. Në disa vendbanime që kanë numër më të madh të popullsisë edhe dendësia është shumë më e lartë dhe, e kundërta, në vendbanimet që kanë numër të vogël të popullsisë edhe dendësia është shumë më e vogël.

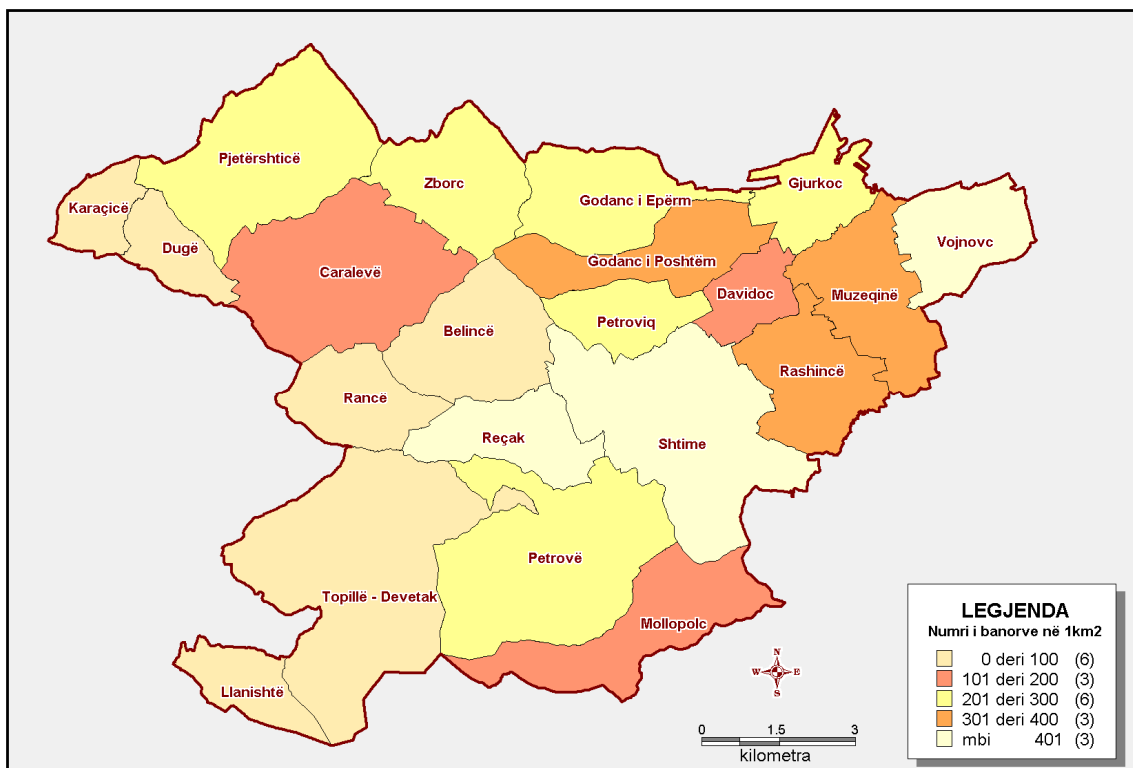
Dendësia më e lartë e popullsisë e është në qytetin e Shtimes, ku mesatarisht jetojnë rreth 736 banor në një km². Gjithashtu ekzistojnë edhe disa vendbanime të tjera të cilat kanë dendësi të madhe siç janë: Reçak (434 b/km²), Vojnoc (414 b/km²), Muzeqinë (397 b/km²), Rashincë (344 b/km²), Godanc i Poshtëm (320 b/km²). Vendbanimet me shkallë më të vogël të dendësisë së popullsisë janë: Devetak (11 b/km²), Llanishti (29 b/km²), Dugë (33 b/km²), Rancë (66 b/km²), Karaqica (81 b/km²).

Tabela 6. Dendësia e popullsisë në vendbanimet e komunës Shtimes

Vendbanimi	Nr. i popullsisë	Sip. km ²	Nr. i banorëve në 1 km ²
Belinci	550	5.72	96

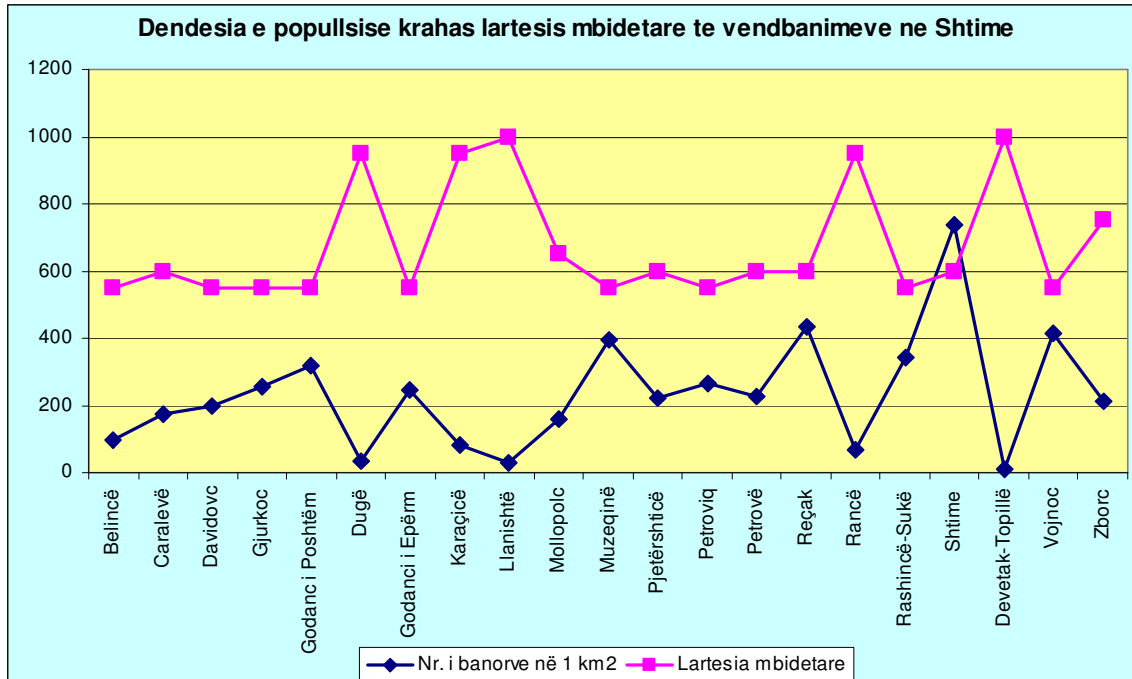
Caralevë	1843	10.7	172
Davidovc	718	2.41	198
Gjurkoc	1026	3.99	257
Godanc i Poshtëm	1643	5.12	320
Dugë	106	3.14	33
Godanci i Epërm	1384	5.6	247
Karaçicë	187	2.29	81
Llanisht	78	2.64	29
Mollopolc	1300	8.04	161
Muzeqinë	2317	5.83	397
Pjetërshticë	2307	10.29	224
Petroviq	717	2.7	265
Petrovë	2938	13	226
Reçak	2370	5.46	434
Rancë	260	3.92	66
Rashincë-Sukë	2008	5.83	344
Shtime	9100	12.35	736
Devetak-Topillë	198	16.54	11
Vojnoc	1547	3.73	414
Zborc	1203	5.72	210
Total	33800	135.02	250

Harta 4. Numri i banoreve të vendbanimeve në km2

Vendbanimet që kanë dendësi më të vogël të popullsisë janë kryesisht vendbanime që gjenden më larg qendrës urbane të Shtimes. Shtrihen në lartësi më të mëdha mbidetare,

kanë mungesë të shërbimeve dhe infrastrukturës së nevojshme. Andaj edhe numri i popullsisë është më i vogël si dhe rreziku nga de-popullimi është më i madh.

Grafiku 4. Dendësia e popullsisë krahas lartësisë mbidetare të vendbanimeve në Shtime

Nga grafiku vërehet shumë qartë ndikimi i lartësisë mbidetare në dendësinë e popullsisë si dhe në numrin e përgjithshëm të banorëve. Po thuaj se në të gjitha rastet (vendbanimet) në grafikon vërehet se me rritjen e lartësisë mbidetare, zvogëlohet dendësia e popullsisë dhe e kundërta, me zvogëlimin e lartësisë mbidetare rritet dendësia e popullsisë. Pra, vendbanimet që shtrihen në viset kodrinore malore kanë numër më të vogël të popullsisë në përgjithësi dhe kryesisht janë më rrallë të banuara. Pjesa më e madhe e popullsisë është e koncentruar në viset e ulëta fushore dhe këto hapësira janë shumë më dendur të banuara.

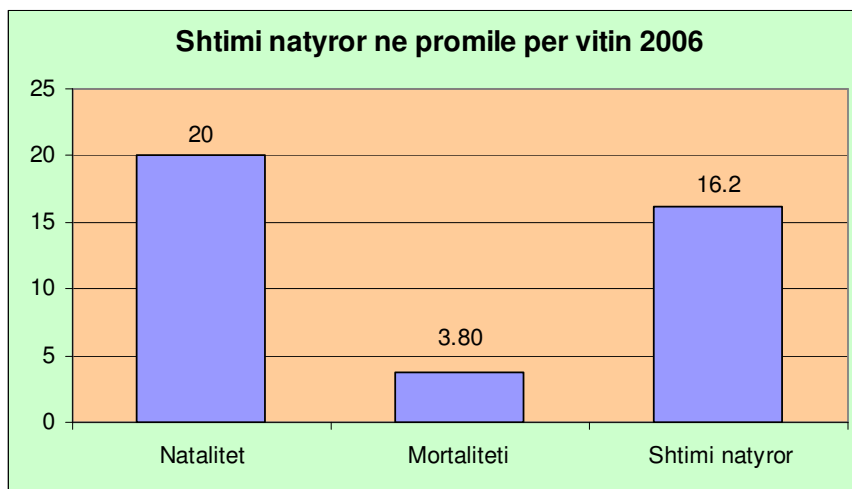
III.3.3. Shtimi natyror i popullsisë

Veçori themelore e popullsisë së Komunës së Shtimes, është se shtimi natyror në tërë periudhën e pas Luftës së Dytë Botërore ishte faktor primar i rritjes së përgjithshme të numrit të popullsisë. Në periudhën e pasluftës, krahas shkallës së lartë të natalitetit edhe mortaliteti ishte mjaft i lartë për shkak të mortalitetit të lartë infantil, si rezultat i nivelit të ulët të zhvillimit social e mjekësor. Gjatë periudhës 1971 – 1981, krahas rënies së natalitetit, bie dukshëm edhe mortaliteti, e me këtë zvogëlohet edhe shtimi natyror i popullsisë. Përkundër zvogëlimit, shkalla e natalitetit mbetet ende shumë e lartë (rreth 30 promil), ndërsa rënia rapide e mortalitetit ndikojë, që shtimi natyror dhe rritja e përgjithshme e popullsisë në komunën e Shtimes të mbetet e lartë. Kjo periudhë gjithashtu është edhe periudha, kur popullsia e Shtimes kishte rritje më të lartë të popullsisë. Dhe, një rritje e tillë ka ndikuar në krijimin e një popullate me moshë të re, që i takon tipit ekspansiv të strukturës së popullsisë sipas moshës. Pas viteve të 90-ta, ndodh një thyerje e madhe lidhur me natalitetin, kur shkalla e tij zbret deri në rreth 20

promil në vitet 1995 – 1996, ndërsa shtimi natyror rreth 16 promil. Kjo thyerje ndodh si pasojë e rrethanave të vështira socio-ekonomike dhe politike që ishin krijuar.

Të dhënat e shtimit natyror për vitin 2006, janë vlerësuar, duke i shfrytëzuar të dhënat për lindjet dhe vdekjet nga Enti i Statistikës së Kosovës për vitin 2006 në tërë Kosovën, njëkohësisht edhe për komunat.

Gjatë vitit 2006, në komunën e Shtimes, janë shënuar 612 lindje⁵ dhe 114 vdekje⁶. Bazuar në këto të dhëna është llogaritur shkalla e natalitetit, mortalitetit dhe shtimit natyror në promil, e në përqindje për komunën e Shtimes.

Grafiku 5. Shtimi natyror në promil për vitin 2006 në Shtimes

Siç shihet edhe nga Grafiku, shkalla e natalitetit në komunën e Shtimes është 20 promil apo 2 %. Shkalla e mortalitetit është 3.8 promil apo 0.8 %. Në bazë të këtyre shkalleve të natalitetit dhe mortalitetit del se shtimi natyror i popullsisë në komunë është 16.2 promil apo 1.62 %.

III.3.4. Struktura e popullsisë sipas moshës dhe gjinisë

Struktura e popullsisë sipas moshës dhe gjinisë ka rëndësi jashtëzakonisht të madhe për zhvillimin demografik dhe ekonomik të një vendi, si për të tanishmen ashtu edhe për të ardhmen. Nga kjo strukturë rrjedhin kontingjentet kyçe të popullsisë, që kanë ndikim në zhvillimin demografik dhe socio-ekonomik të një popullate. Në aspektin demografik kjo strukturë ka rëndësi për riprodhimin biologjik, sepse krijohet kontingjenti fertil. Ndërsa në aspektin socio-ekonomik, ndikon në krijimin e kontingjentit të punës. Struktura e popullsisë sipas gjinisë dhe moshës ka rëndësi edhe për strukturat tjera demografike, për faktin se, strukturat e popullsisë sipas veçorive të ndryshme socio-ekonomike (sipas aktivitetit, veprimtarisë, profesionit, arsimit etj.) hulumtohen njëkohësisht edhe sipas gjinisë dhe moshës.

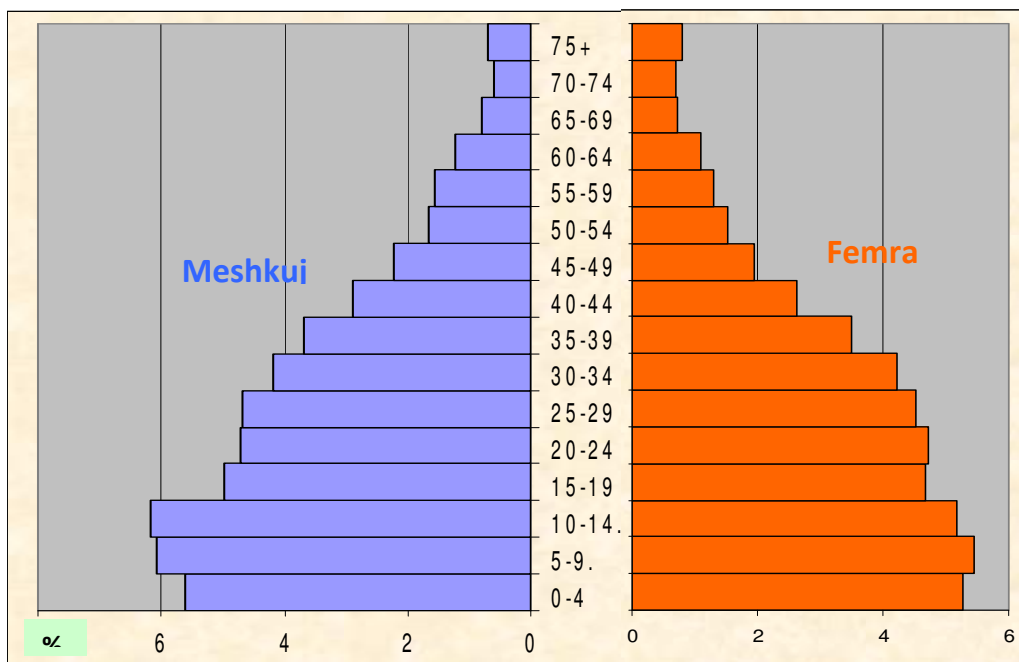
Komuna e Shtimes në aspektin e zhvillimit demografik ka veçoritë e saj edhe në përbërjen e popullsisë sipas moshës dhe gjinisë. Në këto struktura kanë ndikuar shumë faktorë demografik dhe socio-ekonomik dhe janë krijuar shumë karakteristika dhe

⁵ ESK, Statistikat e lindjeve në Kosovë 2006.

⁶ ESK, Statistikat e vdekjeve në Kosovë 2006

efekte të tjera sasiore dhe cilësore në zhvillimin demografik. Komuna e Shtimes ka popullsi kryesisht të re dhe, me bazë të zgjeruar të piramidës, sipas moshës edhe pse, në periudhat e fundit kohore, vërehen disa tendenca me ndryshime të vogla në zvogëlimin e grup-moshave të reja. Struktura gjinore e popullsisë, po ashtu është karakteristike, me dominim të popullsisë mashkullore dhe, me ndryshime të theksuara të koeficientit të maskulinitetit sipas grup-moshave.

Deri në vitet e 90-ta, në komunën e Shtimes ka dominuar plotësisht tipi progresiv i popullsisë, ku shkalla e lartë e natalitetit dhe rëniet e vazhdueshme të mortalitetit kanë ndikuar drejtpërdrejt në krijimin e këtij tipi të popullsisë. Ndryshimi i rrethanave socio-ekonomike dhe politike pas viteve të 90-ta, kanë ndikuar në zhvillimin e përgjithshëm demografik të komunës, njëherë-it edhe ndryshime në strukturën e popullsisë sipas moshës. Pothuaj gjatë gjithë pjesës së dytë të shekullit të kaluar, piramida e popullsisë në komunën e Shtimes kishte bazë të zgjeruar me dominimin e grup-moshave 0 deri 4 vjeç. Gjatë analizës së të dhënave demografike për vitin 2004, kur komuna e Shtimes ka bërë edhe regjistrimin e moshës së banoreve, vërehen ndryshime në strukturën e popullsisë. Këto ndryshime mund t'i dallojmë më çartë, përmes piramidës së popullsisë.

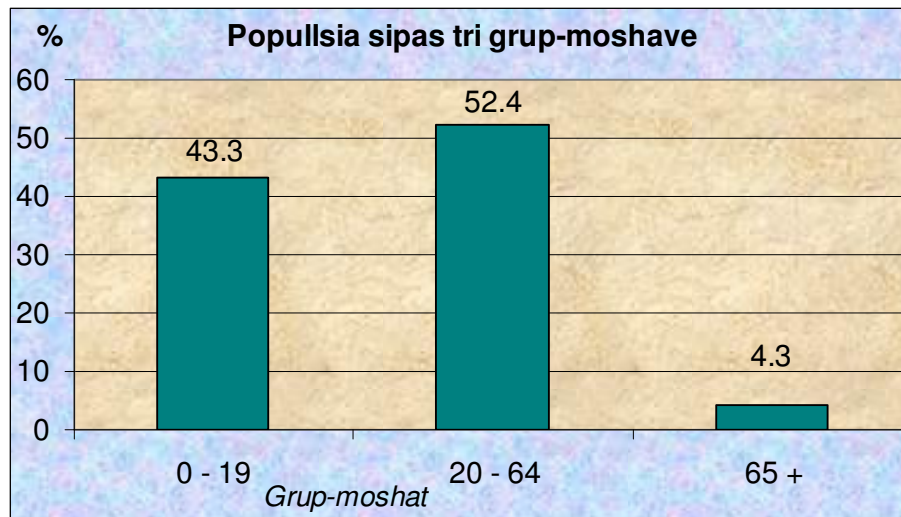

Grafiku 6. Piramida e popullsisë së komunës së Shtimes në vitin 2004

Në vitin 2004, forma e piramidës ndryshon duke u ngushtuar baza e saj dhe kjo si pasojë e dy faktorëve: migrimeve dhe të tendencave të zvogëlimit të natalitetit. Nga piramida e popullsisë vërehet se grup-moshat e reja 0 deri 4 vjeç, kanë pjesëmarrje më të vogël në popullsinë e përgjithshme në krahasim me grup-moshën 5 deri 9 vjeç dhe 10 deri 14 vjeç.

Në përgjithësi grup-moshat e reja të popullsisë (0 deri 19 vjeç) dominojnë dukshëm në popullatën e përgjithshme të komunës edhe ky është një indikator mjaft i rëndësishëm, që tregon se në të ardhmen do të ketë natalitet të lartë, nga fakti se këto grup-mosha në

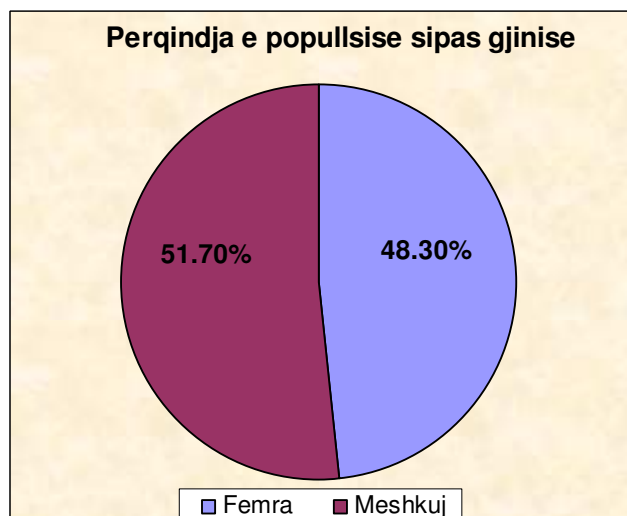
të ardhmen japin një përqindje të konsiderueshme të popullsisë fertile që konsiderohet si burim i lindshmërisë.

Grafiku 7. Tri grup-moshat e popullsisë të komunës së Shtimes

Mbi 40 % të popullsisë së përgjithshme në Komunë janë me moshë të re 0 deri 19 vjeç. Ndërsa, grup-moshat mbi 65 vjeç kanë pjesëmarrje të vogël, rreth 4 % të popullsisë së përgjithshme.

Struktura gjinore e popullsisë në komunën e Shtimes ka karakteristikat e veta me dominim jo të madh të gjinisë mashkullore. Koeficienti i maskulinitetit është rreth 1070, që do të thotë se mesatarisht ekzistojnë 1070 meshkuj në çdo 1000 femra.

Grafiku 8. Përqindja e popullsisë sipas gjinisë në komunën e Shtimes

Siç shihet edhe nga grafiku, ekziston një deballanc i vogël gjinor, në popullsinë e komunës së Shtimes, ku popullsia mashkullore dominon me 51.7 %, në krahasim, me popullsinë femërore që ka 48.3 % të popullsisë së gjithmbarshme.

Struktura e krijuar e moshës dhe gjinisë dhe, ndryshimet e tyre gjatë kohës, kanë krijuar efekte të reja socio-ekonomike dhe demografike. Këto dy struktura kanë

ndikuar në krijimin e kontingjenteve të rëndësishme siç janë: Kontingjenti i punës, fertil, shkollor, e i moshuar etj.

Tabela 7. Kontingjentet më të rëndësishëm të strukturës së moshës dhe gjinisë në %⁷

Kontingjentet e rëndësishëm	%
Kontingjenti parashkollor dhe me shkollim të obligueshëm (0-14 vjet)	33,7
Popullsia Fertile femërore (15-49 vjet)	26,2
Kontingjenti i punës (15-64/m dhe 15-59/f)	60,7
Kontingjenti i moshuar (mbi 65 vjet)	4,3

Kontingjentet e popullsisë janë në varësi reciproke në mes strukturës së popullsisë sipas moshës e gjinisë dhe proceseve tjera demografike e socio-ekonomike. Analiza dhe vlerësimi afatgjatë i këtyre kontingjenteve ka rëndësi të shumëfishtë, por para se gjithash, për planifikim në sfera të ndryshme të organizimit shoqëror dhe ekonomik. Ato reflektojnë efekte në planifikimin afatgjatë kohorë siç janë punësimi, shkollimi dhe entet parashkollore, mbrojtja shëndetësore etj.

III.3.5. Struktura etnike e popullsisë

Në aspektin etnik komuna e Shtimes ka një popullsi mjaft homogjene ku mbi 90% e popullsisë janë shqiptar.

Tabela 8. Struktura etnike e popullsisë

Etniteti	1991 (%)	2004 (%)
Shqiptar	93	97.2
Serb	4.2	
Mysliman	1.8	
Rom	1	0.2
Ashkali		2.6
Gjithsej	100	100

Në vitin 1991 popullsia shqiptare kishte 93% të popullsisë së përgjithshme. Ndërsa, etniteti serb kishte rreth 4% të popullsisë. Pjesëmarrja e etnitetëve të tjera ishte shumë më e vogël si myslimanet, romët, ashkalit etj.

Në regjistrimin e vitit 2004, që është realizuar nga Komuna e Shtimes, nuk vërehen ndryshime të theksuara në strukturën etnike të popullsisë. Popullsia shqiptare dominon sërish, por tash me një përqindje pak më të lartë (97 %) dhe etniteti serb pothuaj se nuk është fare prezent në këtë komunë. Në këtë vit, paraqitet një përqindje e vogël, e etnitetit ashkali dhe rom me afër 3 % të popullsisë së përgjithshme.

III.3.6. Struktura ekonomike e popullsisë

Fillimi i shekullit XX e gjen Kosovën me mbeturina të bollshme të shoqërisë feudale në shumë segmente të jetës familjare dhe prodhuese. Pas tërheqjes së Turqisë në vitin 1912, gjendja e përgjithshme në Kosovë dhe, rreth saj, jo vetëm që nuk ndryshojë, por

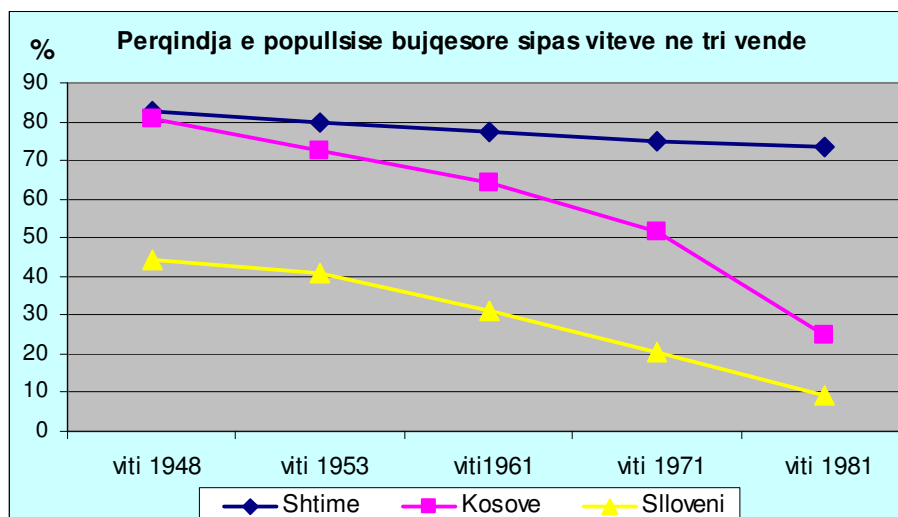
⁷ Përqindjet janë llogarit bazuar në regjistrimin e vitit 2004 të realizuar nga Kuvendi Komunal i Shtimes

sikur u keqësua edhe më shumë nga okupimi serb, Marrëdhëniet feudalo-çifligare nuk u suprimuan. Pushteti i instaluar serb ua morri tokën agallarëve dhe bejlerëve, por nuk ua dha fshatareve të varfër shqiptar. Ky pushtet, në kuadër të politikës kolonizuese, që e zbatoi anembanë Kosovës, tokën ua ndau kolonëve serb.⁸

Gjendje të njëjtë kishte edhe komuna e Shtimes, dhe kjo gjendje nuk ndryshoi as pas Luftës së Dytë botërore, sa që, kjo periudhë krahasohej me gjendjen e fillimit të shekullit. Një zhvillim inicial fillon pas viteve të 60-ta, por deri në përfundim të shekullit XX zhvillimi ekonomik dhe shoqëror në komunën e Shtimes sikurse edhe në tërë Kosovën karakterizohej me tri probleme të mëdha: struktura jo e volitshme e ekonomike, aftësia e dobët akumuluese dhe papunësia. Në vitet e 80-ta dhe të 90-ta, komuna e Shtimes sikurse edhe tërë Kosova u shndërrua në koloni dhe zonë të okupimit klasik serb.

Krahas këtyre rrethanave të zhvillimit ekonomik edhe struktura ekonomike në komunën e Shtimes ka karakteristikat e veta.

Popullsia agrare dhe karakteristikat e saj - Komuna e Shtimes menjëherë pas Luftës së Dytë Botërore trashëgoi një përqindje të lartë të popullsisë bujqësore, si pasojë e lënies krejtësisht pasdore të zhvillimit ekonomik dhe shoqëror. Në periudhën e pas Luftës së Dytë Botërore kalimi i popullsisë bujqësore në veprimtari jobujqësore vazhdimisht rritej në komunën e Shtimes, gjë që është ligjësi e përgjithshme në kuadër të zhvillimit ekonomik.

Grafiku 9. Përqindja e popullsisë bujqësore sipas viteve dhe krahasimi me Kosovën dhe Sllovenin

Transferimi i popullsisë nga bujqësia dhe të shumtën edhe nga fshati në veprimtari jobujqësore dhe në qytet zhvillohej në mënyrë të drejtpërdrejtë, pa përgatitje profesionale dhe arsimore, në një anë, dhe në mënyrë indirekte, përmes shkollimit të gjeneratës së re dhe të ndryshimit të pozitës socio-ekonomike të popullsisë, në anën tjetër. Është karakteristike e përgjithshme se bujqësinë e braktisë popullsia e re, vitale dhe e arsimuar. Por, është e vështirë të konstatohet numri i saktë i kalimit të popullsisë agrare në veprimtari jo-agrare.

⁸ Hivzi Islami, Studime demografike, 100 vjet të zhvillimit demografik të Kosovës, Prishtinë 2008

Në grafik vërehet çartë se Kosova, së bashku me të edhe komuna e Shtimes kishin shkallë shumë të lartë të popullsisë bujqësore krahas rrethanave të zhvillimit të ulët ekonomik. Ndërsa, Sllovenia ishte një vend me zhvillim të konsiderueshëm dhe që nga viti 1948 ajo kishte më pak se 50 % popullsi bujqësore. Sa i përket strukturës agrare të popullsisë së Kosovës, ajo shënon një rënie të konsiderueshme deri në vitin 1981. Kjo ndodh si pasojë, e një zhvillimi selektiv industrial dhe urban në Kosovë, por ky zhvillim nuk ishte i barabartë e i harmonizuar, dhe kryesisht përfshinte disa qendra më të mëdha industriale që janë më të njohura edhe sot e kësaj dite. Shumë komuna dhe vise rurale të Kosovës mbesin jashtë këtij zhvillimi dhe për këtë arsye ekziston një diferencim i theksuar në aspektin e pjesëmarrjes së popullsisë agrare apo të transformimit të sajë në komunat e Kosovës. Komuna e Shtimes nuk përfshihet në këto zhvillime dhe siç shihet edhe nga grafiku rënia e përqindjes së popullsisë agrare është shumë më e ngadalshme në komunën e Shtimes në krahasim me mesataren e Kosovës. Ndryshime më të mëdha të popullsisë agrare shënohen në rripin industrialo-urban të Kosovës, që shtrihet prej pjesës veriore të Leposaviqit, duke përfshirë Mitrovicën me rrethinë, Vushtrrinë, Prishtinën me rrethinën e gjerë, pastaj Lipjanin, Ferizajn dhe vazhdon deri në Kaçanik pa e përfshirë edhe komunën e Shtimes.

Pas vitit 1999, me përfundimin e luftës në Kosovë, fillon një zhvillim më i theksuar i aktiviteteve jo bujqësore. Rritet numri i të punësuarve në veprimtaritë shërbyese, hapen biznese të ndryshme jo vetëm në zonën urbane, por edhe në fshatra, si dhe rritja e përqindjes së të arsimuarve për shkak se komuna e Shtimes gjendet jo shumë larg Qendrës Universitare në Prishtinë, ku mundësitë për vijimin e studimeve janë më të mira në krahasim me shumë komuna tjera të Kosovës. Po ashtu, pozita e mirë gjeografike në një anë ka mundësuar edhe ngritjen e zhvillimit të përgjithshëm ekonomik të komunës në periudhën e pas luftës së fundit. Të gjithë këta faktorë dëshmojnë se në komunën e Shtimes, sot kemi një përqindje më të vogël të popullsisë agrare në krahasim me vitin 1981, ku kjo përqindje ishte rreth 70 %. Të gjitha këto transformime që kanë mundur të ndodhin, si në aspektin socio-ekonomik, kulturor, arsimor dhe politik kanë pasur ndikim edhe në transformim të popullsisë agrare në popullsi jo agrare. Është e vështirë për të prezantuar sot, se sa është numri i popullsisë agrare dhe ai i popullsisë jo agrare, por në bazë të këtyre trendëve të zhvillimit përqindja e popullsisë jo bujqësore mund të jetë zvogëluar dukshëm.

Popullsia aktive – Paraqet një element tjetër demografik që ka rëndësi të veçantë në zhvillimin shoqëroro-ekonomik të një vendi. Përqindja e popullsisë aktive në komunën e Shtimes, jo vetëm që është e ulët në gjithë shekullin XX, por vazhdimisht është zvogëluar në periudhën e pas Luftës së Dytë Botërore. Kjo strukturë është rezultat i një varg faktorëve dhe para së gjithash i mos zhvillimit ekonomik, e të strukturës së pavolitshme të ekonomisë për një kohë të gjatë, strukturës shumë të re të popullsisë si pasojë e shkallës së lartë të shtimit natyror, përfshirjes së vogël të femrave në aktivitetet prodhuese dhe shoqërore, në kuadër të ndarjes shoqërore të punës, pastaj të rritjes ekspansive të numrit të nxënësve e të studentëve, të ndikimit të disa faktorëve tjerë shoqërorë (tradita, zakonet) lidhur me angazhimin e femrës në jetën ekonomike dhe shoqërore.

Bazuar në të dhënat e regjistrimit të vitit 2004, del se 60 % nga popullsia e përgjithshme janë popullsi aktive. Nëse këtë përqindje e shndërrojmë në shifra, duke u bazuar në numrin e popullsisë të vlerësuar për vitin 2008, del se në komunën e Shtimes sot, ekzistojnë 20280 banor të moshës aktive. Nëse e vlerësojmë në këtë mënyrë numrin e popullsisë aktive sipas gjinisë, atëherë del se numri i popullsisë aktive mashkullore në komunën e Shtimes është 10478 banor. Ndërsa numri i popullsisë aktive femërore është 9802 banor. Kjo është popullsia e moshës aktive dhe e aftë për punë. Ndërsa popullsia që është aktive (e punësuar) në bazë të shënimeve të dhëna nga Komuna e Shtimes përfshin vetëm 10 % të popullsisë së aftë për punë. Numri i të punësuarve në komunën e Shtimes është 2078.⁹

Tabela 9. Numri dhe përqindja e popullsisë së aftë për punë në Shtime

Tipi i popullsisë	Gjithsej		Meshkuj		Femra	
	Numri	%	Numri	%	Numri	%
Fshatare	14638	72.1	7566	37.3	7072	34.8
Urbane	5642	27.9	2912	14.4	2730	13.5
Gjithsej	20280	100	10478	51.7	9802	48.3

Sa i përket tipit të vendbanimit, ekzistojnë dallime në numrin e popullsisë së aftë për punë, ku numri më i madh është në fshatra se në qytetin e Shtimes. Kjo është e natyrshme nga fakti se rreth 70 % e popullsisë së përgjithshme jeton në fshatra.

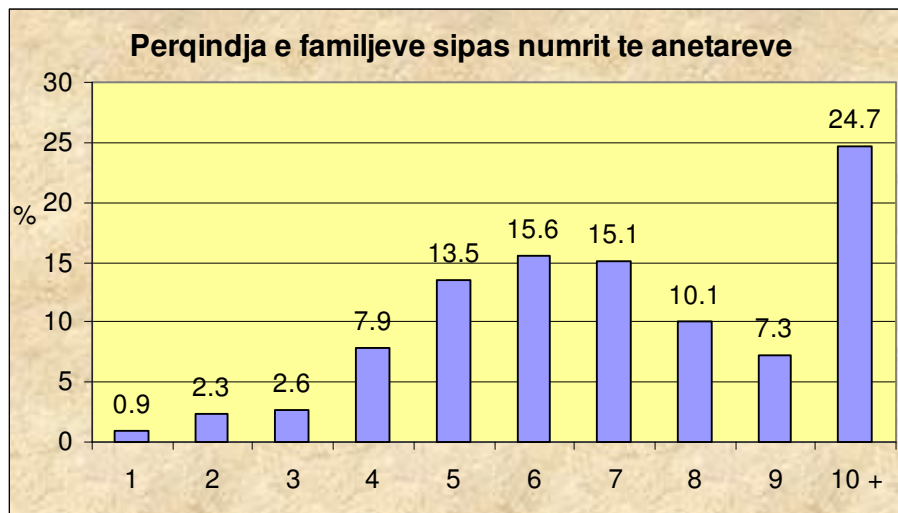
III.3.7. Familja dhe karakteristikat e saj

Një ndër karakteristikat e veçanta të zhvillimit demografik dhe shoqëror të Kosovës janë edhe numri, madhësia mesatare dhe përbërja e ekonomive familjare, të cilat janë të kushtëzuara nga ndikimi i faktorëve ekonomik, social, demografik etj.¹⁰

Siç dihet, ekzistojnë dallime sipas komunave në Kosovë sa i përket madhësisë së familjes. Komuna e Shtimes kryesisht karakterizohet me numër të madh të anëtareve të familjes, që është karakteristikë për disa vise të pa zhvilluara dhe kryesisht rurale. Në bazë të të dhënave dhe vlerësimeve për numrin e popullsisë dhe ekonomive familjare në komunën e Shtimes, del se mesatarja e madhësisë së familjes në komunën e Shtimes është 7.4 anëtar. Po ashtu gjatë analizës së të dhënave nga regjistrimi i popullsisë që është realizuar në vitin 2004 nga komuna e Shtimes del se madhësia e familjes në këtë komunë është afër 7.5 anëtar. Madhësia mesatare e familjes në qytetin e Shtimes është më e vogël se në viset rurale. Në qytetin e Shtimes mesatarisht familjet i kanë nga 6 anëtar, ndërsa mesatarja e anëtareve të familjes në fshatrat e Shtimes është 8.2 anëtar. Në përgjithësi në komunën e Shtimes dominojnë familjet me nga 6 anëtar si dhe ato me nga 7 dhe 5 anëtar. Gjithashtu kemi edhe numër të konsiderueshëm të familjeve që kanë 8 e më shumë anëtar. Ndërsa, familje që kanë 1, 2 dhe 3 anëtar janë shumë pak, që janë rreth 6 % e të gjitha familjeve në komunë.

⁹ Lulzim Sahiti, Shtimja 2005, Doracak informative, fq. 75.

¹⁰ Hivzi Islami, Studime Demografike, 100 vjet të zhvillimit demografik të Kosovës, Prishtinë 2008.

Grafiku 10. Përqindja e familjeve sipas numrit të anëtareve

Pjesëmarrja e vogël e ekonomive familjare me 1 - 3 anëtar është një dëshmi se, me gjithë transformimet socio-ekonomike dhe të tjera, proceset e modernizimit të shoqërisë në komunën e Shtimes nuk kanë qenë të fuqishme për të kushtëzuar ndryshime rrënjësore në përbërjen e ekonomive familjare përmes shthurjes së ekonomive të zgjeruara tradicionale familjare në të ashtuquajtura familje nukleare, siç ka ndodhur në vendet e tjera të zhvilluara.

III.3.8. Lëvizja mekanike e popullsisë - Migrimet

Migrimet e popullsisë sot paraqesin një problem shumë dimensional hapësinor, demografik, ekonomik, social dhe politik, ndërsa i nxisin një varg faktorësh të ndërlikuar dhe shpeshherë reciprokisht të lidhur e të kushtëzuar¹¹

Mungesa e të dhënave demografike në përgjithësi dhe për migrimet në veçanti, vështirëson punën dhe arritjen deri te rezultatet e sakta mbi migrimet në komunën e Shtimes. Megjithatë, regjistrimi i popullsisë që është realizuar nga kuvendi komunal i Shtimes në vitin 2004, na mundëson që të analizohen edhe migrimet e sidomos në nxjerrjen e disa vlerave relative. Gjatë këtij regjistrimi janë mbledhur edhe të dhëna për numrin e emigranteve në botën e jashtme edhe pse ato nuk janë të plota për faktin se nuk kanë mundur të regjistrohen të gjithë këta emigrant, si dhe të dhëna për numrin e migrameve definitive. Përmes këtyre të dhënave dhe transformimit të tyre në vlera relative, kemi arritur në konstatime të përafërta mbi migrimet në komunën e Shtimes.

Tabela 10. Migrimet në komunën e Shtimes (Migrimet në botën e jashtme dhe ato definitive)¹²

Tipi vendbanimit	Nr. i banorëve	Nr. i emigrantëve	%	Nr. i migrameve definitive	%
Fshatra	21248	2653	12.4	- 91	- 0.42
Qytet	6640	698	10.5	78	1.17
Total – komuna	27888	3351	12	- 13	- 0.04

¹¹Hivzi Islami, Studime Demografike, 100 vjet të zhvillimit demografik të Kosovës, Prishtinë 2008. fq. 255.

¹² Regjistrimi i popullsisë në komunën e Shtimes, nga KK Shtime 2004.

Në vitin 2004 nga kuvendi komunal i Shtimes janë regjistruar 27888 banor, prej tyre 21248 në fshatrat e komunës së Shtimes dhe 6640 në qytetin e Shtimes. Në të njëjtën kohë janë nxjerr edhe të dhënat për migrimet e jashtme dhe ato definitive që janë paraqitur në tabelën e më poshtme.

Në përgjithësi Kosova ka numër të madh të emigrantëve që punojnë dhe jetojnë në botën e jashtme. Edhe komuna e Shtimes ka një numër të konsiderueshëm të emigrantëve të shpërndarë në vende të ndryshme të Evropës dhe të Botës. Sipas të dhënave nga tabela, në vitin 2004 janë regjistruar 3351 emigrant, që përfshijnë rreth 12 % të popullsisë së përgjithshme. Sipas të dhënave nga komuna, ky numër është edhe më i madh për faktin se një pjesë të konsiderueshme të këtyre emigrantëve nuk kanë mundur t'i regjistrojnë. Sipas vlerësimeve emigrantet e jashtëm duhet të jenë më tepër se 20 % e popullsisë së përgjithshme. Këto migrime kanë një rol shumë dimensional për komunën e Shtimes. Shkaqet që i kanë kushtëzuar këto migrime janë të natyrave të ndryshme, duke përfshirë ato ekonomike dhe të punësimit (përmirësimi i kualitetit të jetës), sociale, demografike, politike etj. Shkaqet ekonomike dhe punësimi janë ndër faktorët kryesor që i kanë kushtëzuar këto migrime, për faktin se në komunën e Shtimes një numër i konsiderueshëm nuk kanë mundur të gjejnë punë dhe si zgjidhje e vetme për të siguruar kushte më të mira të jetesës ishte emigrimi dhe punësimi në botën e jashtme. Edhe shkaqet e tjera siç janë ato sociale (bashkimi familjar, martesë, arsimimi etj) kanë qenë më ndikim të veçantë. Në anën tjetër, rrethanat e fundit të pa sigurisë që u krijuan në Kosovë (1990 – 1999) kishin ndikim të theksuar në emigrimin e popullatës nga komuna e Shtimes. Këtu nuk duhet harruar edhe faktin se migrimet vazhdimisht gjatë historisë kanë qenë një fenomen tradicional dhe qysh herët njerëzit kanë punuar dhe jetuar në botën e jashtme, dhe kjo i ka ndihmuar në kohën e fundit që këta emigrant të tërheqin familjet dhe të afërmit e tyre.

Në anën tjetër këto migrime janë përcjell me efekte të natyrave të ndryshme si në aspektin ekonomik, social, kulturor, demografik etj. Efektet e krijuara në disa aspekte janë pozitive, por në disa të tjera edhe negative.

Numri më i madh i emigrantëve është nga zona rurale (nga fshatrat e komunës së Shtimes), në krahasim me zonën urbane (qytetin e Shtimes). Në të gjitha fshatrat e komunës janë evidentuar 2653 emigrant apo 12.4 % nga gjithë popullsia e fshatrave, ndërsa në qytetin e Shtimes janë evidentuar 698 emigrant apo 10.5 % e popullsisë së përgjithshme të qytetit. Natyrshëm numri dhe përqindja e emigrantëve është më e madhe në fshatra se në qytet nga fakti se banoret në qytet kanë mundësi më të mira për punësim dhe kushte më të mira të jetesës.

Element mjaft i rëndësishëm i zhvillimit demografik në komunën e Shtimes janë migrimet definitive. Sipas të dhënave të regjistrimit të vitit 2004 del se nga viset rurale (fshatrat) e komunës së Shtimes gjatë këtij viti janë shpërngulur 91 persona dhe atë si migrim definitiv. Kjo përfshin - 0.42 % të popullsisë së përgjithshme fshatare. Pra me këtë kuptojmë se në viset rurale kemi saldo negative migruese. Në qytet janë evidentuar si të ardhur 78 persona gjatë vitit 2004 që përfshinë rreth + 1.17 % të popullsisë së përgjithshme të qytetit, dhe kjo tregon se qendra komunale ka saldo pozitive migruese. Nga kjo vërehet se banoret nga viset rurale shpërngulen kryesisht në qytetin e Shtimes, dhe për këtë arsye fshatrat kanë saldo negative migruese ndërsa

qyteti ka saldo pozitive migruese. Pos qytetit të Shtimes ku graviton popullsia gjatë migrimit, kemi edhe raste kur ata gravitojnë edhe në vende apo qendra tjera jashtë komunës së Shtimes. Për këtë flasin të dhënat e përgjithshme të këtyre migrimeve për tërë komunën e Shtimes, ku janë evidentuar – 13 banorë gjatë vitit 2004 që kanë gravituar jashtë komunës apo - 0.04 % e popullsisë së përgjithshme. Ajo që vlen të theksohet sa i përket migrimeve definitive në komunën e Shtimes, është numri i vogël i migrimeve. Në përgjithësi kjo komunë ka saldo negative migruese, por vlerat janë shumë të vogla (- 0.04 %) dhe kjo nuk mund të ketë ndikim të madh në zhvillimin e përgjithshëm demografik të komunës.

III.4. ÇËSHTJET SOCIALE

III.4.1. Arsimi

Arsimimi është themeli i një shoqërie të shëndoshë, i cili garanton perspektivë për të ardhmen shoqërore, ekonomike, kulturore dhe politike. Gjatë viteve të '90-ta, shqiptarët që e përbënin shumicën e popullsisë në vend u larguan dhunshëm nga objektet shkollore dhe ju mohua e drejta për arsimim nga pushteti serb. Nga fillimi i viteve të '90-ta e deri në vitin '99, ishte organizuar sistemi paralel i arsimit në Kosovë dhe gjatë luftës së fundit u dëmtua në masë të madhe infrastruktura shkollore. Këto dëme nuk kishin lënë pa prekur asnjë komunë me popullsi shqiptare e këtë rast edhe vet komunën e Shtimes. Pas vitit 2000, institucionet kosovare bënë përpjekje në realizimin e programeve mësimore bashkëkohore. Në vitin 2002, krijuan një model të ri për sistemin arsimor në vend. Struktura e re ofron 5 vite të arsimit fillor, pasuar nga 4 vite të shkollimit të ulët, të mesëm dhe 3 apo 4 vite të shkollimit të lartë të mesëm. Modeli 5+4+3 po zëvendëson strukturën e mëparshme 4+4+4. Me strukturën e re, arsimi i obligueshëm është zgjatur për një vit nga 8 vite sa ishte në 9 vite.

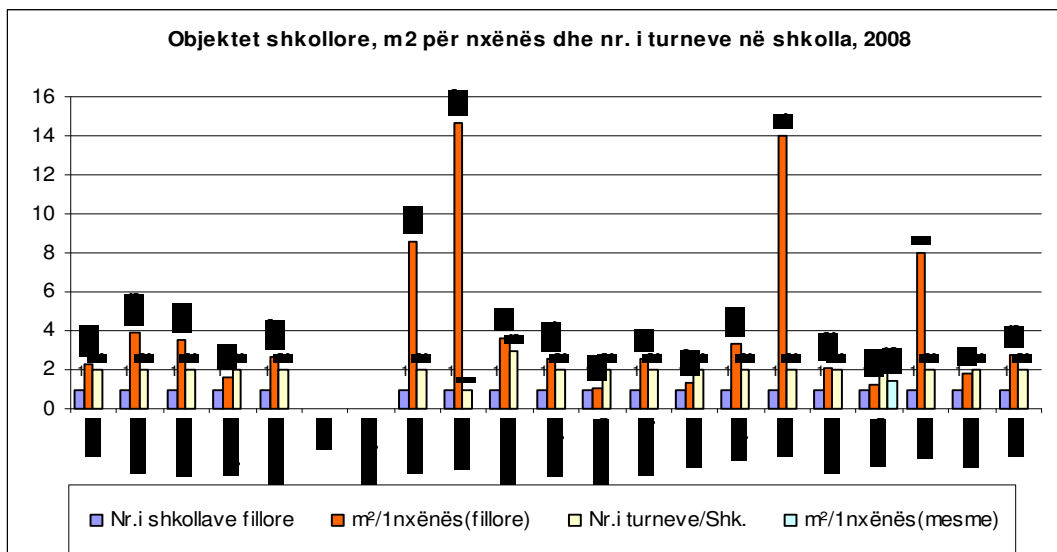
Struktura organizative e sistemit arsimor në komunën e Shtimes është e organizuar në katër nivele: arsimin parashkollor (5 - 6 vjeçar), arsimin fillor (I – V), arsimin e mesëm të ulët (VI – IX) dhe arsimin e mesëm të lartë (X – XII). Numri i objekteve shkollore gjithsej është 21, duke përfshirë edhe shkollën speciale dhe shkollën e mesme. Nga të gjitha shkollat 9 prej tyre janë amë dhe 12 të tjera janë satelite (paralele të ndara). Në procesin arsimor janë të angazhuar 436 punëtorë. Prej tyre 370 mësimdhënës, 66 në stafin administrativ dhe teknik.

Çerdhe dhe kopshte – kjo komunë nuk posedon asnjë çerdhe për fëmijë të moshës nën 5 vjet. Ndërkaq, vetëm 22.2% të gjitha shkollave në vendbanimet rurale posedojnë kopshte për fëmijë dhe atë në kushte jo të kënaqshme. Ndërsa, në zonën urbane kemi kopshte për fëmijë në shkollën fillore.

Arsimi parafillor - një numër i konsiderueshëm i shkollave fillore ofrojnë edukim njëvjeçar parashkollor për fëmijët 5-6 vjet. Edukimi parashkollor zhvillohet në 44.4% të shkollave fillore në hapësirat rurale, po ashtu edhe në shkollën fillore në zonën urbane.

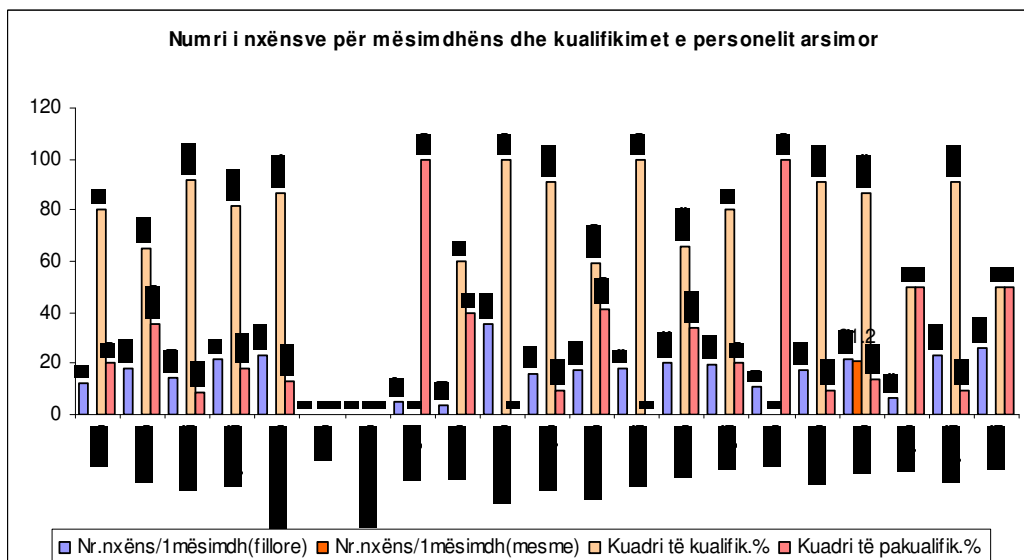
Arsimi fillor dhe i mesëm i ulët (i obliguar) - në tërë territorin e komunës mësimi fillor dhe i mesëm i ulët zhvillohet në 19 objekte shkollore ku mësimet i ndjekin rreth 6225 nxënës. Mesatarisht rreth 2.17 m² hapësirë e brendshme shkollore i takojnë një nxënësi në këtë nivel (shih Grafikon më poshtë). Ndërsa, mesatarisht 23.3 nxënës në një

paralele i ndjekin mësimet. Me hapësirë shkollore të pamjaftueshme na paraqiten këto vendbanime: Pjetërshticë (1.05 m² për nxënës), Shtime (1.26 m² për nxënës në shkollën fillore dhe 1.45 m² për nxënës në shkollën e mesme), Petrovë (1.37 m² për nxënës), Gjurkovc (1.65 m² për nxënës), Vojnovc (1.8 m² për nxënës), etj. Në vitin 2008 u vu gurthemeli i tri shkollave fillore: Shtime, Molllopolc dhe Gllavicë.

Grafiku 11. Objektet shkollore, m² për nxënës dhe numri i turneve në shkolla, 2008

Në javët e ardhshme pritet të përurohet edhe një shkollë në vendbanimin Gllavicë. Ndërsa, 78.1% të personelit arsimor janë të kualifikuar dhe 21.9% të tjerë janë të pa kualifikuar. Sa i përket kualifikimeve të personelit arsimor me gjendje jo të mirë e kemi të shprehur në këto vendbanime; Karaçicë (100% të pakualifikuar), Rancë (100% të pakualifikuar), Topillë (50% të pakualifikuar), Zborc (50% të pakualifikuar), Pjetërshticë (40.05% të pakualifikuar), etj. për më tepër shih Grafikon.

Grafiku 12. Numri i nxënësve për mësimdhënës dhe kualifikimet e personelit arsimor

Raporti nxënës-mësimdhënës në këto hapësira shkollore sillet rreth 19.5 nxënës mesatarja për 1 mësimdhënës me dallime të theksuara nga njëra shkollë në tjetrën. Me gjendje jo të mirë të raportit nxënës-mësimdhënës në paraqitet në këto shkolla fillore si: Mollopolc (35.5 nxë./1mësimdhënës), Zborci (26.2 nxë./1mësimdhënës), Godanci i Poshtëm (25.3 nxë./1mësm.), Vojnovci (23.3 nxë./1mësm.), Shtime (21.6 nxë./1mësm.),etj.

Arsimi i mesëm i lartë - përfshin tri vite të shkollimit për nxënësit e grup-moshës 15 deri 18 vjeç. Në këtë komunë është vetëm një shkollë e mesme me tri drejtime, gjimnazi i përgjithshëm, gjimnazi shkencorë-natyror dhe gjimnazi shkencorë-shoqëror, e cila ndodhet në zonën urbane. Në këtë shkollë i ndjekin mësimet 1547 nxënës, ndërkaq japin mësim 71 mësimdhënës. Kurse kualifikimet e personelit arsimor në shkollë të mesme janë 70.42% të kualifikuar dhe 29.58% të pakualifikuar. Ndërsa, rreth 1.45 m² hapësirës së brendshme shkollore i takon një nxënësi. Në këtë shkollë mesatarisht 32 nxënës në një paralele i ndjekin mësimet. Ndërsa, raporti nxënës/1mësimdhënës në shkollën e mesme është 21.8 nxënës për 1mësimdhënës. Për detaje tjera rreth arsimit në këtë hapësirë shih hartën si më poshtë;

Harta 5. Objektet shkollore dhe gjendja e tyre në komunën e Shtimes

Kjo hartë paraqet të gjitha të dhënat ekzistuese për zhvillimin e arsimit në këtë komunë, veçanërisht për sistemin publik. Duhet theksuar se shkolla fillore në

vendbanimin Godanc i Poshtëm me parcelë kadastrale gjendet në vendbanimin Godanc i Epërm.

Arsimi i mesëm privat në Shtime - në vendbanimin Davidovc, gjendet shkolla e mesme profesionale private “Ismet Jashari – Kumanova”, në të cilën ndjekin mësimet 74 nxënës dhe 22 mësimdhënës të kualifikuar dhe ka hapësirë shkollore prej 1400 m² ose 18.9 m² hapësirë e brendshme shkollore për nxënës.

Shkolla speciale – në zonën urbane gjendet shkolla speciale për persona me aftësi të kufizuara. Në këtë shkollë janë gjithsej 8 nxënës, dy mësimdhënës të kualifikuar, 1 person staf teknik dhe një udhëheqës-se. Hapësira shkollore e kësaj shkolle është 130 m² ose 16.25 m² hapësirë e brendshme shkollore për një nxënës. Kjo shkollë ka kushte të konsiderueshme për ndjekjen e mësimave.

Shkolla e analfabetizmit – në këtë komunë sipas hulumtimeve të organizatave të ndryshme përkatësisht UNDP-së (në vitin 2004) rreth 4.18% të popullsisë mbi moshën 15 vjeçare e përbëjnë analfabet. Sipas të njëjtit hulumtim mesatarja e analfabetizmit në Kosovë është 5.78% e popullsisë të po asaj moshe.

Sipas analizës së të dhënave, në këtë komunë rreth 50% e objekteve shkollore në viset rurale posedojnë Bibliotekë, kurse në zonën urbane, në shkollat fillore si dhe shkollën e mesme posedojnë Bibliotekë. Vëllimi i burimeve nuk është i madhe, sillet nga 50-2000 libra varësisht prej bibliotekës. Ndërsa të dhënat për lexuesit në bibliotekën e qytetit tregojnë se interesimi i lexuesve nuk është i madh. Një element tjetër del se 72% e objekteve shkollore në të gjitha vendbanimet nuk kanë nxehtë qendrore. Përderisa vetëm 50% e të gjitha objekteve shkollore kanë qasje në rrjetin e ujësjellësit, kurse pjesa tjetër furnizohen me rënie të lirë të ujit përmes puseve. Nga të gjitha objektet shkollore rreth 20% prej tyre kanë salla sportive.

III.4.2. Shëndetësia

Shëndetësia kosovare edhe për kundër investimeve të mëdha të bëra pas vitit '99 ende është në gjendje jo të mirë. Sistemi shëndetësor kosovarë ka mjaft probleme, si fondet e ulëta, mungesa e mundësive për trajtimin e disa gjendjeve të komplikua si leukemia, insuficienca e veshkave, kardiokirurgjia, trajtimi onkologjik-radioterapia etj. Por, vështirësi ka edhe të natyrës organizative gjegjësisht implementimit të ligjit të shëndetësisë, paralelizmit të strukturave serbe, mos funksionalizimi optimal i SISH-it, mosekzistimi i sigurimit shëndetësor, mungesa e kuadrit të mjaftueshëm, mungesa e mjeteve për investime të reja në pajisje, hulumtime shkencore, mos përfshirja e sektorit privat në SISH, etj.

Aktualisht në Kosovë sistemi shëndetësor është i organizuar në tri nivele; a) niveli parësor b) dytësor dhe c) nivelin tretësor. Përveç në sektorin publik, është e organizuar edhe në sektorin privat në një shkallë mjaftë të madhe.

Në komunën e Shtimes, në sektorin publik, shëndetësia është e organizuar në nivelin parësor. Shërbimet shëndetësore ofrohen në 4 (katër) objekte shëndetësore. Tri prej tyre janë Qendra të Mjekësisë Familjare (Muzeqinë, Petrovë dhe Pjetërshticë) dhe Qendra Kryesore e Mjekësisë Familjare, e cila ndodhët në qytetin e Shtimes.

Në Qendrën e Mjekësisë Familjare të Muzeqinës kanë qasje 6898 banorë ose 20.4% e popullatës së komunës. Në Qendrën e Mjekësisë Familjare të Petrovës kanë qasje 4514

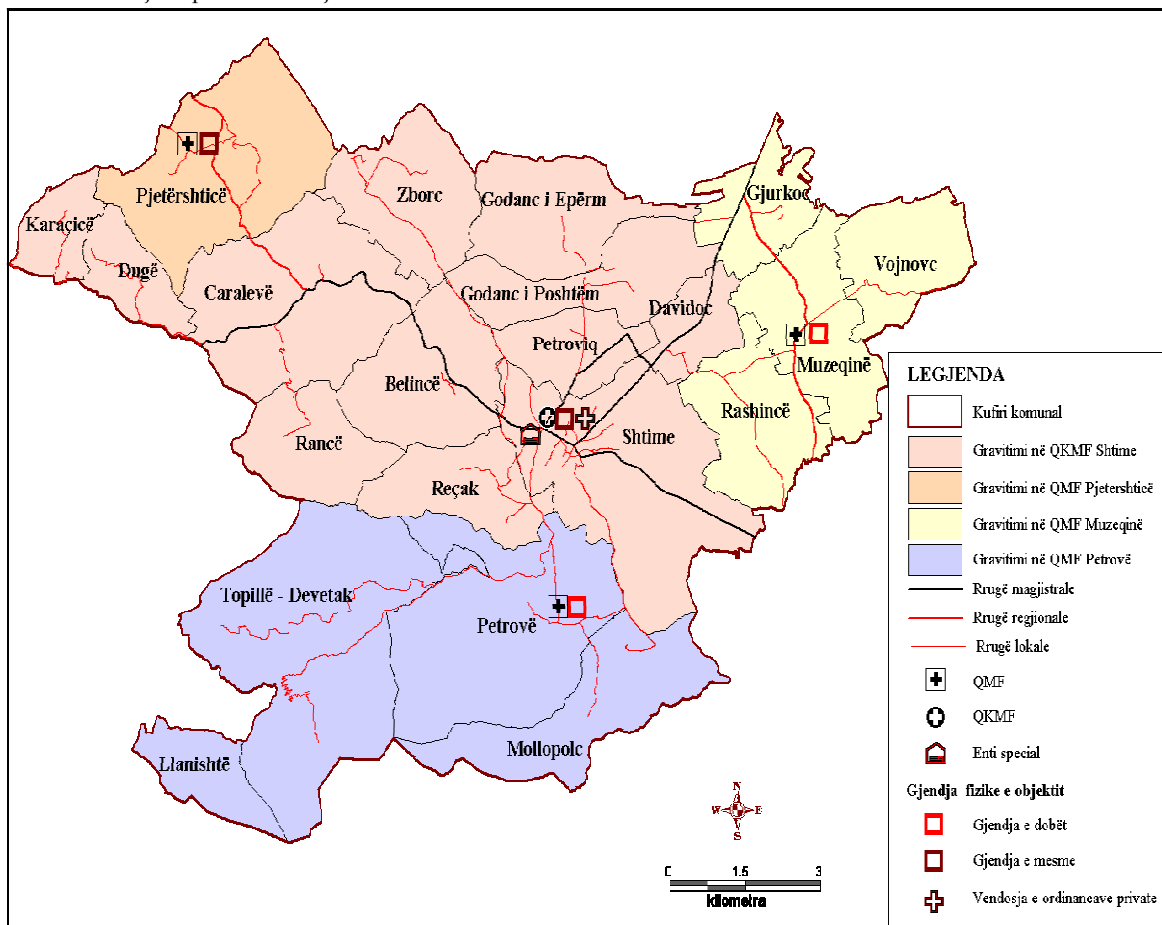
banorë ose 13.35% e popullatës së përgjithshme dhe, në Qendrën e Mjekësisë Familjare në Pjetërshticë vizitohen 2307 banorë ose 6.8% e popullatës së përgjithshme. Për derisa në Qendrën Kryesore të Mjekësisë Familjare në Shtime kanë qasje në shërbimin parësor 20081 banorë ose 59.4% e popullsisë së përgjithshme.

Në tabelë është paraqit largësia e vendbanimeve nga qendrat shëndetësore. Sipas analizës së të dhënave 61.9% e vendbanimeve kalojnë largësinë 0-3 km për të marrë shërbimet shëndetësore, 23.8% e vendbanimeve 4-6 km, kurse 14.3% e vendbanimeve tjera kalojnë distancë 7-9 km deri te shërbimi më i afërt shëndetësor. Për më tepër rreth gravitimit të popullatës deri te shërbimet shëndetësore shih hartën;

Tabela 11. Gravitimi i vendbanimeve në objekte shëndetësore

Km	Vb. që gravitojnë	%
0 deri 3 km	13	61.9
4 deri 6 km	5	23.8
7 deri 9 km	3	14.3
Gjithsej	21	100

Harta 6. Shtrirja hapësinore e objekteve shëndetësore

Harta paraqet të dhënat shëndetësore rreth objekteve ku ndodhen në hapësirë, sipas cilësisë së tyre dhe gravitetit të popullatës deri te objektet më të afërta shëndetësore të përshkruara më detajisht edhe tekstualisht.

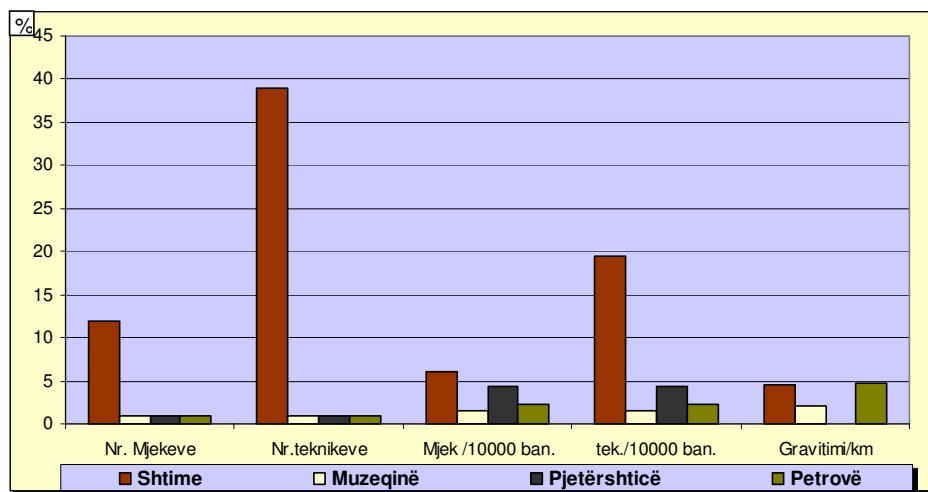
Në këto institucione janë të punësuar gjithsej 73 punonjës, 8 mjek të përgjithshëm , 5 specialistë të degëve të ndryshme, 2 stomatolog, 42 infermier dhe 15 punëtor jo shëndetësor.

Në Qendrën e Mjekësisë Familjare – Muzeqinë, punojnë 1 mjek, 1 teknik apo 1.45 mjek dhe 1.45 teknik në 10.000 banorë.

Në Qendrën e Mjekësisë Familjare – Petrovë, punojnë 1 mjek dhe 1 teknik ose 2.21 mjek dhe 2.21 teknik për 10.000 banorë.

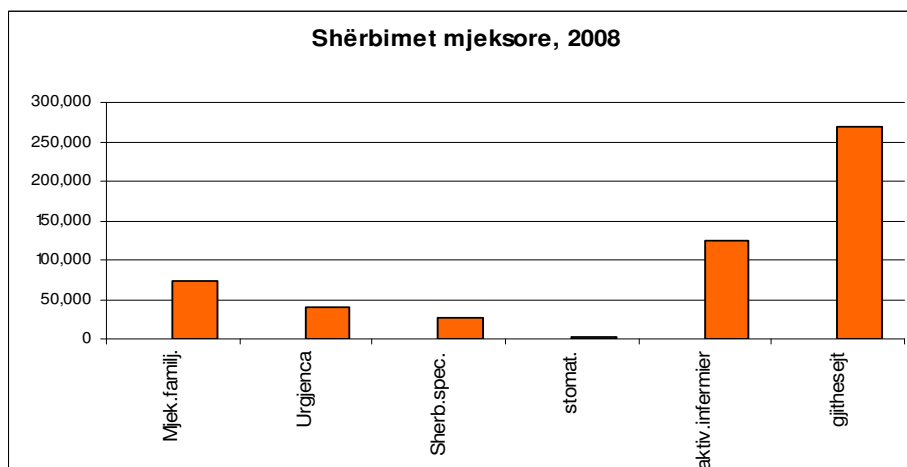
Ndërsa në Qendrën e Mjekësisë Familjare–Pjetërshiticë, punojnë 1 mjek dhe 1 teknik apo 4.33 mjek dhe 4.33 teknik në 10.000 banorë.

Përderisa në Qendrën Kryesore të Mjekësisë Familjare “dr.Vezir Bajrami”– Shtime, punojnë 12 mjek dhe 39 teknik ose 5.97 mjek dhe 15.93 teknik në 10.000 banorë.

Grafiku 13. Punëtorët shëndetësor në 10 000 banorë dhe gravitimi

Në të gjitha qendrat e mjekësisë familjare kemi mungesë të kuadrit mjekësor dhe teknikëve, përjashtim bënë Qendra Kryesore e Mjekësisë Familjare, e cila i plotëson kriteret për numër të mjekëve dhe i tejkalon kërkesat për numër të teknikëve, kjo do të thotë se paraqitet tepriç teknikëve në këtë qendër.

Grafiku 14. Ofrimi i shërbimeve mjekësore për vitin 2008

Në kujdesin shëndetësor parësor në nivel të QKMF-së, janë raportuar 267 999 shërbime me 112 798 vizita dhe 155 201 intervenime brenda vitit 2008. Prej numrit të përgjithshëm të vizitave 61.33% janë realizuar në Qendrën Kryesore të Mjekësinë Familjare. Vizitat më të shpeshta ishin në shërbimin e praktikës së përgjithshme 63.82%, 1.5%, në shërbimin e Stomatologjisë, 21.8% në shërbimin e Emergjencës.

Nga 21 grupe të sëmundjeve sipas klasifikimit ndërkombëtar 10, më të shpeshta kanë qenë sëmundjet e sistemit të frymëmarrjes, sistemit digjektiv dhe kardiovaskular. Me diagnoza para prinë Hipertensioni arterial esencial në 160 raste, Diabeti në 164 raste, Tumore në 13 raste dhe atë me 48 raste me diagnozë të parë të Astma bronkiale. Nga sëmundjet ngjitëse dhe parazitare me se shumti regjistroheshin rastet e diarresë akute dhe gastroenteriti me 167 raste.

Tabela 12. Diagnozat më të shpeshta gjatë vitit 2008 në Shtime

Diagnoza	Nr. i rasteve
Hipertensioni arterial esencial	160
Diabetes mellitus	164
Neoplazmat/Tumoret	13
Astma Bronkiales	48
Diarheae acuta/gastroenteritis	167

Sa i përket gjendjes fizike të objekteve shëndetësore, përveç QKMF-së në Shtime dhe QMF-së në Pjetërshticë të cilat kanë gjendjen e mirë (konsiderueshme) këto dy të tjerat QMF në Muzeqinë e veçanërisht QMF në Petrovë nuk posedojnë gjendje të mirë që kërkojnë standardet. Në sektorin privat veprojnë gjithsej 13 institucione shëndetësore, të cilat aktivitetin e tyre e zhvillojnë në zonën urbane. Ky sektor ofron shërbime të kirurgjisë, gjinekologjisë, pediatriisë, stomatologjisë, diagnostikues, neuropsikiatriisë dhe internistikës.

Kjo komunë deri me tani nuk është e prekur me ndonjë sëmundje serioze, e shtrirë në lagje apo vendbanime të tëra. Që nga viti 1986 deri 2003 janë të identifikuar vetëm 3 tre raste të AIDS-it, sëmundje kjo mjaft serioze. Gjatë viteve 2007 dhe 2008 nuk janë regjistruar asnjë epidemi të sëmundjeve ngjitëse. Riorganizimi i sistemit shëndetësor dhe investimet në infrastrukturën në përgjithësi, e kryesisht në atë shëndetësore, ndikojnë në përmirësimin e gjendjes shëndetësore të popullatës. Gjendja e mirë shëndetësore është shumë e varur edhe nga indikatorët mjedisor, në radhë të parë nga uji për pije, si në aspektin sasior, ashtu edhe në atë cilësor.

Me ndërtimin e ujësjellësit në vitin 2003 u zvogëluar dukshëm rastet e sëmundjeve ngjitëse dhe epidemive, të cilat më herët nuk kanë qenë të rralla. Është e njohur epidemia e Tifos abdominale e vitit 1993 në qytezën e Shtimes dhe në pesë vendbanime të saj. Në këtë epidemi hidrike janë përfshirë 47 familje me 333 anëtarë. Në përfundim të epidemisë janë regjistruar 84 raste të konfirmuara prej të cilave 67 kanë qenë të hospitalizuar në Klinikën infektive në Prishtinë. Burimi i sëmundjes, ishte brenda Entit Special, ku pas mbylljes së kanalizimit ujërat e zeza i ndoten pusët për furnizim me ujë të pijshëm.

INSTITUTI SPECIAL -E veçanta e kësaj komune është se posedon Institutin Special. Ky institucion është themeluar në vitin 1948 dhe ka për qëllim rehabilitimin e personave me retardime të rënda dhe të lehta mentale. Në këtë Institut janë të presuar 102 punëtor dhe ka gjithsej 64 pacient kurse menaxhon edhe shtëpitë e komunitetit në Deçan, Kamenicë , Vushtrri, Graqanicë, Ferizaj dhe dy të tilla në Shtime (shtëpinë e fëmijëve dhe shtëpinë e komunitetit). Gjithsej me qendrat tjera në Kosovë janë 132 pacient. Ndërkaq, Qendra Integruese e Shëndetit mendor –Shtime ka gjithsej 64 pacientë (36 meshkuj dhe 28 femra).

Objekti si i tillë ka kushte të mira për trajtimin e këtyre personave me nevoja të veçanta, pasi që, janë bërë investime të mëdha nga investitorë ndërkombëtar dhe vendor në periudhën e pasluftës. Në këtë kompleks janë 3 ndërtesa banimi me kapacitete afërsisht 200 shtretër dhe, përreth ka 2 shtëpi komuniteti. Njëra prej tyre është Shtëpia e Fëmijëve me sipërfaqe të brendshme prej 360 m², e cila ka në dispozicion 10 shtretër. Kjo shtëpi për fëmijë me përmbajtje fizike dhe mentale u përrua më 15 mars të vitit 2002¹³. Shtëpia e Komunitetit, po ashtu është ndërtuar në vitin 2004 dhe kapaciteti i saj është 10 shtretër për persona me nevoja të veçanta. Në këtë institucion është edhe biblioteka dedikuar klientëve të vendosur në këtë institucion të rehabilitimit. Instituti Special për nevoja të veta ka në shfrytëzim dy depo, rrobalarjen, fermën për pula, serrën për perime, shoqërinë bletare, pishinën për peshq, fushën sportive, sallën e pingpongut, sallën e fizioterapisë, objektin laboratorik dhe stomatologjik, sallën e punëtorive (artizanalëve), murgun, kuzhinën me trapezari dhe qendrën e rehabilitimit. Instituti Special ka hapësirë të brendshme të objekteve përcjellëse afër 6000m², ndërkaq oborri i këtij institucioni është me sipërfaqe prej 12 hektarësh dhe ka rrethoj metalike me dy porta hyrëse. Në këtë institucion punojnë gjithsej 177 punëtor. Organizimi i punës bëhet në 5 shërbime; administratë, shërbimi social dhe terapisë okupuese, shërbimi teknik, shërbimi i kuzhinës, shërbimi shëndetësor dhe i kujdesit higjienik .

III.4.3. Papunësia

Një ndër sfidat kryesore për popullatën e Kosovës është shkalla e lartë e papunësisë, e cila reflektohet me probleme të shumta në shoqërinë kosovare. Shkalla e papunësisë në vend është 44.4%¹⁴. Kjo shkallë e papunësisë është më e larta në rajon. Vlerësohet se 1/3 e popullsisë së Kosovës është nën moshën 16 vjeç, ndërkaq rreth 60% e popullsisë janë në moshë pune. Kjo shkallë e lartë e papunësisë paraqitet tepër e lartë te femrat (58.06%), pavarësisht nga shkalla shumë e lartë e jo aktivitetit për to.

Sipas hulumtimit të dhënave për komunën e Shtimes për secilin vendbanim, kemi vënë re se papunësia e lartë është një prej sfidave më shqetësuese për popullatën e kësaj ane. Sipas të dhënave të analizuara për numrin e punëkërkuesve, në këtë territor kemi të bëjmë me tri kategori të papunëve; **a) të papunët e përkohshëm, b) të papunët afatmesëm dhe c) të papunët e përhershëm**. Në kategorinë e parë të papunëve hynë të papunët e përkohshëm, të cilët kohë pas kohe merren me bujqësi, blegtori apo ndonjë aktivitet të përkohshëm. Në kategorinë e dytë janë të papunët afatmesëm, të cilët

¹³ Lulzim Sahiti, Shtimja 2005 (Doracak Informativ)

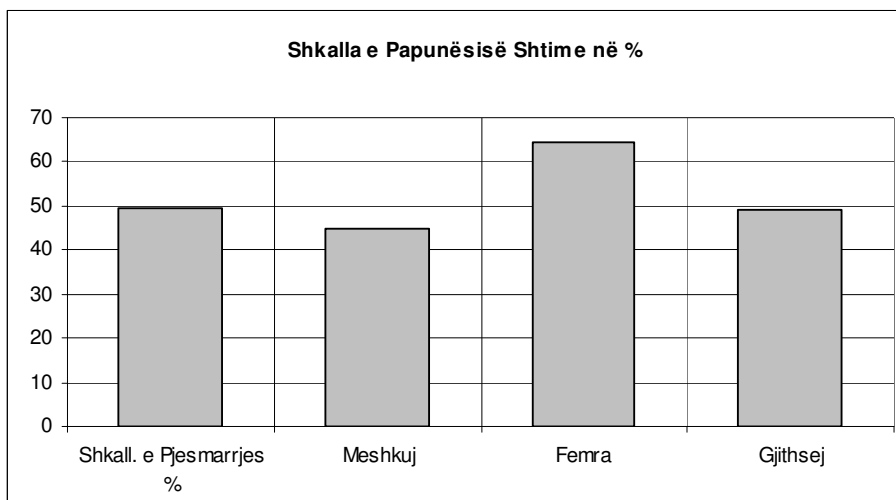
¹⁴ Dr.sc.Isuf L.Dedushaj:Epidemiologjia ,Parimet dhe praktika;1997

¹⁴ UNDP, Raporti i Zhvillimit Njerëzor, Kosovë 2004,

kryesisht gjatë stinës së dimrit mbesin pa punë, për shkak të temperaturave të ulëta, që pamundëson kryerjen e punëve ndërtimore. Ndërsa, në grupin e të papunëve të përhershëm hyjnë njerëzit me moshë të shtyrë mbi pesëdhjetë vjet. Në kategorinë e fundit, hyjnë njerëzit të cilët tani më i kanë humbur shpresat për të gjetur një vend të punës, ose janë të mbajtur nga anëtarët e tjerë të familjes.

Të dhënat për papunësinë në këtë komunë tregojnë se në viset rurale shkalla e papunësisë është më e lartë. Sipas analizës së të dhënave për papunësinë, shkalla më e lartë e papunësisë në nivel vendbanimi, në këtë komunë, është në vendbanimet Topillë, Dugë, Gjurovc, Godanc i Epërm, etj. Për më tepër shih hartën si më poshtë; Ndërsa, mesatarja e normës së papunësisë në nivel komune sipas këtyre të dhënave të analizuara është 66.8%¹⁵.

Ndërkaq, bazuar në të dhënat e organizatave të ndryshme përkatësisht UNDP, në vitin 2004, shkalla e papunësisë në komunë është 49.21%¹⁶. Sipas këtyre të dhënave kjo komunë, bënë pjesë në njëmbëdhjetë komunat e para me shkallë më të lartë të papunësisë në Kosovë.

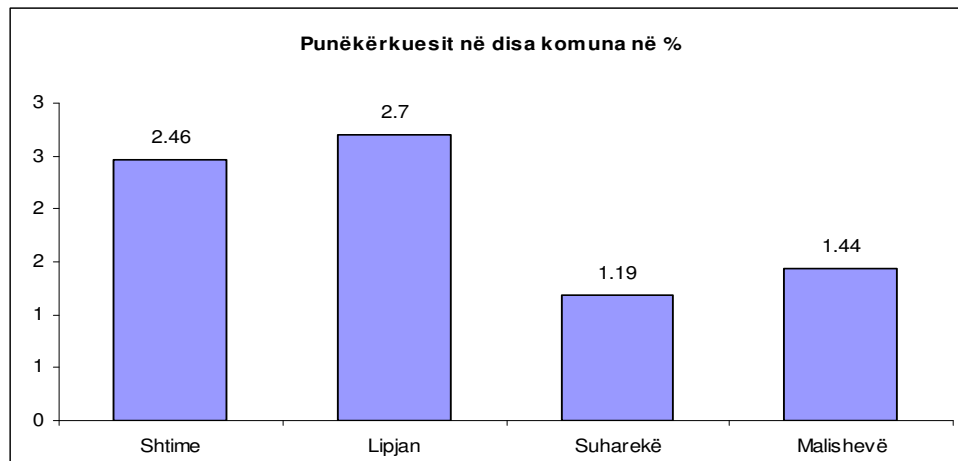

Grafiku 15. Shkalla e pjesëmarrjes në % dhe shkalla e papunësisë sipas gjinisë

Ndërkaq, të dhënat e punëkërkuesve të regjistruar në zyrën e punësimit, të cilët presin për të gjetur një vend pune flasin për numër të madh të tyre. Për të parë më mirë gjendjen e papunësisë në këtë komunë dhe raportin me komunat tjera të Kosovës, kemi analizuar të dhënat e punëkërkuesve për komunat: Therandë, Lipjan dhe Malishevë të cilat kanë karakteristika pothuaj se të ngjashme me këtë komunë.

¹⁵ Të dhënat për papunësinë janë marrë nga Kuvendi Komunal Shtime, nga regjistrimi i popullsisë dhe ekonomive familjare të realizuar në vitin 2004, dhe janë të përpunuara nga autori. Sqarim: vendbanimet (Karaqicë, Rashincë, Petroviq, Zborc) në të cilat nuk paraqitet shkalla e papunësisë nuk kemi pas të dhëna të mjaftueshme për të bërë analiza.

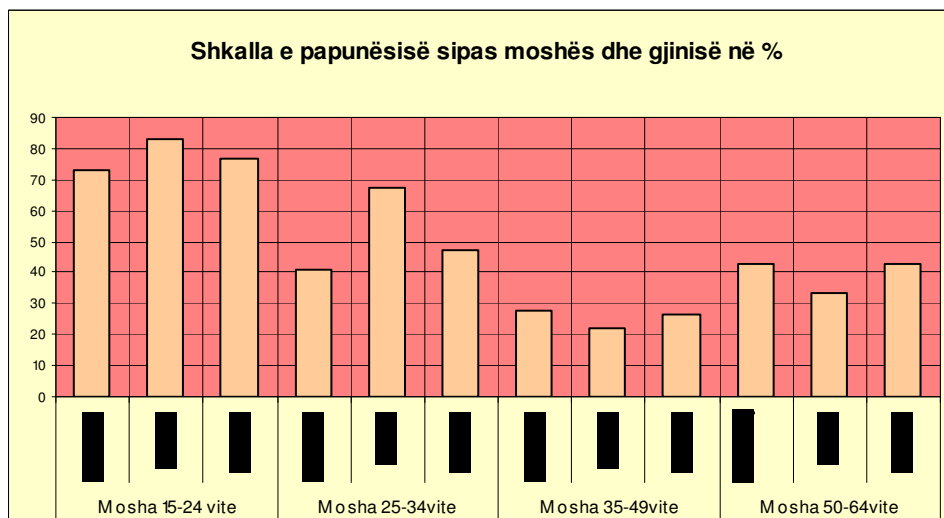
¹⁶ UNDP, Raporti i Zhvillimit Njerëzor, Kosovë 2004,

Grafiku 16. Punëkërkesit sipas komunave Shtime, Suharekë, Malishevë dhe Lipjan, 2008

Të dhënat për punëkërkesit e regjistruar në raport me numrin e përgjithshëm të popullsisë për këto katër komuna tregojnë se komuna e Shtimes prinë e dyta pas Lipjanit me numër më të madh të punëkërkesve, më pas vijnë komunat tjera. Mirëpo, ky numër nuk do të thotë se është real, mund të jetë edhe shumë fish më i madh, sikur të regjistroheshin të gjithë të papunët.

Papunësia sipas moshës dhe gjinisë - shkalla e papunësisë është e përfaqësuar sipas këtyre grup - moshave; shih Grafikon.

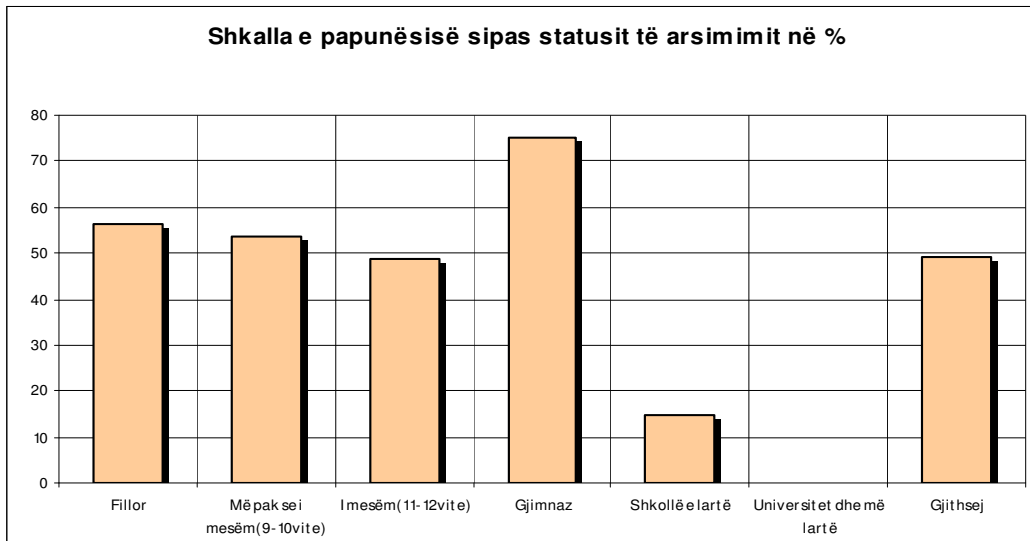

Grafiku 17. Shkalla e papunësisë sipas moshës dhe gjinisë në %.

Sipas këtyre të dhënave kemi vlerësuar se kryesisht grup – moshat e reja të popullsisë kanë shkallën më të lartë të papunësisë. Të dhënat tregojnë se moshë 15-24 vjeç është e përfaqësuar me shkallë të papunësisë 76.72%, prej tyre e përbëjnë 72.76% meshkuj të papunë dhe 83.02% femrave, ndërsa moshën 25-34 vjeç e përbëjnë 47.37% të papunë, kurse prej tyre 41.18% janë meshkuj të papunë dhe 67.47% femra, përderisa moshë 35-49 vjeç është e përfaqësuar 26.67% prej tyre 27.68% meshkuj dhe 21.74% femra të papunësuar, dhe krejt në fund moshë 50-64 vjeç është e përfaqësuar me shkallë të papunësisë 42.67% prej tyre 43.06% e përbëjnë meshkuj dhe 33.33% femra të

papunësuar¹⁷. Këto të dhëna tregojnë për shkallën e papunësisë sipas moshës dhe gjinisë në raport me shkallën e punësimit po të njëjtës moshë dhe gjini.

Papunësia sipas kualifikimeve - sa i përket të papunëve sipas kualifikimeve, dominojnë të papunët me shkollë të mesme e më pas arsimimi fillor dhe shumë më pak me shkollë të lartë. Për më tepër shih Grafikon;

Grafiku 18. Shkalla e papunësisë sipas statusit të arsimimit në %

Faktorët e papunësisë - faktorët që kanë ndikuar në shkallën e lartë të papunësisë janë:

- faktori social
- ekonomik dhe
- faktori hapësirë.

a) Faktori social – një ndër faktorët social që ka pas ndikim në shkallën e papunësisë është arsimimi. Arsimimi i ulët (me theks të veçantë tek femrat) kryesisht në vise rurale, familjet e mëdha në numër dhe popullsia kryesisht agrare, familje të lidhura për punë të shtëpisë (kryesisht femra), etj.

Po ashtu, faktori ekonomik ka pasur ndikim të madh në shkallën e lartë të papunësisë.

b) Faktori ekonomik - ky territor ka qenë i anashkaluar nga procesi i industrializimit gjatë pushtimit nga pushteti serb. Ndërsa zhvillimi i bizneseve (restaurante, hotele, dyqane ushqimore, shërbime administrative, tregti, etj.) është i përqendruar në zonën urbane dhe në një mënyrë vendbanimet rurale kanë mbetur jashtë zhvillimeve të përgjithshme dhe, në këtë mënyrë na paraqiten zhvillime të pa balancuara që rezultojnë me shkallë të lartë të papunësisë për një pjesë të vendbanimeve kryesisht rurale.

1. Faktori hapësirë - rol të rëndësishëm luan edhe faktori hapësirë, ku shkalla më e lartë e papunësisë na paraqitet kryesisht në vendbanimet me largësi të madhe nga zona urbane, vende kodrinor – malore, me largësi të madhe nga rrugët e frekuentuara (rajonale dhe magjistrale), kushte të pa volitshme për zhvillimin e bizneseve në viset rurale, mungesa e njohurive adekuate për mundësitë që kanë këto vendbanime për zhvillimin e blegtorisë, degë kjo e cila është lënë anash nga popullata e kësaj ane etj.

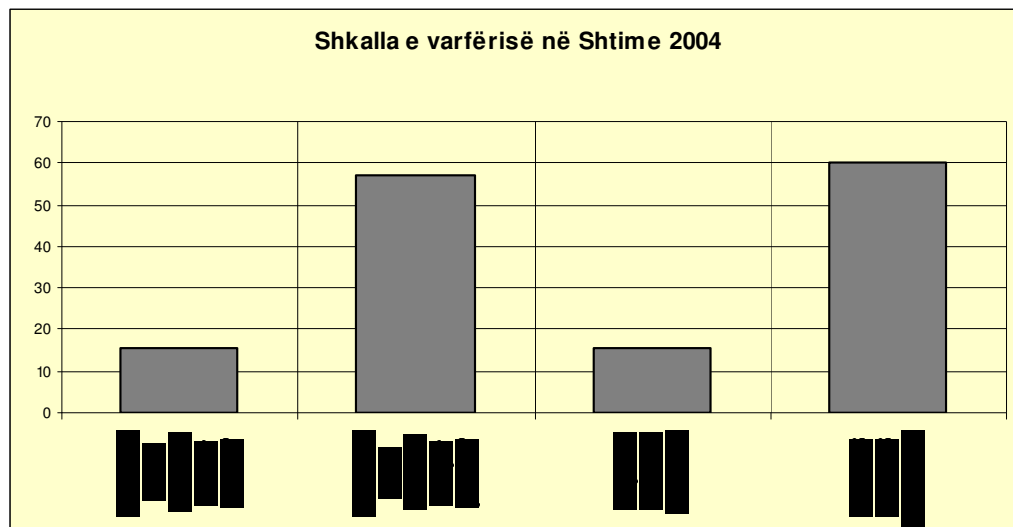
¹⁷ Sqarim; të marrim sh.m.b. Meshkuj të papunësuar të moshës 15-24 vjeç, në raport me punësimin me po të njëjtës moshë p.sh. 72.76% të meshkujve të moshës 15-24 vjeç janë të papunë ndërsaq 27.24% meshkuj të kësaj moshe janë të punësuar.

III.4.4. Varfëria

Varfëria ka prekur gjitha poret e jetës shoqërore në Kosovë. Hulumtimet e kohëve të fundit flasin për shkallë të lartë të varfërisë. Sipas këtyre hulumtimeve mbi gjysma e popullsisë (50.3%) jetojnë në varfëri të përgjithshme, ndërsa rreth 13% e banorëve jetojnë në varfëri ekstreme¹⁸.

Niveli i ulët i zhvillimit ekonomik, shkalla e ulët e arsimimit, shkatërrimet e shtëpive, bizneseve dhe ndërmarrjeve nga lufta e fundit në Kosovë ('99), ndikuan në rritjen e varfërisë.

Komuna e Shtimes është një ndër komunat më të vogla të Kosovës dhe njëherit bënë pjesë në komunat më të varfra të saj. Gjatë gjithë historisë së saj, kjo komunë ka qenë e lënë anash nga procesi i industrializimit si shkaktarë i pushtetit të atëhershëm serb dhe politikës diskriminuese ndaj popullatës shumicë shqiptare. Burimet kryesore për sigurimin e ekzistencës, komuna e Shtimes e ka : bujqësinë, bizneset e vogla dhe të mesme, kurbetin etj. Edhe për kundër që kjo komunë posedon tokë të kualitetit të lartë, ku do të kishte mundësi të hapte vende të reja të punës dhe në këtë mënyrë të ndikojë në uljen e varfërisë, si duket gjasat janë të vogla. Parcelizimi i tokave, kreditë jo të përshtatshëm për zhvillimin e bujqësisë, tatimet e larta (farëra, plehra artificiale,) etj, janë në disfavor të bujqësisë (bujkut), për këtë arsye dhe, arsye të tjera, nuk ka interesim të popullatës të merret ekskluzivisht me bujqësi. Në anën tjetër, kjo komunë, burim kryesor të ardhurave për shumë vite e veçanërisht gjatë viteve të '90-ta kishte kurbetin, të cilat të ardhura janë në rënie, kur kihet parasysh se një pjesë e tyre pas vitit '99 morën familjet në kurbet, ndërsa gjendja ekonomike e familjeve në vend edhe më tej u rëndua.

Grafiku 19. Shkalla e Varfërisë në Shtime UNDP, RZHNJ

Megjithatë, varfëria është një fenomen kompleks social i cili është vështirë të matet. Për matjen e varfërisë kërkohen të dhëna si: të ardhurat për kokë banori, niveli i arsimimit, kushtet e banimit, shëndetësia, etj.

¹⁸ UNDP, Raporti i Zhvillimit Njerëzor, Kosovë, 2004.

Bazuar në Raportin e Zhvillimit Njerëzor të UNDP-së të vitit 2004, komuna e Shtimes ka shkallë mjaftë të lartë të varfërisë së përgjithshme (59.94%) dhe varfërisë ekstreme (15.43%).

Përveç, këtyre rezultateve jemi mbështetur edhe në të dhëna tjera të popullsisë për vitin 2008 si p.sh:

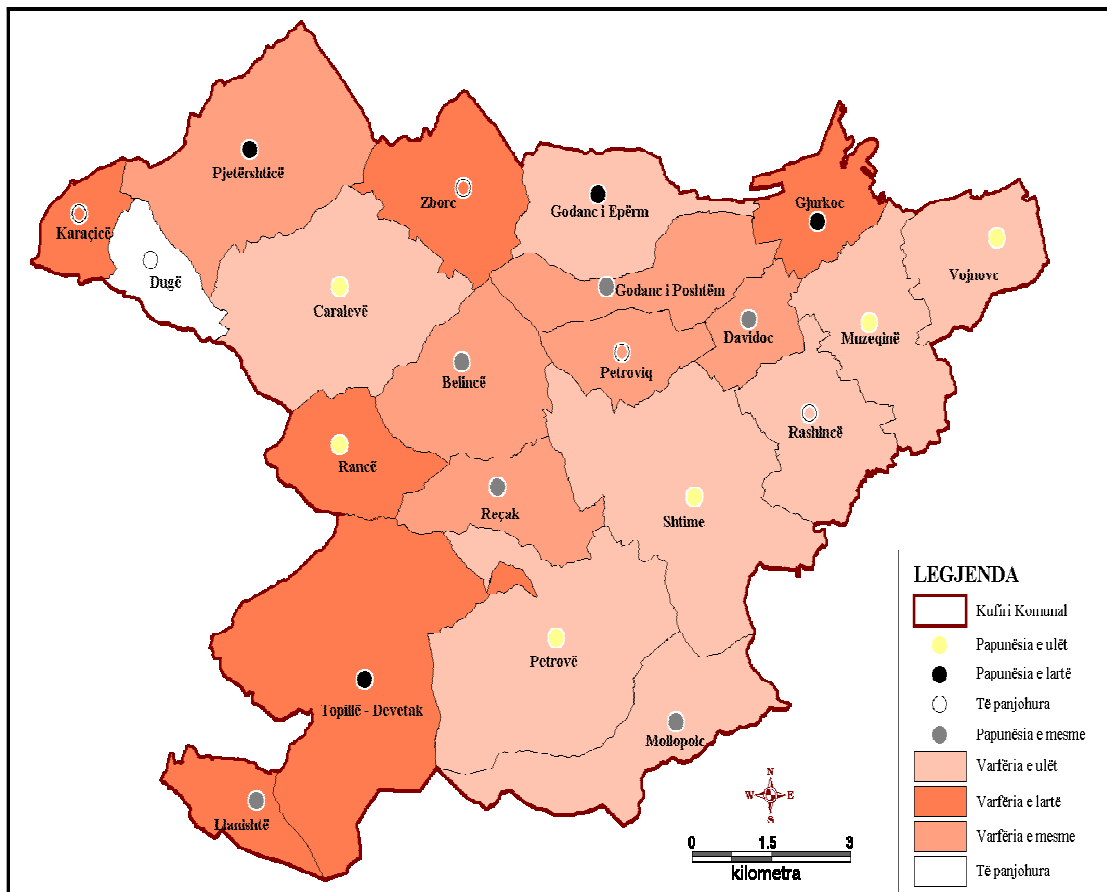
a) numri e popullsisë me asistencë sociale dhe

b) familjet me asistencë sociale.

Këto të dhëna, na ndihmojnë sadopak në paraqitjen e gjendjes ekzistuese të popullsisë për secilin vendbanim të komunës. Sipas analizës së këtyre të dhënave, jetojnë 10.85% e popullsisë së përgjithshme me asistencë sociale, prej tyre 48.8% i takojnë gjinisë mashkullore dhe 51.2% gjinisë femërore.

Këto rezultate kanë dal nga të dhënat që janë shfrytëzuar nga Qendra për Punë Sociale (QPS) dhe Ministria e Punës dhe Mirëqenies Sociale (MPMS). Këto të dhëna, tregojnë për shkallë më të lartë të varfërisë për vendbanimet si vijon: Topilla, Ranca, Llanishti, Karaçica, Gjurmoci, etj, për më tepër shih hartën si më poshtë;

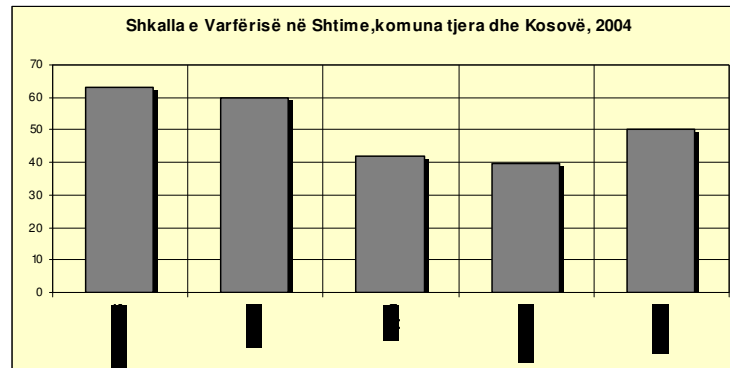
Harta 7. Shkalla e papunësisë dhe varfërisë

Kjo hartë paraqet në vete dy çështje me rëndësi, papunësinë dhe varfërinë sipas vendbanimeve të përshkruara edhe tekstualisht më lartë.

Natyrshëm, viset rurale me largësi të theksuar nga zona urbane, zona kodrinore malore, me shkallë të ulët të arsimimit, me shëndetësi të pa zhvilluar, me kushte jo të mira banimi etj, janë të përfshira në shkallë më të lartë të varfërisë.

Krahasuar me disa nga komunat me të cilat komuna e Shtimes, ka karakteristika pothuaj se të ngjashme si: Suharekën (39.67%), Malishevën (62.91%), Lipjanin (41.88%), kemi diferencë të theksuar sidomos me komunën e Lipjanit dhe Suharekës, kurse Malisheva prinë e para me shkallë më të lartë të varfërisë, me diferencë të ngushtë me Shtimen.

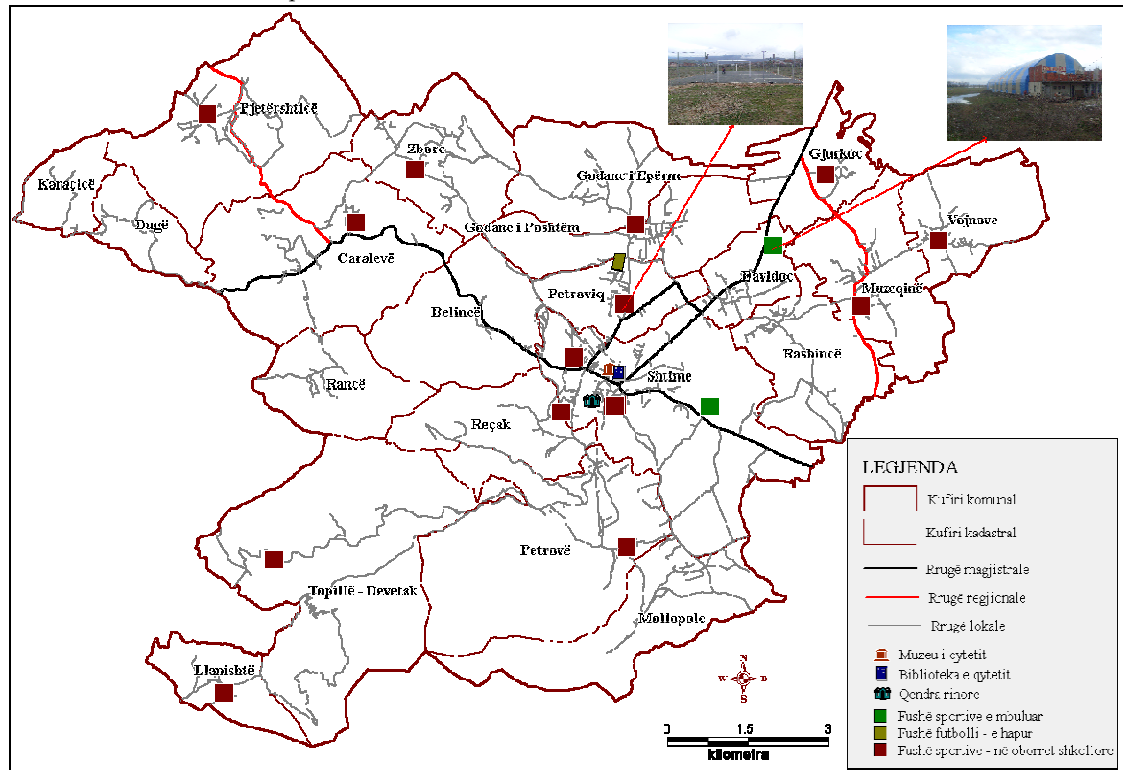
Grafiku 20. Shkalla e Varfërisë në Shtime krahasuar me disa komuna tjera dhe mesatarja e Kosovës, RZHNJ, 2004

Pas komunës së Malishevës, e cila renditet me shkallë më të lartë të varfërisë, vjen komuna e Shtimes. Në shkallën e lartë të varfërisë ka ndikuar: niveli i ulët i zhvillimit ekonomik, shkalla e lartë e papunësisë sidomos tek të rinjtë, të ardhurat e vogla për kokë banori, arsimimi në përqindje të ulët etj.

Njerëzit në kategoritë e mëposhtme ka të ngjarë të jetojnë në varfëri: të papunët, ata në punë me orar të reduktuar ose punë të pasigurta, të moshuarit, të sëmurët dhe të pa aftët, familjet me një prind etj. Shumë njerëz që mund të jenë paguar në mënyrë të arsyeshme gjatë punës përjetojnë një rënie drastike me daljen në pension. Familjet me një prind e posaçërisht ato me kryefamiljare nëna. Papunësia e lartë e viteve të fundit pas '99 nuk duket se mund të bie në të ardhmen e afërt, ndërsa papunësia e tej zgjatur për kryefamiljarët dhe fëmijët e tyre, po i shtynë gjithnjë e më shumë familje drejt varfërisë.

III.4.5. Kultura, Rinia dhe Sporti

Kultura - Në komunën e Shtimes kushtet për zhvillimin e aktiviteteve kulturore janë në gjendje jo të mirë, si pasojë ec kësaj gjendje është mungesa e pallatit të kulturës. Në këtë komunë veprojnë disa Shoqëri Kulturore-Artistike. Aktivitetet kulturore të tyre zhvillohen në lokale të ndryshme e kryesisht në objekte shkollore, Muzeun e Qytetit dhe Bibliotekën e Qytetit. Për të parë më mirë se ku ndodhen këto objekte në hapësirë i kemi paraqitur në hartë;

Harta 8. Kultura, rinia dhe sporti në komunën e Shtimes

Ndërsa, shfaqjet e tyre kulturore të cilat i paraqesin janë festat komunale: 15 Janar-Dita Përkujtimore e Masakrës së Reçakut, 12 qershor-Dita e Çlirimit të komunës së Shtimes dhe 26 kriku – Dita e Dëshmorëve të Komunës së Shtimes. Gjithashtu hyjnë në aktivitete kulturore edhe festat tjera Shtetërore e Kombëtare.

Në vitin 2002, është rindërtuar biblioteka e qytetit. Hapësira e këtij objekti është 56.25 m². Në masa të rrepta të okupimit serb dhe nën udhëheqjen e bibliotekistit serb, ishte shkatërruar e ashtuquajtura Biblioteka Komunale. Një pjesë e librave në gjuhën shqipe ishin zhdukur (djegur), ndërsa sot, janë rreth 1500 tituj të librave dhe rreth 2000 ekzemplar. Fondi i këtyre librave dhe ekzemplareve janë kryesisht në gjuhë shqipe një pjesë e vogël në gjuhën angleze dhe gjermane. Ndërkaq, numri i lexuesve (regjistruar) gjatë vitit 2008 ishte 226, që donë të thotë se nga popullsia e përgjithshme e komunës vetëm 0.67% e tyre janë lexues të rregullt.

Rinia-Në Shtime, rinia paraqet grup moshën më të madhe të popullsisë rreth 20% të moshës 15-24 vjeçare dhe rreth 65% nën moshën 30 vjeçare. Sfidë për popullatën e kësaj ane është përqindja e lartë e papunësisë kryesisht të rinjtë. Një numër i vogël i kësaj grup moshe ndjekin studimet universitare, mësimet në ciklin e mesëm dhe një pjesë tjetër e të rinjve bëjnë punë të përkohshme dhe një numër i madh i tyre janë të papunë. Pas vitit 2000, si në të gjitha viset e Kosovës edhe në këtë komunë, me theks të veçantë në zonën urbane e dal nga dal edhe në viset rurale, zuri vend shtirja e internetit. Një pjesë e madhe e rinisë internetin e shfrytëzojnë për qëllime edukativo- arsimore dhe për aktivitete rinore.

Në vitin 2001, u themelua Qendra Rinore. Qëllimi i kësaj qendre është që t'i përfshijë rininë në aktivitete rinore të karakterit edukativo-arsimor, të ruaj rininë nga dukuritë negative, të cilat shkatërrojnë jetën si (duhani, alkooli, prostitucioni, narkomania,) etj. Kjo qendër rinore në bashkëpunim me drejtorinë për rini, kulturë dhe sport, në kudër të komunës dhe me departamentin e rinisë në kuadër të ministrisë, kanë arrit të organizojnë Konferencën Ndërkombëtare për të rinjtë me temën: “E ardhmja e organizatave rinore të Kosovës”, e cila u organizua ne objektin e shkollës fillore “Emin Duraku” të Shtimes në vitin 2003. Në këtë konferencë morën pjesë vende të ndryshme nga rajoni dhe bota. Aktivitetet rinore në mungesë të mjeteve financiare organizohen shumë rrallë¹⁹.

Sporti -Një ndër lëmit më të preferuara nga të gjitha shtresat e shoqërisë është sporti. Deri në vitin 2000 në këtë komunë nuk ka pas asnjë fushë të sportit (të mbuluar), ku do të mund të zhvilloheshin ngjarjet sportive. Në periudhën më të re, janë ndërtuar tri fusha sportive private, njëra në rrugën Shtime - Ferizaj (rreth 2km) dhe dy të tjera në Davidovc. Këto fusha janë të mbuluara me masë plastike. Ndërkaq, tri terrene sportive të hapura, të ndërtuara të Qendra Rinore, janë në gjendje të konsiderueshme. Dy nga këto fusha sportive janë destinuara për hendboll dhe njëra për basketboll. Fusha të tjera janë terrene të hapura dhe gjenden kryesisht në oborret shkollore në kushte jo të mira. Në këtë komunë ekzistojnë një numër i madh i klubeve sportive si: klubi i futbollit, hendbollit, pingpongut, karatesë, kik-boksit, boksit, shahut, liga komunale në futboll të vogël dhe shoqata e peshkatarëve sportiv.

Edhe përkundër numrit të madh të klubeve, as sot e kësaj dite, kjo komunë nuk ka sallë sportive ku do të këtë mundësi rinia t'i zhvillojnë aktivitetet.

Edhe pse, kushtet jo të mira për zhvillimin e aktiviteteve sportive, interesimi i popullatës për t'u marrë me sport është i madh.

III.4.6. Barazia gjinore – hapësinore

Pas vitit 2000, institucionet kosovare bënë hapa përpara në drejtim të përfaqësimit gjinorë në institucione. Në zgjedhjet e vitin 2004, ishte siguruar kuota prej 30% (me ligj) pjesëmarrje e popullsisë femërore në institucionet qendrore dhe lokale. Mirëpo, mbetet edhe shumë për t'u bërë në këtë drejtim.

Edhe për kundër bilancit gjinorë (rreth 50% femra) në komunën e Shtimes, përfaqësimi gjinorë si në sektorin publik ashtu edhe në atë privat, është në shkallë të ulët të përfaqësimit. Sipas statistikave të punësimit në këtë komunë, administrata komunale është e përfaqësuar me 65.1% meshkuj, ku prej tyre në poste udhëheqëse (drejtori) janë 100% meshkuj. Kurse përbërja e këshilltarëve komunal është e përfaqësuar nga gjinia mashkullore me 71.4% meshkuj dhe me tri komitete të udhëhequra nga gjinia mashkullore me 100%. Kurse, personeli arsimor në këtë komunë është i përfaqësuar me 66.3% meshkuj përderisa prej tyre në poste udhëheqëse janë 92.8% të gjinisë mashkullore dhe vetëm një femër drejtoresh, gjë që tregon për një pabarazi të theksuar. Ndërsa punonjësit shëndetësor janë të përfaqësuar 53.3% meshkuj, ku prej tyre 100% në poste udhëheqëse janë meshkuj. Ndërsa, policia e Kosovës në këtë komunë është e përfaqësuar me 94.1% polic të gjinisë mashkullore ndërkaq, administrata policore është

¹⁹ Lulzim Sahiti, “Shtimja 2005”

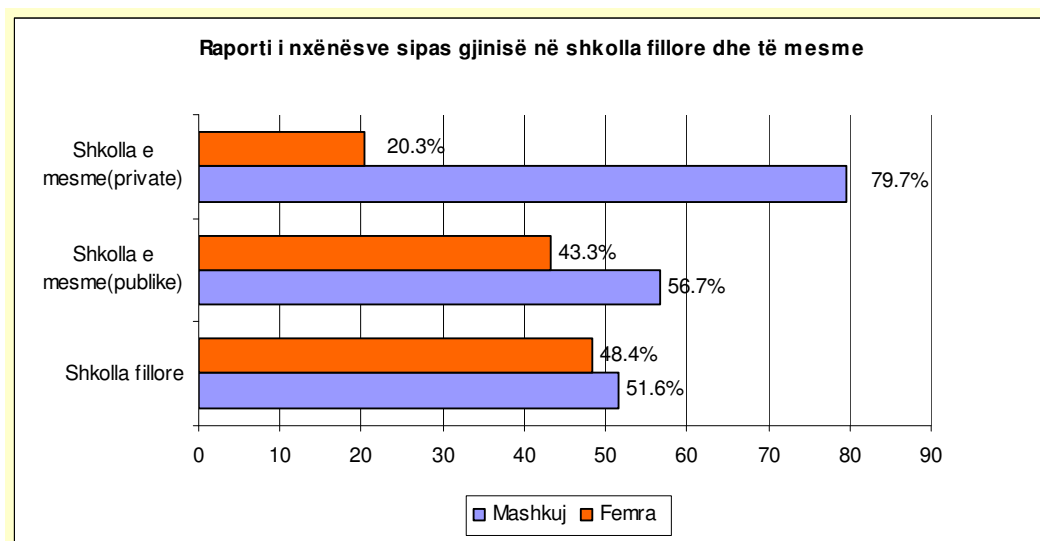
e përfaqësuar 88.9% meshkuj dhe në pozitë udhëheqëse janë 100% meshkuj. Në shërbimet komunale (zyra e pylltarisë, zjarrfikësit, ujësjellësi, etj.) raporti gjinor është 97.8% në favor të meshkujve dhe 100% me pozita udhëheqëse meshkuj. Një analizë të bërë edhe komunitetit të biznesit, kemi ven re se edhe në këtë sektor gjinia mashkullore është e përfaqësuar me 100% në poste udhëheqëse. Analizë tjetër bërë përfaqësive të vendbanimeve dhe lagjeve, u pa se nga 21 vendbanime të kësaj komune asnjë fshat nuk udhëhiqet nga gjinia femërore. Për më tepër shih tabelën;

Tabela 13. Përqindja e të punësuarve sipas gjinisë dhe pozitat udhëheqëse në Shtime, 2008

Institucionet	Të punësuar		Pozita udhëheqëse në %	
	M %	F %	M %	F %
Administratë Komunale	65.1	34.9	100	
Këshilltarët komunal	71.4	28.6	100	
Personeli arsimor	66.3	33.7	92.8	7.2 (1 femër)
Shëndetësia	53.3	46.7	100	
Policia e Kosovës	94.1	5.9	100	
Administrata policore	88.9	11.1	100	
Shërbimet komunale	97.8	2.2	100	
Komuniteti i biznesit	...	...	100	
Vendbanimet / b. lokale	100		100	

Në anën tjetër numri i nxënësve në nivelin fillorë është i përfaqësuar 51.6% meshkuj, por kjo përqindje nuk është e theksuar në këtë nivel, me rritjen e nivelit të shkollimit, rritet edhe diferenca e përfaqësimit gjinorë.

Në shkollë të mesme publike përfaqësimi gjinorë (nxënës) është 56.7% meshkuj, çka donë të thotë se nga niveli fillor nuk i vazhdojnë mësimet rreth 6% e nxënësve në shkollë të mesme, ndërkaq në nivelin shkollor të mesëm privat gjinia mashkullore është e përfaqësuar me 79.7% (nxënës), kjo më së miri flet se akoma është më e favorizuar gjinia mashkullore. Për më tepër shih Grafikon;

Grafiku 21. Raporti i nxënësve sipas gjinisë në shkollat fillore dhe të mesme, 2008

Të gjitha të dhënat e lartpërmendura tregojnë për pabarazi të theksuar në këtë komunë, ngjashëm me komuna (disa) tjera të Kosovës. Kjo pabarazi nuk është nga dëshira, por i ka shkaqet e veta. Ky vend si e tërë Kosova për më tepër se një shekull ishte nën okupim, ku mohohet e drejta për arsim, shëndetësi, punësim, mbi të gjitha ishte në pyetje mbi ekzistenca, por jo vetëm kaq, organizimi i familjes ishte i mbështetur mbi baza patriarkale, ku të drejt ekskluzive kishte mashkulli (i zoti i shtëpisë). Mirëpo, në periudhën më të re kemi ven re se ka lëvizje pozitive drejt rritjes së barazisë gjinore dhe përfaqësimit të denjë në të gjitha shtresat e shoqërisë.

III.5. SHËRBIMET PUBLIKE DHE ADMINISTRATIVE

III.5.1. Administrata Komunale

Administrata komunale është organ i Kuvendit të Komunës dhe zbaton vendimet e kuvendit. Administrata Komunale është përgjegjëse për të zbatuar të gjitha detyrat ekzekutive që i janë përcaktuar me statut dhe akte tjera normative. Komuna e Shtimes është në përbërje të regjionit të Prishtinës dhe udhëhiqet nga Kryetari i Kuvendit Komunal, Nënkryetari, Kryeshefi i Ekzekutivit., gjashtë drejtorateve dhe dhjetë komitete:

Drejtoria për Administratë të përgjithshme; Drejtoria për Financa, Ekonomi dhe Zhvillim; Drejtoria për Planifikim Urban, Kadastër dhe Mjedis; Drejtoria për Shëndetësi dhe politikë Sociale; Drejtoria për Arsim, Kulturë, Rini dhe Sport; Drejtoria e inspektoratit.

Komitetet: Komiteti për arsim dhe kulturë; Komiteti për Komunitete; Komiteti për Ndërmjetësim; Komiteti për përgatitjet për shënimin e datave me rëndësi të komunës; Komiteti për planifikim, urbanizëm, kadastër dhe mbrojtje të ambientit; Komiteti për politikë dhe financa; Komiteti për shëndetësi dhe mirëqenie sociale; Komiteti për Shërbime Publike; Komiteti për zhvillim ekonomik; Komiteti për përkujdesje të kategorive të dala nga lufta e UÇK-së.

III.5.2. Zyra komunale për punësim

Zyra komunale për punësim në Shtime funksionon në një lokal privat me hapësirë prej 63.88m². Në këtë zyrë punojnë 4 punëtor të cilët evidentojnë numrin e punëkërkuesve. Sipas raporteve nga kjo zyrë janë të regjistruar si të papunë rreth 3000 veta. Kjo shifër nuk mund të konsiderohet e saktë kur dihet se shumica e të papunëve nuk paraqiten fare në evidencat e kësaj zyre.

III.5.3. Qendra për punë sociale

Qendra për punë sociale në Shtime fillon punën për herë të parë në vitin 2000, ndërsa objekti i kësaj qendre me hapësirë prej 340m² u përrua në vitin 2004. Kjo qendër kryen shërbimet: mbrojtja sociale e familjeve të pasiguruara materialisht; mbrojtja sociale e fëmijëve dhe rinisë; përkujdesja dhe mbrojtja e fëmijëve pa kujdes prindëror; dhënia e shërbimeve këshilluese për probleme dhe vështirësi të ndryshme, etj.

Në këtë qendër punojnë 11 punëtor në shërbime të veçanta.

III.5.4. Administrata pensionale

Administrata pensionale e Kosovës- zyra në Shtime vepron në lokalet e qendrës për punë sociale në të cilën institucion punon një zyrtar. Sipas kësaj zyre, deri në vitin 2005 komuna e Shtimes ka pas 180 shfrytëzues të pensionit me aftësi të kufizuara

III.5.5. Stacioni Policia e Kosovës

Stacioni Policor në Shtime ka të punësuar 47 polic dhe 14 punëtor të stafit civil. Pas fazës së tranzicionit ky stacion pavarësohet në vitin 2003 dhe të gjitha përgjegjësitë dhe detyrat që i takojnë një policie të rregullt barten tek vendorët. Në kuadër të stacionit policor në Shtime funksionojnë disa zyre, njësi dhe sektor: Zyra e hetuesisë; njësia e policisë për bashkësi; zyra e koordinatorit, administratës dhe personelit; sektori për regjistrimin e armëve; zyra e të dhënave; zyra e logjistikës dhe zyra e kujdestarisë. Objekti është i ndërtuar në dy etazhe dhe ndodhet afër rrugës Shtime-Prizren, në anën e djathtë.

III.5.6. Shërbimi i zjarrfikësve

Shërbimi i zjarrfikësve në komunën e Shtimes, ishte i organizuar si njësi e përbashkët me Lipjanin me qendër në Lipjan që nga viti 2003.. Qendra e zjarrfikësve në Shtime e pavarur përurohet në vitin 2007. Objekti ndodhet në të djathtë të rrugës “William Walker”. Në brigadën e zjarrfikësve janë të punësuar 8 zjarrfikës. Aktualisht, QZSH disponon vetën më një autobot prej 1000 litrash për fikjen e zjarrit.

III.5.7. Qendra komunale e regjistrimit civil dhe të automjeteve

Qendra komunale e regjistrimit civil u përrua në vitin 2008 me qendër në Shtime. Objekti posedon një sipërfaqe prej 500 m² ndërsa investimet u realizuan nga MPB – Prishtinë.

III.5.8. Shërbimet e PTT

Momentalisht në Komunën e Shtimes vepron zyra postare e PTK-së me kapacitet të pamjaftueshëm. Ky objekt u ndërtua në vitin 1984, me hapësirë të brendshme 107.32 m² dhe me 8 ari oborr. Në këtë objekt është në funksion centrali i telefonisë fikse me kapacitet total 4100 numra, prej të cilave 2850 shfrytëzohen, ndërsa pjesa tjetër janë të pa shfrytëzuara.

Telefonia fikse është e shtrirë në nëntë vendbanime. Vendbanimet në të cilat është i shtrirë rrjeti janë: Shtime, Petrovë, Reçak, Belinc, Godanc i Ulët, Davidoc, Mollopolc, Rashincë, Godanc i Epërm.

Në kuadër të zonës urbane, përveç qasjeve individuale në rrjetën e telefonisë fikse janë të vendosura 10 foltore publike të cilat shtrihen në gjashtë lokacione të zonës urbane. Shpërndarja e foltoreve publike sipas lokacioneve në zonë urbane është: ZPSH-3 foltore, Rr. Ahmet Shtimja / PTK-1 foltore, Sheshi i UQK-së- 2 foltore, Ish Supermarketi-1 foltore, Rr. Aton Qeta / QKMF-1 foltore, Sh. F. Emin Duraku-2 foltore.

III.6. VENDBANIMET

III.6.1. Tipet e vendbanimeve dhe shtrirja hapësinore

Tipizimi i vendbanimeve sipas madhësisë është njëra ndër metodat më të rëndësishme për të pasqyruar karakteristikat e sistemit popullativ të hapësirës së caktuar si dhe mënyrën dhe kualitetin e jetës në vendbanimet e asaj hapësire, sepse vendbanimi më i madh nënkupton mënyrën e jetës më cilësore në shumë aspekte. Kurse vendbanimi më i vogël zakonisht tregon të kundërtën e asaj të parës.

Vendbanimet sipas madhësisë në komunën e Shtimes mund t'i kategorizojmë në këto grupe të madhësisë:

- I. Vendbanimet e vogla deri 500 banorë.
- II. Vendbanimet e madhësisë së mesme 500 – 999 banorë
- III. Vendbanimet e madhësisë 1000-1999 banorë.
- IV. Vendbanimet e mëdha rurale 2.000-4999 banorë.
- V. Vendbanimet e karakterit urban

Sipas kësaj ndarje, në vitin 2004, në grupin e vendbanimeve të vogla deri në 500 banorë mund të grupohen 5 vendbanime, nga 23 sa janë gjithsej në territorin e komunës; Duga 106 banorë, Karaçica 187 banor, Lanishti 78 banorë (viti 1991 kishte 174 banorë), Ranca 260 banorë, Topilla-Devetaku 198 banorë.

Në kategorinë e dytë të vendbanimeve të madhësisë 500-999 banorë janë 3 vendbanime; Belinci 550 banorë, Davidovci 718 banorë, Petroviqi 717 banorë.

Në kategorinë e tretë të vendbanimeve të madhësisë 1000-1999 banorë janë 7 vendbanime; Carraleva 1843 banorë, Godanci Poshtëm 1643 banorë, Godanci Epërm 1384 banorë, Mollopolci 1300 banorë, Vojnovci 1547 banorë, Zborci 1203 banorë, Gjurkoci 1026 banorë.

Në kategorinë e katër të vendbanimeve të madhësisë 2000-4999 banorë janë 5 vendbanime: Muzeqina 2317 banorë, Pjetërshtica 2307 banorë, Petrova 2938 banorë, Reçaku 2370 banorë, Rashinca-Gllavica 2004 banorë.

Në kategorinë e pestë radhitet vetëm vendbanimi Shtime-qendër komunale me 9100 banorë.

Vendbanimi Shtime si qendër komunale shtrihet rrëzë shpateve të malit Carraleva, në udhëkryqin e rrugëve që lidhin Prishtinën, Prizrenin dhe Ferizajin, në distancën prej 29 km nga kryeqendra e Kosovës, Prishtina. Ndërsa, vet pozita e volitshme e vendbanimit rrëzë maleve të Carralevës duhej të ishte atraktive për banim që nga parahistoria.

Për shkak të kalimit të rrugëve të rëndësishme nëpër këtë qendër, vendbanimi është zhvilluar përgjatë këtyre boshteve dhe, kjo kushtëzoi formën lineare të kësaj qendre urbane. Në aspektin hapësinor Shtimja i takon tipit të grumbulluar të vendbanimeve. Ndërsa në aspektin funksional është qendër e rëndësishme për territorin administrativ prej 134.22 km² dhe gravitimin e popullsisë prej 33800 banorë, të shpërndarë në 23 vendbanime.

Shtimja shtrihet në sipërfaqe prej 1282 ha, në të cilën jetojnë 9100 banorë. Zona e ndërtuar e saj arrin në 194 ha, ose 15.1% të territorit dhe, dendësia e banimit në 46 b/h. Pjesëmarrja e numrit të banorëve të Shtimes në raport me numrin e përgjithshëm të komunës ka ndryshuar dukshëm nga viti 1948 e deri sot. Derisa në vitin 1948 Shtimja si

vendbanim kishte 2003 banorë, ose 20.4% të popullsisë së territorit të njëjtë administrativ, në vitin 1981 pjesëmarrja e numrit të banorëve në raport me numrin e përgjithshëm të popullsisë së komunës arrin në 26.4%. Në vitin 2004 pjesëmarrja rritet në 27% të popullsisë që jeton në këtë qendër komunale.

III.6.2. Shtrirja e vendbanimeve sipas madhësisë

Madhësia mesatare e vendbanimeve në komunën e Shtimes është 1609 banorë, ndërsa nëse llogarisim vetëm numrin e popullsisë së vendbanimeve rurale, pa qytezën e Shtimes, atëherë madhësia mesatare e vendbanimeve për nga numri i popullsisë është 1235 banorë. Dallimet në numrin e popullsisë të disa vendbanimeve janë të konsiderueshme, ndërsa nëse bëjmë krahasimet pa vendbanimin e Shtimes atëherë dallimet sillen në mes maksimumit 2938 banorë (Petrova) dhe minimumit 78 banorë (Llanishti-Devetaku), që është dallim shumë i madh. Këto dallime janë të kushtëzuara nga pozita e vendbanimit dhe gjeomorfologjia e terrenit. Prandaj, është me rëndësi edhe analiza e shtrirjes së këtyre vendbanimeve sipas zonave të lartësisë mbidetare.

Përfaqësimi i disa vendbanimeve të kategorive të mëdha në rrjetin e vendbanimeve ka ndikim të rëndësishëm në organizimin e hapësirës dhe sistemin funksional të vendbanimeve.

Karakteristikë e rrjetit të vendbanimeve në komunën e Shtimes është numri më i madh i vendbanimeve, i grupit të madhësisë së mesme, ndërsa, gati gjysma e territorit (viset kodrinore-malore mbi 700 m) është e banuar shumë rrallë dhe me vendbanime të vogla. Në zonën e ulët nën 700 m ka më së shumti vendbanime të kategorisë 1000-2000 banorë (vendbanime të mesme të mëdha) 5 vendbanime nga gjithsej 7 sa janë në territorin e komunës, ose 85.7 % të kësaj kategorie dhe vendbanimet e mëdha (mbi 2000 banorë) janë 5 vendbanime, që të gjitha shtrihen në këtë zonë.

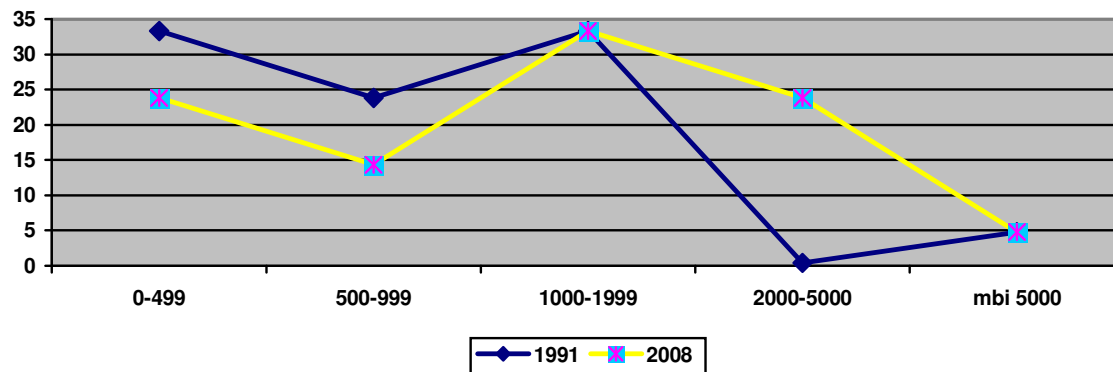
Zona kodrinore-malore mbi 700 m karakterizohet me vendbanime të vogla të kategorisë deri 500 banorë, ose 80% të kësaj kategorie. Vetëm vendbanimi Zborc ka 1203 banorë, që i takon kategorisë së mesme të vendbanimeve.

Numri më i madh i vendbanimeve ka pasur rritje nga viti 1991-2004 (16 vendbanime, ose 76.2%). Vendbanimet tjera (5 vendbanime, ose 23.8%) paraqesin zona shpopulluese.

Tabela 14. Struktura e vendbanimeve sipas madhësisë demografike në periudhën 1991-2008*

Vendbanimet rurale Sipas kategorive të madhësisë	Numri i vendbanimeve			
	1991	%	2004	%
0-499	7	33.3	5	28.6
500-999	5	23.8	3	14.3
1000-1999	7	33.3	7	28.6
2000-5000	1	4.7	5	23.8
Mbi 5000	1	4.7	1	4.7
Gjithsej	21	100.0	21	100.0

*Në tabelë katër vendbanime janë përfshi në dy komuna kadastrale

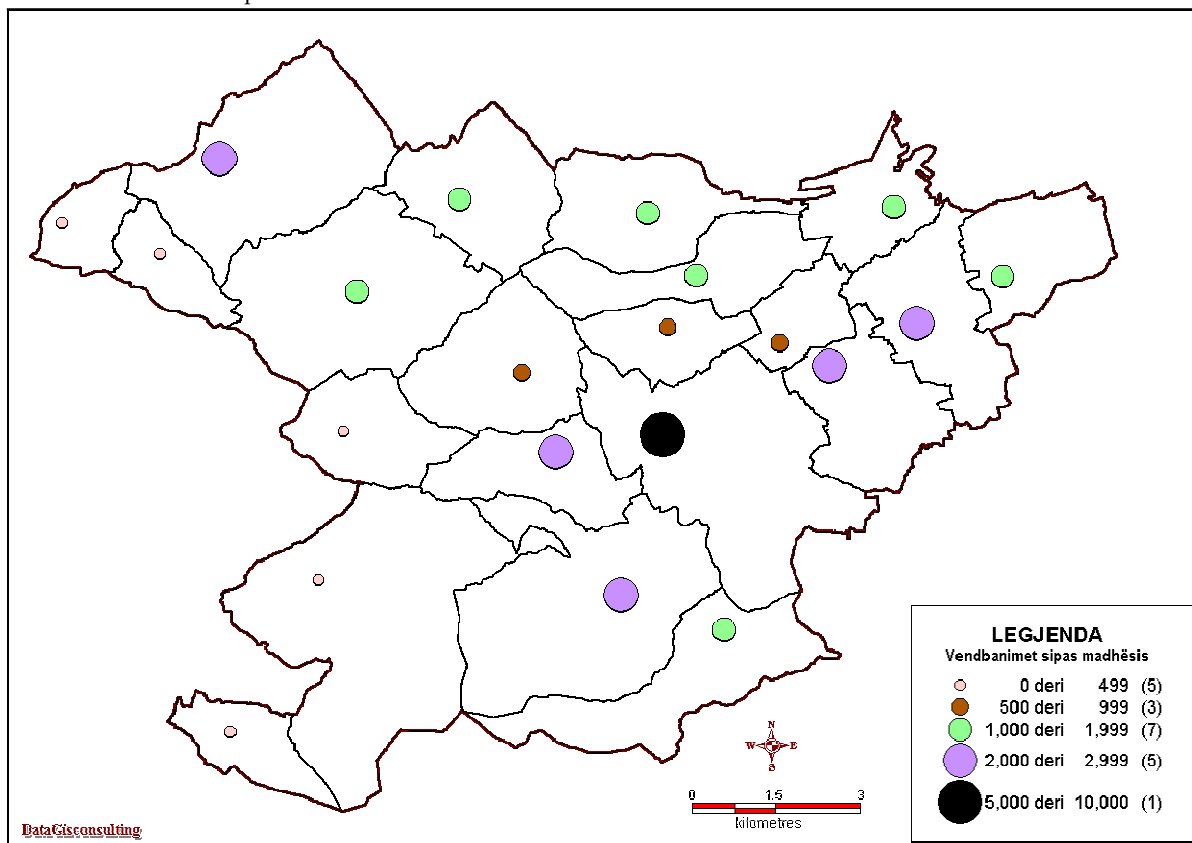
Grafiku 22. Numri i vendbanimeve sipas madhësisë demografike për periudhën 1991-2004

Nga tabela dhe Grafiku shihet se vendbanimet e kategorisë së vogël deri në 500 banorë kanë pasur zvogëlim në numër, nga 7 sa ishin në vitin 1991, në 5 në vitin 2004.

Gjithashtu edhe vendbanimet e kategorisë 500-1000 banorë janë zvogëluar në numër, nga 5 sa ishin në vitin 1991, në 3 në vitin 2004 kurse vendbanimet e kategorisë 1000-2000 banorë, nga 7 sa ishin në vitin 1991, mbetën prapë 7 në vitin 2004.

Ndërsa vendbanimet e mëdha të kategorisë 2000-5000 banorë e kanë rritë numrin nga 1 në vitin 1991 në 5 në vitin 2004, ndërsa në kategorinë e vendbanimeve mbi 5000 banor numri ka mbet i njëjtë në periudhën 1991-2004, në 1 vendbanim (Shtimja).

Harta 9. Vendbanimet sipas madhësisë në komunën e Shtimes

III.6.3. Tipizimi morfologjik–urbanistik i vendbanimeve

Të gjitha vendbanimet e komunës së Shtimes janë formuar në mënyrë spontane. Ndërsa forma e tyre e parregullt është si pasojë e kushteve natyrore në terren, por edhe faktorëve shoqëror-historik.

Shtimja si vendbanim urban vetëm me një pjesë të saj të vogël mund të konsiderohet me plan. Shikuar në aspektin e strukturës morfologjike-urbanistike, dallohen këta tipa të vendbanimeve:

Tipi i grumbulluar i vendbanimeve–Karakteristikë strukturale e këtyre vendbanimeve është koncentrimi i të gjitha objekteve ndërtimore, oborreve ekonomike, rrugëve. Kurse, numri më i madh i parcelave (kopshteve–oborreve) për nga madhësia e sipërfaqeve është e vogël. Ky tip i vendbanimeve kryesisht është prezent në zonën e ulët të fushës, oborret ekonomike janë të madhësive të ndryshme, por zakonisht me sipërfaqe të vogla. Ndërsa ato janë të shfrytëzuara në mënyrë maksimale, qoftë në pjesën e përparme (kah rruga) apo në pjesën e mesme të tyre: Shtimja, Davidovci, Godanci Poshtëm, Godanci Epërm, Vojnovci, Gjurkovci.

Nga dendësia e madhe e objekteve dhe ekonomive familjare që mbretëron në këto vendbanime shpesh paraqiten vështirësi në mirëmbajtjen dhe sigurimin e higjienës. Në këto vendbanime është e theksuar qartë zona e ndërtimit. Në bazë të konsultimit të një numri të hartave topografike dhe kadastrale të regjionit, është vlerësuar se shumica e këtyre vendbanimeve kanë pozitë të përshtatshme në raport me komunat e tyre kadastrale, rrugët publike i prekin shumicën e këtyre vendbanimeve ose janë afër tyre, prandaj ato janë të lidhura mjaft mirë mes veti, si dhe, me qendrat tjera të rendit më të lartë.

Te këto vendbanime kohët e fundit vërehet një formë e re e ndërtimit, sidomos përgjatë vijës së asfaltuar të fshatit me karakter rendor të objekteve. Kjo ndodh jo për arsye ekonomike (zgjerim apo avancim i ekonomive bujqësore), por kryesisht për t'u liruar nga dendësia e madhe dhe afrimi në rrugën kryesore. Ky proces mund të quhet transferimi i fshatit nga tipi grumbullor në tip rendor ose zbritja e fshatit në rrugë.

Te këto vendbanime në disa raste vërehet edhe procesi i aglomerimit ose bashkimit të tyre për shkak të zgjerimit dhe afërsisë së tyre, varësisht nga kushtet gjeomorfologjike të terrenit: Shtime –Petroviq-Godanc i Poshtëm-Godanc i Epërm.

Për shkak të zgjerimit të formës aglomerative në hapësirë këto vendbanime në të ardhmen nuk mund ta ruajnë kuptimin e fshatit.

Lidhur me vendbanimet e tipit të dendur mund të konstatohet se ky tip i vendbanimeve në krahasim me tipin e shpërndarë të fshatit është shumë më i përshtatshëm sepse ato paraqesin mundësitë për përmirësimin e kushteve dhe cilësisë së jetës me pajisje urbane dhe objekte të standardit shoqëror.

Tipi i shpërndarë i vendbanimeve–Vendbanimet rurale të tipit të shpërndarë janë prezent kryesisht në viset kodrinore-malore. Karakteristikë themelore e këtyre vendbanimeve është ndarja e tyre në lagje të banimit në tërë territorin e fshatit.

Këto vendbanime nuk posedojnë elemente të centralitetit, ndërsa dendësia e popullsisë është e vogël. Vendbanime të këtij tipi janë: Pjetërshtica, Carraleva, Zborci, Duga, Karaçica, Topilla-Devetaku.(të gjitha këto vendbanime të organizuara në lagje, nga 2

deri 11 lagje, të ndara nga njëra tjetra). Numri i ekonomive familjare për një lagje arrin nga 2 e më shumë shtëpi, ndërsa lagjet janë të ndara nga njëra tjetra.

Numrin më të madh të këtyre vendbanimeve që moti e ka përfshirë procesi i depopullimit. Prandaj një numër i konsiderueshëm i tyre në të ardhmen do të mbeten vetëm si toponime në hartat gjeografike. E vetmja mënyrë për t'i shpëtuar këto vendbanime nga shuarja e plotë do të ishte ndërtimi i rrugëve dhe lidhja e tyre në sistem, formimi i qendrës në ndonjë lagje apo në terren të hapur, e kjo do të ndikonte pozitivisht dhe moralisht tek popullsia e këtyre viseve që të mbeten aty.

Tipi gjysmë i dendur–Ky tip i vendbanimeve është i përhapur në terrenet jo të rrafshëta. Prandaj gjeomorfologjia e terrenit është një nga faktorët themelor që përcakton formën e tyre. Karakteristikë e këtyre vendbanimeve është organizimi i jetës në lagje, por afërsia e lagjeve mes veti është më e theksuar. Në këto vendbanime bie në sy një parregullsi e madhe e vendosjes së objekteve ndaj njëra-tjetrës. Si faktor i lokalizimit të këtyre lagjeve ka qenë ndonjë burim i ujit ose rrafshinë e vogël. Në këtë tip të vendbanimeve janë: Reçaku, Petrova. Mollopolci.

Tipi i zgjatur (linear)–Vendbanimet e këtij tipi në formë të zgjatur i takojnë tipit të dendur rendor dhe shtrihen kryesisht përgjatë luginave dhe rrugëve magjistrale ose lokale në zonën e ulët. Petroviqi, Petrova, Carraleva, Rashinca, Muzeqina, Reçaku, Belinci.

Këto vendbanime karakterizohen me parcela të vogla ndërtimore (oborret), ndërsa anën e tyre të ngushtë, në të shumtën e rasteve, e kanë të orientuar duke ndërtuar objektet buzë rrugës. Karakteristikë e këtyre vendbanimeve është se kanë tendencë të zgjerimit dhe bashkëngjitjes duke krijuar kështu korridore ndërtimore përgjatë rrugës. Një proces i tillë ka marrë hov sidomos kohëve të fundit, përkundër faktit se një trend i tillë në aspektin urbanistik dhe hapësinor është i pavolitshëm, ngase ato i përcjellin një mori problemesh e konfliktesh si dhe paraqesin pengesë në zhvillimin normal të komunikacionit ndër-urban.

Një numër i vendbanimeve të tipit linear shtrihen në skajin e fushave pjellore me objekte të ndërtuara në dy fronte dhe, me rrugën në mes, të cilat janë shembull i ruajtës së sipërfaqeve bujqësore dhe njëherazi më të përshtatshme në aspektin ekologjik: Petrova, Mollopolci.

Tabela 15. Popullsia dhe dendësia e banimit në zonat e ndërtuara, në hektar*

Zona	Nr.popullsisë	Zona e ndërtuar	Dendësia	Nr.lagjeve	Tipi
Zona e ulët 500-700 m		ha	ban/ha		
1. Belinci	550	25.09	21.9	-	Zgjatur
2. Carraleva	1843	49.37	37.3	11	Shpërndarë
3. Davidovci	718	39.05	18.4	2	Grumbulluar
4. Gjurkovci	1026	33.1	30.1	2	Grumbulluar
5. Godanci P	1643	50.7	32.4	-	Grumbulluar
6. Godanci Ep.	1384	44.55	31.1	-	Grumbulluar
7. Mollopolci	1300	40.50	32.1	5	grumbulluar
8. Muzeqina	2317	82.56	28.1	-	Zgjatur
9. Pjetërshtica	2307	56.72	40.7	8	Shpërndarë

10. Petroviqi	717	41.16	17.4	-	Zgjatur
11. Petrova	2938	94.15	31.2	3	Zgjatur
12. Reçaku	2370	64.13	36.9	4	Zgjatur
13. Rashinca-Gllavica	2004	56.41	35.6	-	Zgjatur
14. Shtimja	9100	194.2	46.8	-	Grumbulluar
15. Topilla-Devetaku	198	7.0	28.3	4	Shpërndarë
16. Vojnovci	1547	40	38.6	-	Grumbulluar
Zona kodri.- malore mbi 700 m					
17. Duga	106	7.8	13.6	2	Shpërndarë
18. Karaçica	187	9.39	19.9	5	Shpërndarë
19. Llanishti	78	6.23	12.5	-	Grumbulluar
20. Ranca	260	7.01	37.1	4	Shpërndarë
21. Zborci	1203	29	41.5	7	Shpërndarë

* Në tabelë katër vendbanime janë përfshi në dy komuna kadastrale

Nga tabela shihet se vendbanimet rurale kanë dendësi mjaft të lartë, ndërsa Shtimja si qendër e karakterit urban dallohet për nga dendësia e banimit nga vendbanimet tjera, por dendësia është e vogël për një qendër urbane si kjo. Nga sipërfaqja e përgjithshme e komunës, vetëm 9.8 km², ose 7.9 % është zonë e mbuluar nga vendbanimet.

III.6.4. Funksionaliteti i vendbanimeve

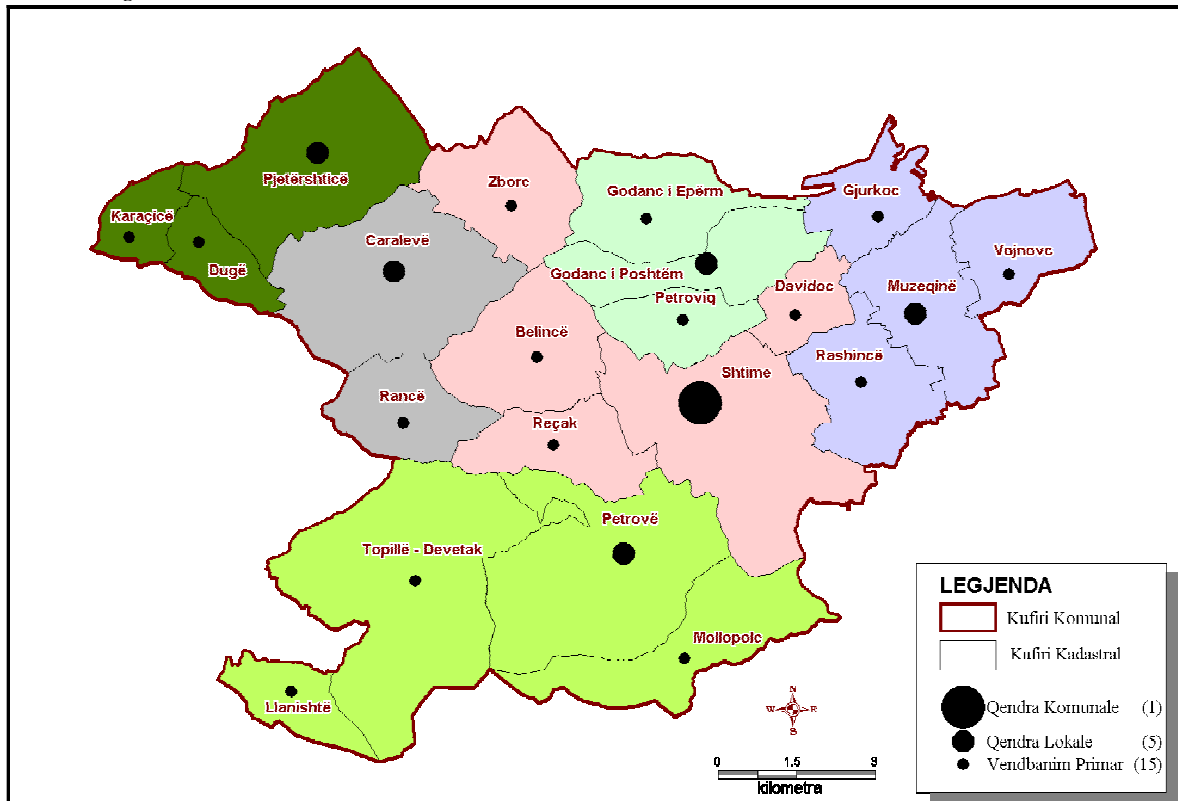
Sistemin e vendbanimeve në komunën e Shtimes e përbëjnë 20 fshatra dhe 1 qendër urbane, funksionaliteti i këtij sistemi mbështet aktivitetin në arritjen e zhvillimit ekonomik dhe koncentrimin e popullsisë. etj.

Vendbanimet e komunës së Shtimes mund t'i klasifikojmë sipas funksioneve themelore në këto tipe:

- vendbanimet rurale primare,
- vendbanimet me qendrën rurale,
- qendra komunale.

Në grupin e vendbanimeve primare të regjionit hyjnë ato vendbanime në të cilat jetojnë prodhuesit bujqësorë dhe pa kurrfarë funksione eksterne ndaj vendbanimeve përreth. Në këto vendbanime zhvillohen vetëm ato funksione interne të cilat shërbejnë për përmbushjen e nevojave të përditshme të popullsisë së atij vendbanimi. Këto vendbanime paraqesin tërësinë e objekteve banuese dhe ekonomike të prodhuesve bujqësorë dhe njëkohësisht i takojnë kategorive më të vogla të fshatrave. Shumica e këtyre vendbanimeve janë të vendosura më larg qendrës dhe në viset kodrinore-malore, të cilat janë fshatra tipike bujqësore. Karakteristikë e këtyre vendbanimeve është shkalla e lartë e autonomisë, transformimi i vogël, lidhje e dobët me qendrën dhe në fund zbrazja e tyre graduale. Këto vendbanime në të ardhmen do t'i përcjellin ndryshimet e mëdha, kuptohet në aspektin negativ, veçanërisht ato vendbanime të cilat kanë më pak se 500 banorë, sepse shumica prej tyre ka pasur zvogëlim të numrit të popullsisë: Belinci, Gjurkovci, Duga, Karaçica, Llanishti, Topilla-Devetaku.

Harta 11. Organizimi administrativ i komunës së Shtimes

Procesi i zbrazjes së territoreve kodrinore-malore në mënyrë spontane, sidomos në periudhën e pasluftës dhe, zgjerimi i vendbanimeve dhe koncentrimi i popullsisë në zonat e rrafshëta të cilat edhe ashtu kanë dendësi të madhe të popullsisë, mund të ketë pasoja negative në aspektin strategjik dhe konvencional për të ardhmen e komunës dhe Kosovës në tërësi. Prandaj, nga kjo konsiderojmë se patjetër duhet gjetur forma dhe mënyra për të ndaluar këtë proces. Kjo mund të realizohet me zhvillimin e turizmit rural, stimulimin e prodhimit të bujqësorë, (blegtorinë) me organizim dhe teknologji bashkëkohore. Lidhjen e vendbanimeve me ndërtimin e rrugëve (rruga është parakusht për ekzistencën e këtyre vendbanimeve), etj. Ndryshimin e skemës së organizimit funksional përmes organizimit dhe zhvillimit të qendrave dhe bashkësive rurale. Pastaj, pajisjen e këtyre vendbanimeve me funksione të domosdoshme me të cilat do të përmbushin nevojat e përditshme të popullsisë.

Si vendbanime primare janë edhe një numër i fshatrave pranë qytetëse me numër të konsiderueshëm të popullsisë jobujqësore që punojnë në qytet dhe funksionojnë të lidhura me qytetin.

Vendbanimet me qendrën rurale-Janë ato vendbanime të cilat i bashkojnë dy e më tepër fshatra primare në një tërësi shoqërore-ekonomike dhe hapësinore. Në këto vendbanime, përveç funksioneve interne, janë të zhvilluara edhe funksionet e jashtme të cilat u shërbejnë edhe popullsisë së vendbanimeve përreth. Këto vendbanime njëherazi paraqesin njësitë polarizuese të zonës në hapësirë.

Nga funksionet shoqërore, në këto vendbanime ndodhet bashkësia lokale dhe zyra e vendit, shkolla fillore, ambulanca, shitoret me shumicë e pakicë për furnizimin e

popullsisë, ndonjë veprimtari zejtare, etj. Këto vendbanime paraqesin tip kalimtar nga ato tradicionale-bujqësore, në të përziera, sepse në to jeton një numër i konsiderueshëm i popullsisë jobujqësore. Një numër i konsiderueshëm i këtyre vendbanimeve ndodhet jo larg qyteteve. Ato i karakterizojnë një shkallë mjaft e lartë e transformimit po edhe të atij de-agrar. Numri i këtyre vendbanimeve në komunë arrin në 5, ose 23.8% nga numri i përgjithshëm i vendbanimeve, (Muzeqina, Godanci Poshtëm, Pjetërshtica, Carraleva, Petrova)

Në këto vendbanime vetëm se janë paraqitur shenjat e semi-urbanizimit si pasojë e veprimit të faktorëve urban, në një anë dhe, prodhimtarisë së modernizuar të bujqësisë në anën tjetër. Shumica e këtyre vendbanimeve i takojnë kategorisë së madhësisë së mesme (1.000-2.000 banorë) Carraleva, Godanci Poshtëm. Kurse mbi 2000 banor kanë; Pjetërshtica, Petrova dhe Muzeqina. Në këto vendbanime gravitojnë mesatarisht 3.821 banorë

Sa i përket vendbanimeve pranë-qytetëse ato paraqesin zona sub-urbane me karakteristika të veçanta:

- Karakterizohen me shkallë të lartë të transformimit.
- Kanë shkallë të ulët të autonomisë për shkak të varësisë nga qendra urbane,
- shkalla de-agrare e popullsisë është mjaft e shprehur.

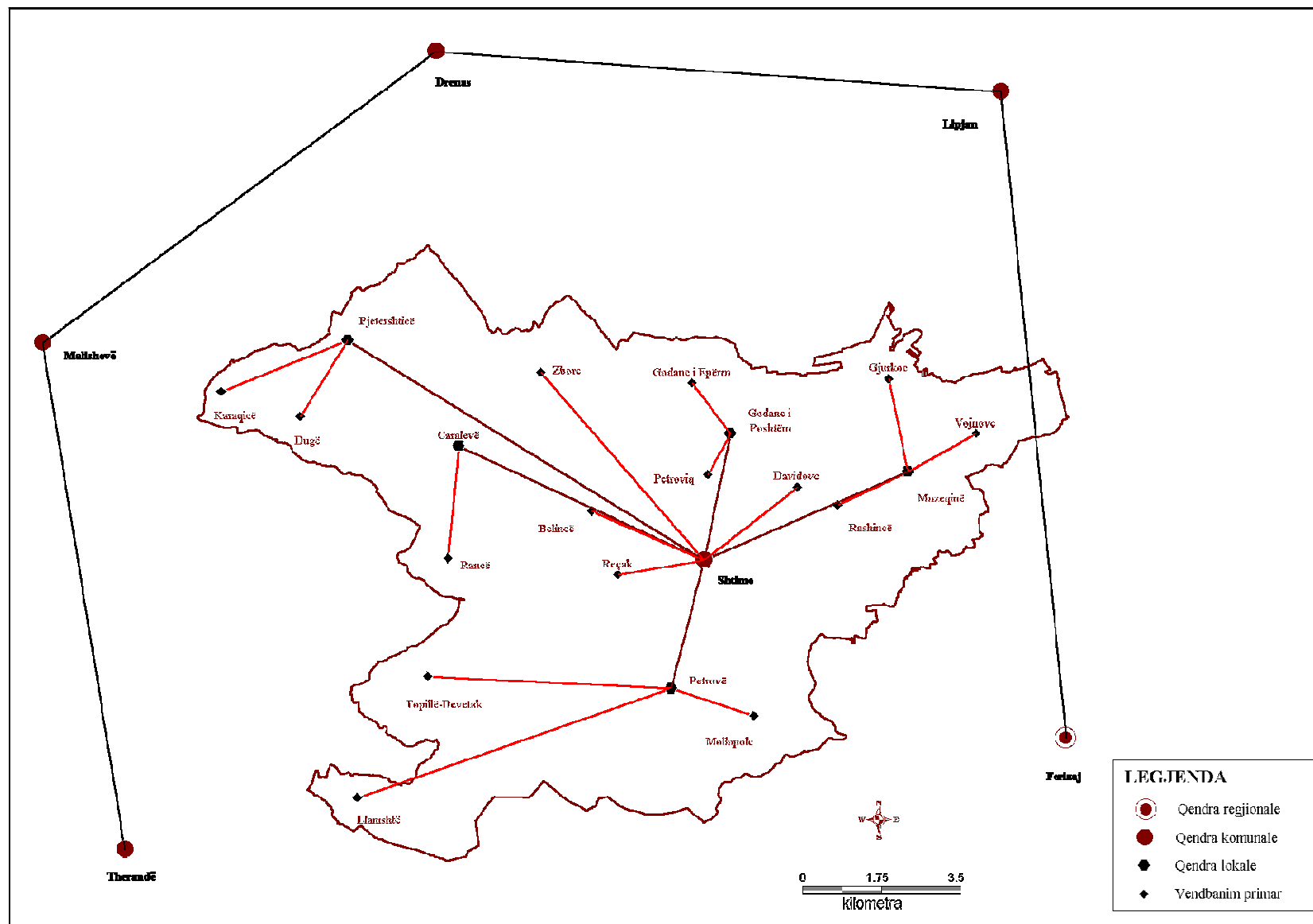
Këtij grupi i takojnë vendbanimet; Reçaku, Rashinca-Gllavica, Petroviqi, Mollopolci, të cilat vendbanime nuk kanë funksione qendrore. Prandaj, këto vendbanime nuk duhet t'i lihen stihisë siç ka ndodhur deri tani, sepse ato shndërrohen në barriera të cilat do të paraqesin pengesa në zgjerimin e mëtejshëm të qytetit.

Në grupin e vendbanimeve urbane bën pjesë vetëm Shtimja si qendër komunale, në të cilën janë të vendosura funksionet që shërbejnë tërë territori, funksionet shoqërore-ekonomike.

III.6.5. Rrjeti i vendbanimeve

Rrjetin e vendbanimeve në komunën e Shtimes e përbëjnë 23 vendbanime prej të cilave 1 vendbanim është i karakterit urban, (Shtimja) me 9100 banorë ose 26.9% dhe 22 vendbanimet tjera janë rurale, me numrin e popullsisë prej 24700 banorë ose 73.1% të popullsisë, në vitin 2004. Madhësia mesatare e vendbanimeve është 1609 banorë, në vitin 2004 ndërsa dendësia mesatare e popullsisë arrin në 251.5 banorë në km², por me dallime të mëdha, varësisht nga karakteristikat gjeo-morfologjike të terrenit. (shiko hartën dhe tabelën)

Harta 11. Rrjeti i vendbanimeve

Harta 12. Vendbanimet dhe dendësia e popullsisë

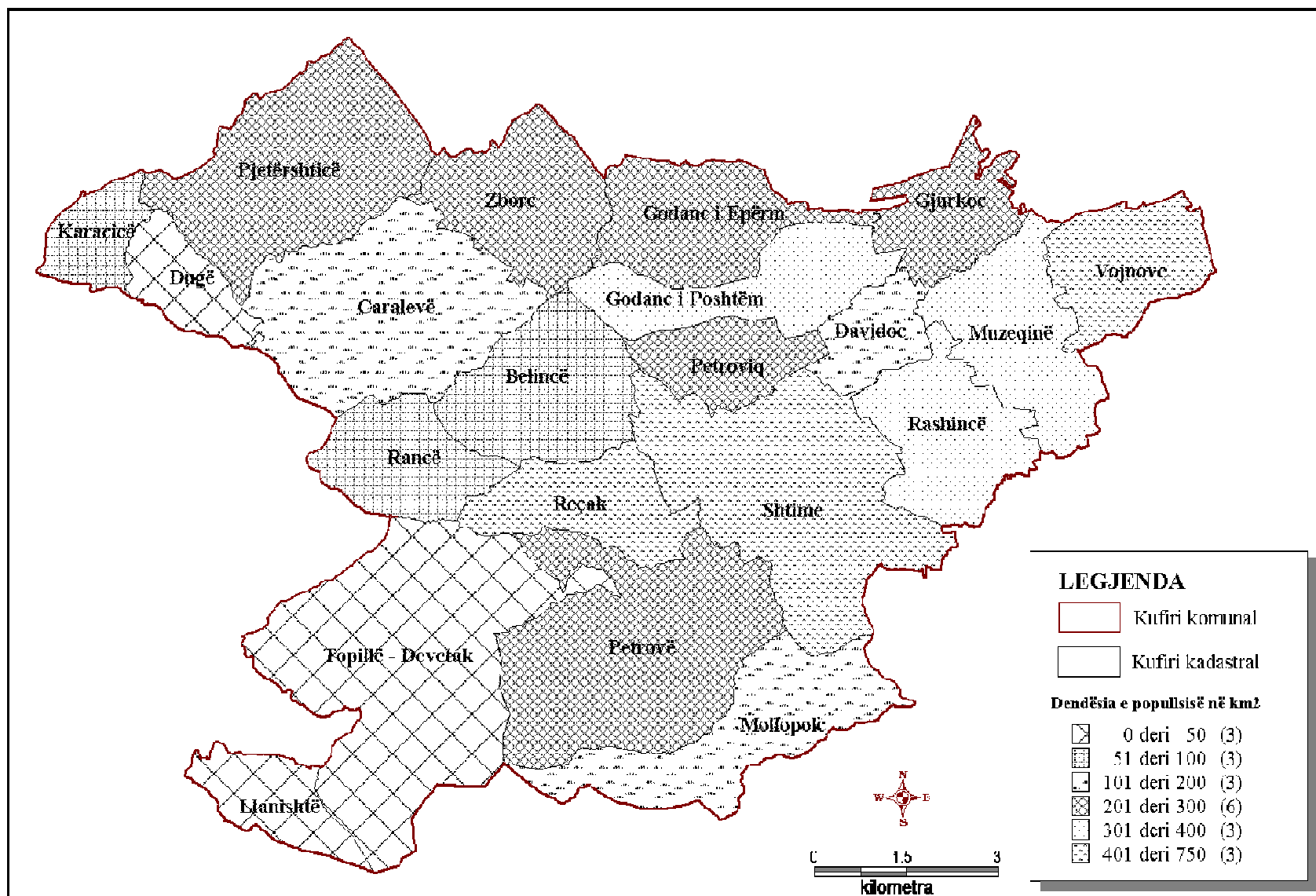

Tabela 16. Rrjeti i vendbanimeve dhe dendësia e popullsisë në km² *

Vendbanimi	Nr.popullsisë	Sipërfaqja km ²	Dendësia b/km ²
1.Belinci	550	6.3	87.3
2.Carraleva	1843	10.7	172.2
3.Davidovci	718	2.5	287.2
4.Gjurkovci	1026	3.6	285
5.Godanci P	1643	5.2	316
6.Godanci Ep.	1387	5.6	247.7
7.Mollopolci	1300	7.0	185.7
8.Muzeqina	2317	6.0	386.2
9.Pjetërshtica	2307	10.1	228.4
10.Petroviqi	717	3.2	224.4
11.Petrova	2936	12.7	231.2
12.Reçaku	2370	4.4	538.6
13.Rashinca	2008	5.5	365.1
14.Shtimja	9100	12.8	710.9
15.Topilla	198	16.2	12.2
16.Vojnovci	1547	4.6	336.3
17.Duga	106	2.6	40.8
18.Karaqica	187	2.2	85
19.Llanishti	78	2.8	27.8
20.Ranca	260	4.3	60.5
21.Zborci	1203	5.8	207.4

* Në tabelë katër vendbanime janë përfshi në dy komuna kadastrale

a) Në zonën e ulët në mes të izohipsave 500-700 metra të lartësisë mbidetare shtrihen 16 vendbanime ose 76.2% nga numri i përgjithshëm i vendbanimeve të komunës, me dendësi mesatare prej 438.5 banorë në km². Kjo njëherazi është edhe hapësira me dendësi më të madhe në komunë (1.7 herë më e lartë se mesatarja e komunës dhe 14,7 herë më e lartë se në viset kodrinore malore). Madhësia mesatare e vendbanimeve në këtë zonë, është 1998 banorë ose 1.2 herë më e madhe se mesatarja e komunës.

b) Në hapësirën kodrinore-malore, mbi 700 metra të lartësisë mbidetare, shtrihen 5 vendbanime ose 23.8 % të vendbanimeve të komunës, me dendësinë e popullsisë prej 29.8 banorë në km² dhe, njëkohësisht, kjo zonë paraqet territorin, më rrallë të banuar në komunë.

Me rëndësi të veçantë, në këtë rast do të ishte edhe analiza e dendësisë hapësinore të vendbanimeve dhe largësia mesatare e tyre. Dendësia mesatare e vendbanimeve në komunë është 15.6 vendbanime në 100 km² (në Kosovë 13,22 vendbanime në 100 km²). Në dendësinë e rrjetit të vendbanimeve janë të dukshme dallimet varësisht nga pozita apo gjeo-morfologjia e terrenit. Në zonën 500-700 metra të lartësisë mbidetare, dendësia e vendbanimeve është 21.7 vendbanime në 100 km². Në zonën mbi 700 metra të lartësisë mbidetare dendësia e vendbanimeve arrin në 8.2 vendbanime në 100 km, ose 2.6 herë më pak se në zonën e ulët. Dendësia e rrjetit të vendbanimeve shprehet edhe përmes largësisë hapësinore të vendbanimeve. Andaj në bazë të kësaj, largësia mesatare ndërmjet vendbanimeve në nivel të komunal është 2.5 km, që është pothuajse e barabartë me Rrafshin e Kosovës.

Tabela 17. Dendësia dhe distanca mesatare e vendbanimeve në komunë

Hapësira	Dendësia e vendbanimeve	Distanca mesatare
Hapësira kodrinore - malore	8.1	3.5
Hapësira nën 700 metra lartësi mbidetare	21.9	2.1
Komuna	15.6	2.5

Në viset kodrinore malore largësia është 3,5 km dhe në hapësirën nën 700 metra të lartësisë mbidetare largësia është 2,1 km (në Kosovë 2,76 km).

Vendbanimet të cilat shtrihen në zonën e ulët nën 700 metra të lartësisë mbidetare kanë arritur një shkallë mjaft të lartë të zhvillimit dhe transformimit të tyre. Vendbanimet të cilat shtrihen në viset kodrinore-malore kanë mbetur të pazhvilluara, pa institucione dhe shërbime elementare, e me tendenca të zbrazjes së tyre.

III.6.6. Karakteristikat e vendbanimeve sipas zonave

Hapësirën e komunës e përbëjnë tri tërësi morfologjike që dallojnë nga njëra-tjera në bazë të karakteristikave gjeografike natyrore.: zona fushore-bregore nën 700 metra lartësi mbidetare, me sipërfaqe prej 72.9 km² ose 54.2% të hapësirës së gjithmbarshme të komunës, zona kodrinore-malore 700-900 metra të lartësisë mbidetare, e cila përfshin sipërfaqen prej 36.8 km² ose 27.4% të komunës, dhe zona malore > 900 metra lartësi mbidetare, me sipërfaqe prej 24.7 km² ose 18.4%.

Zona kodrinore-malore zë pozitën perëndimore të komunës, është kryesisht e pazhvilluar, me karakteristika të shpopullzimit ose stagnuse. Zona e ulët fushore ndodhet në lindje, e cila ka veçori tjera demografike dhe kushte më të volitshme për zhvillim. Këto parametra tregojnë edhe për pozitën e volitshme të territorit të ekspozuar lindjes, që është një komponentë e rëndësishme në planifikimin hapësinor. Për të vërtetuar konstatimin e mëparshëm se hapësira kodrinore-malore është pjesa më e pazhvilluar e komunës, do t'i analizojmë më hollësisht vendbanimet rurale në aspektin demografik dhe funksional sipas shtrirjes zonale, ngase sa më atraktive që do të jetë një hapësirë, ajo do të jetë edhe më e populluar dhe anasjelltas.²⁰

Tabela 18. Struktura e vendbanimeve sipas madhësisë*

Kategoria e madhësisë	Gjithsej vendbanime			Zona nën 700 m			Zona mbi 700 m		
Vitet	1948.	1981.	2004	1948.	1981.	2004	1948.	1981.	2004
0-499	13	7	5	8	3	1	5	4	4
500-999	7	8	3	7	7	3	-	1	-
1000-1999	-	5	7	-	5	6	-	-	1
2000-5000	1	-	5	1	-	5	-	-	-
Mbi 5000	-	1	1	-	1	1	-	-	-
Gjithsej	21	21	21	16	16	16	5	5	5

* Në tabelë katër vendbanime janë përfshi në dy komuna kadastrale

Që në fillim duhet theksuar se zona e ulët karakterizohet me dendësi të madhe të popullsisë në të cilën dominojnë vendbanimet e kategorisë së mesme dhe të mëdha

²⁰ . K. Doksiadis, *Čovek i grad*, Nolit, Bgd, 1982, f. 71.

prej 500 deri 10 000 banorë. Kjo tërësi hapësinore në kuptimin demografik është më stabil, sepse procesi i shpërnguljes së popullsisë së këtyre vendbanimeve drejt qendrave urbane është në rrjedhat normale. Në anën tjetër, rritja popullore e vendbanimeve dhe transformimi fizik i tyre është shumë më i shpejtë në krahasim me vendbanimet kodrinore-malore.

Nga tabela shihen ndryshime të konsiderueshme në strukturën e vendbanimeve në zonën e ulët nën 700 metra, në të cilën është ndryshuar struktura e vendbanimeve sipas madhësisë, nga 13 vendbanime të vogla, sa ishin në vitin 1948, ka rënë në 6 vendbanime të kësaj kategorie në vitin 2004, ndërsa numri i vendbanimeve të mesme dhe të mëdha (1000-5000 banor dhe mbi 5000 banor) është rritë nga 1 sa ishin në vitin 1948, në 12 vendbanime në vitin 2004. Në zonën kodrinore-malore (mbi 700 metra) gjendja ka ndryshuar vetëm në një vendbanim.

Sa i përket hapësirës kodrinore-malore, karakteristikat gjeo-ekologjike të tyre kanë vlera të kundërta me ato të rrafshit të Kosovës.²¹ Në këto hapësira dominojnë kryesisht vendbanimet e vogla, deri 500 banorë, (me ndonjë përjashtim, Zborci) dhe, ato të tipit të shpërndarë, të cilat dita ditës po e humbin popullsinë deri në zbrastje të përgjithshme të tyre.

Në tabelën vijuese do të paraqiten disa nga indikatorët themelorë të hapësirës kodrinore-malore të komunës (mbi 700 m), në të cilën hapësirë komuna ka pjesëmarrje të konsiderueshme, me gjithsej 61.5 km² ose 45.7% të hapësirës së komunës,

Tabela 19. Indikatorët themelorë të hapësirës Kodrinore-malore, mbi 700m, më 1981

Komuna	Sipërfaqe përgjith. e komunës në km ²	Sipërfaqe kodrinore malore mbi 700m	Gjithsej nr. popullsisë më 1981, në komunë	Nr.pop. kodrin-malore	Pjesëmarrja në %	Nr. i vendba. gjithsej	Nr.i venban Kodrinore-malore
Shtimja	134.2	61.5 km	19898	1350	6.78	21	5

Në hapësirën kodrinore-malore (mbi 700 metra) të komunës, në vitin 1981 kanë jetuar 1350 banorë, ose 6.78% e popullsisë së komunës. Nga gjithsej 21 vendbanime të komunës në vitin 1981, në hapësirën kodrinore-malore kishte 5 vendbanime, ose 23,8%.

Për të treguar vlerën e një hapësire, rëndësi të veçantë ka analiza e dendësisë së popullsisë, qoftë relative, qoftë rurale apo agrare.²²

Në tabelën vijuese do të bëjmë krahasimin e dendësisë së popullsisë në mes dy hapësirave kryesore të territorit të Komunës.

²¹ . R. Çavolli, *Gjeografia regjionale e Kosovës*, Enti i Teksteve dhe i Mjeteve Mësimore i Kosovës, Prishtinë 1997, f. 127-140.

²² A. Pushka, *“Aspekte gjeopopullative në Kosovë”*, f. 237. Shih edhe D. Simonovic, *Uredjenje seoskih teritorija*, f. 43

Tabela 20. Dendësia e popullsisë sipas zonave të lartësisë mbidetare në komunë në vitin 2004

Zonat e komunës	Dendësia Relative km ²	Dendësia Rurale km ²	Sipërfaqja në km ² për një vendb.	Dendësia mesatare e vendbanimeve në 100 km ²
500-700 m	438.5	380.5	4.6	21.9
700-900	-	34.8	18.4	5.4
Mbi 900 m	-	22.4	8.2	12.1
komuna	251.5	203.1	6.4	15.6

Vlerat e dhëna në tabelën 5 tregojnë se dendësia relative e popullsisë së hapësirës kodrinore- malore është mjaft e vogël në krahasim me atë të zonës së ulët dhe në nivel të komunës, por që në kohët e fundit, kjo po merr përmasa shqetësuese. Tani dendësia e popullsisë së viseve kodrinore-malore është 14.7 herë më e vogël se ajo e zonës së ulët dhe 8.4 herë më e ulët se mesatarja e komunës. Në periudhën 1948-1981 këto diferenca ishin shumë më të vogla.

Duhet theksuar gjithashtu se këto hapësira janë lënë anash në aspektin e zhvillimit ekonomik, kurse qyteti dhe qendrat e zhvilluara ndodhen në hapësirën nën 700 metra të lartësisë mbidetare. Prandaj, shumica e objekteve ekonomike dhe të funksioneve qendrore janë përqendruar në qytet. Në këtë mënyrë qytetet luajnë rolin e fushave magnetike të cilat me fuqinë e vet tërheqin popullsinë në drejtim të tyre, duke krijuar në këtë mënyrë fushat gravituese funksionale. Një raport i tillë i qytetit ndaj hapësirës rrethuese është i ngjashëm me atë të teorisë së fushave. Kështu p.sh. përreth qendrave të qytetit është një koncentrim më i madh i popullsisë, ndërsa duke shkuar nga periferia koncentrimi i popullsisë gjithnjë e më tepër zvogëlohet. Gjithashtu edhe potenciali demografik është më i lartë rreth qyteteve, ndërsa duke shkuar nga periferia ky potencial zvogëlohet. Në këtë mënyrë, bërthamat urbane me potencialin e tyre demografik paraqesin "kupa" në "profilin popullativ" të regjionit. Duke u larguar nga qendra, potenciali popullativ gjithnjë e më tepër arrin vlerat më të ulëta dhe, në këtë mënyrë, përfundon ndikimi i qendrës, ku mund të tërhiqet vija ndarëse e regjionit të qytetit në bazë të parimit të gravitetit popullativ.

Tabela 21. Numri i vendbanimeve dhe i popullsisë së komunës, sipas largësisë nga qendra komunale në vitin 1948 dhe 2004

		0.1-2.5 km.	2.6-5.0 km	5.1-7.5 km	7.6-10 km	10.1-15 km	Gjithsej
Komuna	1948	2667	3791	2363	853	155	9829
	2004	12187	12858	6077	2491	187	33800
	indeksi	456.9	339.2	257.2	291.7	120.6	343.9
	Nr.vendb.	3	8	6	3	1	21

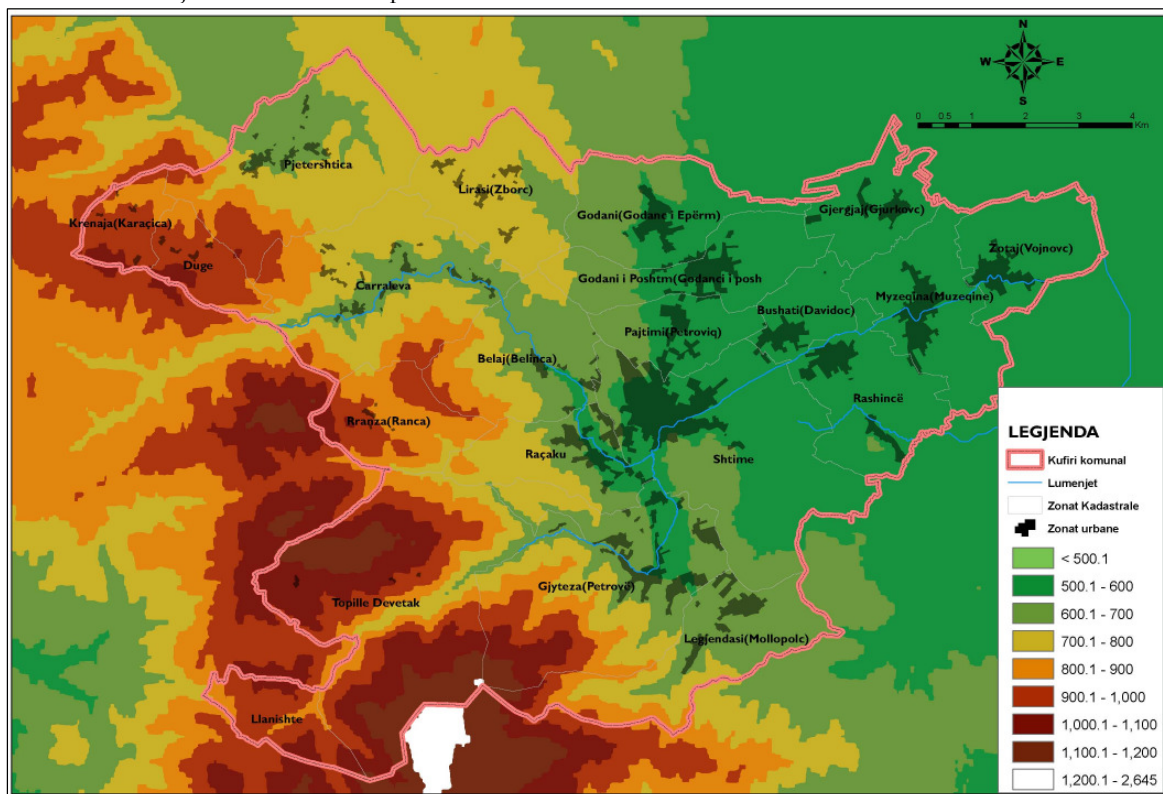
* Në tabelë katër vendbanime janë përfshi në dy komuna kadastrale

Nga tabela 29, në të cilën janë dhënë vlerat e indeksit të rritjes së popullsisë dhe distancës së vendbanimeve nga qendra në periudhën 1948/2004, është vërtetuar se: vendbanimet të cilat ndodhen sa më afër qendrës komunale, aq më i madh, është ndikimi i kësaj qendre në rritjen e popullsisë së tyre. Me rritjen e distancës prej qendrës komunale kryesisht vjen deri te zvogëlimi i indeksit të rritjes së popullsisë. Kjo rregull është më e shprehur në komunat të cilat njëkohësisht kanë qendër më të

madhe urbane.²³ Nga këto shkaqe një numër i konsiderueshëm i vendbanimeve pranë- qytetëse e kanë rritur dukshëm numrin e popullsisë së tyre, nga arsyeja se nuk kanë pasur emigrim të shprehur të popullsisë në drejtim të qendrave tjera ose kanë pranuar emigrant nga vendbanimet kodrinore-malore.

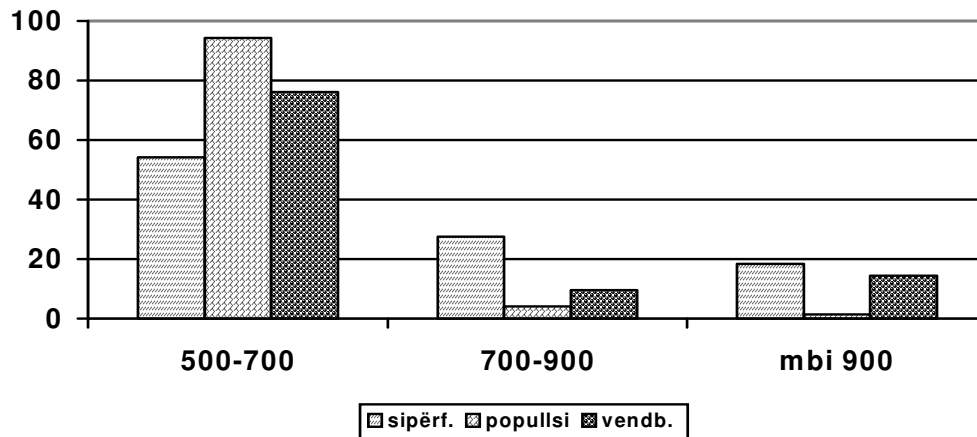
Nëse e vështrojmë koncentrimin e popullsisë në raport me sipërfaqen, atëherë mund të konstatohet se përqendrimi i popullsisë, sidomos në zonën e ulët, ka arritur një shkallë mjaft të lartë. Derisa 54,2% e sipërfaqes së komunës gjendet nën 700 metra të lartësisë mbidetare, në këto hapësira në vitin 1981 jetonin 18547 banorë ose 93,2% e popullsisë së komunës, kurse pjesëmarrja e sipërfaqeve mbi 700 metra të lartësisë mbidetare është 45,8%. Mirëpo në këto sipërfaqe jetonin vetëm 6,8% e popullsisë së komunës, që është si pasojë e kushteve të ndryshueshme natyrore në mes këtyre dy hapësirave dhe aktivitetit të njeriut, i cili është i lidhur kryesisht për hapësirat më të përshtatshme të komunës ku e ka zhvilluar aktivitetin ekonomik. Rritja popullore e komunës gjithashtu është e kushtëzuar edhe nga rrethanat historike të zhvillimit shoqëro-ekonomik, nga veprimi i faktorëve biologjik, socio-ekonomik, ekologjik, kulturor e

Harta 13. Shtrirja e vendbanimeve sipas lartësisë mbidetare në komunën e Shtimes

social, të cilët drejtpërdrejtë shprehen në mënyrën dhe formën e organizimit të vendbanimeve. Kështu, vendbanimet si qendra të aktivitetit të përgjithshëm njerëzor, krahas ndryshimeve shoqëro-ekonomike, në mënyrë të vazhdueshme e ndryshojnë edhe fizionominë e tyre, madhësinë, funksionalitetin dhe ndikimin e tyre në rrethinë dhe më të gjerë.

²³ A. Pushka, *po aty*, f. 237.

Grafiku 23. Pjesëmarrja e sipërfaqeve, e popullsisë dhe e vendbanimeve në vitin 2004 sipas lartësisë mbidetare

Grafiku pasqyron raportet mes pjesëmarrjes së popullsisë, sipërfaqeve dhe vendbanimeve në zonat e territorit të komunës sipas lartësisë mbidetare.:

Brezi më i ulët i hapësirës së regjionit në mes izohipsave 500-700 metra të lartësisë mbidetare përfshin pjesën e rrafshët të komunës dhe luginat e lumenjve, në sipërfaqe prej 72.9 km², në të cilën jetojnë 31966 banorë (54.2% të territorit dhe 94.6% të popullsisë), e vendosur në 16 vendbanime, të cilat shtrihen pranë dhe, pranë rrugës magjistrale Prishtinë-Prizren dhe Shtime-Ferizaj. Karakteristikë e përgjithshme e këtyre vendbanimeve është rritja e vazhdueshme popullsisë. Zgjerimi hapësinor i vendbanimeve përgjatë rrugëve, me tendenca të bashkimit të tyre. Këto vendbanime i ka përfshi procesi intensiv de-agrar, por nuk i ka përcjellë sa duhet procesi i urbanizimit.

Hapësira kodrinore malore (mbi 700 m) përfshin pjesën perëndimore të komunës me një sipërfaqe prej 61.5 km² dhe me 1834 banorë (45,8% të territorit ose afërsisht gjysma e territorit të komunës dhe vetëm 5.4% të popullsisë së komunës) të shpërndarë në 5 vendbanime. Vendbanimet kodrinore-malore shtrihen në lartësi mbidetare mbi 700 metra, të cilat disponojnë pasuri të konsiderueshme të pyjeve e kullësive, por ndihet mungesë e sipërfaqeve bujqësore. Edhe ato sipërfaqe që i disponojnë janë të kualitetit të dobët dhe janë nën ndikimin e procesit të erozionit. Këto vendbanime janë të tipit të shpërndarë dhe gjysmë të dendur, të ndara në lagje, larg njëra-tjetrës, të vendosura në shpate të përshtatshme, rrafshje dhe anët e përrrenjve malore.

Karakteristikë e këtyre vendbanimeve është emigrimi i konsiderueshëm i popullsisë në drejtim të viseve të ulëta për shkak të mungesës së infrastrukturës rrugore, mungesës së objekteve të standardit jetësor dhe lidhjes së dobët me qendrat e tyre. Veprimtaria themelore e tyre është blegtoaria dhe pylltaria e më pak lavërtaria. Prandaj, të gjitha këto vendbanime kanë karakter agrar.

III.6.7. Banimi në komunën e Shtimes

Në komunën e Shtimes, sipas shënimeve më të reja të siguruar nga institucionet komunale, jetojnë 33 800 banorë në sipërfaqe prej 134.22 km².

Pjesa dërmuese e popullsisë në komunën e Shtimes jeton në fshat, 73.1 % e popullsisë. Vetëm 26.9 % e saj jeton në qendrën e vetme urbane të kësaj komune me qendër, në Shtime.

Banimi në tërësi është i karakterit individual, pasi që, në vet qendrën urbane mungojnë banesat e karakterit kolektiv. Numri i përgjithshëm i objekteve të banimit në kuadër të komunës së Shtimes është 4528, nga e cila shumë, 3028 objekte, ose 66.9 % janë të ndërtuara në zonat rurale, 1500 objekte të banimit, ose 33.1 % e tyre janë të ndërtuara në zonën urbane.

Në zonën e ulët të fushës vendbanimet zakonisht janë të tipit të grumbulluar, prandaj edhe dendësia e banimit është më e madhe. Në viset kodrinore-malore shumica e tyre janë të tipit gjysmë të dendur, të organizuara në lagje dhe, të tipit të shpërndarë. Dendësia e banimit brenda zonës së ndërtuar është më e ulët. Pra, faktorët natyror (relievi) kanë ndikuar dukshëm në formën dhe dendësinë e vendbanimeve. Te vendbanimet që ndodhen afër qendrës urbane dhe, atyre afër rrugëve, vërehen tendencat e zhvillimit linear, duke i përcjellë vijat komunikative, për këtë arsye objektet e banimit dhe, ato të bizneseve shtrihen në formë vargore. Kjo arsyetohet edhe me faktin se popullsia vazhdimisht po heq dorë nga bujqësia.

Numri më i madh i objekteve të banimit është ndërtuar në zonën e ulët të fushës, që njëkohësisht është edhe hapësira më e banuar. Për nga cilësia e materialit ndërtimor, sipërfaqes së ndërtuar dhe, pajisjes së hapësirës banuese, kjo hapësirë gjithashtu disponon me një fond më cilësor banesor.

Dendësia mesatare e banimit në territorin e komunës së Shtimes arrin në 251.5 banorë në një km², në territorin e k. kadastrale të qytetit arrin në 710.9 banorë në km², kurse në vendbanimet rurale është 203.1 banorë në km². Hapësirat me dendësi më të madhe janë rreth qendrës komunale dhe në zonën e rrafshët (Davidovc, Godanc i Poshtëm, Godanc i Epërm, Muzeqinë, Reçak, Rashincë, Vojnovc), në të cilat dendësia e banimit arrin në 380.5 banorë në km² ku tejkalon mesataren e dendësisë së hapësirës së komunës.

Objekte të vjetra banimi ka fare pak sepse materiali i dobët i tyre nuk ka mundur t'i përballoj kohës. Objektet e banimit dhe oborret kanë dallime, varësisht nga vendi i ndërtimit, si: qyteti, vendbanimet pranë qytetit, vendbanimet kodrinore-malore. Shumica e objekteve të banimit janë të rrethuara me mure, në oborre dallohen edhe objektet tjera ekonomike bujqësore.

Deri vonë objektet e banimit ndërtoheshin me material të dobët; qerpiçi dhe druri, që zakonisht forma e objekteve i ngjanë shkronjës L dhe T. Në këto dy dekadat e fundit objektet e banimit ndryshuan tërësisht si në formë ashtu edhe në cilësi. Tani objektet e banimit ndërtohen me një e më shumë kate, të zakonshëm janë kulmet me dy ujëra, ndërsa me material ndërtimor si; tulla, blloka të pjekur, betoni e hekuri. Kështu që objektet e ndërtuara të banimit në fshat, fare pak, dallojnë me ato në qytet. Nuk ka ndonjë stil unik të ndërtimit të objekteve të banimit.

Dendësia e banimit në zonën e ndërtuar, në vendbanimet rurale, është dukshëm më e ulët, në raport me qendrën komunale dhe, këto vlera sillen rreth 31.5 banorë në ha. Ndërsa, në qendrën e vetme urbane, në Shtime, dendësia e banimit arrin në 58.7

banorë në ha (është llogaritur vetëm zona e banimit), që gjithashtu është dendësi e vogël.

Gjendja e banimit në vendbanimet rurale dhe në vet qytetin e Shtimes u dëmtua rëndë në luftën e fundit, gjatë së cilës u shkatërruan një numër i madh i objekteve të banimit dhe ekonomike, pasojat po evitohen ngadalë.

Hapësira e banimit në raport me sipërfaqet e ndërtuara është dominante, me 91.6 % në raport me zonën e ndërtuar në nivelin komunal, në vet qytetin e Shtimes, ajo dominon me rreth 86 %. Kjo tregon se aktivitetet tjera janë në nivel shumë të ulët të zhvillimit të tyre.

Numri i anëtarëve për ekonomi familjare lëvizë nga 7.8 anëtarë në vendbanimet rurale, në 6.1 anëtar në qendrën urbane, mesatarja e numrit të anëtarëve për ekonomi familjare në nivelin komunal sillet në 7.2 anëtarë. Kjo është si pasojë e jetës së përbashkët të dy e më shumë gjeneratave në një ekonomi familjare, kjo gjendje e rëndon standardin jetësor.

Sipërfaqja e banimit për banorë është me sa vijon, 21.9 m² për anëtarë në vendbanimin urban, në 15.8 m² për anëtarë në vendbanimet rurale, shifër e pavoritshme.

III.6.8. Vendbanimet joformale

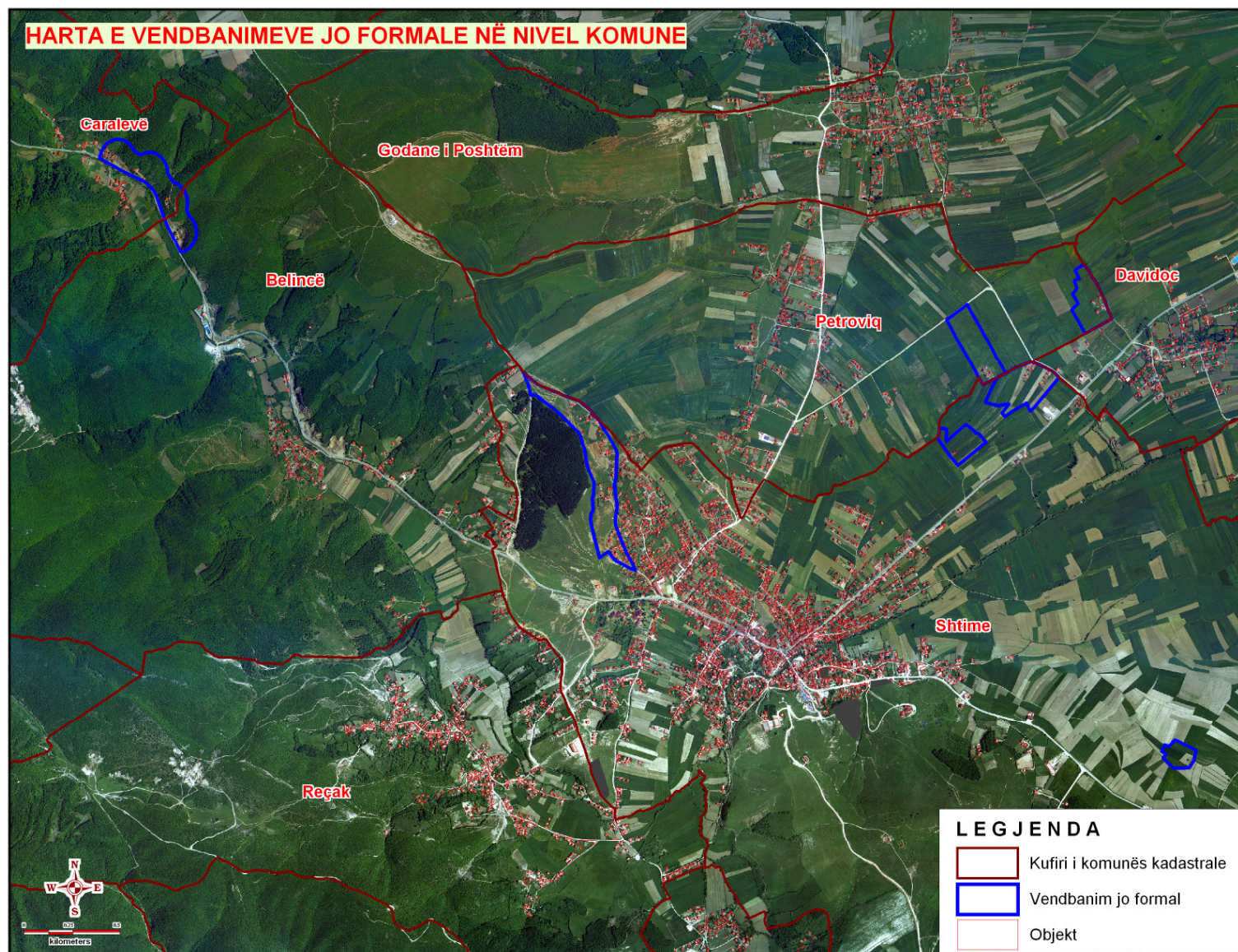
Institucionet komunale, në bashkëpunim me ekipin për përpilimin e planit zhvillimor komunal kanë identifikuar 4 lokacione të cilat janë cilësuar si vendbanime joformale dhe duhet trajtuar. Këto vendbanime shtrihen në komunat kadastrale: Shtime, Belinc, Carralevë, Davidoc dhe Petroviq.

1. Lokacioni i parë i vendbanimit joformal gjendet në komunën kadastrale të Shtimes në afërsi të Pishave (ana e djathtë), i cili shtrihet në 9 parcela kadastrale të cilat janë pronë e Agjencisë pyjore të Kosovës. Sipërfaqja e përgjithshme e vendbanimit është 13.8ha. Në këtë lokacion janë të ndërtuara 36 shtëpi me gjithsejtë 236 banorë. Këtij vendbanimi i mungon infrastruktura përcjellëse: rrugët lokale të asfaltuara sipas standardeve, kanalizimi, ujësjellësi dhe shërbimet e telefonisë fikse.
2. Lokacioni i dytë shtrihet ndërmjet komunës katastral të Belincit (17 parcela kadastrale) dhe asaj të Carralevës (28 parcela kadastrale), përkatësisht në lokacionin e ish gurthyesve. Sipërfaqja e përgjithshme e këtij vendbanimi është 9.48ha, ku janë të përfshira gjithsejtë 45 parcela kadastrale. Në këtë lokacion janë të ndërtuara 15 shtëpi me gjithsejtë 90 banorë. Këtij lokacioni, i mungon një pjesë e infrastrukturës, si: kanalizimi, ujësjellësi dhe shërbimet e tjera komunale. Karakteristikë tjetër e këtij vendbanimi është edhe rreziku nga rrëshqitjet e dheut, për shkak se në këtë lokacion fillimisht është bere nxjerrja e inerteve dhe thyerja e gurit, pastaj janë ndërtuar shtëpitë. Gjithashtu duhet të përmendim se muret ngritëse të cilat rrezikojnë shembje janë të larta deri në 100m.

3. Lokacioni tjetër shtrihet në toka bujqësore të cilësisë së lartë, mes rrugës qarkore dhe rrugës magjistrale Prishtinë-Shtime-Prizren. Sipërfaqja e këtij lokacioni është 1.78 ha, në të cilën janë të përfshira 6 parcela kadastrale, si dhe janë të ndërtuara 3 shtëpi, në të cilat jetojnë 14 banorë.
4. Lokacioni i katërt shtrihet në kufirin ndërmjet komunës kadastrale të Petroviq-it dhe Shtimes, i ndarë në katër lokacione të vogla me tendencë të rritjes. Në këtë hapësirë janë të ndërtuara mbi 40 shtëpi me gjithsejtë 240 banorë. Këto vendbanime janë të vendosura në 25 parcela kadastrale (kryesisht pronë private) me gjithsejtë 18.29ha. Gjithashtu këtyre vendbanimeve iu mungon infrastruktura përcjellëse si: kanalizimi, telefonia fikse, menaxhimi i mbeturinave, etj.

14. Harta vendbanimeve jo formale

III.6.9. Shfrytëzimi i tokës në komunën e Shtimes

Duke u mbështetur në të dhënat që janë siguruar nga shërbimet komunale, punës në terren, përdorimit të ortofotove dhe hartave tjera, si dhe llogaritjeve tona, gjithnjë në kontekstin e shfrytëzimit dhe destinimit të sipërfaqeve në nivelin komunal, konstatohet se territori i komunës së Shtimes shtrihet në sipërfaqe prej 13420.11 hektar, në të cilat sipërfaqe jetojnë 33800 banorë. Jeta organizohet në një qendër urbane (qendra komunale e Shtimes) dhe 23 vendbanime rurale, me gjithsej 7 bashkësi lokale (dy bashkësi lokale brenda në qytet).

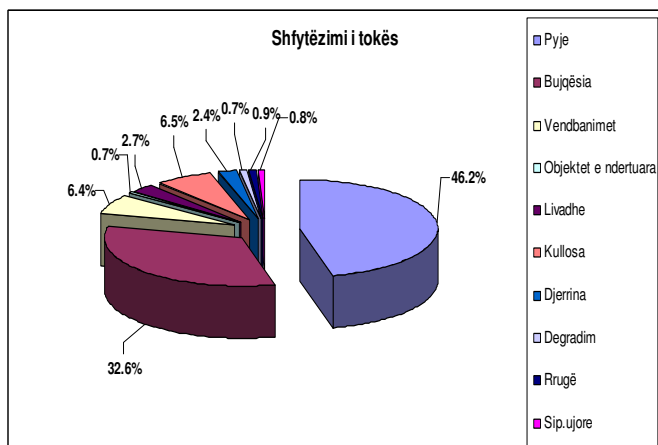
Një numër i vendbanimeve shtrihen në zonën e rrafshët, duke përfshi edhe vet qendrën urbane të Shtimes, kurse zgjerimi i tyre bëhet në mënyrë të pakontrolluar, gjithnjë në dëm të sipërfaqeve bujqësore të kategorisë së lartë, si dhe përgjatë korridoreve me rëndësi strategjike. Ndërsa vendbanimet të cilat shtrihen në viset kodrinor-malore karakterizohen me rritje të ngadalshme të numrit të popullsisë ose me tendenca të shpopullimit.

Zvogëlimi dhe degradimi i sipërfaqeve bujqësore nga ndërtimet dhe, zgjerimi i vendbanimeve është brengë e cila kërkon trajtim adekuat. Vetëm qyteti i Shtimes në këto dy dekadat e fundit mbulojë ose degradoi mbi 100 hektar tokë bujqësore, pa llogaritur humbjen e sipërfaqeve në vendbanimet tjera fushore.

Nga sipërfaqja e përgjithshme e komunës, shih tabelën nr.15

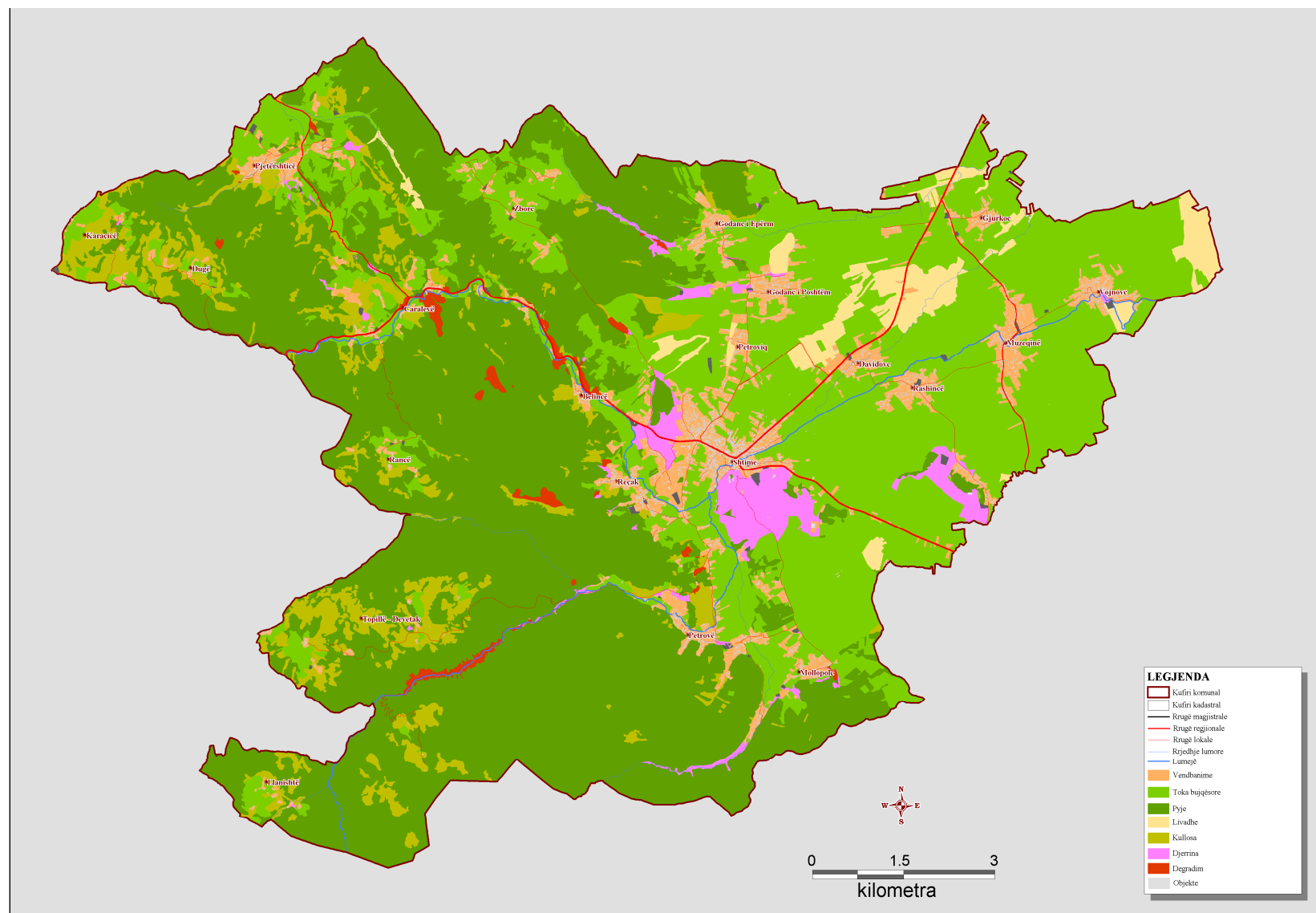
Tabela 22. Shfrytëzimi i tokës ne hektar

Pyje	6197.3	46.2
Bujqësia	4378.8	32.6
Vendbanimet	863.4	6.4
Objektet e ndërtuara	93.7	0.7
Varrezat		
Livadhe	367.7	2.7
Kullosa	871.3	6.5
Djerrina	326.3	2.4
Degradim	98.2	0.7
Rrugë	118.1	0.9
Sip.ujore	105.4	0.8
Gjithsej	13420.1	100.0

Grafiku 24. Shfrytëzimi i tokës ne %

Duke llogaritur numrin e banorëve në raport me sipërfaqet bujqësore të kategorisë I - IV, del se për një banor në komunën e Shtimes bien vetëm 0.13 hektar.

Harta 15. Shfrytëzimi i tokës në komunës së Shtimes

Varrezat- Duke u bazuar në nenin 3.1 pika (p) si dhe nenin 4.1 të Rregullores së UNMIK-ut, Nr.2000/45 mbi Vetëqeverisjen e Komunave në Kosovë, si dhe në bazë të nenit 7 pika 2 të Statutit të Komunës së Shtimes, Kuvendi Komunal në Shtime në mbledhjen e mbajtur më datën 04/05/2006, Nr 6/4952 Miraton :
Rregulloren komunale për menaxhimin e varrezave.

Neni 1-Me këtë rregullore rregullohen kushtet e përgjithshme, për ofrimin e shërbimeve të varrimit si dhe rregullimin dhe mirëmbajtjen e varrezave në territorin e komunës së Shtimes.

Neni 25-25.1 Çdo vendbanim i banuar mund të ketë varreza,

25.2 Dy ose ma shumë vendbanime mund të kanë varreza të përbashkëta.

Në bazë të kësaj rregullore funksionon shërbimi i varrimit dhe varrezave .Në bazë të analizave në teren grupit hulumtues ka identifikuar lokacionet e varrezave ne tërë territorin e Komunës së Shtimes.

Në fazën vijuese të PZHK-ës dhe PZHU-së trajtohen edhe mundësit e reja të lokacioneve si dhe mënyra e trajtimit të sipërfaqeve të nxënë me varreza si dhe nevojat për sipërfaqet e reja.

Gjendja momentale është me sa vijon:

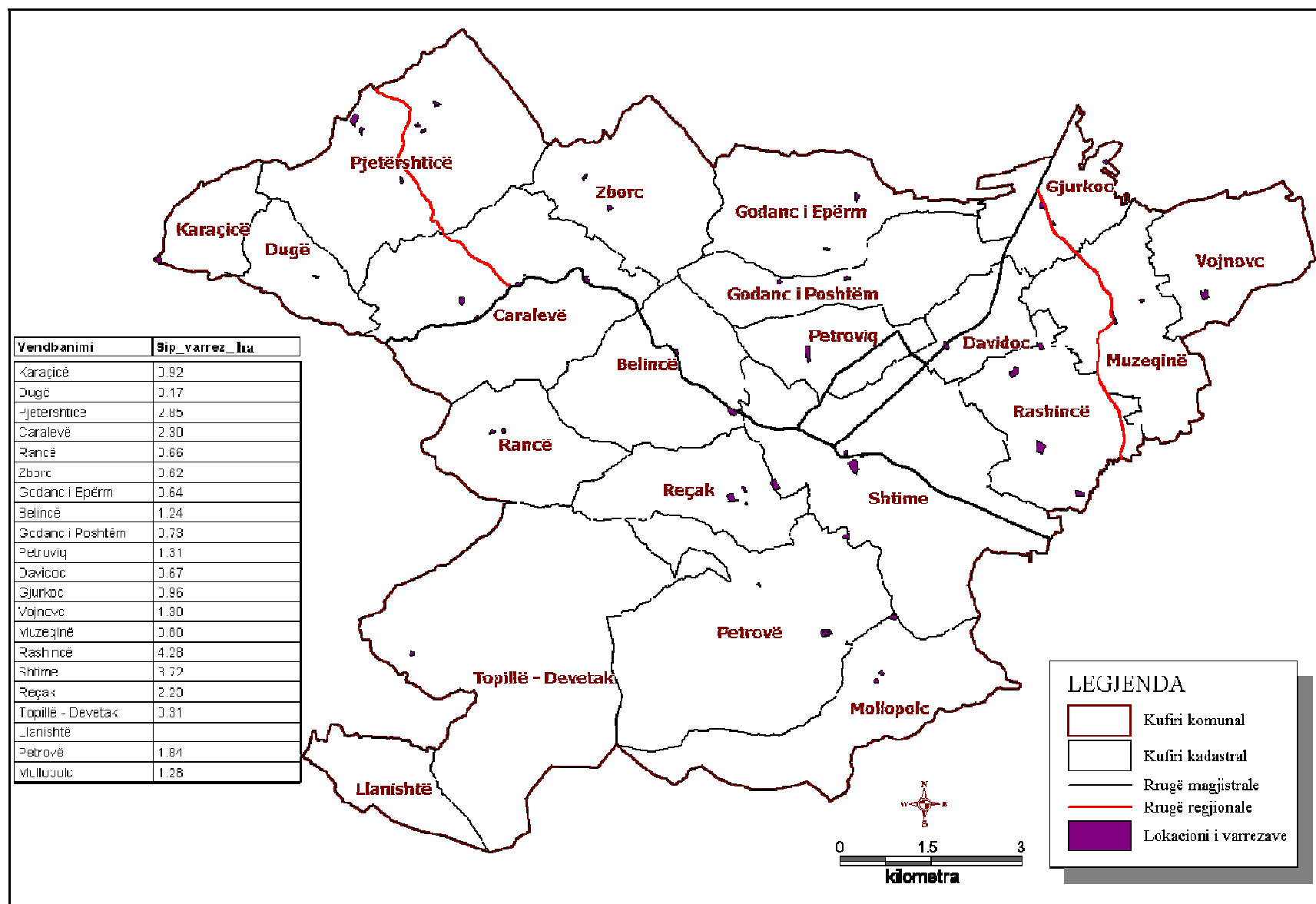
Harta 16 Lokacioni i varrezave në Komunën e Shtimes

Tabela 23 Sipërfaqet e varrezave

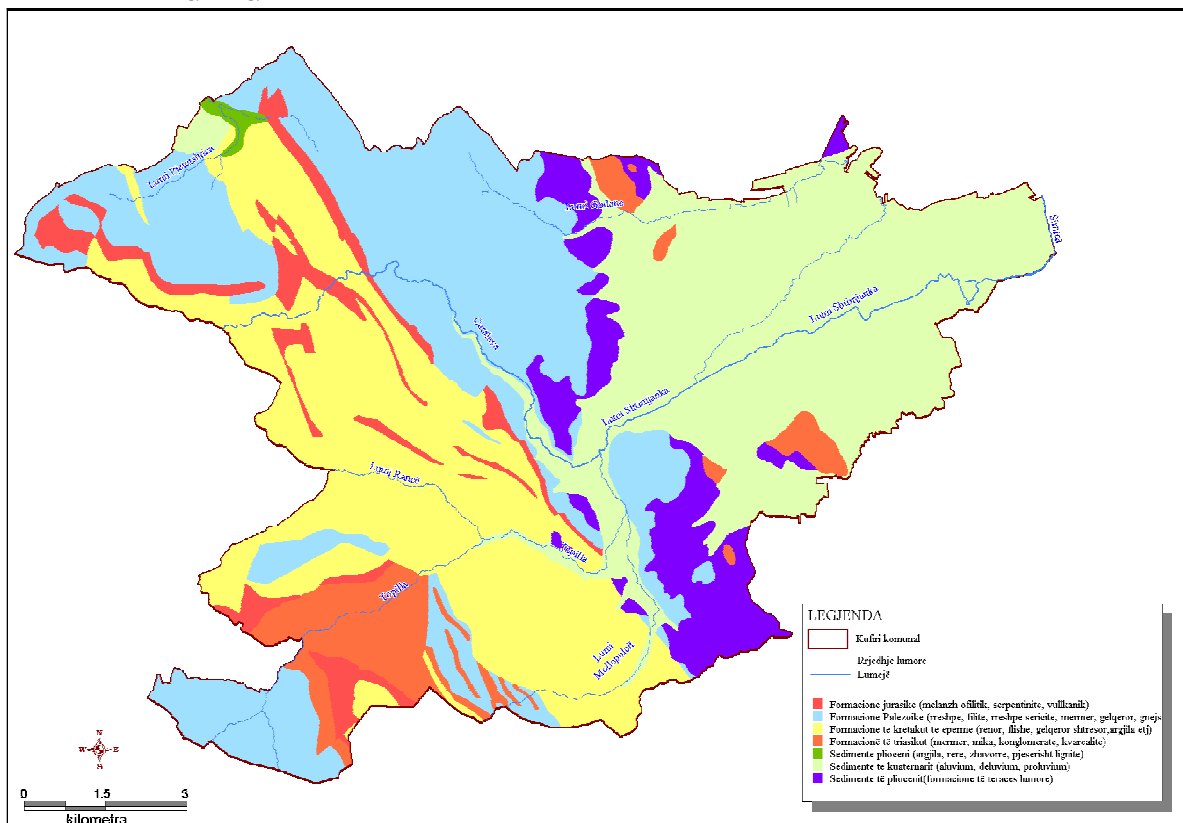
Vendbanimi	Sip. Varrezave / ha
Karaçicë	0.92
Dugë	0.17
Pjetërshticë	2.85
Caralevë	2.30
Rancë	0.66
Zborc	0.62
Godanc i Epërm	0.64
Belinci	1.24
Godanc i Poshtëm	0.73
Petroviq	1.31
Davidoc	0.67
Gjurkoc	0.96
Vojnovc	1.30
Muzeqinë	0.80
Rashincë	4.28
Shtime	3.72
Reçak	2.23
Topillë - Devetak	0.31
Llanishti	
Petrovë	1.84
Mollopolc	1.28

III.7. KARAKTERISTIKAT FIZIKO - GJEOGRAFIKE DHE MJEDISI

III.7.1. Ndërtimi gjeologjik dhe mbërthimi tektonik

Në bazë të analizës së hartës gjeologjike të Kosovës si dhe fondeve dhe materialeve të tjera studimore, të kryera në territorin e komunës së Shtimes dhe rrethinës së saj paraqiten këto veçori të përgjithshme të ndërtimit gjeologjik. Në ndërtimin gjeologjik të komunës së Shtimes marrin pjesë formacionet e Paleozoikut, Triasiku, Jurasiku, Kretaku i Sipërm, Neogjenit dhe sedimentet e Kuaternarit

Harta 17. Harta gjeologjike

III.7.2. Karakteristikat litostratigrafike

Paleozoiku - Formacionet me të vjetra janë ato të rreshpeve kristalore me trashësi rreth 1500 m të cilat ndërtojnë pjesët veriore (Godanc i Poshtëm, Zborc), jugperëndimore (Llanishti) dhe veriperëndimore (Pjetërshiticë) të territorit të Shtimes. Këto përfaqësohen nga rreshpet sericite, kuarcitet, biotite muskovike dhe gnejse e mermere. Në kuadër të këtyre formacioneve marrin pjesë në masë të vogël edhe filitet dhe pelitet e metamorfizuara të cilat janë në kontakt me formacionet e kretaktut. Filitet dhe pelitet e metamorfizuara karakterizohen me një thellësi prej 50-100 m, ndërsa mermeret kanë një përfaqësim më të vogël në suaza të këtij kompleksi.

Triasiku - përfaqësohet me gëlqeror të metamorfizuar, rreshpe kuarcit, mika kuarcore, konglomerate etj. Shkëmbinjtë gëlqerorë të mermerizuar i takojnë triasikut të mesëm dhe të lartë. Janë dobët të shtresuar dhe masiv me thellësi disa qindra metra. Në drejtim të metamorfiteve kanë kalim gradual. Ndërsa, me formacionet jurasike dhe

kretake kanë kontakte tektonike. Ndërtojnë në fragmente të caktuara, pjesën lindore të territorit të Shtimes (Rashincë).

Jurasiku - përfaqësohet me melanzhin ofilitik që paraqitet përgjatë dislokacioneve në sipërfaqe të vogla. Në territorin e komunës së Shtimes, këto formacione shtrihen në jug-perëndim të saj. Këto formacione kanë organizim të brendshëm tipik të parregullt. Masa themelore është kryesisht alevrolitike, me pak arenite ose nga materiali i dezintegruar ofilitik. Blloqet dhe klastet e melanzhit janë nga gëlqeroret, diabazet, gabrot serpentinitet, granitet etj. Ka shtrirje të vogël rreth lokaliteteve Dugë, Carralevë etj.

Kretasiku - Në territorin e Shtimes është mjaftë i zhvilluar kompleksi sedimentar i kretës së epërme (Cenoman-Turonian dhe atij Senonian-Mastrihtian) të cilat i takojnë subzonës qendrore të Vardarit dhe asaj të Drenicës (Drinë-Ivanicës). Formacionet kretasike në këtë hapësirë shtrihen transgresiv mbi metamorfite, gëlqerorët e triasikut dhe melanzhet ofilitike ose edhe tektonikisht kufizohen me formacionet e vjetra. Këto formacione tektonikisht janë mjaftë të shkapërderdhura dhe të thyera nga shkaputjet gjatësore me drejtim -shtrirje VP-JL. Përfaqësohen nga konglomeratet, brekçet, ranoret gëlqeroret dhe flishet me trashësi qindra metra. Kanë shtrirje VVP-JJL dhe ndërtojnë pjesën qendrore të territorit të komunës së Shtimes (Pjetërshticë, Carralevë, Petrovë Mollopolc). Konglomeratet paraqesin horizontin më të vjetër me trashësi deri 100m, të cilët zëvendësohen nga brekçet dhe ranoret kokërrtrashë. Këto formacione në mënyrë transgresive janë palosur mbi serpenëinitet.

Plioceni - Njësia ranore-argjillore me horizontin e zhavorreve në hapësirën e komunës së Shtimes është e vendosur mbi sedimentet e kretës së epërme (senonionit). Kryesisht shtrihen në kontakt me rreshtet e paleozoikut dhe flishoret në tërësitë bregore të anës lindore të Shtimes. Horizonti i zhavorreve gjendet në pjesën e sipërme të kësaj njësie dhe si duket paraqet fazën përfundimtare të sedimentimit liqenorë. Mosha e saj është përcaktuar duke i krahasuar sedimentet e pontianit të sipërm të fushëgropës së Kosovës.

Kuaternari - Sedimentet aluviale, në formë të tarracës lumore, janë të përfaqësuara përgjatë të dy anëve të rrjedhave ujore dhe përbëhen nga zhavorret, rëra, dhe suargjillat. Zhavorri përbëhet nga zajet (guralecët) e kuarcit dhe shkëmbinjtë metamorfik.

Sedimentet deluviale janë konstatuar në pjesën lindore të rajonit, përkatësisht në rrëzë të shpateve të malit të Carralevës. Janë të ndërtuara nga materialet e shpateve dobët të soriruara, me përbërje ranore dhe argjillore. Kanë trashësi deri në 10m.

Sedimentet aluviale janë prezentë përgjatë të dy anëve të rrjedhave lumore dhe degëve të tyre, që përfaqësohen nga depozitimet zhavorreve dhe rërës. Shtrirja e këtyre sedimenteve si për kah trashësia ashtu edhe gjerësia është e ndryshme.

III.7.3. Tektonika

Në aspektin tektonik territori i komunës së Shtimes i përket dy zonave tektonike dhe atë pjesërisht subzonës qendrore, të zonës së Vardarit dhe Zonës së Drenicës (Drino-Ivanicës). Kufiri në mes këtyre dy zonave është i mbuluar me sedimentet liqenore neogjenë të basenit të Kosovës. Ndërsa, zhvillimi i këtyre dy njësive gjeotektonike

është i ndryshëm deri në neogjen. Në zonën tektonike të Drenicës (Drino-Ivanjicës) veçohen tri njësi strukturore: ajo e Jezercit, njësia strukturore Shtime-Ferizaj dhe blloku i Goleshit.

Njësia e Jezercit ndaj njësisë strukturore Shtime-Ferizaj kufizohet nga shkëputja e Nerodimës, e cila në përfundim të Shtimes thihet në shkarje të vogla. Përgjatë këtyre thyerjeve rreshtet paleozoike të Shtimes shtrihen në formacionet kretasike në krahun VL të sinklinalit.

Njësia Shtime-Ferizaj i takon njësisë strukturore të rreshteve paleozoike dhe asaj të flijës të kretakut të epërm të Fushë Kosovës. Ky kontakt në mes këtyre dy njësive është tektonik me shkëputjen e Ferizajt. Nga e tëra që u cek me lartë, rrjedh se, rolin kryesor në tektonikën e Shtimes e kanë luajtur shkëputjet tektonike me drejtim shtrirje VVP-JJL dhe atë shkëputja e Nerodimës, ajo e Jezercit, e Ferizajt dhe Mirosalë-Gllavicë. Kjo e fundit paraqet njëherazi edhe ndarjen tektonike në mes të zonës së Drenicës (Drin-Ivanjicës) dhe asaj të Vardarit.

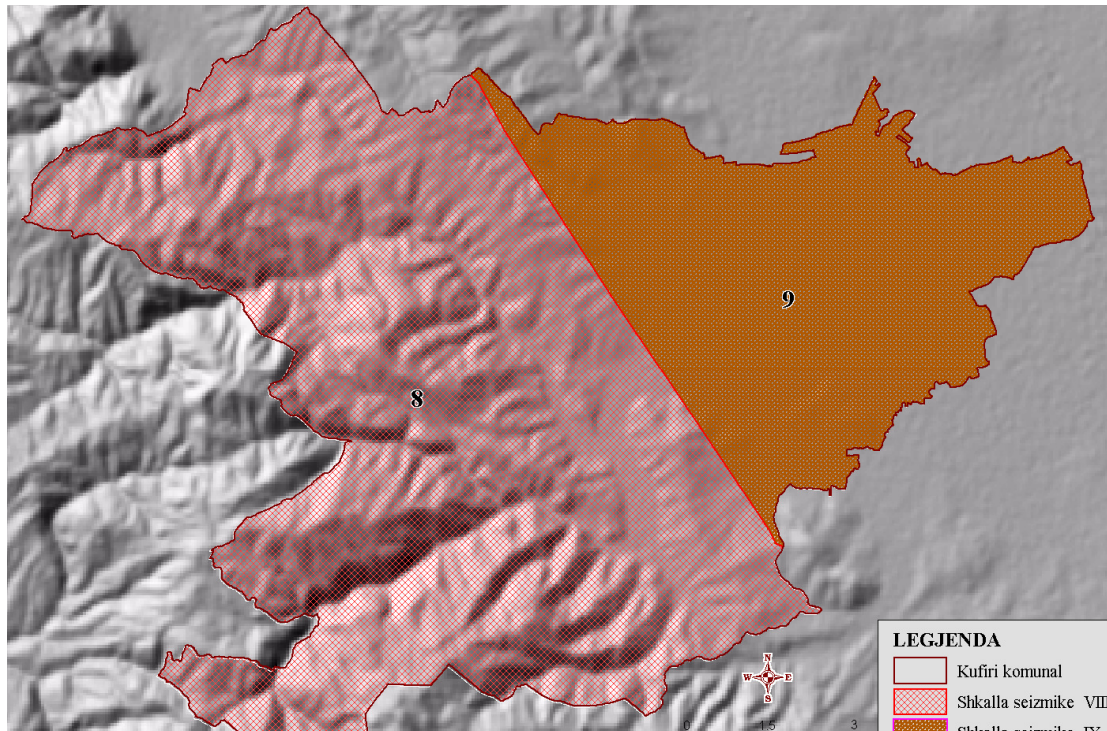
III.7.4. Seizmika

Kosova, sa i përket seizmicitetit, llogaritet si njëra prej zonave seizmike aktive, nga e cila rrjedhimisht priten tërmete me shkallë të lartë. Duke u bazuar në të dhënat seizmike nga e kaluara e deri me sot, territori i Kosovës, por edhe i komunës së Shtimes, kanë qenë të përfshira nga një mori tërmetesh të cilat përgjithësisht kanë pasur karakter autokton. Por, në raste të veçanta, lëkundjet janë ndier edhe nga territoret fqinje të Kosovës kur ka pasur ndonjë vatrë të tërmeteve. Vlen të përmendim tërmetin në Ferizaj, me 26 shkurt 1755 me intensitet epiqendër I - IX ballë shkallë MSK-64 dhe magnitudë 6.1 shkallë Rihter. Pastaj, ai i vitit 1921, me intensitet prej IX ballë MSK-64, i cili goditi rajonin Ferizaj-Viti-Gjilan, i cili ka përfshirë edhe territorin e komunës së Shtimes. Vet shtrirja e territorit të Kosovës në suaza të shumë zonave dhe nën-zonave tektonike, të cilat gërshetohen brenda territorit të saj kanë kushtëzuar një seizmicitet lokal aktiv, por edhe seizmiciteti që shkaktohet prej tërmeteve jashtë hapësirës së Kosovës. Këto dëshmojnë për renditjen e saj në radhën e territoreve me një aktivitet të lartë sizmik. Territori i komunës së Shtimes në aspektin sizmik karakterizohet si hapësirë relativisht aktive duke u bazuar në atë se brenda kësaj hapësire kemi një gërshetim përkatësisht kontaktin tektonik pothuaj të tri zonave tektonike (Zona e Vardarit, Drenicës, Drino-Ivanjicës) dhe e Sharr-Korabit të cilat kanë qenë aktive sidomos gjatë periudhës së Pliocenit. Prej të dhënave ekzistuese rezulton se gjatë Pliocenit shkëputjet më aktive kanë qenë ajo e Sitnicës dhe Çyçavicës. Kjo e dyta llogaritet si potenciale në aspektin seizmik edhe në ditët e sotme.

Nëse e analizojmë hartën seizmike të Kosovës, shihet çartë se territori i komunës së Shtimes, lidhet me ekzistencën e hipo-qendrës së tërmeteve autoktone me të cilat karakterizohen rajonet e gjëra të territoreve si vijon: Ferizaj-Gjilan-Viti-Kaçanik. Thellësia e hipoqendrave të këtyre tërmeteve është e ndryshme, por nuk i kalon 15 km. Duke analizuar hartën seizmike të Kosovës rrjedh se brenda territorit të komunës së Shtimes kalojnë izoseistet prej IX ballësh dhe ajo prej VIII ballësh. Izoseisti prej IX ballësh përfshinë një sipërfaqe prej 39.9 km², përkatësisht në 30 % të territorit të Shtimes. Këtë seizmicitet e hasim në pjesën lindore të komunës së Shtimes,

përkatësisht lokalitetet: Godanci i Epërm, Gjurmoc, Vojnovc, Muzeqinë dhe pjesën lindore të qytetit të Shtimes, etj. Ndërsa izoseisti prej VIII ballësh shtrihet në një hapësirë prej 95.31 km², përkatësisht në 70 % të territorit të Shtimes. Lokalitetet të cilat hyjnë në suaza të kësaj izoseisteje janë ato të cilat shtrihen në pjesën perëndimore të Shtimes.

Harta 18. Harta sizmike e komunës së Shtimes

III.7.5. Relievi

Relievi është njëri ndër faktorët më të rëndësishëm fiziko-gjeografik të çdo hapësire. Përveç ndikimit në faktorët tjerë natyror, si: klima, ujërat, vegjetacioni etj., nga relievi varet sa do të jetë një hapësirë e caktuar tërheqëse, korresponduese si dhe funksionale.

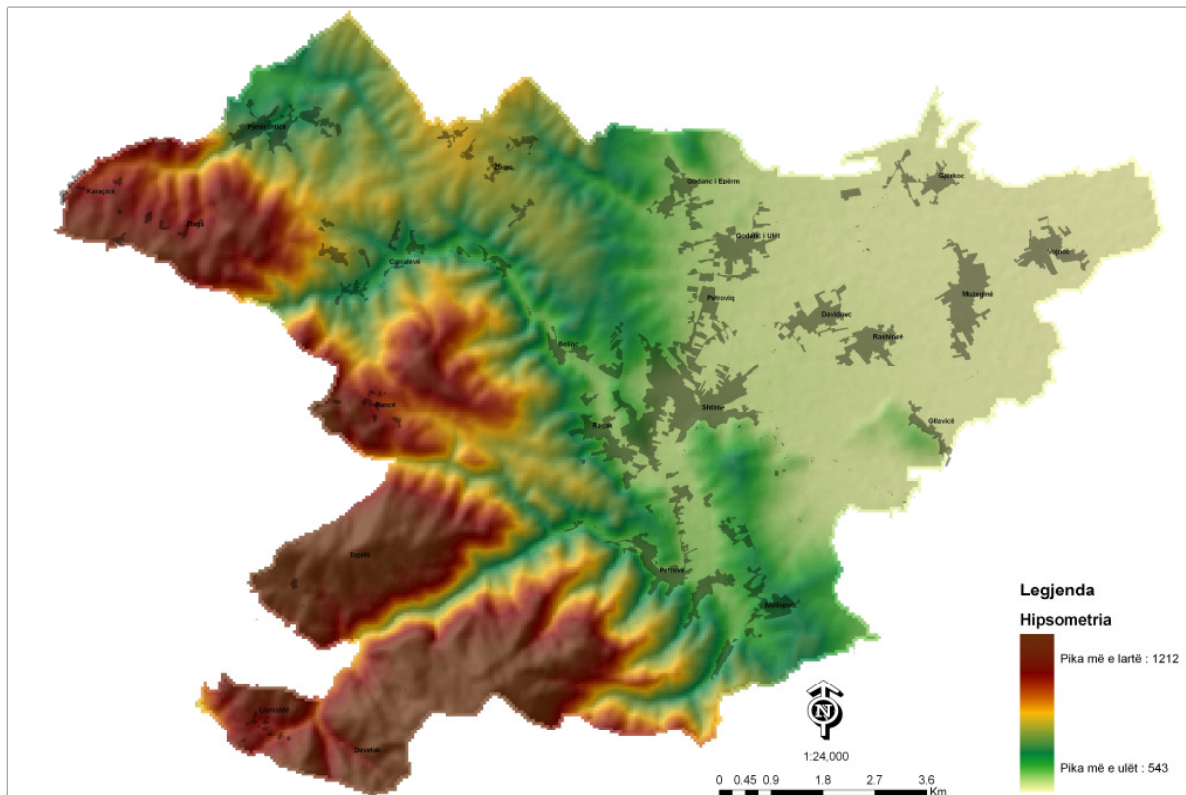
Në krijimin e relievit të territorit të Shtimes rolin kryesor e kanë luajtur fuqitë e brendshme (endogjene) dhe ato të jashtme (ekzogjene). Pikënisja e bazamentit strukturor të Shtimes lidhet me atë të fushë-gropës së Kosovës që e përbën tektoogjeneza miocenike. Rrjedhojë e drejtpërdrejtë e kësaj tektonike janë uljet e vazhdueshme të strukturës grabenore të kësaj fushëgropë, të shoqëruara me ngritjet e shprehura në periferi të saj, të ndara midis tyre me shkëputje të rëndësishme gjatësore e tërthore mjaft aktive gjatë këtij evolucioni. Një pjesë e së cilës përbën nivelin bazë të erozionit për relievet kodrinoro-malore të maleve të Nerodimës, Carralevës dhe atyre të Blinajës në ngritje të vazhdueshme. Fillimisht, amplituda e uljeve tektonike e kësaj fushëgropë nuk arriti të kompensohet me masën e materialeve copëzore, të ardhura nga gërryerja e rrjedhjeve ujore në zonat kodrinore-malore kufizuese, duke ndikuar kështu në transformimin e saj në një liqe.

Të gjitha njësitë morfologjike kufizuese (malet e Nerodimës, Carralevës dhe Blinajës) ndahen prej kësaj fushëgropë grabenore nëpërmjet rrëpirave tektonike, të cilat, siç do të trajtohen edhe më poshtë, janë kryesisht rrëpira shkëputjesh. Këto rrëpira janë

modeluar gjatë planit të shkëputjeve normale, e që janë formuar nga diferencimi tektonik i ri i bazamentit strukturor të kësaj fushëgrobe me njësitë morfotektonike kufizuese. Në kuadrin morfologjik të përgjithshëm të hapësirës së Shtimes, përveç pjesës së ultë që lidhet me fushëgropën e Kosovës, vërehet edhe prania e relievit kodrinor shumë të butë në periferi të saj, i modeluar në molasat liqenore, i cili ka zbutur mjaft kontrastin morfologjik midis fushëgropës dhe rrëpirave tektonike të shpateve kufizuese.

Kurse depozitimet Kuaternare, kryesisht me origjinë lumore, kënetore e deluvo-proluviale kanë pësuar deformime pak të dukshme. Prandaj, ato formojnë sektorët qendrorë dhe verilindor të territorit të Shtimes. Luginat grykore, siç është ajo e Carralevës, Topillës, etj. që dallohen për vlera mesatare të thellësisë së copëtimit, e që janë formuar nga rrjedhjet ujore, duke shfrytëzuar kryesisht edhe shkëputjet tërthore. Këto rrjedhje kalojnë në pjesën më të madhe të tyre gjatë ose pranë sektorëve të shkatërrimit të këtyre shkëputjeve, duke i dhënë këtyre grykave një karakter poligenetik të shprehur edhe në relievin e sotëm të tyre. Ndërsa, relievet malore lidhën me malet e Carralevës, Nerodimës dhe Lipovicës. Kjo dukuri morfologjike është karakteristike veçanërisht për shpatet lindore të rrjedhës së Topillës në lokalitetin Devetak.

Harta 19. Hipsometria e terrenit në komunën e Shtimes

Mbi 54% të sipërfaqes së saj shtrihet në lartësinë mbidetare deri në 700m, pra, reliev të ulët deri mesatare. Ndërsa, pjesët anësore të relievit gradualisht ngritën duke marrë tipare të relievit kodrinor-malor (700-900m) me një shtrirje prej 27% të sipërfaqes së

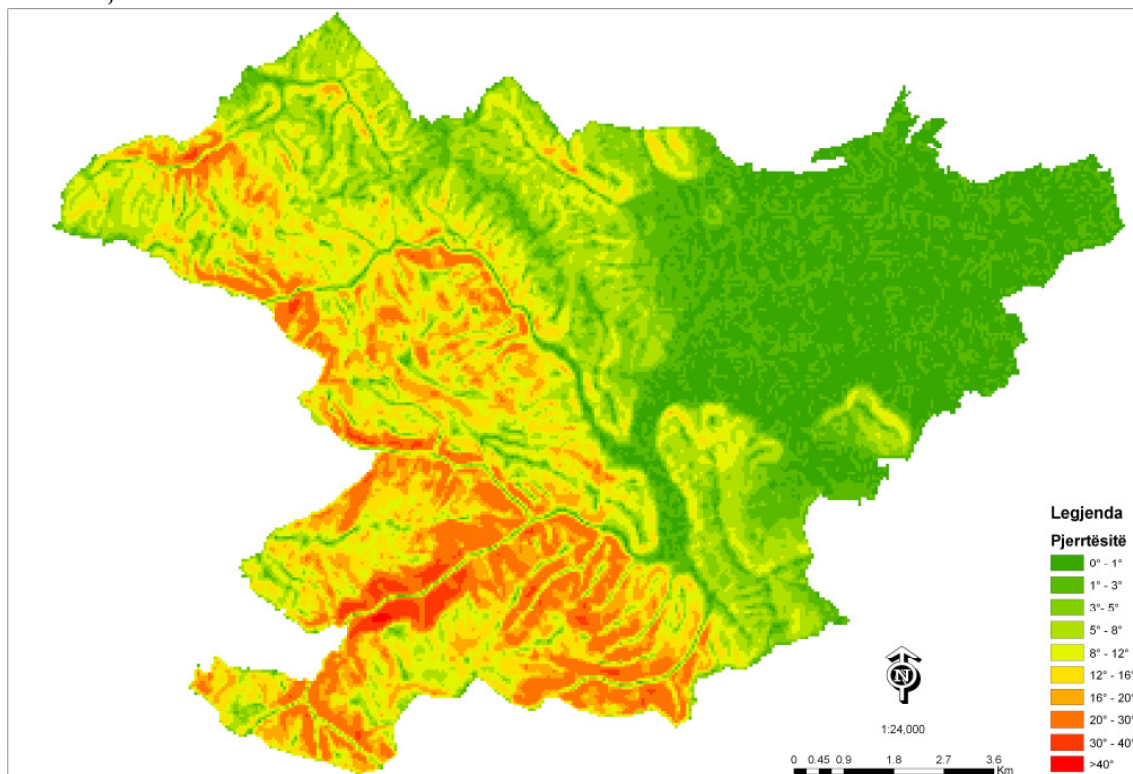
përgjithshme. Ndërsa, relievi malorë i ulët dhe deri në një mesatare të lartë, përfshinë rreth 17% të territorit të Shtimes. Shpatet e maleve periferike karakterizohen me pjerrësi të ndryshme.

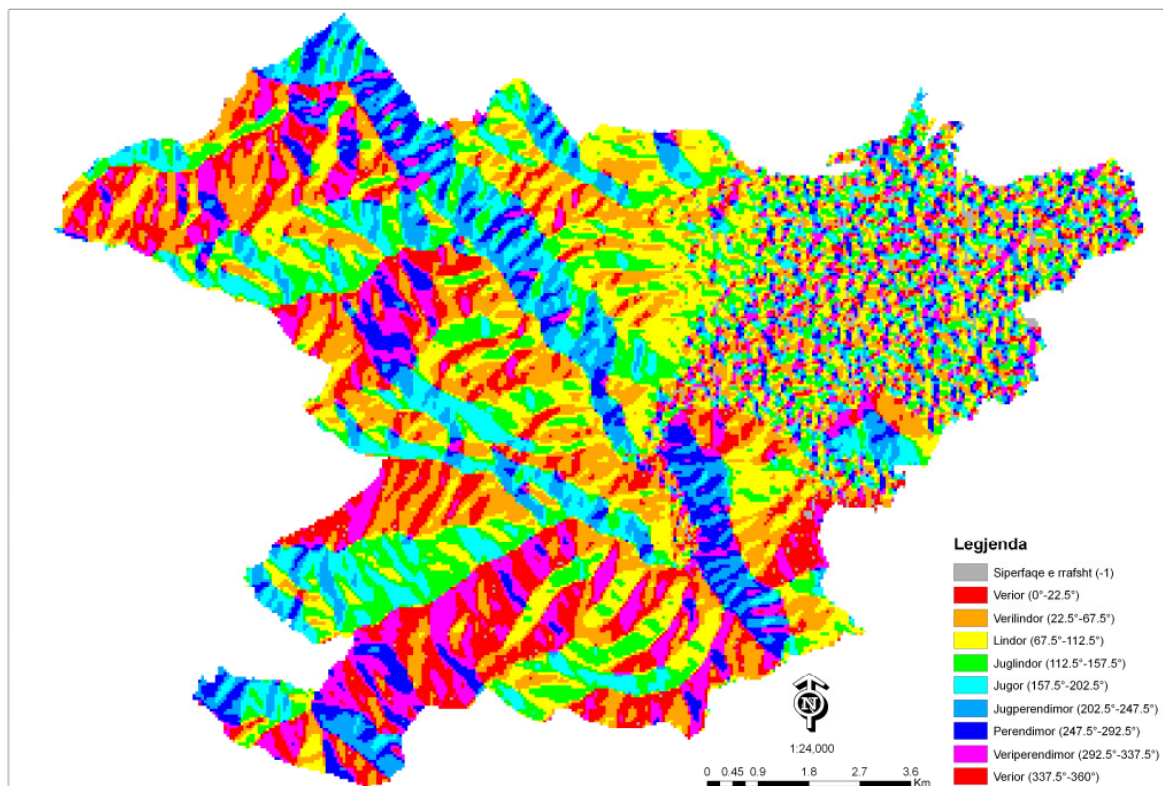
Tabela 24. Pjesëmarrja e sipërfaqeve nëpër kate hipsometrike në komunën e Shtimes

Katet hipsometrike	Sipërfaqja (km ²)	%
500-700m	73.1	54.4
700-900m	36.2	27.3
900- 1100m	21.4	15.8
Mbi 1100m	3.4	2.5
Gjithsej	134.2	100

Mund të theksojmë se këto shpate paraqiten mjaft të modeluara nga veprimtaria e forcave ekzogjene të cilat kanë lënë gjurmë të shumta në to, por edhe nga veprimtaria e faktorit antropogjen. Nëpër këto shpate, vihen re, thellime të ndryshme gjatësore, të krijuara si rezultat i rrjedhjeve ujore si dhe veprimit të denudacionit. Në morfologjinë e relievit të Shtimes një vend të rëndësishëm zënë edhe luginat lumore. Luginat e lumenjve Shtimjanja, Carraleva, Topilla etj., janë mesatarisht të gjëra me rrafshje aluviale të zhvilluara, të cilat në drejtim të verilindjes gradualisht zgjerohen edhe me tutje duke marrë tipare të luginave normale. Ndërsa, lumenjtë të cilët rrjedhin nga pjesët periferike të fushëgropës, kryesisht kanë prerë luginat më të ngushta dhe vetëm në pjesët e poshtme fillojnë të zgjerohen.

Harta 20 Pjerrtësitë e terrenit në Komunën e Shtimes

Harta 21. Ekspozicioni i terrenit në komunën e Shtimes

III.7.6. Erozioni dhe vërshimet

Erozioni është njëra prej komponentëve mjaft me rëndësi për ta trajtuar ngase rrezikon sipërfaqet bujqësore, infrastrukturën, por edhe begatitë e krijuara dhe të planifikuara nga faktori njeri. Kjo dukuri është prezenë pothuaj në tërë territorin e komunës së Shtimes në forma dhe madhësi të ndryshme. Përshpejtimin e kësaj dukurie në shumë raste e ka luajtur edhe faktori njeri si rezultat i mos shfrytëzimit racional të tokave bujqësore, prerjes së pa kontrolluar të pyjeve, por edhe gjatë shfrytëzimit të pa kontrolluar të materialeve inerte dhe ndërtimore. Më tepër prezent është mbi formacionet molasike si rezultat i degradimit të pyjeve, vegjetacionit dhe pjerrësisë së terrenit, i cili paraqitet në formë të shpëlarjeve sipërfaqësore dhe lugjeve rrëqe, por edhe përgjatë brigjeve të shtretërve të lumenjve, e përrënjeve, përdorimit të pa përshtatshëm të tokës, mos ndërtimi i pritave malore etj.

Tabela 25. Shkalla e erozionit

Kategoritë e erozionit për K. Shtime	Sip._ha	%
Erozion shumë i dobët	2445	18.1
Erozion i dobët	8038	59.45
Erozion i mesëm	1989	14.72
Erozion i fortë	11.37	0.08
Erozion shumë i fortë	1036	7.6

Territori i komunës së Shtimes karakterizohet me një pjesëmarrje të sipërfaqeve erozive sipas këtyre kategorive: Sipërfaqet të cilat i janë nënshtruar erozionit shumë të dobët përfshijnë sipërfaqen rreth 2445/ha, ose rreth 18% të territorit. Këto sipërfaqe shtrihen kryesisht në pjesën verilindore, përkatësisht në lokalitetet Davidovc, Rashincë, Muzeqinë, Vojnovc, Gjurkocv etj. Territorët me erozion të dobët përfshijnë sipërfaqe rreth 8038/ha ose 59.45 % të komunës së Shtimes. Shtrihen në lokalitetet Mollopolc, Petrovë, Reçak, Belinc, Dugë, Pjetershticë etj. Erozioni i mesëm vepron në sipërfaqe prej 1989/ha, ose 14.72 % të territorit të komunës. Ky lloj erozioni shtrihet në lokalitetet Shtime, Rancë, Llanisht, dhe pjesën VP të Pjetërshticës.

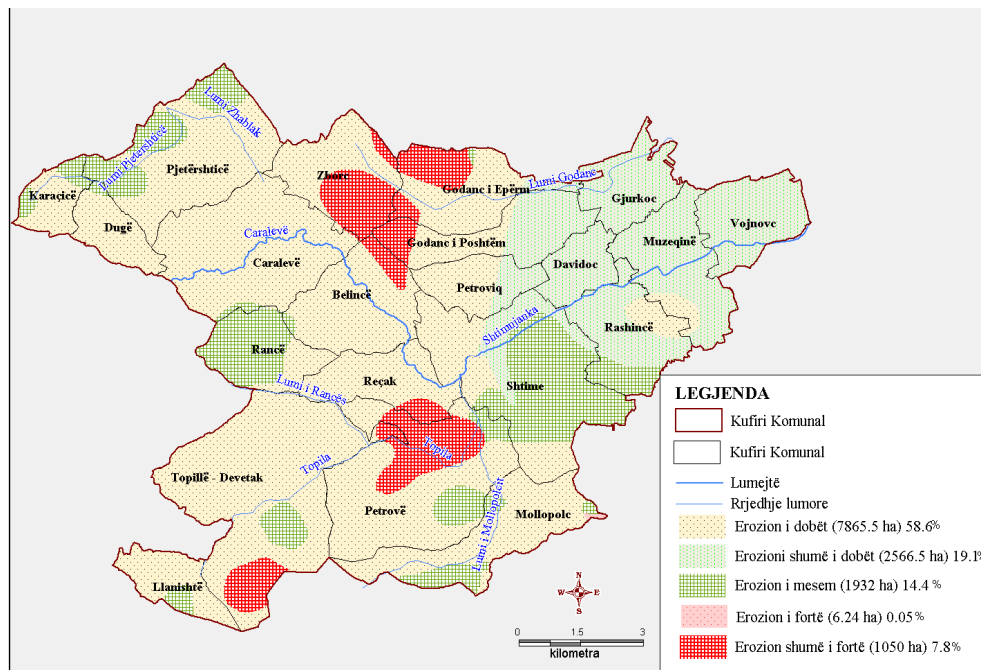
Hapësirat me erozion të fortë në komunën e Shtimes përfshijnë sipërfaqe prej 11.37 /ha ose 0.08 %. Këtë pjesëmarrje të vogël të këtij erozioni e hasim në pjesën VL të lokalitetit Mollopolc.

Tabela 26. Kategoria e erozionit

Kategoritë e erozionit për R. Kosovës	Sip_km ²	%
Erozion shumë i dobët	1097.5	10.2
Erozion i dobët	3680.2	34.3
Erozion i mesëm	3367.7	31.3
Erozion i fortë	1890.2	17.6
Erozion shumë i fortë	714.3	6.6

Erozioni shumë i fortë përfshinë 7.6 % të territorit të komunës së Shtimes dhe atë në lokalitetin Petrovë-Reçak. Pastaj fragmente të tilla i hasim edhe në lokalitetet Zborc, Godanc i Epërm e Topillë-Devetak.

Harta 22. Harta e erozionit të komunës së Shtimes

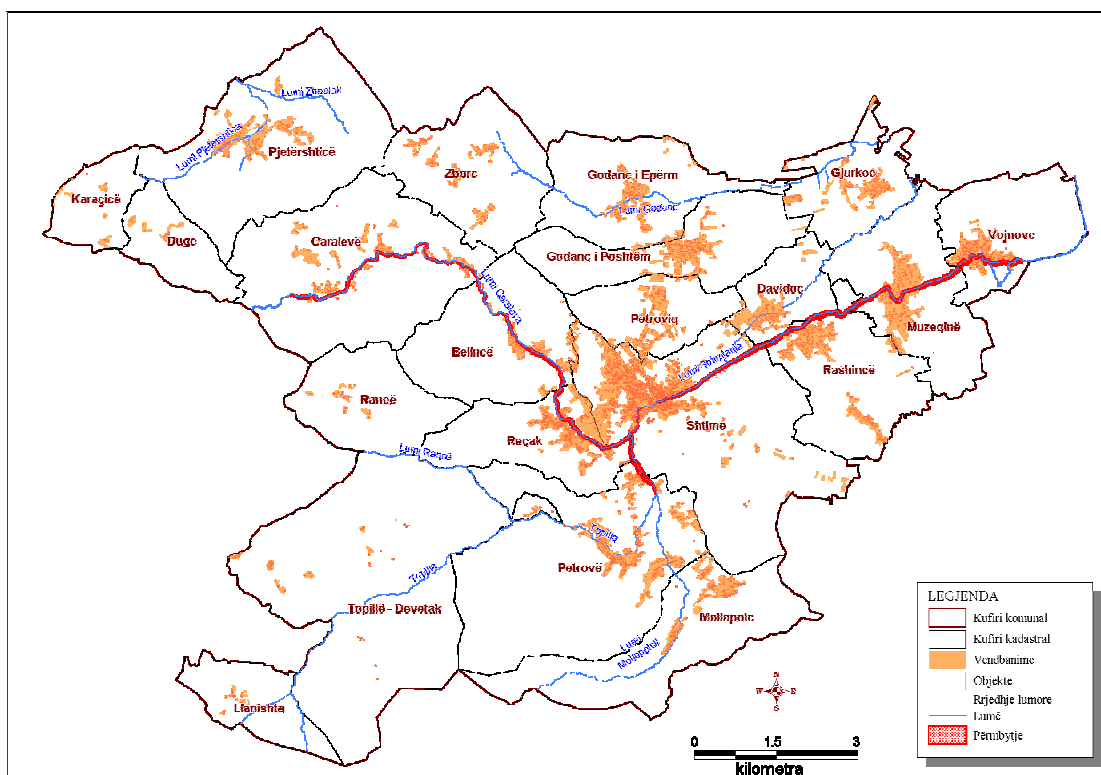

Nëse bëjmë një krahasim të erozionit në komunën e Shtimes me atë në nivel të Kosovës rrjedh se këtu vepron erozion shumë i fortë, për 1% ma tepër se në nivel të Kosovës. Ndërsa erozioni i fortë ka përhapje ma të vogël se ai në nivel të Kosovës përreth 16.5 % . shih hartën.

Vërshimet -Përmbytjet janë fatkeqësi elementare të cilat kërkojnë vëmendje të posaçme. Sot përmbytjet konsiderohen dukuri të cilat paraqiten në sezona të caktuara, të cilat janë të rrezikshme për jetën e njeriut dhe sjellim dëme të konsiderueshme materiale. Në botë ku përmbytjet janë të shpeshta punohet nën sloganin se përmbytjet nuk mund të parandalohen, por mund të menaxhohen. Ne disa raste thuhet "te jetojmë me përmbytjet" që ka kuptimin se janë dukuri normale dhe të zakonshme. Me që janë të zakonshme edhe përgatitjet janë të zakonshme, me masa si janë thasët e rërës dhe pengesa tjera metalike e plastike, strehim, ushqim, ndihmë të parë mjekësore etj. Përmbytjet nuk mund të parandalohen prej faktit se uji i cili grumbullohet nga reshjet ose shkrija e bores patjetër duhet ta gjejë një rrugë të lëvizjes së tij. Në këtë rast është e rëndësishme që atij t'i krijohen kushte për një shkarkim sa më të lirë pa pengesa.

Harta 23. Harta e vërshimeve të komunës së Shtimes

Ne komunën e Shtimes janë me rendësi dy hapësira sa i përket përmbytjeve:

- e para është zona malore ku përrenjtë e vegjël gjatë motit të lig me shira intensive bëhen shumë të rrëmbyeshëm dhe të bartin material që e gjejnë në rrugën e tyre dhe kanë fuqi të madhe
- e dyta në zonën e rrafshët ku për shkak të mungesës së pjerrësisë së terrenit ujit të shiut ose nga bora e shkrirë nuk lëviz, por qëndron deri në momentin sa të thithet nga shtresa e tokës

Në këtë territor nuk janë të theksuara dëmet nga përmbytjet dhe janë të volitshme për menaxhim. Kjo arsyetohet me faktin se nuk ka lumenj të mëdhenj, përkatësisht sipërfaqja e pellgjeve është e vogël. Në qytetin e Shtimes lumi ka dalë nga kanali i tij dhe ka sjell dëme objekteve përreth. Kjo ka ndodhë për shkak të ngushtimit të kanalit dhe mbeturinave të ndryshme, që kur hasin në pengesa, shërbejnë si pengesa në rrjedhjen e ujit.

Pas zgjerimit të kanalit të lumit dukshëm është rritë profili i tij tërthor dhe, ka kapacitet më të madh. Masat antierozive dhe, kujdesi me mbeturina japin efekte pozitive, ndërsa në pjesën e rrafshet kanalet e kullimit.

Lumi i Carralevës ka kanal të cekët, prandaj, herë pas here del nga shtrati dhe përmbyt rrafshin aluvial të tij.

III.7.7. Kushtet klimatike, valorizimi klimatik, karakteristikat

Faktorët kryesore që i japin karakteristikat klimatike kësaj komune janë: gjerësia gjeografike dhe lartësia mbidetare. Kosova, por edhe komuna e Shtimes, ndodhen në gjerësi të mesme gjeografike. Prandaj, kjo komune ka klimë kontinentale. Në karakteristikat klimatike ndikojnë largësia nga deti, relievi, përveç lartësisë relievi ndikon edhe me drejtimin e shtrirjes së maleve, luginave që mund të kenë efekte. Lartësia më e vogël mbidetare është 550metra në fshatin Vojnovc dhe, pika më e lartë është në vendin e quajtur “Gurra e Kadisë” në fshatin Devetak në lartësi mbidetare 1256 m. Dallimi në lartësi e ka efektin e vet në klimën e vendbanimeve të komunës së Shtimes. Në kushte normale duhet llogaritur që temperatura në mes qytetit të Shtimes dhe në pjesë më të lartë malore është më e vogël për 3 °C. Në territorin e kësaj komune nuk ekziston stacion hidrometeorologjik, prandaj, të dhënat duhet të shfrytëzohen nga stacioni më i afërt. Ferizaj-i, jo vetëm që është më afër, por edhe ka ngjashmëri më të madhe me karakteristikat se sa Lypjani, por që shtrihet në mes të fushëgropës së Kosovës. Për analizën e parametrave meteorologjike do të shfrytëzohen të dhënat nga stacioni i Ferizajt.

Temperaturat në këtë komunë oscilojnë dhe, kanë mjaft dallime mujore dhe sezonale. Për analizë do të shfrytëzohen temperaturat mesatare mujore 15 vjeçare, minimumet dhe maksimumet absolute.

Tabela 27. Të dhënat meteorologjike për temperaturat

FERIZAJ				
Muajt	Temperaturat mesatare	Maksimumi absolut	Minimumi absolut	Amplituda
1	-1,4	16	-26	42
2	0,3	20,4	-25,6	46
3	4,3	30,5	-17,9	48,4
4	10,1	28	-5,5	33,5
5	14,5	32,4	-1,2	33,6
6	18,5	34	4,5	29,5
7	20,6	36,1	4	32,1
8	20,5	37,3	4,9	32,4
9	16,4	35	0,6	34,4
10	10,6	29,4	-3	32,4
11	6	20,9	-13,1	34
12	1,5	18,8	-20,8	39,6
Vjetore	10,2	37,3	-26	63,3
Dimri	0,1	20,4	-26	
Pranvera	9,6	32,4	-17,9	
Vera	19,9	37,3	4	
Vjeshta	11	35	-13,1	
Per.vegje.	16,8	37,3	-5,5	

Temperatura mesatare është 10,2 °C, muaji më i ftohtë është Janari me temperaturë mesatare -1,4 °C, muaji më i ngrohtë është Korriku me 20,6 °C. Muaji më i ftohtë me temperaturë ekstreme është Janari me -26 °C, ndërsa, muaji me temperaturë më të lartë është Gushti me 37,3°C. Amplituda më ekstreme për këtë periudhë është 63,3 °C. Amplituda mesatare për të gjithë muajt është 36,4 °C. Për jetën e përditshme ka rëndësi lagështia relative e ajrit që paraqet shkallën e ngopur të ajrit me avull të ujit. Varësisht nga temperatura e ajrit varet edhe lagështia relative e ajrit. Në temperatura më të larta ajri ka kapacitet të pranoi më tepër lagështi.

Tabela 28. Të dhënat meteorologjike për lagështinë

Lagështia mesatare relative e ajrit ne %												
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	Vjetore
86,1	80,2	75,9	71	71,5	69,5	65	63	66,2	78,1	84,5	85,5	74,7

Ne tabelë shihet se muajt e ngrohtë kanë lagështi relative më të vogël, ndërsa, muajt më të ftohtë kanë lagështi relative më të lartë. Lagështia relative e ajrit dhe temperatura e ajrit kanë rëndësi bioklimatike. Kjo ndodhë zakonisht gjatë muajve të verës, kur janë temperaturat e larta dhe, shpejt fillojnë të zbresin. Gjatë zbritjes së temperaturës rritet lagështia e ajrit dhe krijon të ashtuquajturën zabullimë, që ka efekte negative te personat e

moshuar që shoqërohet me vështirësim të frymëmarrjes, por ndihet si ndjenjë e pakëndshme tek e gjithë popullata. Këto janë raste të rralla, zakonisht lagështia e ajrit është në kufij të asaj, që mund ta quajmë kushte komode klimatike.

b. Reshjet së bashku me temperaturën, paraqesin tiparin primar klimatik të hapësirës. Sasia, forma e reshjeve dhe intensiteti i tyre janë karakteristika shumë të rëndësishme për hapësirën e një territori. Reshjet paraqesin vetëm një pjesë të ciklit hidrologjik dhe ri përtëritjes së ujit për një hapësirë të dhëne, sidomos, për territorin e komunës së Shtimes. Në territorin e kësaj komune nuk kalon asnjë lumë transit që kishte për t'i ushqyer ujërat nëntokësore.

Tabela 29. Sasia e reshjeve në milimetra

Muajt	Reshjet Mesatare mm	Sasia absolute maksimale mm	Sasia absolute minimale mm	Maksimumi absolut ditor
1	50,4	103,1	3,0	38,7
2	47,6	83,6	14,6	25,9
3	46,5	134,6	6,3	31,2
4	53,0	97,3	6,9	50,0
5	81,3	170,0	26,2	92,4
6	58,3	101,7	18,0	42,5
7	51,5	105,2	0,2	49,4
8	48,2	145,7	5,0	52,4
9	41,7	117,2	10,8	46,7
10	68,3	133,5	0,3	48,0
11	72,6	162,4	15,2	60,1
12	53,9	116,2	12,9	36,0
Vjetore	673,3	911,0	466,4	92,4
Dimri	151,9			
Pranvera	180,8			
Vera	158,0			
Vjeshta	182,6			
Per.vegje	334,0			

Sasia vjetore e reshjeve është 673 mm, që është nën mesataren e Kosovës për këtë periudhë (784mm). Muaji më i lagësht është Maji (81,3) ndërsa muaji më i thatë Nëntori me 41,7mm. Si shihet në tabelë gjatë periudhës vegjetative bien gati 50% e sasisë së reshjeve. Prej stinëve Pranvera është më e lagështa, ndërsa Dimri është më i thati me 151,9 mm. Nëse kalkulojmë sasinë e reshjeve me madhësinë e territorit të komunës së Shtimes, del se mesatarisht bien 90.182.000 m³. Kjo është vlerë mesatare dhe duhet pasur parasysh se pika monitoruese është në pjesën e ultë, me që territori i kësaj komune, por ka edhe pjesë malore, që kanë sasi të reshjeve më të lartë. Kjo sasi mund të merret si vlerë më e ultë, ndërsa sasia e reshjeve është më e lartë.

Reshjet oscillojnë dhe, të rëndësishme janë rastet kur kjo sasi është maksimale dhe minimale ngase çrregullojnë ekuilibrin natyrorë në territorin që bien. Maksimumi absolut

është 170mm në muajin Maj që paraqet 25% të sasisë mesatare. Muaji me minimum absolut është Korriku me vetëm 0,2mm (20 mililitra për m²).

Përkundër këtyre variacioneve ekstreme të sasia e reshjeve është shumë e rëndësishme intensiteti i tyre. Mesataret mujore vjetore e shumëvjeçare i fshehin në vete shpërndarjen e tyre. Sipas të dhënave në tabelë shihet se ka raste kur bien pa ndërprerë edhe deri në 92,4mm në muajin maj. Kjo është sasi tepër e madhe në raport me mesataren vjetore dhe i kalon të gjitha vlerat mesatare mujore edhe pse kjo është vlerë maksimale ditore.

Klimatologët botërorë gjatë analizës së klimës kanë aprovuar indekse të ndryshëm për të përcaktuar kushtet klimatike, në rend të parë, regjimin pluviometrik. Sipas kalkulimeve në bazë të vlerave mesatare, për këtë territor, asnjë muaj nuk kualifikohet i thatë, Korriku, Gushti dhe Shtatori konsiderohen muaj mesatarisht të thatë, të gjithë tjerët hyjnë në regjim të lagësht. Të theksohet se ky indeks bazohet në sasinë e reshjeve dhe temperaturave mesatare vjetore. Bora ndikon në sasinë e akumuluar të ujit deri në ditët më të ngrohta dhe, shkrirja e tyre sidomos kur është graduale e ngop tokën me ujë dhe ujerat nëntokësore. Në territorin e kësaj komune nuk ka ndonjë qëndrim afatgjatë të borës dhe, nuk mund të llogaritet shumë në këto rezerva.

Tabela 30. Të reshurat e borës

Muajt	Ditë me borë	Dite me mbulesë bore	Lartësia max. e shtresës së bores në cm
1	8,9	14,9	64
2	7,6	13,6	53
3	5	6,1	38
4	1,4	0,4	9
5	0,3		
6			
7			
8			
9			
10	0,1		
11	2,2	2,1	33
12	5,1	9,9	20
Vjetore	30,6	47	64
Dimri	21,6	38,4	64
Pranvera	6,7	6,5	38
Vera			
Vjeshta	2,3	0,1	33
Per. vegje	1,7	0,4	9

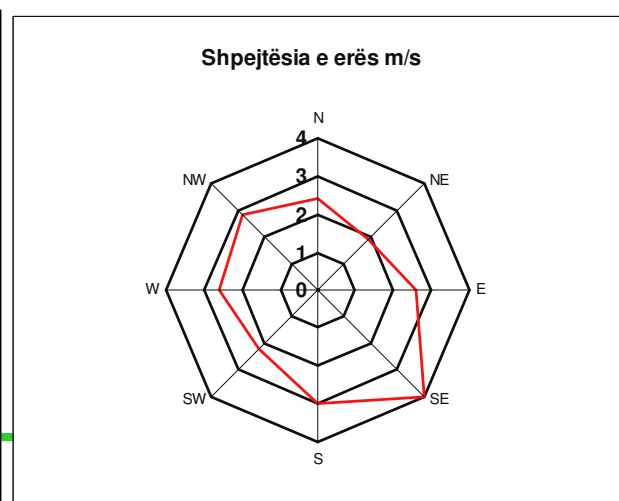
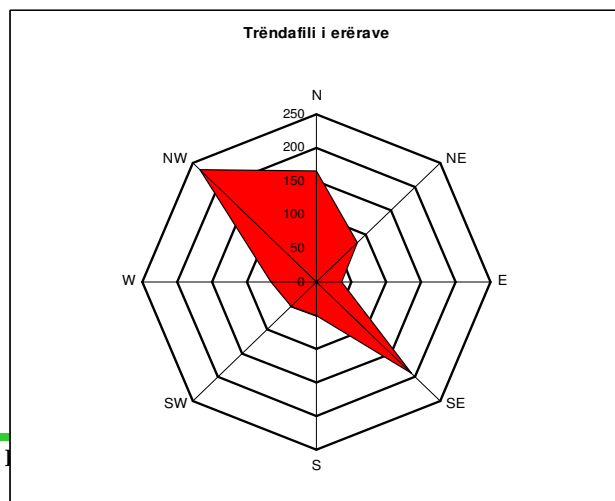
Mesatarisht ditë me borë janë 30,6 ditë. Ndërsa ditë me mbulesë bore janë 47 ditë gati një muaj e gjysmë. Pjesa me e madhe vitit është pa mbulesë bore.. Muaji që ka mbulesë bore më së shumti është Janari me 14,9 ditë. Shtresa maksimale e bores është mjaft e lartë edhe pse e rrallë, megjithatë, ndodhin një varg problemesh në jetën e përditshme. Në muajin Janar trashësia maksimale e borës mund të jetë edhe 64 cm që jep sinjal të çartë se mund ta paralizoj jetën e atij territori.

Insolacioni varet nga gjerësia gjeografike dhe relievi. Malet mesatarisht të larta ndikojnë që në këtë territor të ketë diçka më pak orë me diell.

Tabela 31. Mesataret mujore të diellzimit-orë me diell /muaj

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	Vjetore
65,2	92,2	141,9	175,3	229,5	239,1	261,4	264,4	214,1	168,4	118,5	65,8	2035,8

Shuma totale vjetore e insolacionit është 2035,8 orë me diell. Muaji me më së shumti orë diellore është Korriku me 264 orë. Në orët me diell ndikon edhe mbulimi i qiellit me re. Mesatarja e mbulimit të qiellit me re është 57% dhe lëviz prej 33% në muajin Korrik deri në 74 % në muajin Janar.

Grafiku 25. Trëndafili i erërave**Grafiku 26.** Shpejtësia e erërave

d. Erërat me drejtimin e lëvizjes dhe shpejtësinë e tyre janë faktor i rëndësishëm në formimin e kushteve të jetës. Erërat e thata dhe të ngrohta ndikojnë në rritjen e avullimit dhe humbjen e lagështisë nga toka dhe bimët. Erërat ndikojnë në komoditetin e ambientit të njeriut, ndikojnë në temperaturat fiziologjike të njeriut. Në temperatura të larta dhe erëra të dobëta organizmi dobësohet dhe vështirë i reziston temperaturat e larta. Erërat zakonisht e zvogëlojnë temperaturën e organizmit duke e bartur nga sipërfaqja e trupit. Kështu në kushte të njëjta të temperaturës erërat dukshëm ndikojnë në kushtet e jetës. Në temperatura të ulëta era sado e vogël, është e pakëndshme, ngase e ulë shumë temperaturën e organizmit.

Me së shumti frynin erërat veriperëndimore, juglindore dhe ato veriore. Në grafikun drejtimet janë të shprehura në promil në mënyrë që të eliminohet numri jo i njëjte i ditëve gjatë muajve. Ditët e qeta pa erë janë 120 % që nuk janë futur në grafikun ngase çrregullojnë anët kryesore të botës.

Shpejtësi me të madhe mesatare kanë erërat juglindore me 4 m/s dhe jugore me 3 m/s. Shpejtësinë më të ultë e kanë erërat verilindore. Shpejtësia maksimale është te erërat juglindore deri 22,6 m/s, juglindore 18,6 m/s.

III.7.8. Hidrografia

Territori i komunës së Shtimes ka një rrjet hidrografik, i cili i drenon ujërat në drejtim të pellgut të Detit të Zi. Përshkohet nga lumenjtë të vegjël, që kanë sasi të vogël uji, rrjedhje të përkohshme ka më shumë, por ujë kanë vetëm në stinë të lagështa dhe zakonisht pas reshjeve. Sipërfaqja e pellgut të lumit Shtimjanja është 102km² me derdhje vjetore 32.26 mil/m³. Lumi i Carralevës buron nga këto male, fillon afër qafës së Dulës, rrjedh nëpër luginën e ngushtë të Carralevës. Prej fshatit Belinc deri në afërsi të Shtimes lugina pak zgjerohet. Radhitet në lumenjtë malorë me një gjerësi të shtatit deri 3-5 m, në rrjedhjen e poshtme deri 7m. Thellësia sillet deri 50 cm, e në disa raste edhe 1 m. Në periudhat e lagështa del nga kanali i tij dhe, i përmbytë pjesët rreth brigjeve të tij. Gjatë Verës ka sasi të vogël uji rreth 40 l/sec. Me që, dukuritë natyrore nuk njohin kufij administrativë atëherë, ata shtrihen dhe veprojnë jashtë këtyre kufijve. Lumi i Caralevës ka gjatësi rreth 16,4 km, 11,6 brenda territorit komunal, ndërsa 4,8 km janë në territorin e komunës së Suharekës. Në lumin e Caralevë prej dy anëve të pellgut të tij, i derdhen degë zakonisht të shkurta dhe, përrenj, që pjesën më të madhe të vitit shterin.

Lumë tjetër është ai i Topillës me gjatësi rreth 14,5 km prej tyre 12,9 km brenda territorit komunal. Ndërsa pjesa burimore rreth 1,7 km jashtë territorit komunal. Buron nga një lartësi mbidetare rreth 1200m. Lumi ka një

rënie të theksuar prej burimi deri te gryka e tij.

Lumi i Caralevës dhe Topillës, pas bashkimit formojnë lumin e Shtimjanja, i cili është lumi kryesor i komunës. Rrjedh nëpër territor të rrafshët dhe i përshkon vendbanimet Shtime, Rashincë, Muzeqinë dhe Vojnovc. Afër Rubovcit del nga territori komunal dhe derdhet në lumin e Sitnicës.

Pozita e lumenjve në raport me territorin e komunës është e mirë, ngase e përshkojnë pothuajse mes-për-mes territorin. Topografia e terrenit dhe kufiri komunal kanë mospërputhje në kuptim të drenimit të ujërave. Sipërfaqe jashtë territorit që drenojnë ujëra, në këtë komunë, ka mjaft raste, pellgu i lumit Carraleva ka rreth 17 km² jashtë komune. Lumi i Topillës i ka rreth 8 km² jashtë komune, njëkohësisht edhe lumi i Molopolc shtrinë një pjesë të pellgut e tij në komunën e Ferizajit.

Nga kjo komunë janë disa lumenj që rrjedhin kah periferia e territorit komunal. Komuna kadastrale Pjetershticë dhe Karaçicë ujin e drenojnë kah pellgu i lumit Drenica. Kjo sipërfaqe është rreth 13 km², pjesa tjetër që është shumë më e vogël, ndodhet afër fshatit Mollopolc rreth 1,7 km² që rrjedhin në drejtim të lumit dhe vendbanimit Dremnjak. Edhe përroi i Godancit me pellgun e tij ka shtrirje periferike në raport me territorin komunal. Analiza e sipërfaqeve drenuese, ka rëndësi në vlerësimin e sasisë së ujërave, e sidomos në rastet kur janë të rrëmbyeshëm. Pjesa më e madhe e territorit është malore dhe lumenjtë janë të shpejtë, që ndikon edhe në rritjen e përqindjes së rrjedhjes së ujit. Mbulesa bimore është një stabilizator në rregullimin e rrjedhjes së ujit (regjimin lumor). Vegetacioni një pjesë të ujit e shfrytëzon për jetën e tij, e rritë lagështinë në tokë, ngadalëson shkrirjen e borës etj. Në bazë të llogaritjeve të modulit të prurjes, shihet se nëpër komunën e Shtimes kalojnë izovijat e modulit të prurjes 4 dhe 6 l/sec / km². Kjo sasi e ujit këtë komunë e radhit në hapësirat relativisht të varfra me ujë (në pjesën e Dukagjinit moduli i prurjes lëvizë prej 10 deri në 40 l/sec/km². Mesatarisht në këtë territor bien 90.182.000 m³ reshje që ushqejnë lumenjtë dhe ujërat nëntokësorë, kur i shtohen edhe pellgjet e lumit të Carralevës dhe Topillës, që një pjesë, e kanë jashtë territorit me rreth 25 km² dhe sasi të reshjeve me 16.825.000 m³. Sasia e përgjithshme del rreth 107 mil m³.

Ujërat nëntokësorë në territorin e kësaj komune shtrihen në aluvione dhe sedimente neogjene. Pjesa më e madhe ndodhen përgjatë lumit Shtimjanja që ndodhet në fundin e fushëgropës së Kosovës. Në sedimentet neogjene akuiferet ujëmbajtëse janë rërat dhe zhavorret me trashësi 5 - 15,0 m, me $K_f = 3,9 \times 10^{-3}$ cm/sek (K_f -koeficienti i filtrimit) dhe debit 2 - 10,0 l/sek. Në këto sedimente janë konstatuar rezerva të konsiderueshme të ujërave nëntokësor. Sasi më e vogël ndodhet në aluvionet e lumit të Carralevës dhe në fshatin Pjetërshticë në pjesën burimore të lumit Drenica. Në llogaritjet nga harta hidrogeologjike aluvionet dhe sedimentet në të cilat ndodhen ujëra nëntokësore përfshijnë rreth 43 km².

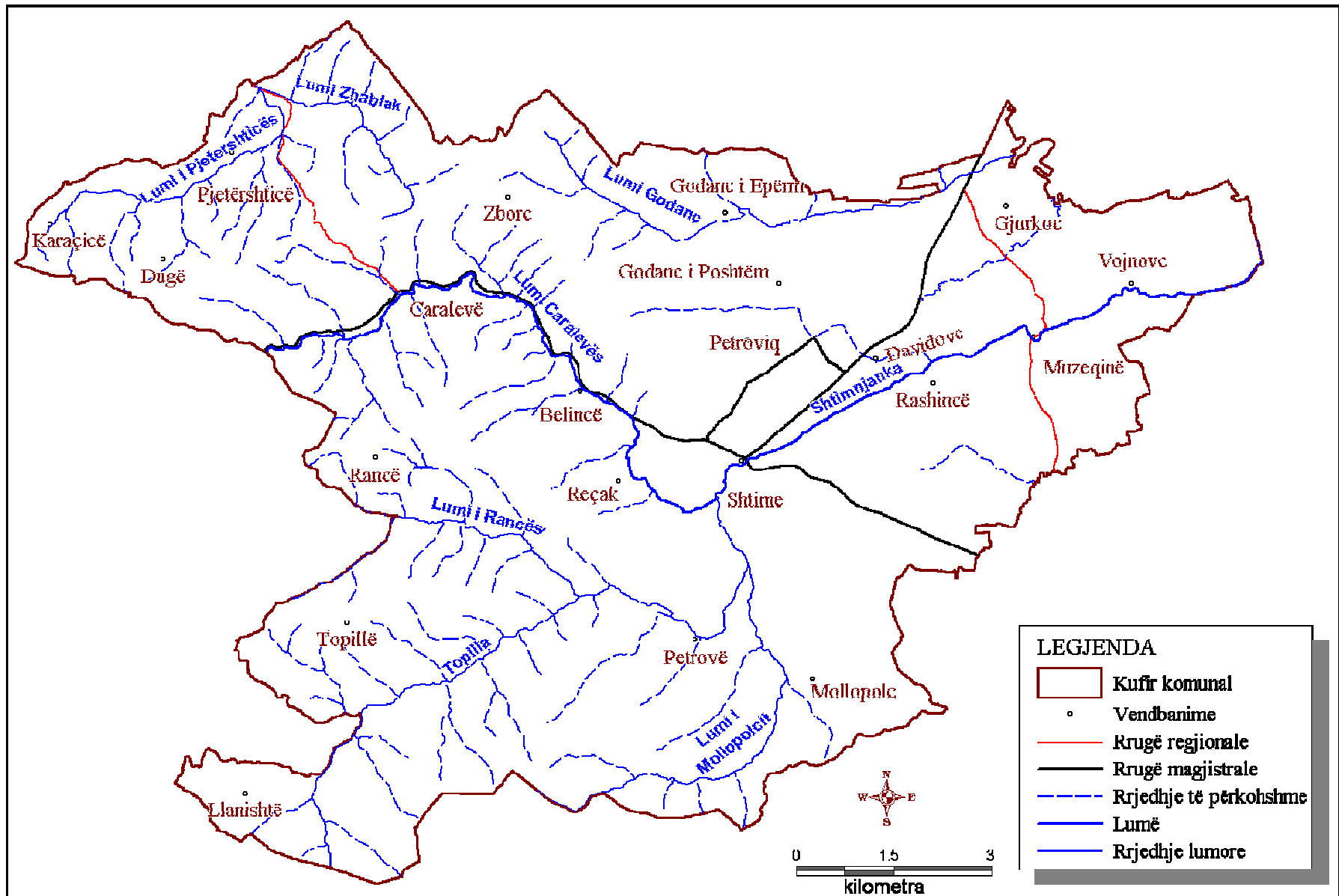
Pjesa malore është e varfër me ujëra nëntokësore, kryesisht ndodhen burime të vogla për nga kapaciteti. Në bazë të shënimeve komunale në fshatin Devetak te vendi i quajtur Vrella e Zezë, është burimi uhor me kapacitet 25 l/s, si dhe burime tjera, në vendin e quajtur Qarrishte, me kapacitete të vogla se Vrella e Zezë.

Raporti përmbledhës i shfrytëzimit të tokës është me sa vijon:

Sipërfaqja ujore është: Lumenj 96.6 ha, Përrenj e përroska 6.18 ha dhe, Kanale 2.61 ha. Gjithsej është 105.39 ha ose 0.78% e sipërfaqes së përgjithshme të komunës.

Nuk ka informata, nëse në këtë territor, ka ujëra termale dhe minerale, sipas të gjitha gjasave deri më tani nuk ka.

Harta 27. Harta e lumenjve në komunën e Shtimes

III.7.9. Tokat

Në komunën e Shtimes mbi shkëmbinjtë dhe depozitimet e ndryshme gjeologjike nga proceset pedogjenetike janë krijuar tipa, nëntipa dhe varietete të llojllojshme të tokave. Nga harta Pedologjike e Kosovës²⁴ rrjedhë se në këtë hapësirë, që ka sipërfaqe prej 13521.16 ha, janë veçuar tipa, më përfaqësuese të tokave: Tokat kafeje, aluviale-deluviale, pseudogleje, smonica, livadhore dhe rendzinë. Kurse në areale të caktuara na paraqiten edhe tokat gurore (Litosolet).

Tokat kafeje, smonicat, litosolet dhe rendezinat i takojnë rendit të tokave automorfike, ndërkaq, aluviumet dhe pseudoglejet dhe ato livadhore renditen si toka hidromorfike. Tipat dhe nëntipat e tokave kafeje, i përkasin klasës së tokave kambike dhe eluvialo-iluviale.

Tokat e klasës kambike karakterizohen me ndërtim të profilit A-(B)-C. Këto toka për shkak të lagështisë më të madhe dhe ajrosjes optimale, krijojnë kushte të përshtatshme hidro-termike, të cilat ndikojnë në rrjedhën dhe intensitetin e proceseve pedogjenetike, posaçërisht, ato të alterimit kimik dhe biologjik, duke ndryshuar në tërësi strukturën e shkëmbinjve. Kësisoj vjen deri të lirimi i oksideve të hekurit të cilat se bashku më procesin e shtimit të argjilës (argjilo-gjenezës) profilit të tyre i japin ngjyrë kafeje.

Tokat kafeje në komunën e Shtimes përfaqësohen me tokat: toka e kafeje e lesivuar mbi sedimente të kuqërremta, toka e kafeje e cekët mbi substrat gëlqeror, toka kafeje mbi flishe, toka kafeje mesatarisht e thellë mbi flish, toka kafeje e cekët mbi substrat (filite, mikashiste, etj), toka kafeje mesatarisht e thellë (filite, mikashiste, etj), toka kafeje e lesivuar (filite, mikashiste), të cilat kanë profil A₁-C, në pyje mund të jenë A₀₀ dhe kryesisht janë të cekëta. Këto toka shtrihen në pjesët periferike perëndimore të komunës së Shtimes, përkatësisht duke filluar nga VP drejt JP dhe pjesës jugore, në lokalitetet Pjetërshticë, Dugë, Zborc, Rancë, Topillë, Lanisht dhe Mollopolc. Në aspektin hipsometrik pothuaj se janë të përfaqësuar në të gjitha katet hipsometrike, mirëpo, më të shprehura janë në lartësinë mbidetare prej 700-1000m. Këto toka zënë një sipërfaqe prej 8768.34/ ha përkatësisht 64.85% të komunës së Shtimes (tab.38). Ato janë krijuar mbi shkëmbinjtë kompakt (flishe, mikashist, filit e gëlqeror) dhe sedimente të shkapërderdhura. Këto toka përmbajnë skelet (20-40%).

Tabela 31. Tipat e tokave në Komunën e Shtimes

Kodi	Tipat e Tokave	Thellësia cm	Sip_ha	%	Sip. sipas tipave	%
16	Toka aluviale ranore-deltinore	> 80	82.55	0.81	1249.69	9.24
17	Toka aluviale deltinore	> 80	338.35	3.43		
18	Toka aluviale argjilore	> 80	553.30	5.55		
27	Toka aluviale-deluviale deltinore	> 80	245.49	2.52		
	Tokat Aluviale					
30	Tokat livadhore-argjilore	> 80	1060.29	8.06	1090.29	8.06
51	Toka rendezine tipike mbi serpentinite	< 25	76.39	0.75	176.29	1.3
52	Toka rendezine kafeje mbi serpenëinite	< 25	99.90	0.98		
	Tokat Rendezine					

²⁴ Grup autorësh "Harta pedologjike e Kosovës" IEU, J. Cerni, Beograd 1974

70	Toka smonicë e pa karbonizuar	> 80	415.00	4.09	872.07	6.45
71	Toka smonicë në proces të kafenjzimit	> 80	230.70	2.37		
72	Toka smonicë e kafenjzuar	> 80	216.37	2.13		
	Tokat Smonice					
94	Toka e kafeje e lesivuar mbi sedimente të kuqërremta	25 - 80	1400.60	14.02	8768.34	64.85
105	Toka e kafeje e cekët mbi substrat gëlqeror	< 25	546.30	5.38		
107	Toka kafeje mbi flishe	< 25	432.70	4.26		
108	Toka kafeje mesatarisht e thellë mbi flish	50 - 80	720.10	7.09		
120	Toka kafeje e cekët mbi substrat(filite, mikashiste, etj)	< 25	4150.00	41.16		
121	Toka kafeje mesatarisht e thellë (filite, mikashiste, etj)	50 - 80	1349.14	13.29		
	Toka kafeje e lesivuar (flite, mikashiste)	25 - 50	117.50	1.16		
122	Tokat Kafeje				8768.34	64.85
134	Tokat pseudogleje	25 - 80	909.59	6.73	909.59	6.73
10	Toka Litosol mbi shkëmbinjtë gëlqeror të fortë	< 25	437.54	4.31		
150	Tokat gurore	< 25	17.35	0.17	454.89	3.36
	Gjithsej		13422.16	100.00	13521.16	100

Karakterizohen më diferencim të dobët të profilit, ndërsa sa i përket përmbajtjes së argjilës, ato përmbajnë pak argjilë, prandaj janë të lehta për punë. Janë toka me aciditet të shprehur (pH 5-5.5) dhe shkallë të vogël të ngopjes me baza. Sasia e humusit, varësisht, nga lartësia mbidetare sillet: në lartësinë nën 1000m përmbajnë 2.5% humus, ndërsa në lartësinë mbi 1000m 5-10%. Kurse në tokat e punuara, sasia e humusit është përgjysmë më e vogël. Sa i përket aftësive prodhuese të këtyre tokave mund të themi se kanë një rëndësi të madhe ekonomike, sepse mund të shfrytëzohen për prodhimtari pemëtarë, vreshtarë e pjesërisht edhe për kultura të arave (lavërtarie).

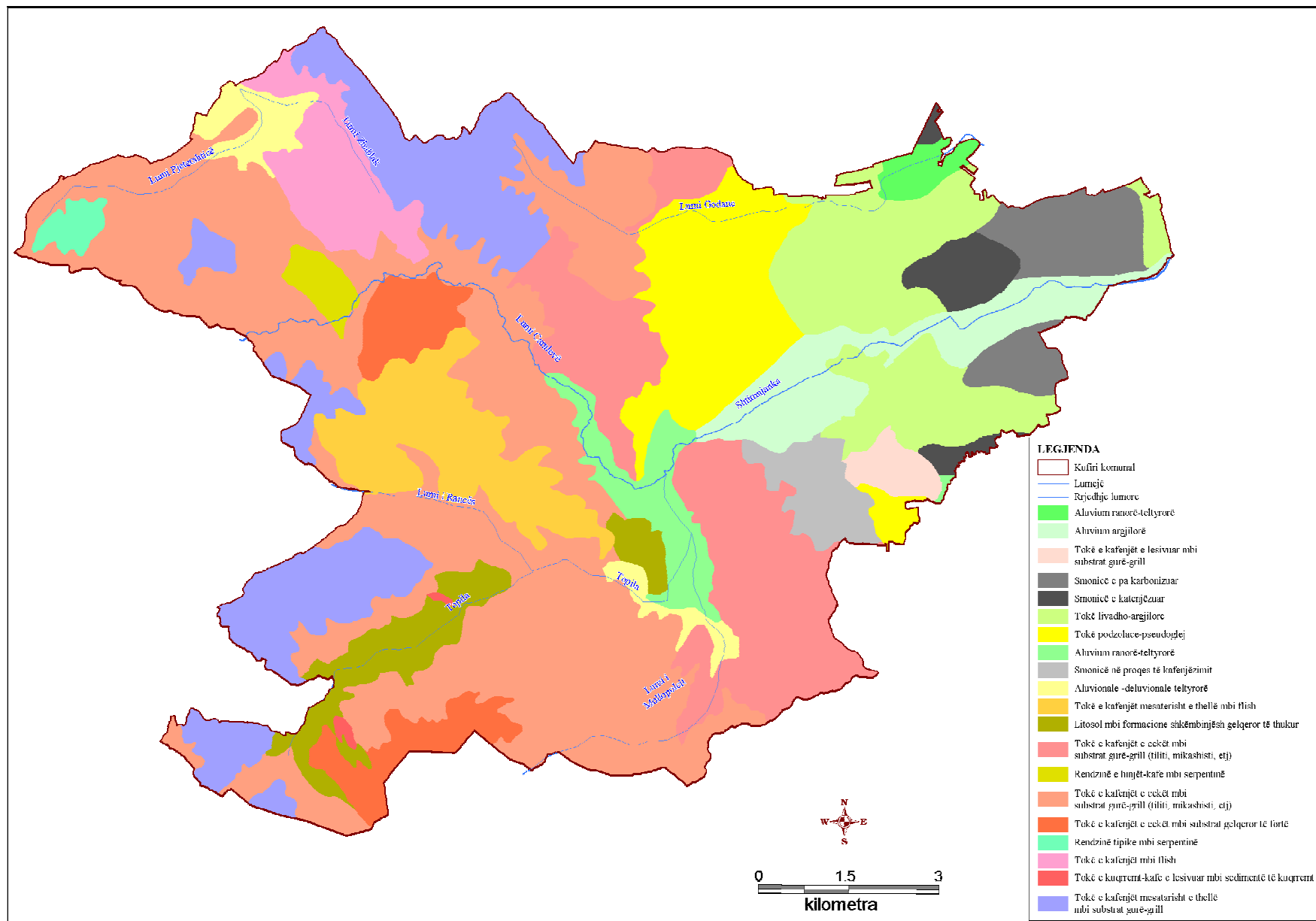
Tokat gurore (litosoli) (150,10,) - përfaqësohen në komunën e Shtimes me dy tipa tokash me atë Litosol mbi shkëmbinjtë gëlqeror dhe ato Gurore. Këto toka përfaqësojnë skeletin e alternuar në shkëmbinjtë gëlqeror i cili nuk mund të jetë më i thellë se 20 cm, kurse nën këtë thellësi paraqiten shkëmbinjtë kompakt. Kryesisht janë toka të pa zhvilluara me profil(A)-C me horizonëin humusor, në fazën initiale të zhvillimit në të cilat ende nuk është formuar kompleksi organo-mineralik. Kjo tokë formohet "in situ", d.m.th. me migrimin e thërmijave të imtësuar. Kurse, për shkak të shtrirjes së saj në kushte jo të favorshme klimatike dhe proceseve të shprehura të erozionit, nuk kanë pedogjenezë të zhvilluar, pra dallimi i saj me substratin amë është shumë i vogël, prandaj edhe vetit e saj prodhuese janë shumë të kufizuara. Shtrihet në sipërfaqe të vogël (3.36%) në disa fragmente të vogla, në pjesën jugperëndimore të komunës së Shtimes, përkatësisht në afërsi të lokalitetit Devetak, në lartësinë mbidetare mbi 800m .

Tokat smonica (vertisol)- Në komunën e Shtimes përfaqësohen me këto tipa, smonica e pa karbonizuar, smonica në proces të kafe-njzimit dhe smonica të kafe-njzuar. Krijimi i tyre është i lidhur me kushtet terestrike, përkatësisht në kushte klimatike gjysmë të thata, (semiaride) deri në gjysmë të lagështa (semihumide). Substrati gjeologjik i saj kryesisht është i përbërë nga sedimentet terciare liqenore. Janë toka të thella më profil A-C

gjegjesisht A-AC-C. Kur përmbajtja e lagështisë është më e madhe, këto toka kanë ngjyrë hiri të mbyllët deri të e zezë. Këto toka shtrihen në pjesën lindore e juglindore të komunës së Shtimes, (lokalitetin e Mollopolc, Vojnovc e Muzeqinë.) në lartësinë mbidetare prej 560-700m. Kanë pjesëmarrje relativisht të mirë (6.45%). Prej veçorive më karakteristike e këtyre tokave është përmbajtja e madhe e argjilës(mbi 40%) përgjatë tërë thellësisë së profilit. Nga mineralet e argjilës dominues është montmoriloniti (mbi 90%). Pra, janë toka të rënda dhe të vështira gjatë punimit. Përndryshe, karakterizohen me veti të përshtatshme kimike. Rekcioni i tyre mund të jetë acidit i dobët deri të alkalik i dobët (pH 6.5-8.0). Përmbajtja e humusit sillet prej 3-5 %. Këto toka ofrojnë kushte të përshtatshme për kultura lavërtarie(grurë dhe misër), por në raste më të radha kultivohen edhe pemët.

Rendzina - Në territorin e komunës së Shtimes janë zhvilluar rendëzinat tipike mbi serpenëinite dhe ajo e hinjët kafeje mbi serpenëinite dhe kanë përhapje në pjesët perëndimore dhe veri-perëndimore të Shtimes përkatësisht në lokalitetet Carralevë dhe Karaqicë, në lartësinë mbidetare prej 600-900m. Ka një shtrirje relativisht të mirë (1.3%) të sipërfaqes së komunës së Shtimes. Më shkriftësimin e substratit amë(nën ndikimin e faktorëve fizik, kimik, dhe biologjik) formohet horizonti i shkrifët ku depozitohen fraksionet e materies organike gjegjesisht horizonti A. Përbërja tekstuale e kësaj toke është e llojllojshme (prej argjilores deri në ranore), prandaj edhe karakteristikat e saja (raportet ujë-ajër) janë heterogjene. Varësisht nga lartësia mbidetare edhe përmbajtja e humusit është e ndryshme dhe ajo sillet prej 5% në pjesët e ulëta deri në 15 % në lartësi të mëdha mbidetare. Këto toka kanë reaksion të dobët acidit(pH 6.0-6.5) dhe ngopshmeri të lartë me baza. Vetitë prodhuese të këtyre tokave gjithashtu varen nga substrati amë. Janë toka pak produktive. Nga rendi i tokave hidromorfe, në komunën e Shtimes dallojmë këto tipe tokash: tokat aluviale ato livadhore dhe pseudoglej.

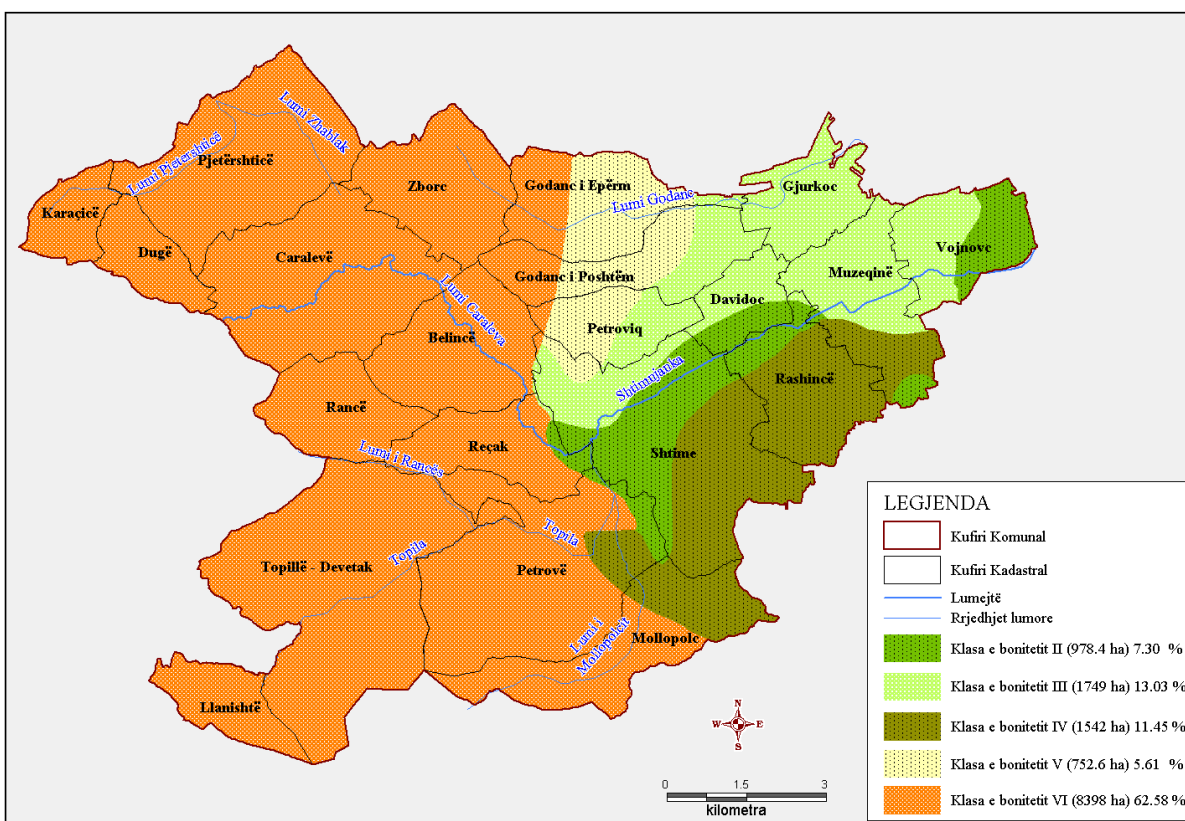
Tokat aluviale (Fluvisol)- Përfaqësohen me këto tipe në komunën e Shtimes, aluviale ranore-deltinore, aluviale deltinore, aluviale argjilore, aluviale-deluviale deltinore. Bëjnë pjesë në tipin e tokave të pa zhvilluara dhe janë produkt i depozitimeve shtresore të lumenjve Shtimjanja dhe Carralevës, etj., dhe kanë profil (A), A_p, por edhe G. Meqenëse te këto toka nuk janë zhvilluar proceset e pedogjenezës përshkrimi i profilit te këto toka nuk bëhet me horizonte, por numërohen shtresat duke i evidencuar me numra romake. Tokat aluviale në këtë komunë shtrihen për gjatë dy anëve të lumenjve Shtimjanja , Carralevës, etj dhe shtrihen në një sipërfaqe prej 1249.69/ha gjegjesisht në 9.24% të sipërfaqes së përgjithshme të Shtimes. Shtrihen në lartësi të ulët mbidetare 555-560m dhe pjerrësi të vogël të terrenit. Sipas përbërjes mekanike këto toka janë mjaftë heterogjene dhe varësisht nga sektorët e rrjedhjes lumore ato mund të jenë prej ranore në sektorin e epërm të rrjedhjes deri te argjiloret në sektorin e poshtëm të rrjedhjes. Përmbajtja e humusit përgjatë profilit nuk ka ndonjë shtrirje të rregullt dhe sasia e tij sillet prej 1-3 %. Varësisht nga përbërja mekanike ndryshon edhe produktiviteti i tokave aluviale. Këto toka në komunën e Shtimes mese tepërmi shfrytëzohen për kultivimin e kulturave lavërtarie (grurë, misër), mirëpo kohëve të fundit me sukses në këto toka po kultivohen edhe perimet.

Harta 28. Harta pedologjike e komunës së Shtimes

Tokat pseudogleje- Janë të formuara si rezultat i lagjes së tepërt të horizontit sipërfaqësor nga ujërat stagnuese. Me kalimin e kohës sasia e tepërt e ujit në thellësi të profilit ka formuar horizontin B_t jo ujëlshues (që pengon infiltrimin e rregullt). Këto toka kryesisht shtrihen në pjesën qendrore të Shtimes (lokalitetet Davidovc, Godanc, Cernibreg etj.), në lartësi mbidetare prej 560-580m, në terrenet më pjerrësi të vogël dhe zënë rreth 6.73% të sipërfaqes së Shtimes. Këto toka janë me veti shumë të këqija fizike, kimike dhe prodhuese si pasojë e formimit të horizontit jo ujëlshues.

Tokat livadhore- Karakterizohen me thellësi të horizontit humusor mbi 80 cm. Kanë ngjyrë të mbyllur apo ngjyrë të zezë. Niveli i ujitë nëntokësor karakterizohet me oscilime gjatë vitit dhe është i thellë rreth 150 cm. Sipas strukturës janë toka argjilore të lehta të cilat gjatë verës plasariten shumë. Kanë përmbajtje të humusit 5-6%. Janë toka të thella mbi 80cm dhe tregojnë veti të mira prodhuese, sidomos në kultivimin e barojave dhe misrit.

Harta 29. Boniteti i tokës në komunën e Shtimes

III.7.10. Bota bimore dhe shtazore

Bota bimore ka përhapje që varet prej kushteve për jetën e tyre. Faktorët kryesorë janë klimatik, hipsometrike përkatësisht relievi. Klima ndikon me të gjithë faktorët e saj në radhë të parë temperaturat dhe reshjet. Komuna e Shtimes e shtrin territorin e saj në lindje në fushëgropën e Kosovës dhe, pjesa perëndimore në terren është kodrinor-malor. Ky ndryshim shprehet edhe në botën bimore të kësaj komune ku 6377,21 ha janë pyje. Në

pjesën malore dominojnë pyjet me mjaft lloje dhe, që janë, të përziera. Prej drunjtëve dallohen pyjet që janë gjetherënëse si qarri (*quercus cerris*), bungu, ahu (*fagus sylvatica*), shkoza (*carpinus orientalis*). Përhapje më të kufizuar kanë llojet tjera që paraqiten si të vetmuara si brekia, bliri (*tilia kordata*), frashri etj. Përhapje kanë edhe tipat tjerë, që janë të ulëta, lloji i shkurreve, si thana (*cornus mas*), murrizi (*crataegus monogyna*), kaça (*rosa canina*), manaferra e egër (*rubus fruticosus*), shtogu (*sambucus nigra*), kulumbria (*prunus spicosa*), lajthia (*corylus avellana*), në vise të larta fieri i shqiponjës (*pteridium aquilinum*) etj. Prej bimëve barishtore, ka lloje të ndryshme si ato që rriten në ambient të hapur pa prezencë të drunjtëve, si edhe, ato që rriten brenda pyjeve. Këtu rriten edhe bime që pas trajtimit përdoren si është çaji i malit (*origanum vulgare*), kantarioni (*hypericum perforatum*), kamomili (*matricaria chamomila*), dredhëza (*fragaria vesca*) etj.

Pyje gjethembajtëse natyrore nuk ka, përveç dy hapësirave që janë kultivuar, janë në gjendje të mirë dhe, janë indikator që sipërfaqet e tyre mund të zgjerohen.

Hapësira e rrafshët e komunës është pa druje të dendur zakonisht rritet shelgu (*salix alba*) në brigje të lumenjve, ndërsa plepi është i rrallë dhe i kultivuar. Bimë të ulëta ka mjaft si është lulëkuqja që rritet zakonisht në grunaja (*papaver rhoeas*), hithi (*urtia dioica*) formacionet e livadheve si tërfili dhe shkurre të rralla. Livadhe janë 631.26 ha ose 4.7% të territorit të komunës së Shtimes.

III.7.11. Pyjet

Bazuar në shënimet që disponojmë për komunën e Shtimes, sipërfaqja e tërësishme e pyjeve është 6377.8 ha ose 47.4 për qind nga sipërfaqet e përgjithshme të komunës. Sektori shoqëror disponon me 2926.8 ha ose 45.9 për qind, ndërsa sektori individual 3451 ha ose 54.1 për qind ²⁵

Tabela 32. Pasuria pyjore

	Spektori shoqëror / ha	Spektori individual / ha	Gjithsej / ha
PYE	2926.8	3451	6377.8

Në shtrirjen e pyjeve ndikim kryesor ka relievi, pasi që, i tërë regjioni afër 48% është kodrinoro-malor. Prandaj edhe pyjet në pjesën më të madhe shtrihen në këto sipërfaqe.

Në bazë të analizave në sektorin e GIS-it sipërfaqja e përgjithshme e pyjeve është 6197.25 ha ose 46.2%.

Fakti se në regjion ka sipërfaqe të zhveshura, e vende, vende nuk shërbejnë as për kullosa, na dikton që në të ardhmen të marren masa më serioze për ripyllëzimin e një pjese të tyre në mënyrë që, potenciali tokësor të shfrytëzohet në mënyrë më racionale si dhe të parandalohet dukuria negative e erozionit që shkakton pasoja në të mirat materiale si në pylltari ,bujqësi dhe infrastrukturë.

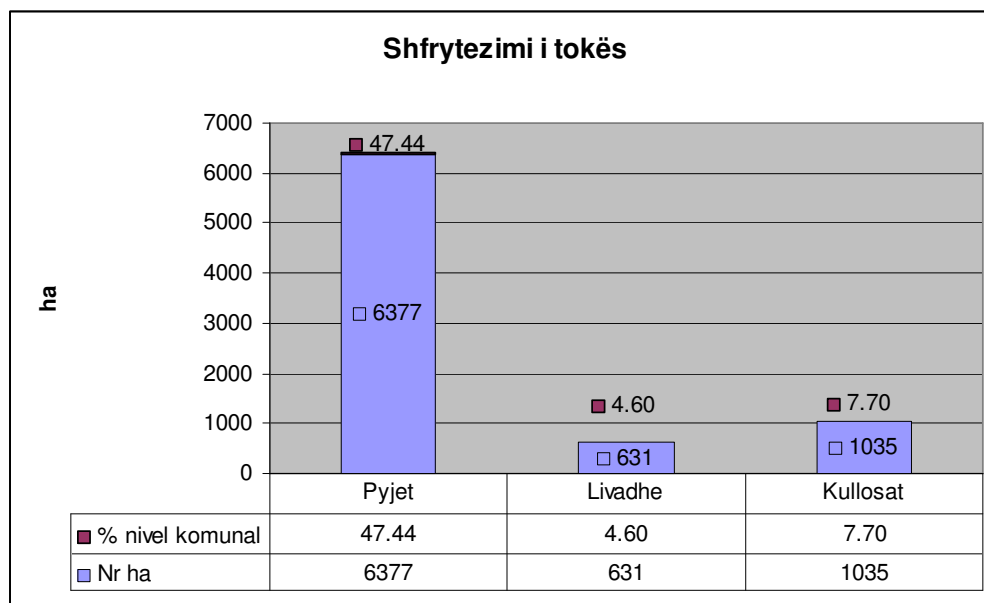
Sipërfaqet e pyjeve, kullosa, livadhe dhe djerrinave me rreth 57.9% në hapësirat komunale duhet t'iu kushtohet kujdes i posaçëm edhe në planifikimin hapësinor të komunës. Pyjet

²⁵ Të dhënat nga K.K Shtime

përfaqësohen nga llojet : Ahu,Bungu, të përziëra ,Halore etj. Këto sipërfaqe të pyjeve, para, gjatë dhe pas luftës, janë dëmtuar shumë, kështu që,ka sipërfaqe që kanë nevojë për pyllëzim. Aktualisht me pyje menaxhon Ministria e Bujqësisë, Pylltarisë dhe e Zhvillimit Rural nëpërmjet Agjensionit Pyjor të Kosovës dhe Zyrës Regjionale të Prishtinës.

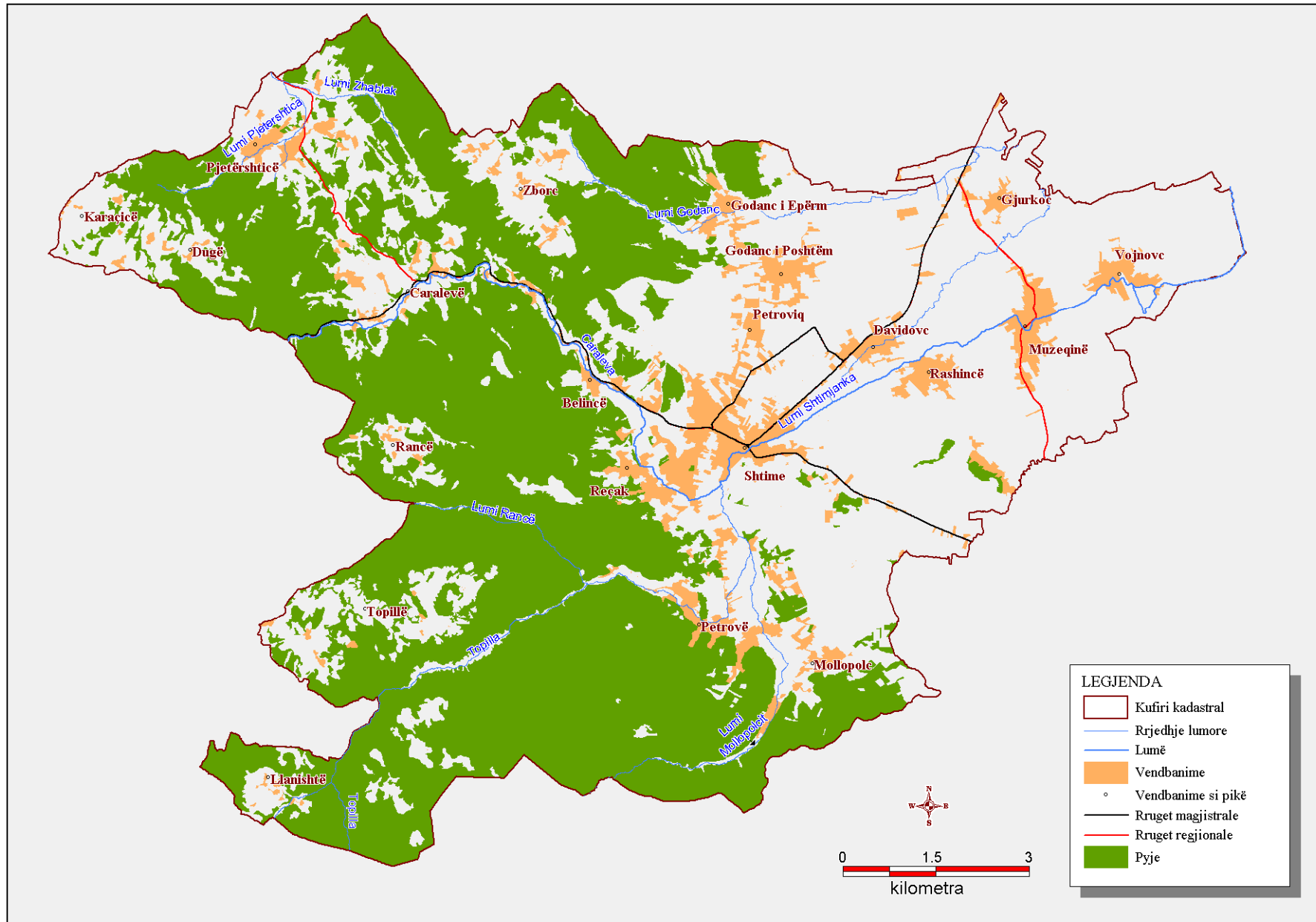
Tabela 33. Shfrytëzimi i tokave

Destinimi	Sipërfaqe /ha	%
Pyjet	6377	47.44
Livadhe	631	4.6
Kullosat	1035	7.7

Grafiku 27. Sipërfaqet pyjore

Harta 27. Pyjet në komunën e Shtimes

III.7.12.. Livadhet dhe Kullosat

Në bazë të, të dhënave nga Agjenësioni kadastral i Kosovës dhe Drejtoria e bujqësisë së komunës së Shtimes, livadhet dhe kullosat zënë sipërfaqe 631 ha ose 4.6% si dhe kullosa 1035 ha ose 7.7% të sipërfaqes së përgjithshme të territorit të komunës.

Është bazë e mirë për zhvillimin e aktiviteteve blegtorale e sidomos në viset kodrinore malore. Sipërfaqet pyjore, kullosat, livadhet me 59.7 % të tërë territorit të komunës së Shtimes, si dhe, në bazë të analizave të GIS-it, sipërfaqet e kullosave janë 871.3 ha ose 6.5%, livadhe 367.25 ha ose 2.7% të sipërfaqes së përgjithshme është bazë ekonomike shumë e favorshme për zhvillimin e blegtorisë edhe aktiviteteve të pylltarisë dhe bletarisë.

Fauna është me mjaft lloje që nuk janë karakteristike vetëm e këtyre hapësirave. Në zonën e maleve të larta jetojnë: dhia e egër, ujku, ariu i murrëm, deri i egër, ketri, pulegra e vogël, kaprolli, hutini etj. Në zonën e ulët dhe lugina jetojnë: dhelpra, lepuri, (lepus europaeus) iriqi (ernaceus europeus), urithi, vjedulla, bukla, lakuriqi, breshka e rëndomtë (testudo bermanni), gjarpri i gurit (vipera ammodytes), miu pyjor, miu shtëpiak, kërmilli i vreshtës (helix pomatia), etj. Prej shpezëve jetojnë mjaft lloje si trishtili, zogu i malit, pëllumbi i egër (columbia livia), qukapikthi (dryobates major), dallëndyshja, sorra e përhimtë, laraska etj.

Në lumenj jeton: gjarpri i ujit (natrix natrix), bollujca (tropidonatus natrix), bretkosa. Peshq nuk ka shumë lloje, me i përhapuri është mustaku i përrenjëve dhe trofta e përrenjëve. Insekte ka shumë lloje si: milingonat, që bëjnë koloni dhe janë disa lloje, flutura, merimanga, kacadreri (lucanus cervus) etj.

Me që territori i komunës ka sipërfaqe shumë të vogël, nuk mund të flitet për ndonjë lloj endemik që jeton vetëm në këtë hapësirë. Flora dhe fauna kanë përhapje shumë më të gjerë.

III.7.13. Ndotja e ujit

Lumenjtë Topillë dhe Caralevë në pjesën burimore hyjnë në lumenjtë të kategorisë së parë (lum i pastër). Pas bashkimit të tyre formohet lumi Shtimjanja, i cili radhitet në lumë me ndotje të kategorisë II-b. Shkarkimi i ujërave të zeza dhe industriale në lumin Shtimjanja rritë shkallën e ndotjes së lumit. Në pjesën e lumit Shtimjanja, që kalon nëpër qytetin e Shtimes shkarkohen ujërat e zeza pa ndonjë trajtim paraprak. Lumi Shtimjanja është me shkallë të ndotjes II-b nga dhe, lumi Caralevës nga vendbanimi Caralevë e deri në gryk, e që derdhet në lumin Sitnica dhe pas daljes nga qyteti shkarkohen ujëra të zeza, ku shkalla e ndotjes rritet. Ndotja e ujit të lumit Shtimjanja është

pasojë e shkarkimit të ujërave të zeza të qytetit të Shtimes dhe fshatrave që shtrihen përgjatë lumit, si dhe, objekteve të ekonomive të vogla.

Shkarkimi i ujërave të zeza në rrjedhjet lumore pa trajtim paraprak rritë shkallën e ndotjes së lumit Shtime. Mesatarisht çdo banor shkarkon 16.46 m³/vit ujëra të zeza.

Vetëm Shtimja si qytezë me 9100 banorë shkarkon 4.74 l/s ose 149786 m³ ujëra të zeza të pa trajtuara në lumë brenda vitit, pa llogaritur këtu objektet shoqërore, tregtare hoteliere, industriale etj, si dhe, pa llogaritur vendbanimet tjera që shkarkojnë ujërat e zeza në rrjedhat lumore.

Lumenjtë janë pjesa më e atakuar nga ndotja, ngase dominon logjika se lumi me masën e vet ujore e bartë dhe e largon. Përveç ndotjes kimike të ujërave, ku ndotësi hynë si përbërës i ujit, është ndotja fizike nga mbeturinat, që nuk treten dhe përhapen në shtratin e lumit, e disa transportohen. Mbeturinat e ngurta që janë organike ndikojnë në ndotjen biologjike, që pas dekompozimit të tyre, krijohen kushte të përshtatshme për jetesën e mikroorganizmave të ndryshëm, si dhe, parazitëve që, janë të dëmshëm për jetën e njeriut Florën dhe Faunën, që shtrihet përgjatë shtratit të lumit. Të gjitha këto lloje të ndotjeve i zvogëlojnë kushtet për botën e gjallë natyrore të ujërave si të florës dhe faunës.

Shkarkimi i mbeturinave të ngurta, është dukuri tjetër negative e lumenjve të Kosovës, por edhe të vendbanimeve të komunës së Shtimes. Kjo dukuri është e shprehur sidomos në ato vendbanime ku nuk është e organizuar mbledhja e mbeturinave.

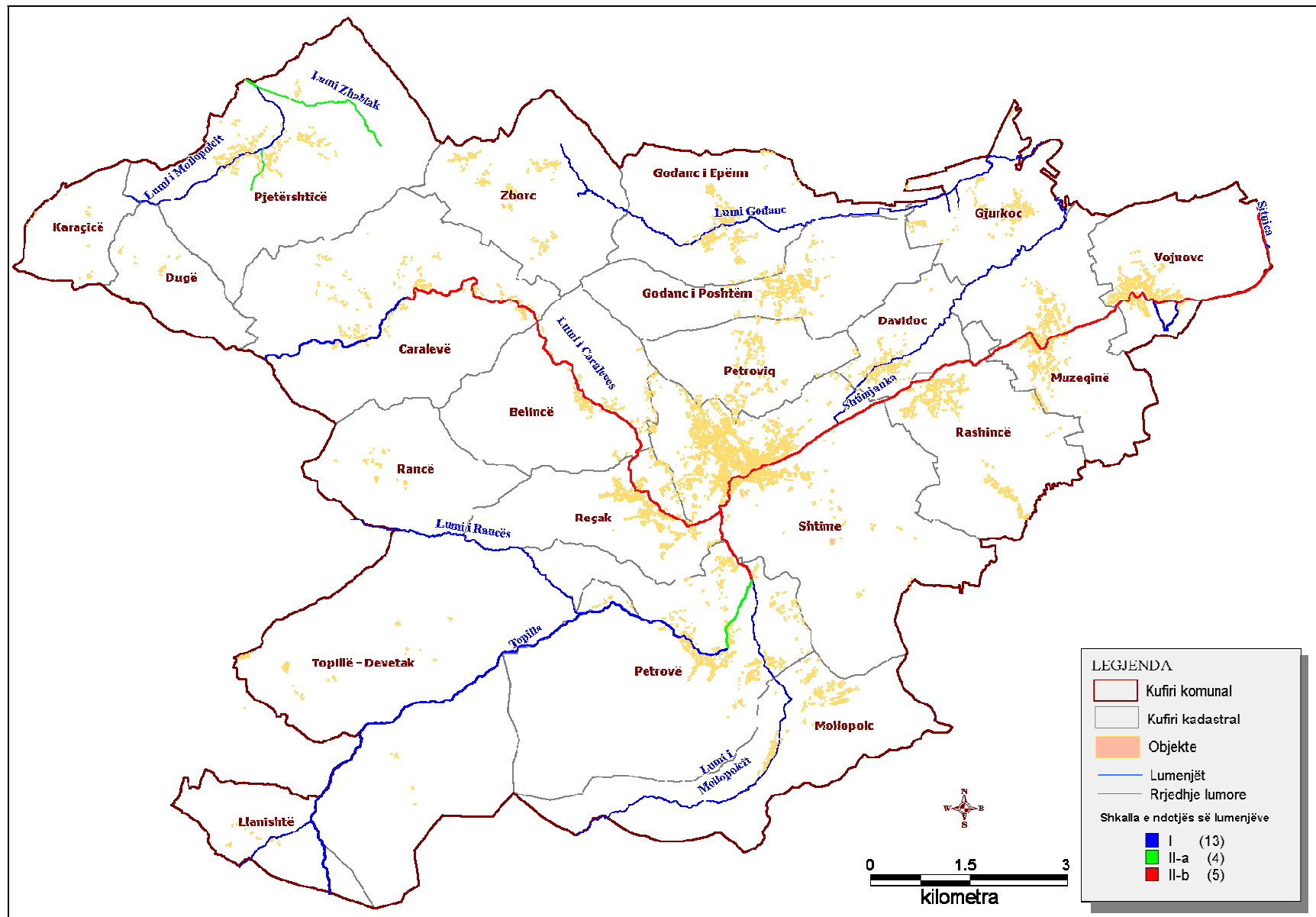
Tabela 34. Vlera mesatare të analizave fiziko- kimike të ujërave sipërfaqësore sipas profileve në pellgjet e Kosovës -2005/2006/2007²⁶

Lumi	Pika monitoruese	Vlerat e TDS-mg/l			Vlerat e pH			Vlerat e O ₂ të tretur në mg/l		
		2005	2006	2007	2005	2006	2007	2005	2006	2007
Shtimjan	Carralev	189	229	215	8.02	8.12	7.98	10.2	12.5	9.5
Shtimjan	Davidovc	240	227	262	8.09	7.93	7.98	10.1	9.25	8.44

Vlerat mesatare të analizave fiziko-kimike janë kufijtë e lejuar për klasën e parë dhe të dytë të shkallës së ndotjes.

²⁶ Raporti i gjendjes mjedisore 2006-2007 AKMM

Harta 28. Ndotja e lumenjve në komunën e Shtimes

III.7.14. Degradimi i lumenjve

Në bazë të dhënave komunale nxjerrja e inerteve ka shkaktuar degradim të shtretërve të lumenjve dhe, si pasojë ka ardhur deri të ndërrimi i rrjedhës natyrore të lumit, pastaj ndotjen dhe shkatërrim e biosferës në shtratin e lumit dhe përreth tij. Pasojat e shfrytëzimit të inerteve në mënyrë të pa planifikuar në shtretërit e lumenjve shkaktojnë edhe vërshime në tokat bujqësore.

Dukuritë negative janë shfaqur në këto vendbanime:

Tabela 35. Dukurit negative në shtratin e lumenjve

Ujë-rrjedha e lumit Carralev	F.Belinc dhe Carralev
Ujë-rrjedha e lumit Topillë	F.Topillë dhe Llanishti
Ujë-rrjedha e lumit Shtimjanja	F. Mollopolc dhe Rashincë

Vet rritja e bimëve të larta, pengesat natyrore dhe ato antropogjen kanë ndikuar negativisht në rrjedhën natyrore të lumit Shtimjanja , Carralevës, dhe Topillës. Sipërfaqja ujore rreth 100 ha në komunën e Shtimes, në bazë të vrojtimeve dhe në bazë të analizave të bëra në GIS, kanë pësuar ndryshime, për shkak të uzurpimeve të shtratit të lumenjve dhe, për shkak të mbjelljes së bimëve të larta nga fermerët, që kanë pronat, përgjatë shtratit të lumit.

Krijimi i fyteve shkakton edhe vërshime të tokave bujqësore.

Krijimi i argjinaturave artificiale kanë prish imazhin natyror të shtratit .Dukuri e tillë është përgjatë shtratit të lumit në vet qytetin e Shtimes. Zgjidhja Hidroteknike, jo adekuate e projektit me beton vertikal ka prish pamjen natyrore të shtratit të lumit . Kjo dukuri antropogjenë është në dis-ballanc me dukuritë natyrore. Ndikimet negative antropogjen janë prezent në të gjitha rrjedhjet ujore që kalojnë në vendbanime me hedhjen e mbeturinave të ngurta, ku depozitimi i tyre shkakton degradim dhe ndotje që ndikon negativisht në arealin biogeografik të shtratit të lumit.

Hedhja e mbeturinave janë prezent në të gjithë lumenjtë e Komunës së Shtimes:

Tabela 36. Lokalitetet e ujërrjedhjet me mbeturina

Ujërrjedha e Lumit Pjetërshticë	Pjetërshticë
Ujë rrjedha e Lumit Carralev	Carralevë, Belinc dhe Reçak
Ujë rrjedha e Lumit Godanc	Godanc i Epërm dhe Gjurkovc
Ujë rrjedha e Lumit Topillë	Llanisht, Topillë, Devetak dhe Petrovë
Ujë rrjedha e Lumit Mollopolcë	Mollopolc dhe Petrovë
Ujë rrjedha e Lumit Shtimjanja	Muzeqinë, Vojnovc, Shtime
Ujë rrjedha e Lumit Koshare	Gllavicë

III.7.15. Ndotja e Ajrit

Ajri është një element i rëndësishëm i mjedisit dhe domosdoshmëri për jetën. Ndotja e tij nga përzjerja me substanca që futen në rrugë natyrore apo artificiale (burime antropogjenë), përbën shkakun kryesor të përkeqësimit të cilësisë së tij, të një sërë sëmundjesh humane dhe degradimit të elementeve të tjerë të mjedisit.

Transporti është njëri ndër ndotësit kryesor të ajrit, ujit, dhe tokës. Pasojat tjera janë zhurma urbane, dridhjet, ndërrimi i klimës, varfëria e bio-diverzitetit, ndryshimi i pamjes së hapësirës dhe shumë ndodhi të jashtëzakonshme (fatkeqësi të ndryshme). Kjo ka të bëjë me hapësirat urbane, posaçërisht në qytetet e mëdha dhe në hapësirat jashtë tyre. Në këtë aspekt shkaktari kryesor është transporti automobilistik, për shkak se, për punën e tyre përdoren lëndët djegëse fosile. Kjo arsyetohet me fakte nga Ministria e Transportit se në Kosovë ekzistojnë 215.504 automjete pa i llogaritur automjetet e KFOR-it, UNMIK-ut dhe rreth 25% të automjeteve që janë në Kosovë, por që nuk janë të regjistruara. Pastaj, sasia e derivateve që importohen në Kosovë, në bazë të, të dhënave që janë marr nga Ministria e Tregtisë dhe Industrisë, është një sasi relativisht e madhe dizell -29.663.234 l dhe benzinë 24.550. 368 l. Në anën tjetër, ndotës i ajrit i rëndësishëm është përdorimi i druve dhe thëngjillit për ngrohje dhe burim energjetik. Në hapësirat, ku objekte banimi janë shtëpitë individuale dhe ngrohja është individuale emitimi i tymit është i lartë dhe, në sezonin e dimrit kur shoqërohet me mjegull është tejet i rrezikshëm, ngase në situata të tilla nuk ka erë që do ta shpërndante.

Njëri ndër problemet kryesore që paraqitet si pasojë e ndotjes nga transporti është emisioni i lartë i gazrave nga lëndët djegëse të automjeteve siç janë: CO₂, NO_x, SO₂, CO₂. Emisionet nga automjetet shkaktojnë pjesën më të madhe të ndotjes me metalet e rënda siç janë Pb, etj. Koncentrimi më i madh i kësaj ndotje nga qarkullimi i automjeteve është përgjatë rrugës kryesore Prishtinë-Shtime –Prizren .Hapja e rrugës transite ne gjysmën e dytë të vitit 2007 ka bërë të mundur mënjanimin e kësaj ndotje. Sipas 4 mostrave të marra në hyrje të Komunës së Shtimes llogaritet mesatarja e qarkullimit të automjeteve për ditë është rreth 6000 automjete pa llogaritur lëvizjet e brendshme të qytetit dhe fshatrave që lidhen ne mes vete.

Tabela 37. Ndotja e ajrit nga automjetet ²⁷

Kategoritë e automjeteve	dita e parë	dita e dytë	dita e tretë	dita e katërt	mesatarja
Vetura	4434	4242	4190	3962	4207
Automjete 5 Ton	459	274	247	107	271.75
Automjete 10 Ton	450	264	191	68	243.5
Automjete mbi 10 Ton	111	355	338	101	226.5
Autobus	109	98	100	63	92.5
Mini Bus	922	826	853	370	742.75
Automjete ushtarake	104	92	80	69	86.25
Traktor	112	42	49	19	55.5
Total	6701	6193	6048	4759	5925.25

Në bazë të llogaritjeve, rezultati përfundimtar është 10560 litra derivate djegie nga automjetet në gjatësi 17.6 km nga pika hyrëse në Shtime nga Lipjani dhe pika dalëse në kufi me Suharekën. Ose 600 litra për km.

Llogaritja:

- Mesatarja për automjet 10 / litër
- Mesatarja për km 600 /litër
- Nr automjeteve 6000/ditë
- Djegie 10560/ditë përgjatë rrugës kryesore me gjatësi 17.6 km

Në bazë të këtyre rezultateve shihet se kemi emision të gazrave te CO₂ .

III.7.16. Degradimi i Tokës

Sipërfaqet e tokave që kanë pësuar degradim, e që janë si pasojë e shfrytëzimit të pa kontrolluar të gurëthyesve dhe materialeve inerte.

Këto dukuri janë prezent edhe me zhvillime të hovshme përgjatë rrugës magjistrale Shtime-Carralevë.

Në bazë të dhënave komunale dhe vizitave në terren këto dukuri janë prezent në këto vendbanime:

- Belinc - 2 Gurthyes
- Carralevë - 2 Gurthyes
- Petrovë - 6 Gurthyes
- Reçak - 2 Gurthyes

Këto dukuri janë prezent edhe në territore tjera.

Dukuri negative e dëmtimit dhe degradimit të pyjeve është edhe prerja ilegale e pyjeve që si pasoj rrit sipërfaqe të zhveshura dhe inicim të dukurive negative të erozionit dhe vërshimeve.

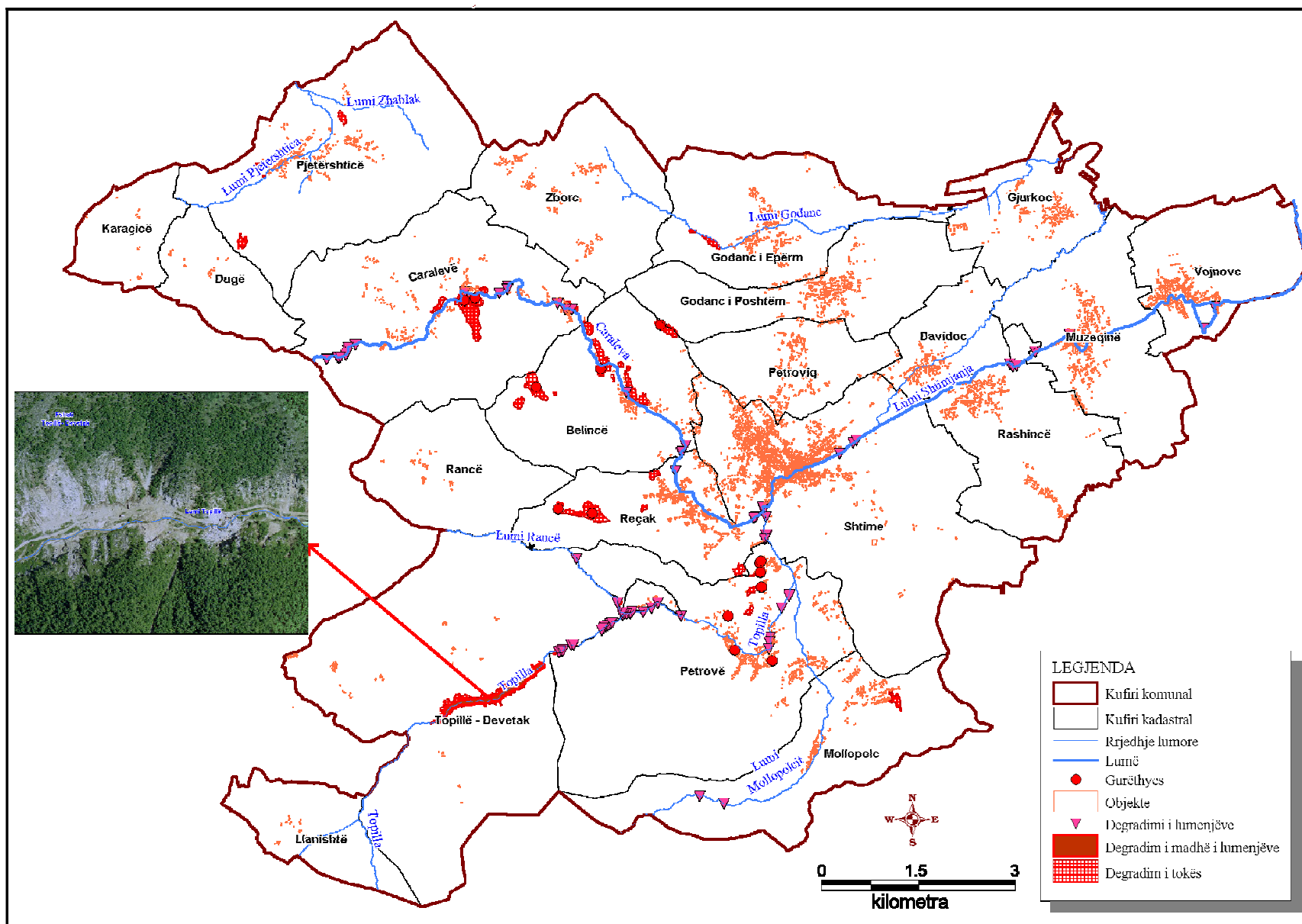
Në bazë të, të dhënave komunale rreth 250m³ dru prehën në mënyrë ilegale. Këto dukuri janë prezent në fshatin Mollopolc, Devetak, Llanisht, Petrovë, Topillë, Rancë, Carralevë, Zborc. Përkujdesja e vogël ndaj pyjeve ka ardhur edhe deri te sëmundjet insektet dhe kalbëzimi i drunjtëve në llojet e bungut janë prezent. Mjedis jo i pastër dhe hedhja e mbeturinave të ngurta janë prezent në vendbanimet e komunës së Shtimes, ku

janë krijuar deponime ilegale që kanë pasojë për botën bimore dhe shtazore, si dhe, në vetë mjedisin ku jeton njeriu. Gjatë hulumtimeve në teren janë ven re pika degradimi si pranë shtretërve të lumenjve në një pjesë të ndryshme të tokave të lira. Rreth 51% të vendbanimeve nuk kanë shërbimin e mbledhjes dhe, transportimit të mbeturinave. Vendbanimet që s'kanë shërbime të mbledhjes së mbeturinave janë: Davidovc, Dugë, Godanc i Epërme, Karaçicë, Llanisht, Mollopolc, Pjetershticë, Petrovë, Rancë, Topillë, Zborc. Degradimi i tokës dhe pyjeve është evidente edhe në Karaçicë –Llanisht për shkak të shfrytëzimit të pa kontrolluar të gurit gëlqeror si dhe pjekja e gëlqeres në furra primitive natyrore, ku përdoren edhe materialet e ndaluar për djegie, ato të gomave të automjeteve, ku si pasojë është edhe ndotja e ajrit që ndikon negativisht në botën bimore të regjionit malor. Në bazë të hulumtimeve në teren janë ven re këto dukuri degradimi të mjedisit.

Harta 29. Gurthyetit, degradimi i tokës dhe shtretërve të lumenjve

III.7.17. Trashëgimia kulturore

Trashëgimia kulturore e kësaj ane përmban një pasuri të madhe vlerash shpirtërore e materiale, me ngjarje e shkatërrime tragjike edhe të këtyre vlerave që nga antika e deri sot. Sipas të dhënave dhe zbulimeve historike e arkeologjike edhe komuna e Shtimes, pjesë e Dardanisë antike, është tejet e pasur me vlera materiale autoktone. Nëpër këtë territor kalonin rrugë të rëndësishme ilire-romake. Zbulime arkeologjike janë gjetur në shumë vendbanime të kësaj treve si në Petrovë vendbanim i vjetër, Mollopolc, Shtime, Vojnovc, Godanc i Epërm etj. që datojnë nga shekulli i II.të e.s.

Numri i monumenteve në këtë komunë. Sipas të dhënave të Institutit për Mbrojtjen e Monumenteve të Kosovës dhe, të dhënave plotësuese nga institucionet komunale, janë evidentuar këto monumente:

Tabela 38. Lokalitete arkeologjike ²⁸

Nr	Vendbanimi	Lokalitet arkeologjik ,Lokalitete te vjetra ,monumente te vjetra	Varreza arkeologjike	Objekt fetar
1	Belica	Lokalitet I vjetër(rrëzë malit)	Varreza të vjetra	Kisha
2	Carraleva	-Për rreth luginës lumore -Te xhamia e fshatit –Nekropole -Xeherore-Gryka e Carralevës	Gjurmë te varrezave te vjetra Ilire	3 kisha (duhet te hulumtohet)
3	Davidovci	Lok Trullishtë		Kisha katolike Shën Davidit
4	Gjurkovci	Lok .Gjinaj	Varrezat e Mortajës shek XVII	
6	Duga			Kanë ekzistuar dy kisha katolike
7	Godanci Epërm	-Lokaliteti Bujrame	Lok. Varrezash Gjurovc	
8	Karaçica	-Lok Katundisht të „guri i xhamisë	Varrezat e vjetra lokaliteti katundisht	
9	Llanishti	-Rruga e vjetër -Troja-lok I vjetër		
10	Mollopolca	- Nekropole	Relikte te varrezave	Kisha romake-vrella e përroit
11	Muzeqina	-Lok.„Katundisht”	Varret e moçme	
12	Pjetërshtica	- Lok „Trolli I Harozit	Varri Balosh,Varret e Mortajës	Kisha e Lazës
13	Petroviqi			
14	Petrova	-Lugu i Qytetit-Kala ilire dhe guri i shtrenjtë		2 kisha ilire
15	Reçaku			Te vrella muret e kishës Shën Vraçit
16	Ranca		Varreza te moçme lokaliteti- Suke Livadhit	Lok-ara e kishës

²⁸ Të dhënat : Vendbanimet e Kosovës Ferizaj,Shtimja dhe Shterpca (9) Dr Isuf Osmani Prishtinë,2004

17	Rashinca	-Lok „Troja,Trollishtë”		Lok „Ara e Kishës”
18	Shtimja	-Gjurmë arkeologjike „Te lajthijat”		
19	Topilla Devetak	-Gjyteti i lashtë – Gryka e Topilles -Varri I Çikës-(Gryka e Topillës)		
20	Vojnovci	- Lok „Zoishta (Kanlija)”		
21	Zborci	- Gjurmë vendbanimi të vjetër ne lagjen Gjinovc	Varri i Bardhë	

Duhet theksuar se shumë monumente antike mendohet se janë zhdukur plotësisht dhe në të shumtën e rasteve dalin vetëm në toponiminë e kësaj treve, ndërkohë që objektet e vjetra, për arsye të rrethanave historike, në pamundësi të kujdesit institucional, vazhdojnë të humbin gjurmët ose të dëmtohen shumë.

Kuvendi komunal në bazë të hulumtimeve të bëra në teren duhet të marr masa për mbrojtje institucionale me qëllim të ruajtjes dhe restaurimit të këtyre objekteve që kanë vlera të trashëgimie kulturore për komunën e Shtimes

Tabela 39. Monumentet e trashëgimisë kulturore ²⁹

Vendi	Emri	Viti i ndërtimit	Destinimi	Gjendja	sipërfaqja
Shtime	-Xhamia e vjetër -Varri i Ahmet Sylejmanit - Shtimja	1824 1923	Objekt fetar Varr i kryetarit të parë shqiptar në K. Shtimes	E mirë Restaurim	x
Shtime	Kulla e Agush Agës	1890	Shfrytëzohet nga shoqatat e dala nga lufta	Nevojë restaurimi	Dy kate ,8 dhoma
Shtime	Tyrbja e Shtimes	x	Objekt fetar	Nevojë restaurim	X
Mollopolc	Shtëpi e vjetër banimi-Daut Salihaj	Shekulli XIX	X	X	X
Shtime	Kulla e Muhamet Begut	Fund shek XIX	Dikur objekt banimi	Nevojë urgjente restaurimi	Objekti 100m ² Oborri 35 ha
Shtime	Shtëpia e Përshpirtshme	Filmi i shek XX	Inkubator biznesi, qendër rinore	X	822 m ²
Shtime	Shtëpia e Mulla Hysenve dhe Mulla Sylëve	Filmi i shek XX	Objekt banimi	Nevojë urgjente restaurimi	X
Carralevë	Stacioni i Xhandarmërisë	1933	Pa destinim	Nevojë urgjente restaurimi	X

²⁹ Burimi : Të dhënat nga K.K.Shtime

Carralevë	-Kulla e Sahitit	X	X	X	X
Carralevë	-Ura e Sahitit	X	X	X	X
Shtime	Kroi i vjetër	X	Furnizim me ujë	Nevojë urgjente restaurimi	X
Reçak	Shkollë	1954	E pa shfrytëzuar dhe pa përkujdesje x	Nevojë urgjente restaurimi	X
	-Bunari i Qorr Ilazit	X		x	
	- Kroi I Xhemë Osmanit	x			
Vojnovc	-Kulla e Sherif Agës	1906	E pa shfrytëzuar	Nevojë restaurimi	162 m²
Vojnovc	-Kulla e Ramë Sylës -Kulla e Fejzullahëve	1920	E shfrytëzuar	Nevojë restaurimi	98m²
Shtime	-Kisha ortodokse	1923	X	X	X
Mollopolc	-Mulliri i Roshajve	X	X	X	X
Rashincë	Mulliri i Mulla Halitit	Me i vjetër në K. Shtimes	E pa shfrytëzuar	Nevojë restaurimi	
Shtime	Shkolla e parë në Shtime	1920	X	X	520 m²
Myzeqinë	Shkollë fillore	1920	X	X	X
Shtime	Rezervuari i parë i ujësjiellësit	1932	x	x	X
Shtime	Kroi i vjetër	x	x	x	x

Historia e re

Pas luftës dytë botërore në shenjë përkujtimi është ngritur përmendorja e Abdullah Shabanit në Caralevë, e cila është dëmtuar, si dhe 4 përmendore tjera, në shenjë respekti për dëshmorët e rënë për liri³⁰.

Në komunën e Shtimes janë ngrit edhe 19 pllaka përkujtimore për të rënë dëshmor e martir gjatë luftës së UÇK-ës.

Në Fshatin Reçak është në ndërtim sipër Kompleksi Përkujtimor i Masakrës së Reçakut.

³⁰ Lulzim Sahiti, Doracak Informativ, Shtimja 2005.

III.7.18. Trashëgimia natyrore

Llojlojshmëria e monumenteve natyrore të karakterit botanik, hidrologjik, gjeo-morfologjik, të Komunës së Shtimes ,si dhe, peizazheve të ndryshme natyrore, që kanë përhapje në territorin e komunës dhe që konsiderohen vlera të një trashëgimie natyrore. Deri me tani nuk ka pas hulumtime të natyrës në këtë Komunë Vlerat e trashëgimisë natyrore edhe pse pa mbrojtje institucionale i kanë mbijetuar kohës.

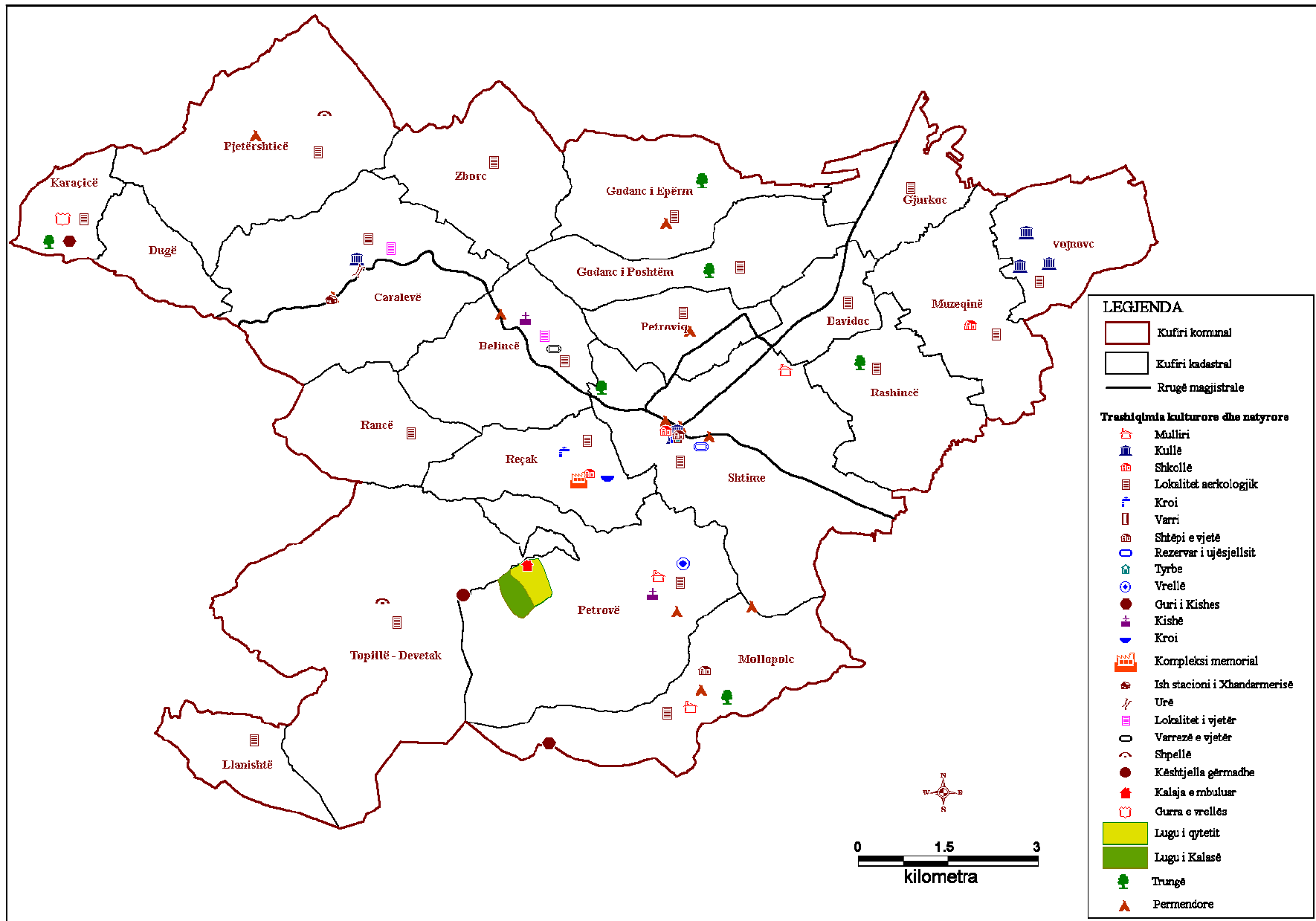
Gjatë periudhës 2002-2006 Instituti për Mbrojtjen e Natyrës(Tani Agjencia e Kosovës për Mbrojtjen e Mjedisit) ka bërë njohjen dhe evidentimin vlerave të reja të natyrës në 16 komuna të Kosovës. Këto vlera janë evidente edhe në Komunën e Shtimes, ku këto zona janë propozuar për mbrojtje institucionale, për shkak vlerave të larta dhe, të veçanta.

Tabela 40. Lista e objekteve të natyrës, të propozuar për mbrojtje ³¹

Nr.	Fshati	Lloji për mbrojtje
1	Petrovë	Vrella e Zezë-Karakter hidrologjikë
2	Devetak	Shpella e Devetakut-gjeo-monumenë
3	Mollopoc	Trungjet e Dushkut (varreze vjetra) monument botanik
4	Godanc i Epërm	Trungu i dushkut (varreza) monument botanik
5	Godanc i Poshtum	Trungu i dushkut (taravillaz)- monument botanik
6	Rshincë	Trungu i dushkut - monument botanik
7	Karaçicë	Kompleksë i trungjeve
8	Karaçicë	Guri i Xhamisë- monument gje-omorfologjik
9	Pjetërshticë	Shpellë- gjeo-monument
10	Shtime	Kompleksi i pishave

³¹ Raporti I gjendjes mjedisore 2006-2007 MMPH/AKMM Prishtinë 2008

Harta 30. Trashëgimia kulturore dhe trashëgimia natyrore

III.8. ZHVILLIMI EKONOMIK

Komuna e Shtimes deri para vitit 1988, ka qenë në kuadër të komunës së Ferizajt. Nga viti 1988, ka fituar statusin e komunës, me gjithsej 23 vendbanime duke përfshi qendrën e vetme urbane, qytetin e Shtimes³².

Deri në këtë periudhë, komuna e Shtimes identifikohet me ekonomi kryesisht agrare, e cila ka luajtur një rrol të rëndësishëm në të ardhurat e popullatës, kryesisht të vendbanimeve të cilat shtrihen në fushëgropën e Kosovës. Potenciali agrar është shumë i theksuar edhe sot e kësaj dite, me një avancim të shprehur për shkak të arritjeve tekniko – teknologjike në sektorin e bujqësisë.

Periudha '89 – '99 në përgjithësi definohet si periudhë e stagënimit të zhvillimit ekonomik-social në Kosovë si pasojë e masave represive të vendosura nga Serbia dhe bllokadës dhjetë vjeçare të ish-Jugosllavisë. Një numër i konsiderueshëm, kryesisht të rinj emigruan në Evropën Perëndimore, të cilët në një mënyrë ose tjetrën kishin rrolin bazë dhe bartës të ekonomisë për popullsinë e komunës së Shtimes. Ky rrol i diasporës tregohet edhe sot e kësaj dite si stabilizator i ekonomisë së përgjithshme Kosovare.

Lufta e vitit '98-'99 ndërmjet Ushtrisë Çlirimtare të Kosovës dhe ushtrisë Serbe rezultojë me ndërhyrjen e NATO-së dhe çlirimin e Kosovës. Gjatë kësaj lufte ekonomia e komunës së Shtimes pësoi dëme të mëdha, të cilat arrijnë vlerën prej 45,831,300 € (vlerësuar nga Këshilli Komunal)³³. Dëme të cilat ishin pasuri dhe inventar esencial i ekonomive familjare, si shtëpitë e banimit (1,413 shtëpi), ferma bujqësore, kultura bujqësore, pajisje teknike bujqësore si dhe teknike dhe teknologji tjetër shtëpiake.

Pas çlirimit, komuna e Shtimes ishte në fazën urgjente të ushqimit dhe strehimit të popullatës si dhe rindërtimit, ndërtimit të infrastrukturës bazë për nevojat e popullatës. Përkrahja teknike dhe financiare nga komuniteti ndërkombëtar ka qenë i rëndësishëm së jashtëzakonshme. Sa për ilustrim vetëm në periudhën 2001-2003 kjo ndihmë dhe përkrahje kap një vlerë prej 4,703,048 €. Gjithashtu stabilizimi i administratës tatimore komunale ka ndihmuar në ri-këmbjen ekonomike të komunës së Shtimes.

Gjithashtu, angazhimi i KK Shtime ka qenë i përkushtuar në krijimin e kushteve të përshtatshme për zhvillimin ekonomik lokal, ku si rezultat është edhe hartimi i dy strategjive komunale, si Strategjia Afatmesme e Zhvillimit të Komunës, Strategjia e Zhvillimit Ekonomik Lokal 2007-2010 dhe, Strategjia e Zhvillimit Rural si dhe dokumente tjera të rëndësishme.

Ndërsa, sa i përket të ardhurave mesatare mujore për ekonomi familjare sipas raportit të UNDP komuna e Shtimes e ka nivelin më të ulët karshi komunave fqinje; Shtimja 403.77€, Lipjani 569.24€, Suhareka 884.60€ dhe Ferizaji me 739.47€³⁴.

³² Strategjia e ZHEL të Shtimes, faqe 10

³³ Strategjia e ZHEL të Shtimes, faqe 10

³⁴ UNDP / Raporti Izhvillimit Njerëzor Kosova 2004, Faqe 125

III.8.1. Struktura Ekonomike në komunën e Shtimes

Identifikimi i strukturës ekonomike në komunën e Shtimes ka për qëllim të nxjerr në pah se cilët sektorë janë bartës të zhvillimit ekonomik në komunën e Shtimes. Për të kuptuar këtë strukturë ekonomike kemi përzgjedh katër indikator, si:

1. *Numrin e bizneseve të regjistruar sipas sektorëve*
2. *Numrin e të punësuarve sipas sektorëve*
3. *Pjesëmarrja e bujqësisë në ekonominë familjare si biznes i “paregjistruar”*
4. *Angazhimi i numrit të anëtarëve të ekonomive familjare në bujqësi, si të punësuar.*

Sektorët e veprimtarive janë, sektori primar (bujqësia), sektori sekondar (industria), sektori terciar (tregtia) dhe sektori kuartar (shërbimet). Fillimisht kemi analizuar disa burime të dhënave për sektorët e lartpërmendur, si: strategjia e zhvillimit ekonomik lokal, strategjia afatmesme e zhvillimit të komunës së Shtimes, regjistri i bizneseve, deri në dhjetor të vitit 2002 (ESK) dhe, veglat e punës të grupit ZHE (KK Shtime 2004). Për analizë kemi përzgjedhur statistikën e biznesit nga ESK-ja për faktin që bizneset kanë qenë të radhitur sipas sektorëve dhe seksioneve, ndarje e cila ka munguar në burimet e tjera të lartpërmendura.

Megenëse komuna e Shtimes është një territor kryesisht rural apo bujqësorë dhe kontributi i këtij sektori është shumë më i madh se sa që janë regjistrat statistikor. Për t'i dhënë vlerën e mundshme reale këtij sektori në raport me sektorët e tjerë. I kemi bërë disa kalkulime duke i vendosur në raport indikatorët e lartpërmendur dhe në bazë të këtyre kalkulimeve dalin rezultatet si në vijim.

Nga kjo analizë, pjesëmarrja e vlerës së çdo sektori duket si në vijim:

1. Bujqësia me pjesëmarrje 67.39%
2. Tregtia me pjesëmarrje 22.56%
3. Industria me pjesëmarrje 7.04%
4. Shërbimet me pjesëmarrje 3.02%

Nga të dhënat kuptojmë se bujqësia është sektor bartës i ekonomisë me 67.39% të kontributit në ekonomi. Pas bujqësisë, tregtia është sektori i dytë më i rëndësishëm me 22.56%. Pastaj sektori i tretë për nga rëndësia është industria me 7.04% dhe në fund shërbimet të cilat marrin pjesë me 3.02%. Zhvillimi dhe orientimi i këtyre sektorëve do ndikojnë në zhvillimin ekonomik dhe zbutjen e papunësisë në të ardhmen.

III.8.2. Bujqësia

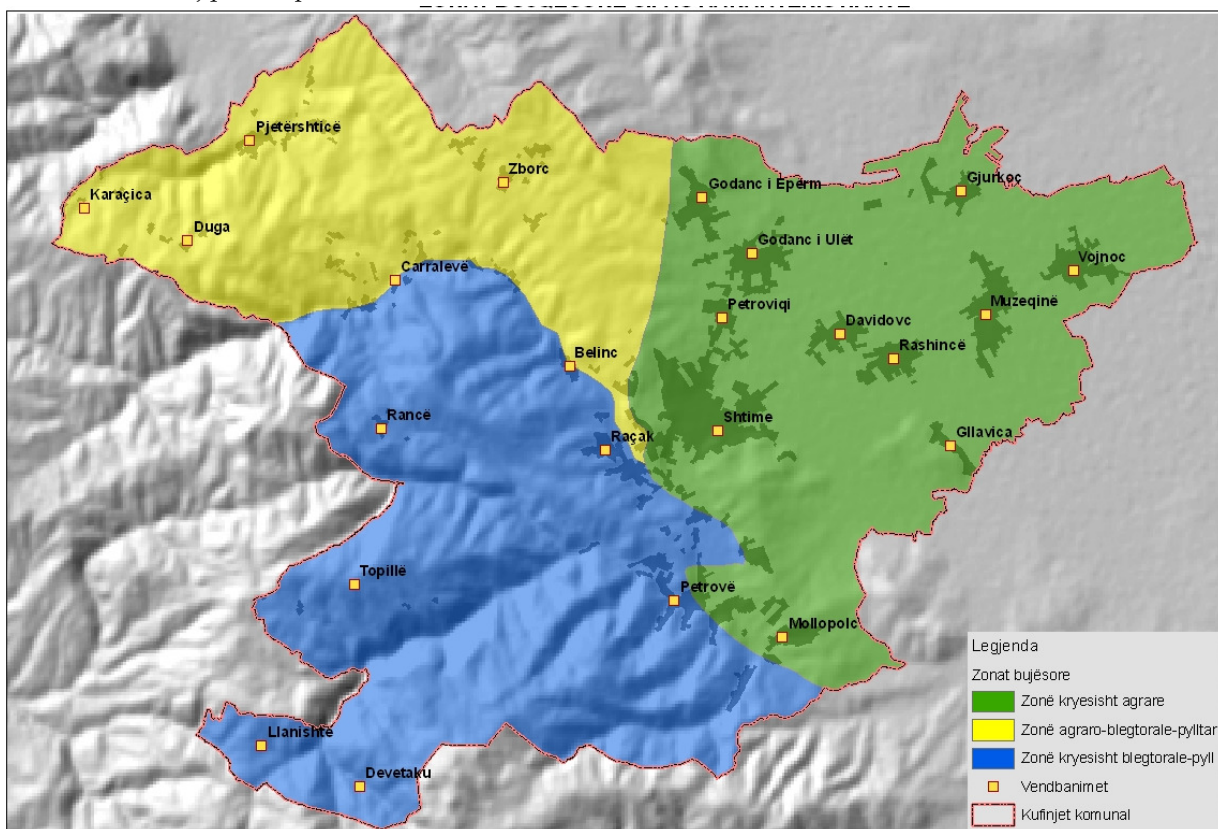
Bujqësia është një ndër degët bazë të ekonomisë dhe, si e tillë luan rol të rëndësishëm në zhvillimin e një regjioni apo komune. Komuna e Shtimes gjendet në pjesën qendrore të Kosovës, respektivisht në pjesën jug perëndimore të Fushë-gropës së Kosovës. Territori i komunës së Shtimes ka një sipërfaqe prej 134.22 km² (13422.11 hektarë), gjegjësisht, 1,2 % të territorit të Kosovës³⁵. Rreth 48,4 % e territorit të komunës është tokë bujqësore, që d.m.th gati gjysma e territorit komunal është tokë buke. Në bazë analizave në sektorin e

³⁵ Plani strategjik zhvillimor afatmesëm për komunën e Shtimes, faqe 3.

GIS-it 5609ha janë sipërfaqe bujqësore duke llogaritur tokat bujqësore livadhet dhe vendbanimet që shfrytëzojnë kopshtet në parcelat e kadastrale.

Gjatë analizimit të disa indikatorëve si pjerrtësinë e terrenit, ekspozicionin e terrenit, bonitetin e tokave, shtrirjen e vendbanimeve dhe popullsisë, komuna e Shtimes karakterizohet me tri zona bujqësore, si zona kryesisht agrare, zona agraro blegtorale-pylltarie dhe zona blegtorale-pylltarie³⁶.

Harta 31. Zonat bujqësore sipas karakteristikave

Zona kryesisht agrare - karakterizohet kryesisht me terren të rrafshët, me toka të klasave të bonitetit prej II-V, me koncentrim të madh të popullsisë. Kjo zonë definohet edhe si zonë me potencial të zhvillimit të lavërtarisë, perimtarisë dhe blegtorisë intensive.

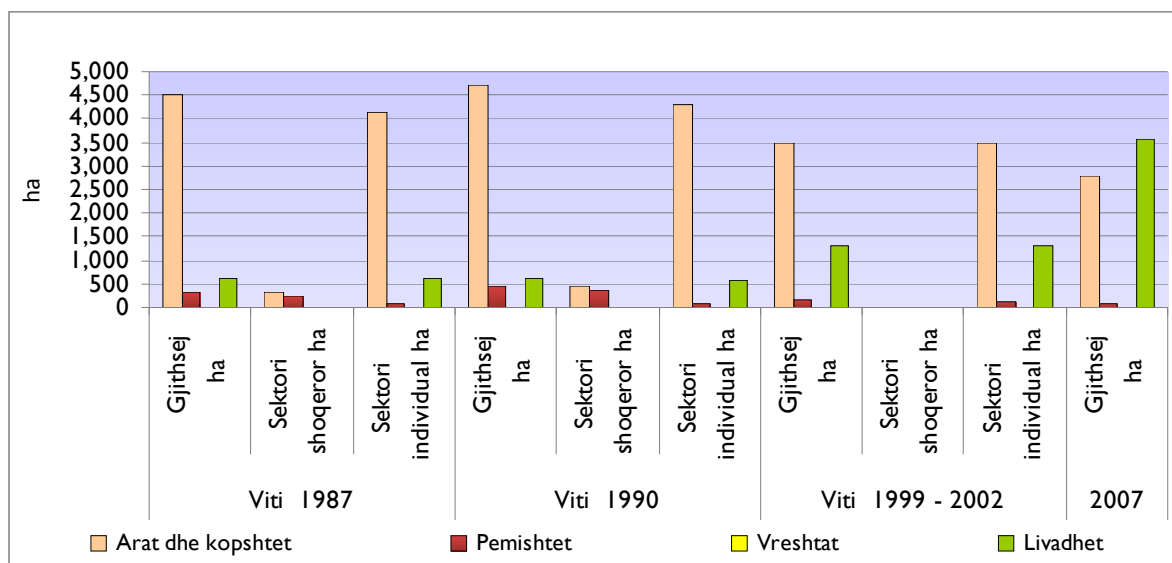
Zona agraro-blegtorale-pylltarie - karakterizohet me terren kodrinore-malor, toka me bonitet të klasit të VI, me koncentrim të konsiderueshëm të popullsisë. Kjo zonë definohet si zonë me potencial kryesisht të zhvillimit të blegtorisë dhe pylltarisë.

Zona kryesisht blegtorale-pylltarie, karakterizohet kryesisht me terren kodrinor, toka të bonitetit me klasë mbi VI, me koncentrim të vogël të popullsisë dhe vendbanime të tipit të shpërndarë. Potenciali kryesor i kësaj zone është blegtoria e bazuar kryesisht në gjedhe të imta, pylltari, pemëtaria si dhe potenciali hidroenergjetikë.

³⁶ Analizë në GIS.

Arat dhe kopshtet

Tokat bujqësore të përbëra nga arat, kopshtet dhe livadhet nxënë një fond të konsiderueshëm të tokës bujqësore në komunën e Shtimes. Kjo mund të shihet edhe nga analiza e zonimit të komunës së Shtimes mbi bazën e potencialit zhvillimor bujqësorë. Ky fond i tokës bujqësore me ara, kopshte dhe livadhe ka ndryshuar gjatë 20 viteve të fundit dhe, kjo më së miri mund të shihet nga grafiku (1).

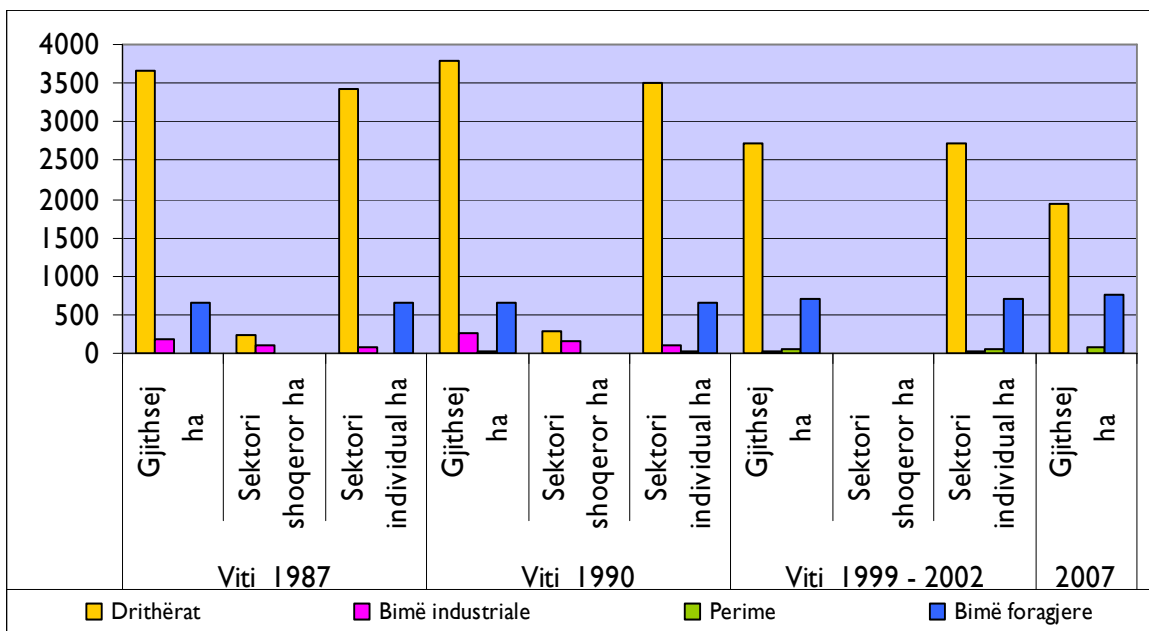
Grafiku 28. Tokat bujqësore sipas strukturës kultivuese dhe pronësisë për periudhën 1987 - 2007³⁷

Nga Grafiku i mësipërm kuptojmë që në strukturën kultivuese të tokës bujqësore në komunën e Shtimes nga viti 1987 deri në vitin 2007 kanë mbizotëruar arat dhe kopshtet. Por, gjatë kësaj periudhe, ka pas oscilime të vogla drejt ngritjes dhe zbritjes, por që kanë qenë kryesisht me tendencë të zvogëlimit, me përjashtim të livadheve të cilat kanë treguar tendencë të rritjes. Në vitin 1987, kishte 4,505ha ara dhe kopshte, 335ha pemishte, 1ha vreshta dhe 632ha livadhe. Kurse në vitet 2007 fondi i arave dhe kopshteve ishte 2769ha, që tregon një tendencë të zvogëlimit për 1736ha. Kjo tendencë e zvogëlimit të fondit të tokës me ara dhe kopshte kuptohet me faktin që ekziston një lidhje në mes të zonës ku shtrihen arat dhe livadhet dhe, zonës së koncentrimit të popullsisë, lënien e tokës djerrin apo të pa punuar.

Sipërfaqet e tokave bujqësore të kultivuara me pemishte gjithashtu tregojnë tendencë zvogëlimi, për periudhën në fjalë kemi 242ha më pak sipërfaqe me pemishte. Edhe këtu, zvogëlimi i sipërfaqeve me pemishte mund të shpjegohet njësoj sikurse te arat dhe kopshtet. Sipërfaqet me vreshta kanë qenë shumë simbolike. Sa i përket strukturës së kulturave bujqësore, të cilat kultivohen dhe janë kultivuar, drithërat janë kultura bujqësore, të cilat më së shumti janë kultivuar gjatë 20 viteve të fundit, pastaj janë bimët foragjere, bimët industriale dhe në fund, me fond më të vogël janë perimet. Nga Grafiku i mëposhtëm kuptohet që raporti në mes të kulturave bujqësore sipas pronësisë është

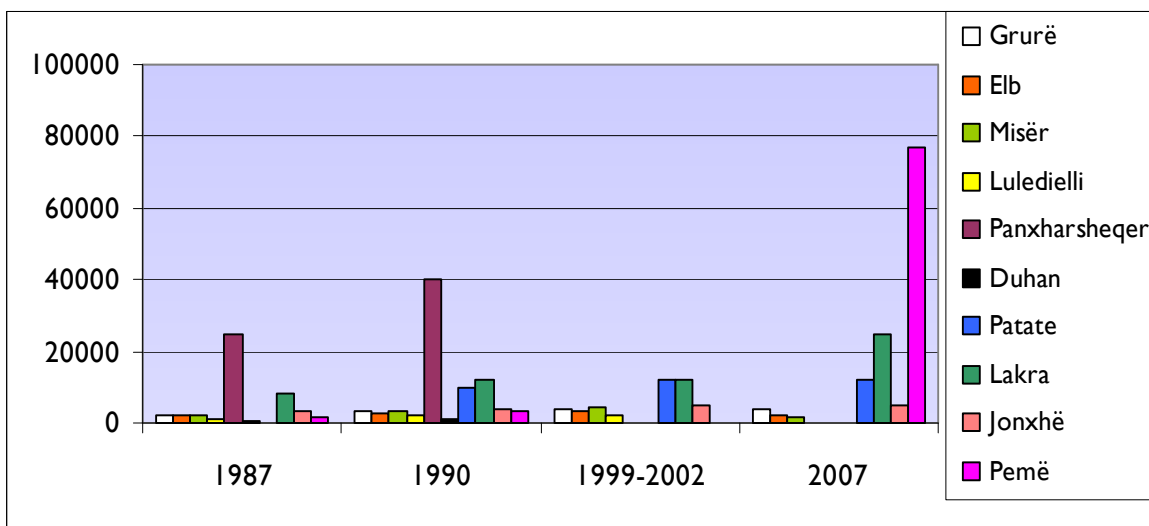
³⁷ PSZHAKSH, faqe 27 dhe Anketa administrative statistikore bujqësore gjysmë vjetore (2007)

shumë i madh dhe me fond e llojllojshmëri shumë më të madhe në sektorin individual se sa në sektorin shoqërorë. Karakteristikë për periudhën në fjalë është se fondi i tokës me bimë industriale dhe drithëra ka pësuar rënie, kurse fondi i tokës me perime dhe bimë foragjere është rritur dhe kryesisht në sektorin individual.

Grafiku 29. Llojet e kulturave bujqësore sipas pronësisë për periudhën 1987 - 2007³⁸

Zgjerimi i sipërfaqeve me perime është një tregues që bujqësia intensive është në ngritje profitabile, për të cilën komuna e Shtimes ka potencial dhe mundësi të mirë orientimi.

Grafiku 30. Rendimentet e disa kulturave bujqësore të shprehura në kg/ha për periudhën 1987 - 2007³⁹

³⁸ PSZHAKSH, faqe 27 dhe Anketa administrative statistikore bujqësore gjysmë vjetore (2007).

³⁹ PSZHAKSH, faqe 31 dhe Anketa administrative statistikore bujqësore gjysmë vjetore (2007).

Duhani si bimë industriale nuk kultivohet më, sigurisht për shkak të përfitimit të vogël dhe punës së lodhshme që kërkon për kultivim. Gjithashtu edhe pangjarë-sheqeri i cili kishte një prodhimtari mjaft të mirë në vitin 1990, nga paslufta nuk kultivohet. Prodhimtaria e lakrës dhe patates ka shënuar rritje të vazhdueshme dhe rendimentet e tyre janë të kënaqshme. Sigurisht

rregullimi i sistemit të ujitjes do ta bëjë bujqësinë dhe, në veçanti, perimtarinë një sektor ekonomik atraktiv dhe profitabil, prandaj investimet në këtë sektorë duhet të jenë prioritet për komunën e Shtimes.

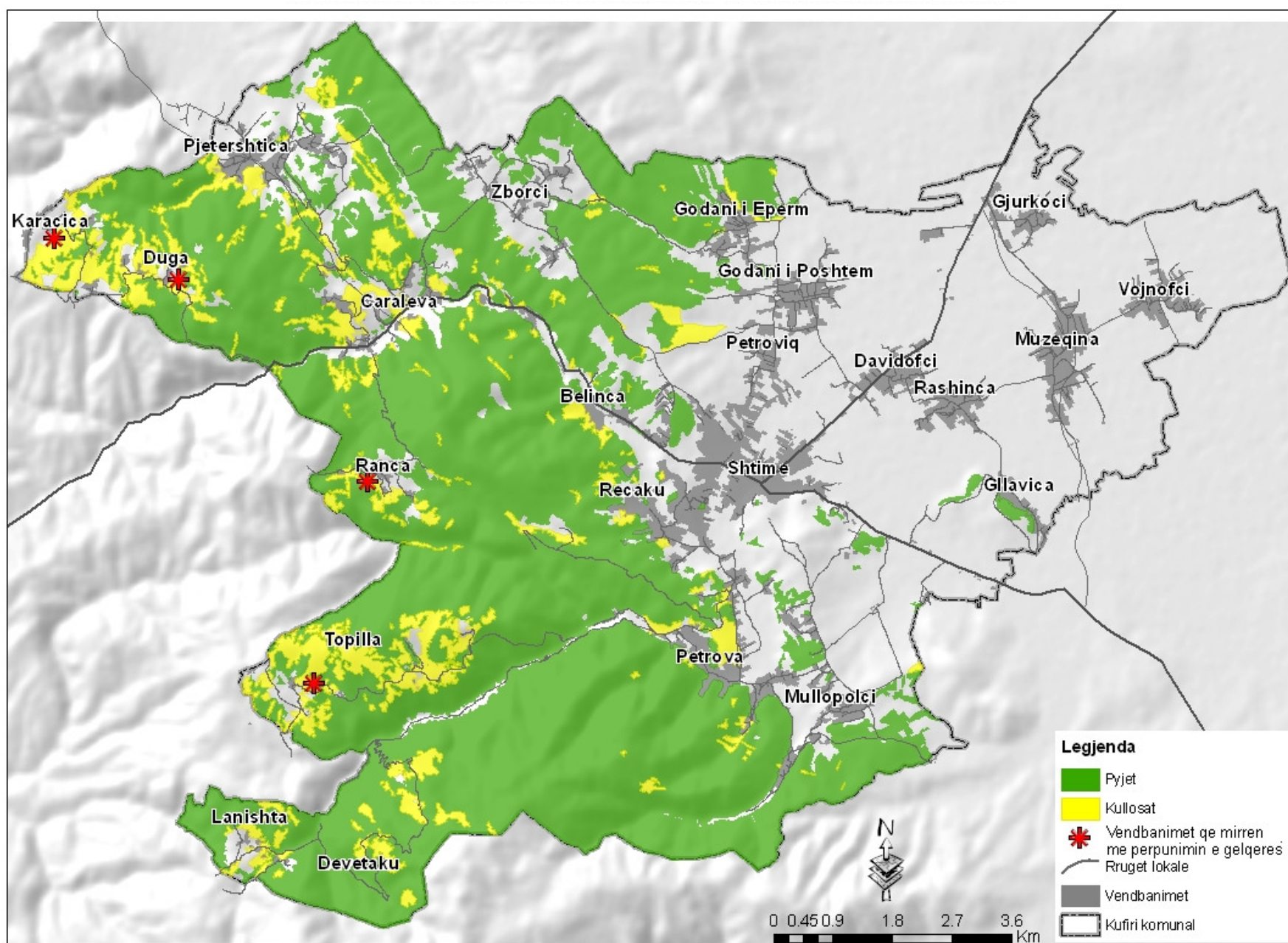
III.8.3. Pyjet

Në shumë vende të botës pyjet janë pasuri kombëtare, për shkak të vlerave të shumta që kanë, si ato ekonomike, turistike dhe mjedisore. Gati gjysma e komunës së Shtimes është e mbuluar me sipërfaqe pyjore, me 6197.25 ha ose 46.2% e tërë territorit dhe tregon që pyjet janë struktura më e madhe hapësinore e kësaj komune. Këto sipërfaqe të pyjeve, para, gjatë dhe pas luftës, janë dëmtuar shumë, kështu që, ka sipërfaqe të mëdha që kanë nevojë për pyllëzim. Sa i përket shtrirjes hapësinore, pyjet janë të shtrira kryesisht në pjesën perëndimore të komunës së Shtimes që karakterizohen me terren kodrinor-malor duke u shtrirë në pjesën më të madhe të territorit komunal. Siç shihet edhe nga harta pyjet shtrihen prej fshatit Mollopolc, i cili gjendet në jug të komunës së Shtimes dhe, vazhdojnë pa u ndërprerë përgjatë gjithë kufirit më komunën e Suharekës deri në fshatrat si Pjetërshicë në veriperëndim dhe Godanc i Epërm, i cili gjendet në veri të komunës së Shtimes⁴⁰.

Karakteristikë e shfrytëzimit të pyllit, kryesisht në fshatrat kodrinore-malore si Karaçica, Duga, Ranca, Topilla etj, është përdorimi i tij për nevoja të furrave të gëlqeres, të cilat kërkojnë një masë të madhe të lëndës drunore në procesin e shndërrimit të gurit në gëlqere. Në bazë të informatave verbale, në vendbanimet e lartpërmendura prerja e drurit për shitje dhe prerja e drurit për furnizimin e furrave të gëlqeres është aktivitetit kryesorë i popullsisë, njëherazi këto dy aktivitete janë edhe burimi kryesorë i të ardhurave për këta banorë. Pra, këtu nuk kemi të bëjmë vetëm me prerje të pyllit për nevoja të ndërtimtarisë dhe ngrohjes, por edhe për përdorim të tij për nevoja të furrave të gëlqeres, të cilat paraqesin një sfidë në vete në ruajtjen e pyjeve në veçanti dhe mjedisit në përgjithësi.

⁴⁰ Analizë në GIS.

Harta 32. Shtrirja e pyjeve dhe kullosave në komunën e Shtimes

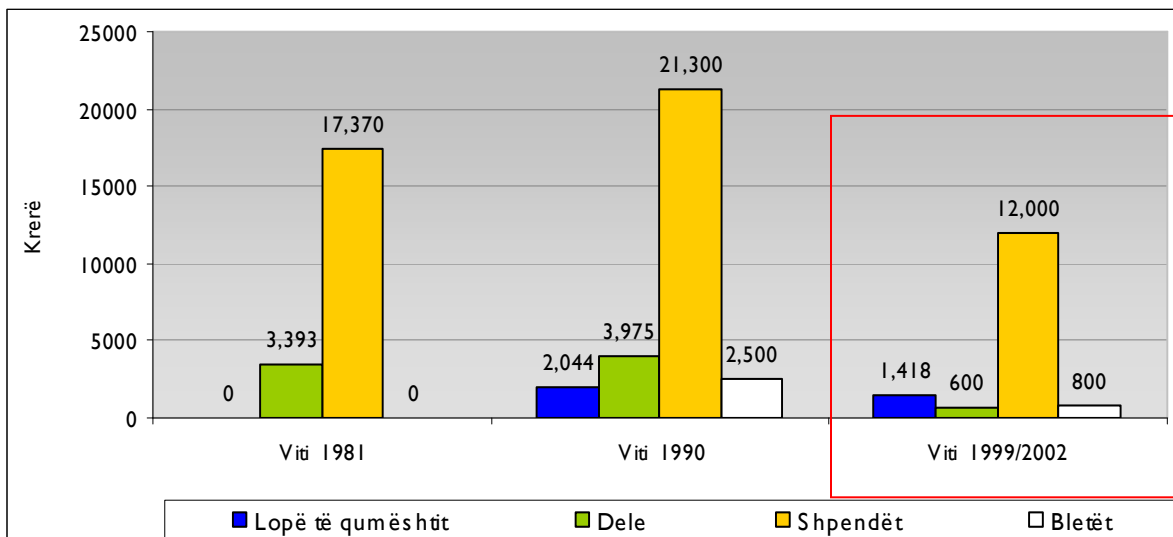

Duke marrë për bazë se më se gjysma e sipërfaqes së përgjithshme të komunës së Shtimes është sipërfaqe pyjore, këtij sektori duhet kushtuar rëndësi të veçantë. Me rëndësi është të cekët se aktualisht me pyje menaxhon Ministria e Bujqësisë, Pylltarisë dhe e Zhvillimit Rural nëpërmjet Agjencionit Pyjor të Kosovës dhe Zyrës Regjionale të Prishtinës.

Kurse, sa i përket kullosave, komuna e Shtimes disponon me një sipërfaqe në bazë të analizës të bërë në GIS del që sipërfaqet e kullosave janë 871.3 ha dhe shtrirja e tyre është sikur në hartën e mësipërme, kullosa të kualitetit mesatar, në të cilat mund të mbështetet prodhimtaria bujqësore-blegtorale ekologjiksht të pastra. Nevojitet analizimi i kullosave me qëllim të përmirësimit të kualitetit të tyre.

III.8. 4. Blegtoria, shpeztari dhe bletaria

Komuna e Shtimes është kryesisht territor agrarë dhe si e tillë blegtoria, shpezëtaria dhe bletaria kanë një rol të rëndësishëm në të ardhurat materiale për banorët e komunës së Shtimes. Këto degë ekonomike të bujqësisë janë zhvilluar me një trend rritje për dy dekada dhe kanë pësuar një dëmtim të madh gjatë kohës së luftës së fundit.

Grafiku 31. Trendi i zhvillimit të blegtorisë, shpezëtarisë dhe bletarisë, për periudhën 1981-2002⁴¹

Nga Grafiku i mësipërm kuptojmë që blegtoria, shpezëtaria dhe bletaria kishin një hovë të mirë të zhvillimit deri në fund të viteve të 90-ta, kurse në fund të kësaj periudhe këto degë të bujqësisë dhe në përgjithësi ekonomia e komunës së Shtimes pësoi një dëmtim të madh. Derisa fondi i blegtorisë, shpezëtarisë dhe bletarisë ishte në rritje të vazhdueshme, nga viti 1990 deri në vitet 1999/2002 fondi blegtoral u zvogëlua për 626 krerë (lopë të qumështit), 9300 copë shpezë, 3375 krerë dele dhe 1700 njësi bletë. Nëse do ta kalkulonim këtë humbje në vlerën e sotme të tregut (vlerë minimale), kjo vlerë do të arrinte në shifrën 686,850.00 €.

⁴¹ Plani Strategjik Zhvillimor Afatmesëm për Komunën e Shtimes, faqe 30

Momentalisht fondi i bagëtisë mbahet kryesisht për qumësht, për majmëri (mish) dhe produkte të tjera. Ekzistojnë më se 800 familje të cilat kultivojnë kafshë për nevoja familjare. Gjithashtu ekzistojnë ferma të mesme dhe ato komerciale, prej tyre 6 ferma për trashje dhe 4 për qumësht. Nuk ekziston ndonjë kapacitet, i cili do të kishte funksionuar për përpunimin e produkteve blegtorale. Por, ekziston vetëm forma e thjeshtë e përpunimit⁴². Konkludohet që ngjarjet që ndodhën në fund të viteve të 90-ta, ishin fatale për bujqësinë dhe ekonominë në përgjithësi në komunën e Shtimes duke e prekur drejtpërdrejt ekonominë familjare.

Ndërsa, sa i përket blegtorisë dhe strukturës së saj, komuna e Shtimes disponon me një fond prej 5574 krerë, në të cilën gjedhet përbëjnë fondin më të madh, me pjesëmarrje prej 78% ose 4385 krerë, pastaj delet me 17% ose 924 krerë, kuajt me 3% ose 164 krerë dhe dhitë me 2% ose 101 krerë. Kjo është ilustruar edhe nga Grafiku i mëposhtëm⁴³. Kurse, sa i përket analizës hapësinore të shpërndarjes së strukturës blegtorale sipas vendbanimeve, kjo më së miri mund të shihet nga harta në vazhdim⁴⁴. Nga kjo analizë kuptohet që sa më i madh vendbanimi aq më i madh është edhe fondi blegtoral dhe kjo analizë, po ashtu, nxjerr në pah një indikator i cili shpreh që blegtoria në përgjithësi është element ndihmës i ekonomive familjare. Numri i gjedheve pothuajse dominon në të gjitha vendbanimet me përjashtim të fshatit Godanc i Poshtëm, ku fondi blegtoral është më i madh se në të gjitha vendbanimet e tjera dhe i kryesuar nga fondi i deleve. Pastaj është fshati Rancë, ku fondi i deleve është më i madh. Ky fshat është vendbanim kodrinor me mundësi të mira të zhvillimit të blegtorisë, kryesisht gjedheve të imta.

III.8. 5. Shkalla e parcelizimit

Shkalla e parcelizimit është mjaft e theksuar në komunën e Shtimes dhe nuk ndryshon fare në raport me situatën e përgjithshme në Kosovë. Mesatarja e madhësisë së parcelës në komunën e Shtimes është 0.62 ha. Nga analiza e bërë në GIS kuptohet që 73%, e parcelave në komunën e Shtimes janë të madhësisë 0ha deri në 0.50 ha, 17% janë prej 0.5 ha deri në 1ha, 7% janë 1ha deri në 2ha dhe vetëm 3% janë mbi 2ha. Me fjalë të tjera 90% e parcelave në komunën e Shtimes janë të madhësisë prej 1ha e më të vogla dhe kjo gjendje është pengesë e zhvillimit të bujqësisë në komunën e Shtimes. Meqë problemet e parcelizimit janë edhe probleme pronësore, çdo masë për grumbullimin e tyre do të jetë proces shumë kompleks në dimensionin organizativ, social, financiar dhe kohorë⁴⁵. Ndërsa sa i përket shkallës së parcelizimit sipas vendbanimeve nuk ka ndonjë ndryshim të madh. Në përgjithësi shumica e zonave kadastrale, mbi 80% të parcelave i kanë të madhësisë prej 1ha e më të vogla.

⁴² Plani Strategjik Zhvillimor Afatmesëm për Komunën e Shtimes, faqe 30.

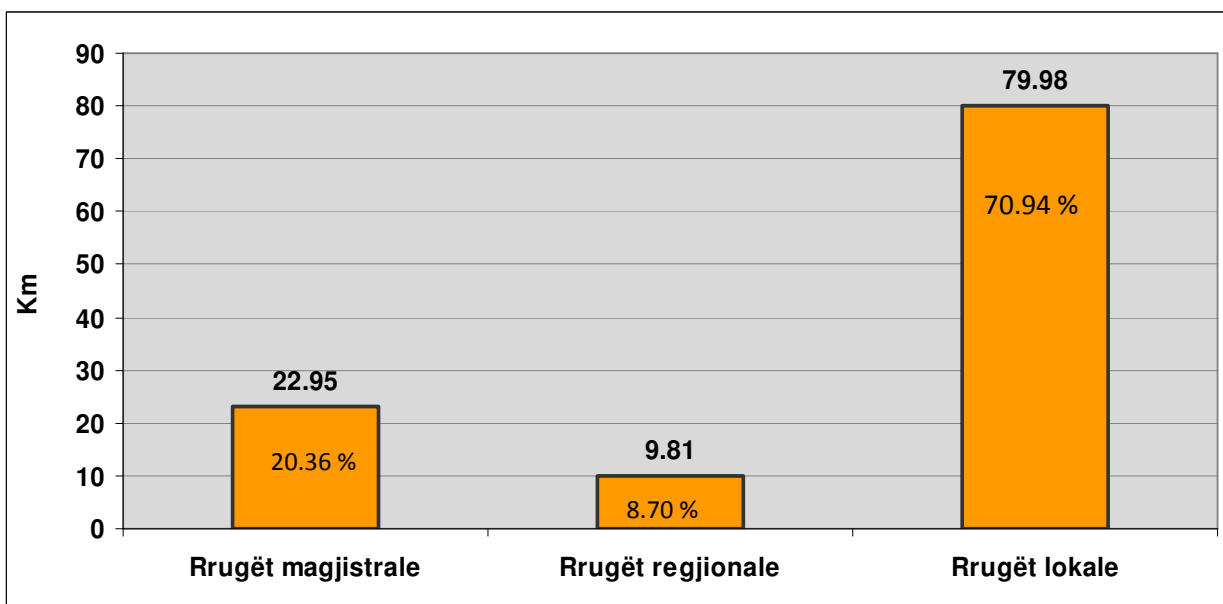
⁴³ Drejtoria e bujqësisë KK Shtime.

⁴⁴ Analizë në GIS.

⁴⁵ Analizë në GIS; planet kadastrale sipas komunave kadastrale në Shtime.

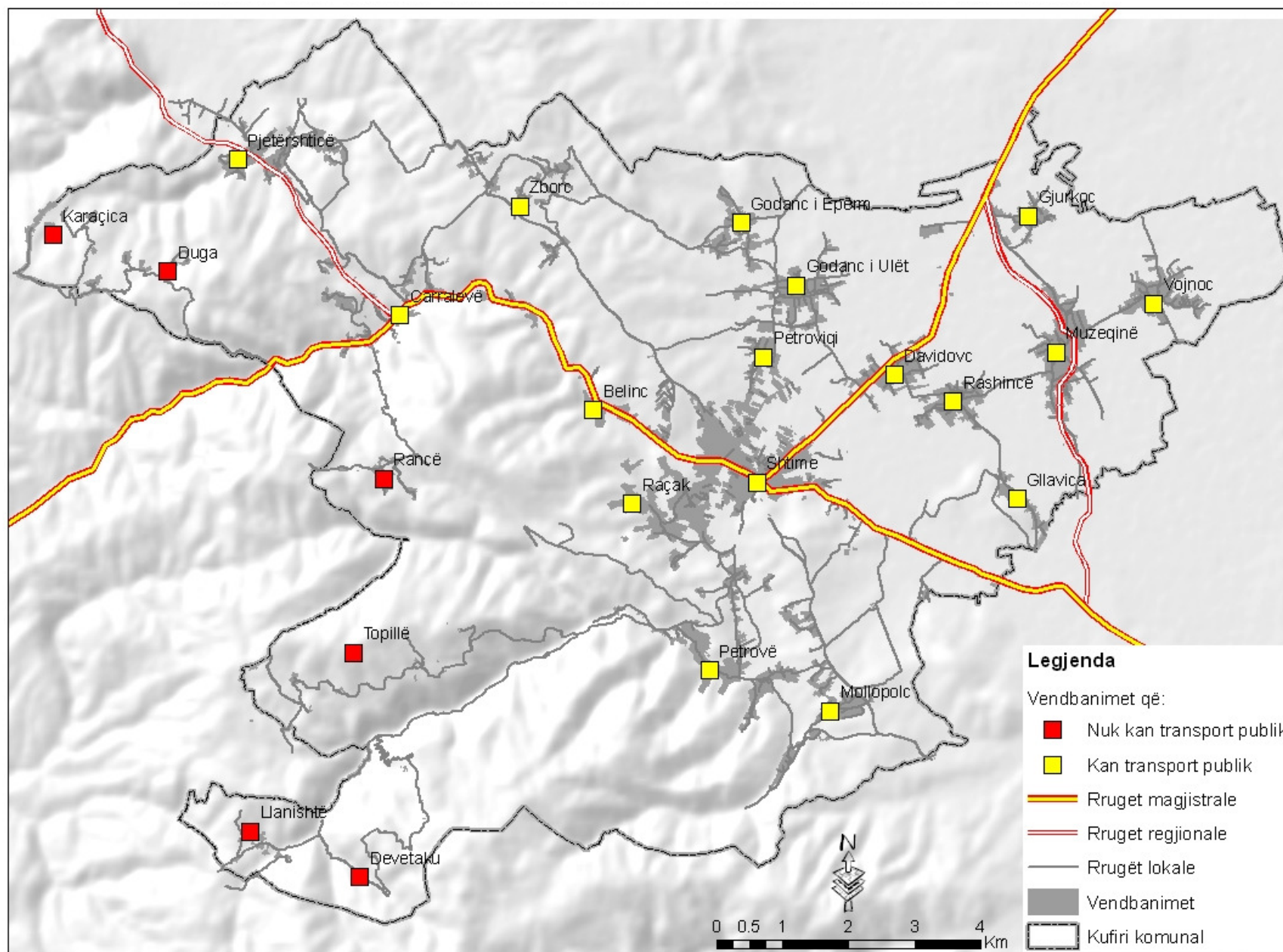
III.8. 6. Transporti

Transporti në veçanti dhe komunikacioni në tërësi është parakusht për zhvillimin ekonomik dhe social të një territori. Komuna e Shtimes karakterizohet vetëm me transport rrugor i cili përshkohet prej dy rrugëve magjistrale dhe dy rrugëve regjionale si dhe rrugë të tjera lokale. Rrugët magjistrale janë rruga Prishtinë-Prizren (M25) dhe rruga Shtime-Ferizaj (M25.3), kurse rrugët regjionale janë rruga Carralevë-Komoran (R102) dhe rruga Gjurkovc-Koshare (R207). Përgjatë këtyre akseve rrugore zhvillohet transporti ndër-urban dhe kryesisht është i mbuluar nga kompanitë regjionale të transportit publik si të, Prishtinës, Prizrenit dhe Ferizajt, si dhe kompani të tjera lokale. Qyteti i Shtimes edhe pse është kryeqendër komunale nuk ka stacion të autobusëve.

Grafiku 32. Gjatësia e rrugëve në territorin e komunës së Shtimes

Nga Grafiku kuptohet që, nga të gjitha rrugët që shtrihen në territorin e komunës së Shtimes 70.94% e tyre janë rrugë lokale, që d.m.th se të gjitha këto rrugë me gjatësi prej 79.98 km janë nën menaxhimin e qeverisë lokale të Shtimes. Kjo gjendje është barrë e madhe e qeverisë lokale të Shtimes. Në qytetin e Shtimes mungon trafiku urban. Arsyeja e mungesës shpjegohet me faktin që prej qendrës së qytetit, gati i gjithë qyteti mbulohet me një rreze prej 1000m. Transporti publik ka shtrirje mjaft të kënaqshme. Kjo duke u mbështetur në faktin që prej 23 vendbanime gjithsej sa ka komuna e Shtimes, 17 prej tyre, kanë qasje në transportin publik, kurse 6 të tjera nuk kanë qasje në transportin publik. Ndërsa, rreth 98% e popullatës e cila është e vendosur kryesisht në vendbanimet e mëdha, afër rrugëve të karakterit nacional, fushave dhe luginave lumore ka qasje në transportin publik. Kurse, vetëm 2% e popullatës e cila është e vendosur në vendbanimet kodrinore-malore nuk kanë transport publik të organizuar. Ndërsa, sa i përket organizimit hapësinor të transportit publik, kjo mund të shihet nga harta në vazhdim.

Harta 33. Organizimi i transportit publik në vendbanimet e Shtimes

Nga harta shihet se, vendbanimet kodrinore-malore si Devetaku, Llanishti, Topilla, Ranca, Duga dhe Karacica nuk kanë transport publik të organizuar. Kjo për faktin që janë vendbanime të vogla, shtrihen në zona kodrinore-malore, në distancë relativisht të largët nga qendra komunale dhe rrjeti i infrastrukturës nacionale, si dhe i kanë rrugët lokale të paasfaltuara. Të gjithë këta faktorë e vështirësojnë si qëndrimin e banorëve në ato zona, po ashtu edhe pamundësojnë organizimin dhe participimin e banorëve të këtyre vendbanimeve në investime kapitale për nevojat e tyre.

III.8. 7. Tregtia

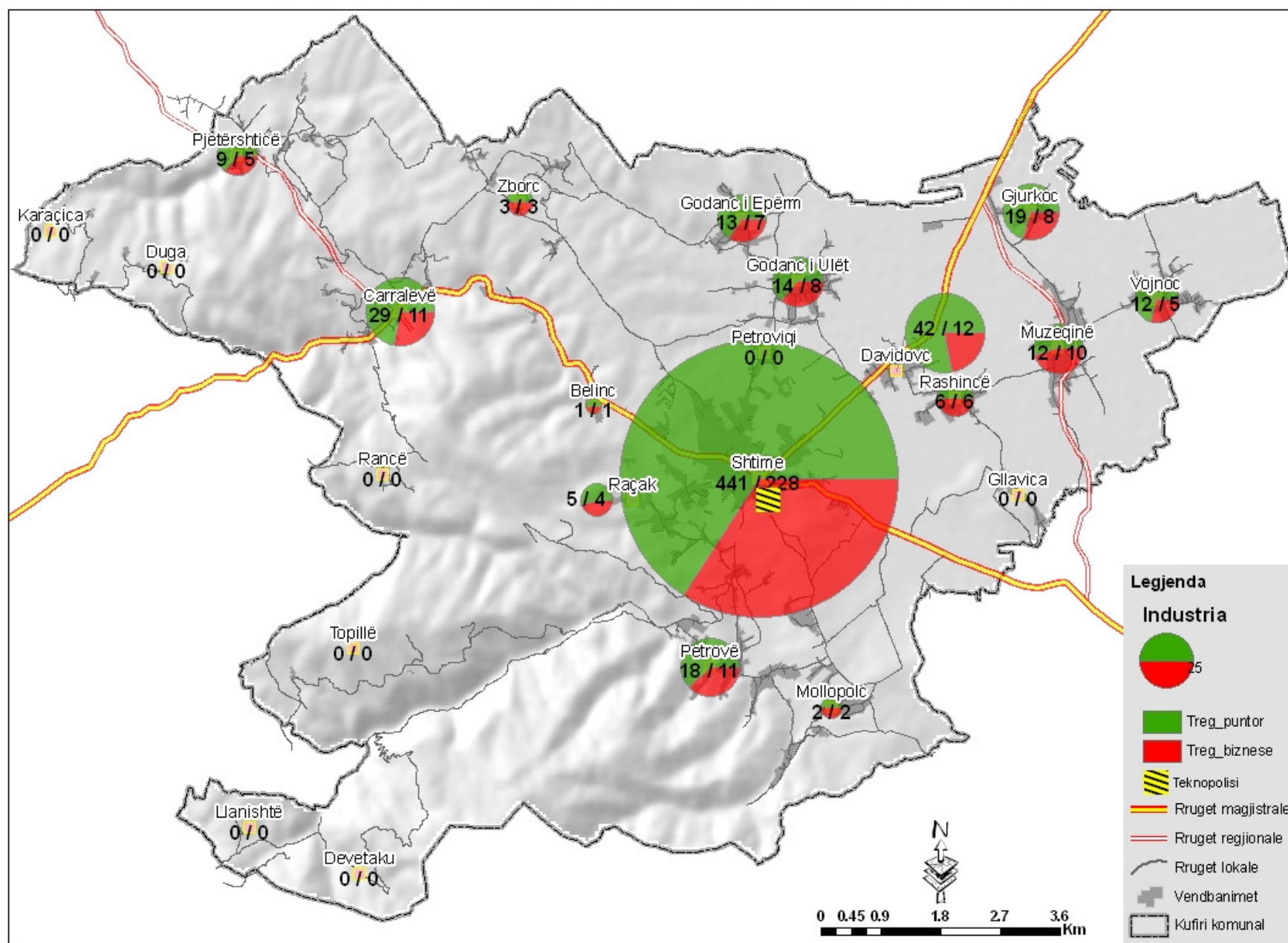
Nga të gjitha veprimtaritë ekonomike që janë aktive në komunën e Shtimes, tregtia zë vendin kryesor për nga numri i ndërmarrjeve, me një pjesëmarrje prej 47.37% dhe me 226 biznese të regjistruara. Një orientim i tillë i biznesit kryesisht është kushtëzuar nga norma mesatare e investimeve për një biznes, mundësia e kontrollimit më të lehtë të kapitalit sipas qasjes direkt, është tradita, etj⁴⁶.

Sa i përket shpërndarjes së bizneseve në vendbanimet e komunës së Shtimes, mund të themi që qendra më atraktive e vendosjes së tyre është kryeqendra komunale. Qyteti i Shtimes me një pjesëmarrje prej 75,70% ndaj numrit të përgjithshëm të bizneseve. Arsye e koncentrimit të bizneseve në qytetin e Shtimes është për faktin që në këtë qytet ekziston e gjithë infrastruktura adekuate për funksionimin e një biznesi, duke përfshi; shërbimet bankare, administratën, transportin, frekuentimi shumë dimensional, koncentrimi më i madh i popullatës, fuqi punëtore e kualifikuar etj. Me fjalë të tjera , nëse do ta kishim këtë lloj të infrastrukturës edhe në vendbanime të tjera, koncentrimi i bizneseve do të ishte më i balancuar dhe më i shpërndarë.

Nga harta e më poshtme kuptohet që përqendrimi më i madh i bizneseve është përgjatë akseve rrugore magjistrale dhe regionale, fakt i cili është i kushtëzuar nga gjendja e mirë e rrugëve, transportit, përqendrimit dhe qarkullimit të popullatës. Vetëm në vendbanimet si Shtime, Carralevë, Davidovc, Gjurkovc dhe Muzeqinë janë të përqendruara rreth 82.3% e bizneseve tregtare dhe 85% e të punësuarve në tregti, ndërsa vetëm 38.7% e popullatës së komunës së Shtimes është e koncentruar në këto vendbanime. Kurse pjesa tjetër, është e shtrirë në vendbanimet në të cilat kalojnë vetëm rrugët lokale⁴⁷. Ky indikator shpjegon dhe ndihmon në orientimin e zhvillimit të ardhshëm të sektorit të tregtisë në komunën e Shtimes.

⁴⁶ Strategjia e Zhvillimit Ekonomik Lokal 2007 – 2010, faqe 17.

⁴⁷ Veglat e punës të plotësuara nga K Shtime.

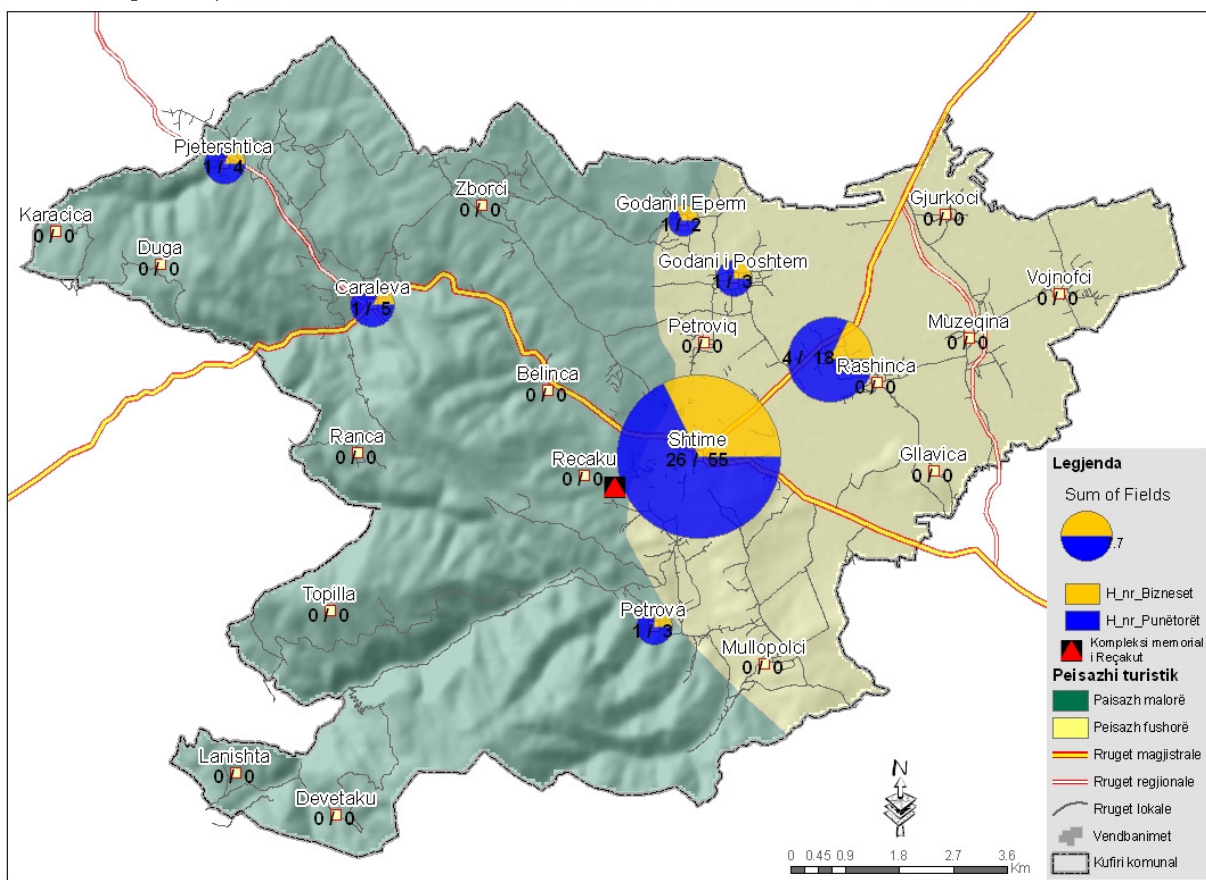
Harta 34. Shpërndarja e aktiviteteve tregtare në K. Shtimes

III.7. 8. Turizmi

Në territorin e komunës së Shtimes nuk ka ndonjë objekt apo zonë turistike me infrastrukturë përcjellëse ku qytetarët e Shtimes do të mund të kalonin pushimet dhe vikendet. Me fjalë të tjera në Shtime nuk ka ofertë turistike, por qytetarët Shtimjan bëjnë turizëm në zonat e tjera turistike, si Blinaja(gjueti), Brezovicë (skijim, etj), Prevalla (shëndetësorë) dhe qendrat apo zonat e tjera që ndodhen në Kosovë.

Ndërsa, për nga peizazhi gjeografik, si vlera të përgjithshme turistike në territorin e komunës së Shtimes ka dy lloje të peizazheve, fushën e cila shtrihet kryesisht në pjesën lindore dhe malet të cilat shtrihen në pjesën perëndimore të komunës së Shtimes. Ka mundësi të mira të zhvillimit të turizmit kulturorë dhe rural-malor.

Harta 35. Shpërndarja e aktiviteteve hoteliere në komunën e Shtimes

Vlerat më të mëdha turistike kryesisht shtrihen në pjesën perëndimore të komunës, në vendbanimet si Reçak, Petrovë, Mollopolc, Rancë, Belinc, Topillë, Caralevë, Karaqicë, Zborc dhe Pjetërshticë. Në këto vendbanime është e koncentruar gati e gjithë trashëgimia kulturore dhe natyrore e karakterizuar me dendësi të vogël banimi, me frekuentim të vogël, ndotje të vogël, shkallë të madhe të degradimit të mjedisit nga gurthyesit, me klimë të përshtatshme, etj. Elementet tjera turistike të kësaj zonë janë: Kompleksi Memorial i Reçakut, Shpella e Pjetërshticës (nuk ka infrastrukturë) etj. Ndërsa, zona lindore e lequar me peizazh fushor, është kryesisht zonë agrare, me dendësi të madhe banimi, ndotje më

të madhe etj, dhe mu në këtë zonë ndodhën numri më i madh i moteleve dhe pishinave, të cilat shtrihen kryesisht përgjatë akseve rrugore të rëndësisë nacionale.

Kurse, pjesëmarrja e bizneseve hoteliere ndaj numrit të përgjithshëm të bizneseve është 7%, me strukturë kryesisht hoteleri dhe të koncentruar kryesisht në vendbanimet si Shtime, Rashincë, Carralevë, Pjetërshticë, Godanc i Ulët dhe i Epërm dhe Petrovë⁴⁸.

Motel Kroni (Pjetërshticë)

Restaurant Titanic (Davidovc)

III.8.9. Industria

Komuna e Shtimes së bashku me Komunën e Ferizajt, Lipjanit, Kaçanikut, Vitisë, Gjilanit dhe Kamenicën formonin regjionin Industrial të Kosovës Jugore i karakterizuar me industrinë jo-metallike, drurit, tekstilit, materialit ndërtimor, ushqimor, duhanit dhe metalurgjisë së zezë⁴⁹. Edhe pse ka qenë pjesë e këtij regjioni industrial, të trashëguar ka vetëm N.SH “Plantacioni” e cila është e lidhur me bazën amë që gjendet në Ferizaj⁵⁰.

Prej 518 ndërmarrjeve ekonomike sa ka komuna e Shtimes, 11.78% e tyre janë ndërmarrje industriale, kurse sa i përket raportit të punësuarve në industri ndaj të punësuarve në total, në sektorët ekonomik është 18.64%⁵¹. Siç shihet, në komunën e Shtimes pas tregtisë sektori i tretë për nga rëndësia është industria. Sa i përket funksionimit të ndërmarrjeve të vogla dhe të mesme industriale në komunën e Shtimes tregohet një gjendje e njëjtë si në gjithë Kosovës. Nga harta do të kuptohet që numrin më i madh i aktiviteteve industriale është i përqendruar në vendbanimet përgjatë rrugëve magjistrale, por edhe në vendbanimet e tjera, ku kanë infrastrukturë të përshtatshme. Përqendrimi më i madh është në vendbanimet si Shtime, Belinë, Carralevë, Petrovë dhe Muzeqinë dhe në një mënyrë krijojnë një zonë industriale e cila mund të kuptohet edhe nga harta e mësipërme.

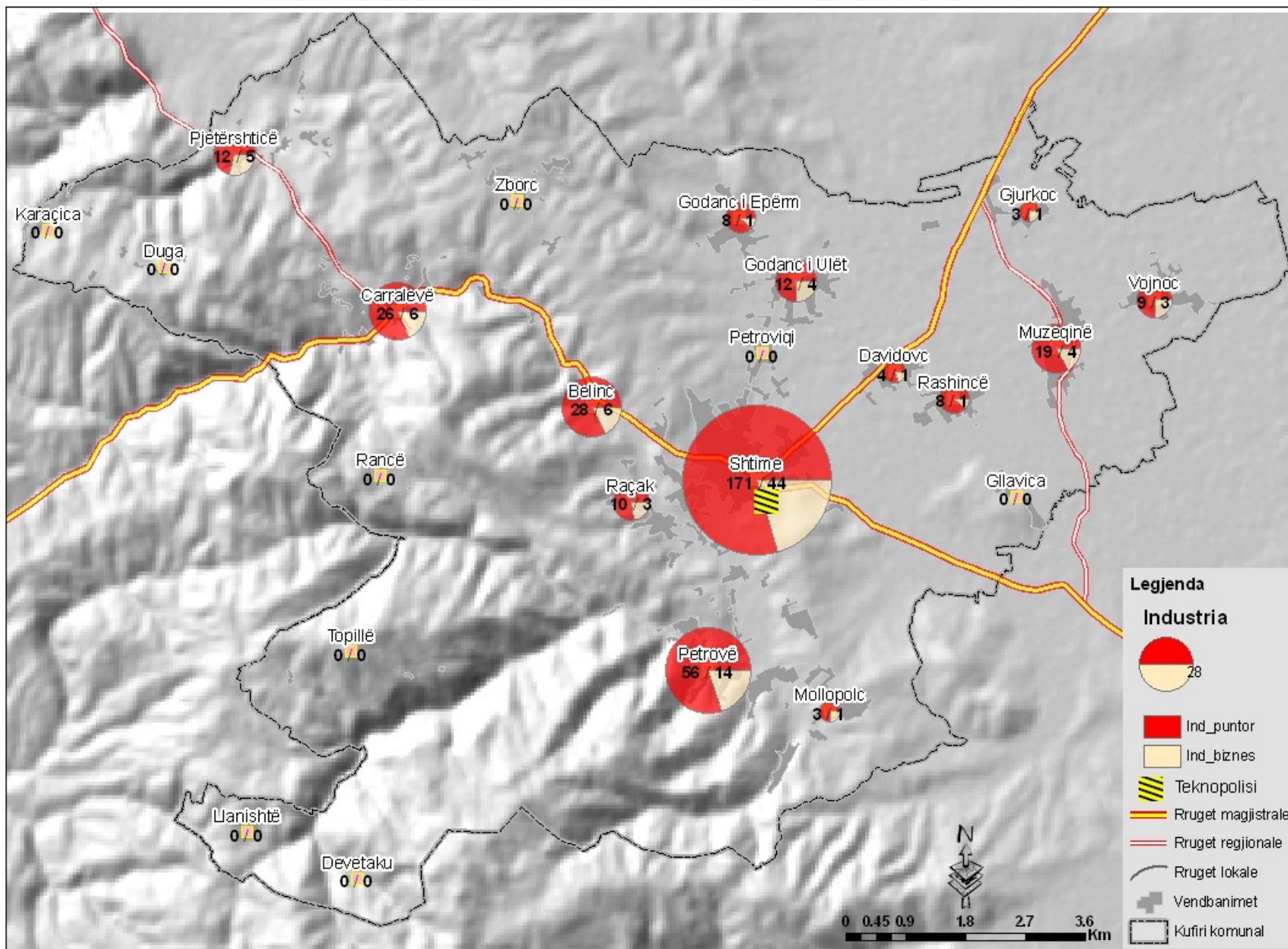
⁴⁸ Vegla e punës të plotësuar nga K Shtimes.

⁴⁹ Prof. Dr. Asllan Pushka, Aspekte Gjeosociale dhe Gjeoekonomike në Kosovë, faqe 316, Prishtinë 2002.

⁵⁰ Strategjia e Zhvillimit Ekonomik Lokal 2007–2010, faqe 16.

⁵¹ Veglat e punës të plotësuar nga K Shtimes.

Harta 36. Shpërndarja e aktiviteteve industriale në komunën e Shtimes

Nga harta kuptohet që numrin më i madh i aktiviteteve industriale është i përqendruar në vendbanimet përgjatë rrugëve magjistrale, por edhe në vendbanimet e tjera, ku kanë infrastrukturë të përshtatshme. Përqendrimi më i madh është në vendbanimet si Shtime, Belinë, Caralevë, Petrovë dhe Muzeqinë dhe në një mënyrë krijojnë një zonë industriale e cila mund të kuptohet edhe nga harta e mësipërme.

Mulliri Vëllezërit Shabani, në fshatin Gjirkovc⁵².

Meqenëse drithërat janë kulturat që nxënë sipërfaqe më të madhe kultivuese industria e përpunimit të tyre ose e përpunimit të grurit ka vendin e saj, për të cilën mund të flitet më shumë si shërbim i fermerëve. Gjithashtu edhe pozita e mirë në rrjetin rrugor nacional ka ndikuar në koncentrimin e disa ndërmarrjeve industriale të sektorit të ndërtimtarisë. Ky sektorë ka pjesëmarrje prej 6.37% të bizneseve dhe 11.66% të punësuarve në gjithë komunën.

Komuna e Shtimes, rëndësi të veçantë i ka kushtuar edhe organizimit dhe përqendrimit të bizneseve në një zonë të veçantë të veprimit të tyre. Me këtë rast, komuna e Shtimes nën partneritetin Slloveno-Kosovar ka fituar një projekt shumë më rëndësi për komunën dhe me këtë rast është përzgjedhë edhe hapësira ku do të ndërtohet Parku Industrial – “Teknopolis”, i cili ka një sipërfaqe prej 10.7 ha dhe me gjithsej 25 parcela.

Teknopolisi apo parku industrial në Shtime do të ketë një sipërfaqe prej 10.7 ha të cilat do të kenë 9 objekte industriale dhe edukative, me 25 biznese, e cila në fazën fillestare parashihet t’i punësoj deri 500 punëtorë. Disa biznese të cilat priten të vendosen në këtë park industrial janë përfaqësi të pjesëve të Mercedesit, Audi dhe BMË, gjithashtu, edhe një shkollë e lart e menaxhimit të turizmit dhe mirëpritjes, si dhe një qendër për inovacione dhe teknologji⁵².

⁵²<http://ëëë.neëkosovareport.com/20080416882/Business-and-Economy/Kosovar-Slovenian-partnership-to-build-Teknopolis.html>.

25 plots available in
a zone:

5 H 1.000 m²
1 H 2.600 m²
4 H 2.000 m²
1 H 4.250 m²
1 H 1.900 m²
6 H 3.000 m²
1 H 3.700 m²
5 H 5.000 m²
1 H 10.000 m²

Business - industrial zone SHTIME, Kosovo

III.8.10. Minierat dhe Xehetaria

Në territorin e komunës së Shtimes ndodhen rezerva të konsiderueshme të pasurive të ndryshme minerare. Pas luftës, shfrytëzimi i këtyre pasurive është bërë pa ndonjë analizë të gjithmbarshme dhe pa ndonjë strategji në të gjithë territorin e Kosovës. Nevojat për material ndërtimor në të gjitha segmentet e sektorit të ndërtimtarisë, mungesa e legjislacionit, mungesa e inspektimeve në terren dhe nevojës së madhe për ngjallje të ekonomisë në njërën anë dhe përfitimit më të lehtë dhe më të shpejt në anën tjetër, shumë investitor janë orientuar në eksploatimin sipërfaqësor të këtyre pasurive. Kjo gjendje përveç leverdisë ekonomike ka shkaktuar edhe shumë probleme të tjera mjedisore, si për vendbanimet humane, po ashtu edhe për Florën dhe Faunën.

Në bazë të matjeve të bëra, komuna e Shtimes disponon me rezerva të mëdha të gurit gëlqerorë të cilat vetëm në vargmalet e Caralevës deri në Topillë ndodhën 2 milion m³ rezerva të gurit gëlqeror të kualitetit të lartë. Ndërsa, vlerësohet se në territorin e komunës së Shtimes ndodhën edhe 9 milion m³ gur gëlqeror të kualitetit të lartë të cilat mund të përdorën si lëndë e parë për prodhimin e asfaltit, betonit, pllakave, gëlqeres kualitative, etj⁵³. Gjithashtu në territorin e komunës së Shtimes ndodhen edhe rezerva të tjera metalike si hekur, krom etj⁵⁴.

Numri i ndërmarrjeve xehetaro-minerare, apo gurthyesve në komunën e Shtimes është 6 gjithsej, të cilët zhvillojnë aktivitetin e tyre në vendndodhjen e rezervave gëlqerore, si në afërsi të vendbanimeve Belinc(2), Caralevë(2), Reçak(2) dhe Petrovë(6)⁵⁵. Gjithashtu edhe ekstraktimi i inerteve lumore është një aktivitet tjetër i cili zhvillohet në vendbanimet si Caralevë, Belinc, Rashincë, Mollopolc, Topillë dhe Llanisht⁵⁶.

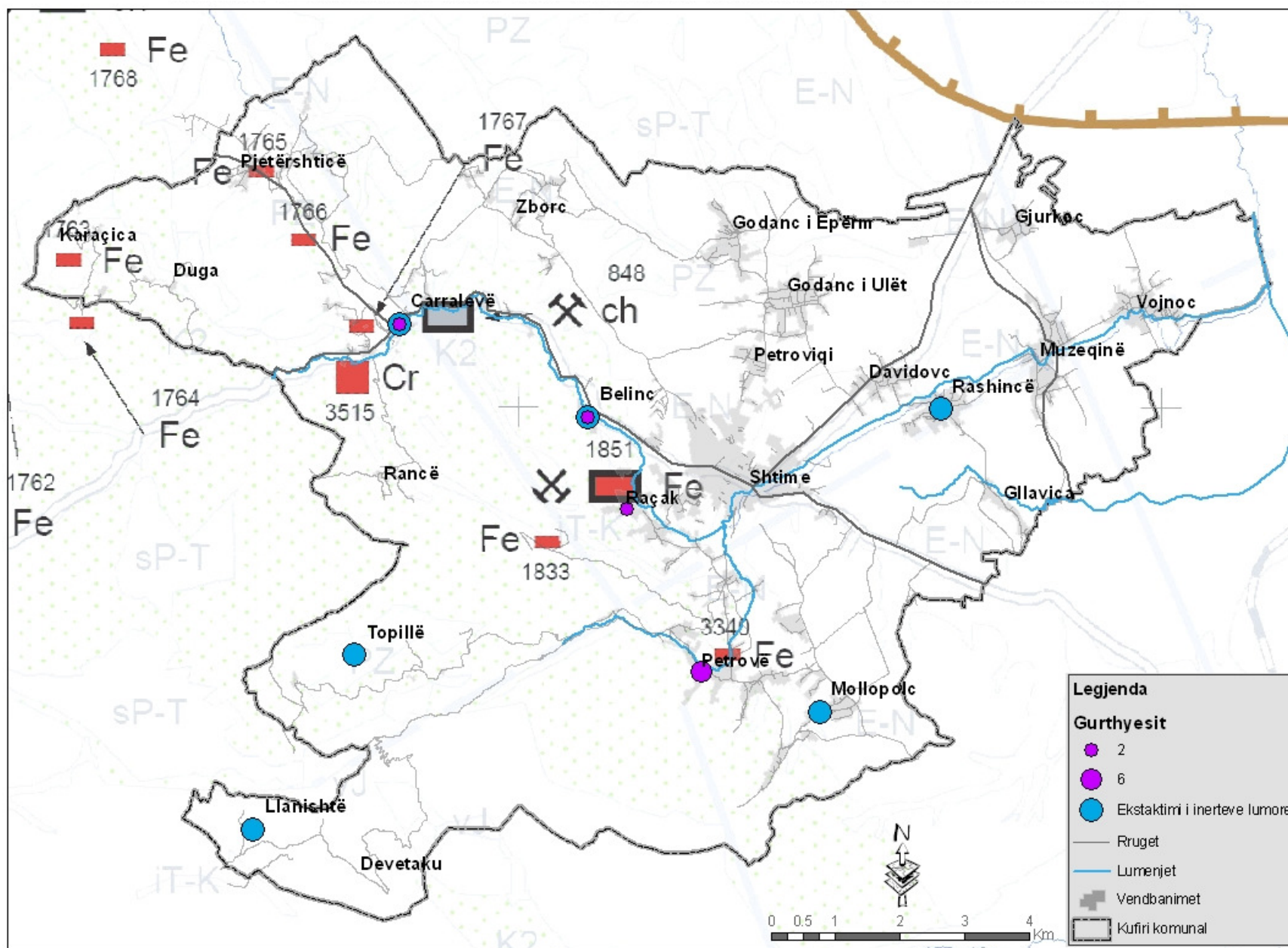
Gurorja "Mermeri" në –Belinc

⁵³ Plani strategjik zhvillimor afatmesëm për komunën e Shtimes, faqe 9.

⁵⁴ Map of Minerals of Kosovo (ICMM)

⁵⁵ Veglat e punës të plotësuara nga K Shtime.

⁵⁶ Veglat e punës të plotësuara nga K Shtime.

Harta 37. Pasuritë nëntokësore dhe shpërndarja e aktiviteteve xehtaro-minerare

Përveç leverdisë ekonomike, eksploatimi sipërfaqësorë i këtyre rezervave minerare krijon edhe shumë probleme mjedisore, pasojat e të cilave në të ardhmen do të jenë edhe më të ndërlikuara se sa ndikimi i drejtpërdrejtë që kanë në këtë kohë. Gjithashtu, edhe prodhimi tradicional i gëlqeres në fshatrat malore është problem në vete, sepse në të njëjtën kohë shfrytëzohet edhe guri edhe druri si pasuri për të arrit një përfitim të vogël, ku dëmi si ekonomik ashtu edhe mjedisor është më i madh se sa përfitimi. Nga ky aktivitet në bazë të, të dhënave zyrtare komuna nuk ka ndonjë përfitim.

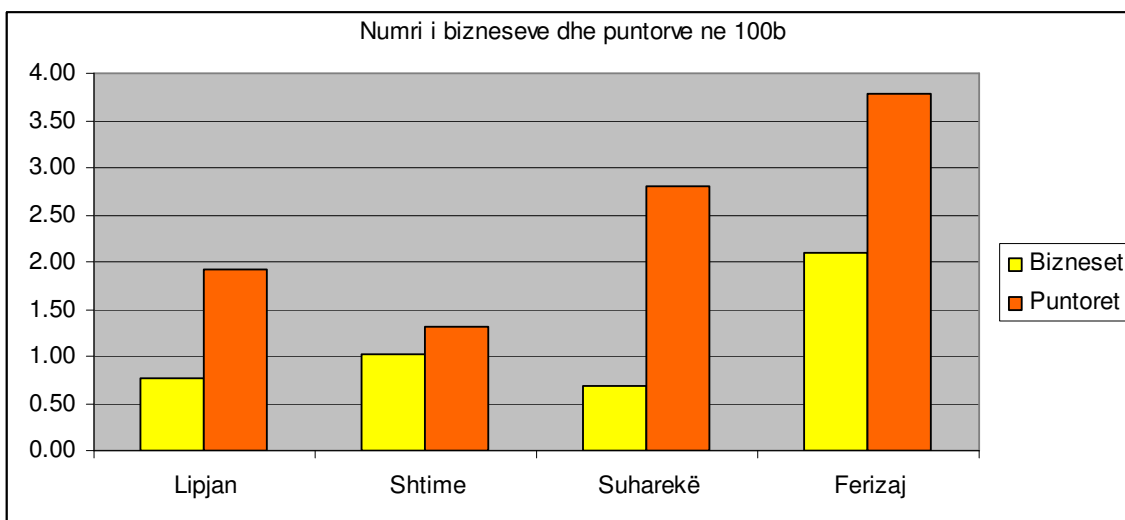
III.8.11. Tregu i punës

Në kushte të ekonomisë së hapur të tregut dhe shpërndarjes së pabarabartë të pasurive dhe kapitalit si dhe nën kushtet e përshtatshme të transportit të mallrave dhe udhëtarëve, fuqia punëtore shfrytëzon edhe mundësitë që ofrojnë qendrat e afërta për plasim. Për të kuptuar nivelin e punësimit në komunën e Shtimes kemi marr për bazë dy indikatorë kryesorë, si numrin e të punësuarve në 100b dhe numrin e bizneseve në 100b si dhe i kemi bërë krahasimet në nivelin regjional (komunal) dhe lokal (vendbanimeve).

1. *Metoda e krahasimit regjional me indikatorë, si:*
 - a. *Numrin e punëtorëve në 100b, sipas komunave*
 - b. *Numrin i bizneseve në 100b, sipas komunave*
2. *Metoda e krahasimit lokal me indikatorë, si:*
 - a. *Numri i punëtorëve në 100b sipas vendbanimeve, dhe*
 - b. *Numri i bizneseve në 100b sipas vendbanimeve.*

Në metodën e krahasimit regjional kemi marr për bazë dy indikatorë:

- a. Numrin e të punësuarve në 100b, dhe
- b. Numrin e bizneseve në 100b.

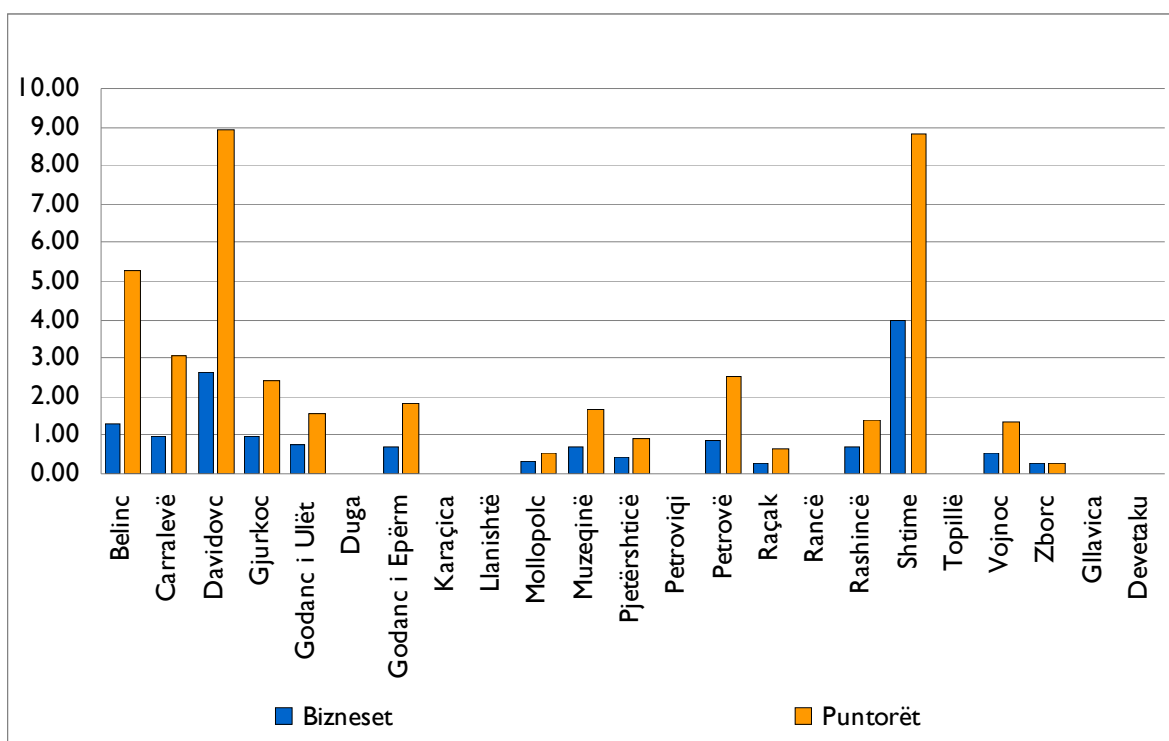
Grafiku 33 Numri i bizneseve dhe punëtorëve në 100b

Nga Grafiku kuptohet që komuna e Shtimes ka numrin më të vogël të punësuarve, me pjesëmarrje 1.32 punëtorë në 100banorë. Kurse numrin më të madh të bizneseve në krahasim me Komunën e Lipjanit dhe Suharekës, me pjesëmarrje 1.02 biznese në 100banorë. Ky është një tregues se në komunën e Shtimes kemi kryesisht biznese të vogla, të cilat tërheqin, numër të vogël të punëtorëve⁵⁷.

Në metodën e krahasimit lokal kemi marr për bazë dy indikatorë:

- Numrin e punëtorëve në 100b, sipas vendbanimeve
- Numrin i bizneseve në 100b, sipas vendbanimeve

Në këtë rast i kemi ndarë vendbanimet të cilat kanë 0 punëtorë dhe 0 biznese në 100banorë, 2punëtorë dhe 1biznes në 100banorë, 4punëtorë dhe 2biznese në 100banorë, 6punëtorë dhe 4biznese në 100banorë dhe vendbanimet me mbi 6punëtorë dhe mbi 4biznese në 100banorë.

Grafiku 34. Numri i punëtorëve dhe bizneseve në 100b⁵⁸

Nga Grafiku kuptojmë që vendbanimet deri në 0 punëtorë dhe 0 biznes në 100b janë vendbanimet si Duga, Karaçica, Llanishti, Petroviqi, Ranca, Topilla, Gllavica dhe Devetaku, që përbëjnë 34.8% të vendbanimeve në komunën e Shtimes.

Vendbanimet me 2punëtorë dhe 1biznesë në 100banorë janë vendbanimet, si Gjurkovci, Godanci i Ulët, Godanci i Epërm, Mollopolci, Muzeqina, Pjetërshtica, Petrova, Reçaku, Rashinca, Vojnovci dhe Zborci, që përbëjnë 47.8% të vendbanimeve në komunën e Shtimes.

⁵⁷ Statistikat e biznesit 2002, ESK. Kurse të dhënat për popullsinë janë nga Plani Hapësinor i Kosovës.

⁵⁸ Strategjia e Zhvillimit Ekonomik Lokal 2007–2010, faqe 18.

Vendbanimet me 4punëorë dhe 2biznese në 100banorë është Carraleva. Kurse vendbanimet me mbi 4punëorë dhe mbi 2 biznese në 100banorë janë Shtimja, Belinci dhe Davidovci që përbëjnë 17.4% të vendbanimeve.

Sipas shënimeve nga Zyra për Punësim në Shtime⁵⁹, në muajin Maj të vitit 2006, në Komunën e Shtimes janë evidencuar 3515 punë-kërkues sipas kualifikimit. Numri i punë-kërkuesve sipas grup - moshave është 1375 punë-kërkues apo 39,11 % janë femra ndërsa, 2140 punë-kërkues apo 60.89 % janë meshkuj. Mirëpo, kjo pasqyrë nuk paraqet gjendjen reale për normën e papunësisë, sepse qytetarët duke pasur parasysh mundësitë e pakta të punësimit nëpërmjet këtyre qendrave, nuk janë lajmëruar fare⁶⁰.

Tabela 41. Struktura e punëkërkuesve sipas kualifikimit/moshës

Struktura profesionale e punëkërkuesve	Numri i punë-kërkuesve sipas kualifikimit	Punë-kërkuesit sipas moshës	Numri i punë-kërkuesve sipas moshës	Numri i punë-kërkuesve sipas gjinisë	
				F	M
Të pakualifikuar	1945	15-24 vjeç	910	403	507
Gjysmë të kualifikuar	164	25-39 vjeç	1907	768	1139
Të kualifikuar	643	40-54 vjeç	545	150	395
Me shkollë të mesme	751	55 +	153	54	99
Me shkollë të lartë	9				
Me fakultet	3				
Gjithsej	3515		3515	1375	2140

Konsiderohet se të punësuar në të dy sektorët (privat dhe publik) janë 3052 persona. Prej tyre 892 në sektorin publik, ndërkaq 2160 në sektorin e biznesit privat. Kjo normë e ulët e punësimit është tregues i nivelit të rritjes enorme të papunësisë. Tregues të saktë mbi papunësinë nuk mund të përcaktohen, pasi një pjesë e popullsisë aktive gjendet e punësuar në vendet e Evropës Perëndimore. Më të pa saktë, këta tregues i bën fakti se nga lufta e fundit një numër i banorëve ende nuk janë kthyer apo kanë siguruar leje qëndrimi në vendet e Evropës Perëndimore dhe SHBA. Megjithatë, konsiderohet se shkalla e papunësisë është mbi 50 %.

III.8.12. Sherbimet bankare

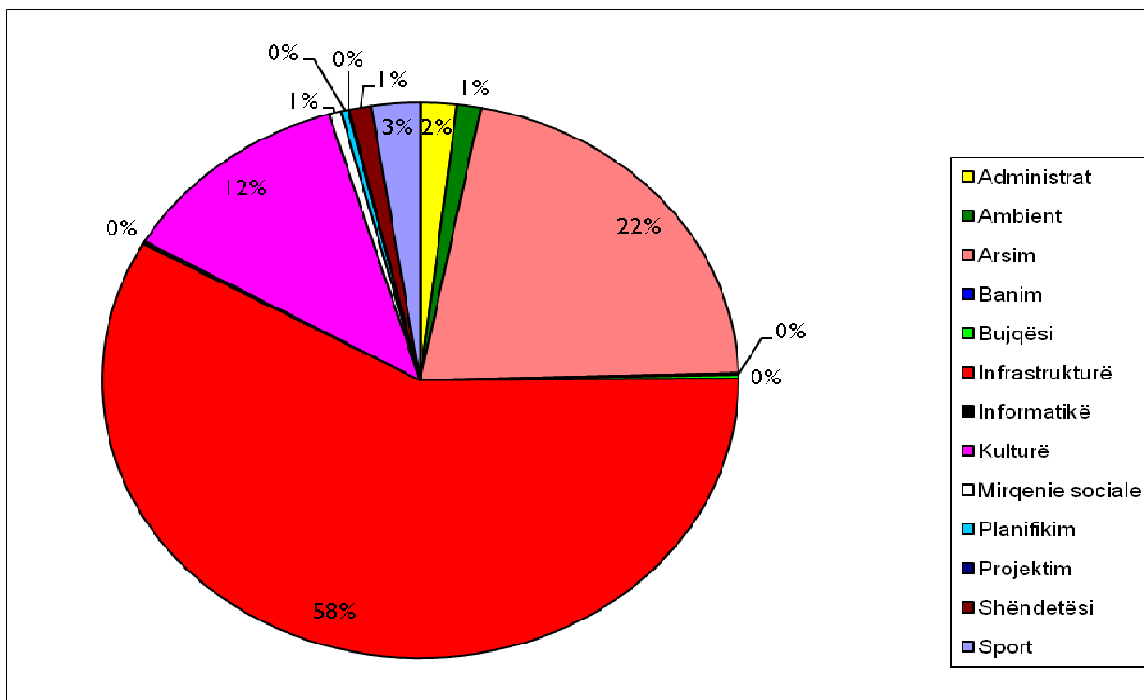
Kurse sa i përket shërbimeve bankare, në Shtime veprimtarinë bankare, e para, e ka filluar dega e Bankës Private të Biznesit - Shtime. Ndërsa në vitin 2006 kanë filluar të punojnë edhe dy degët e bankave: Reiffeissen Bank dhe Pro Credit Bank. Tani veprimtarinë e tyre e ushtrojnë edhe bankat si KEP dhe Banka Private e Biznesit. Kushtet për zhvillimin e bizneseve këto banka i ofrojnë, sikurse në pjesët tjera të Kosovës. Pra, edhe pse për komunën e Shtimes këto banka kanë rëndësi të madhe për zhvillimin ekonomik lokal ende ka nevojë për kushte më të mira për përkrahjen e bizneseve e sidomos të atyre fillestare.

⁵⁹ Zyra për Punësim në Shtime

⁶⁰ Veglat e punës të plotësuara nga K Shtime.

III.8.13. Projektet kapitale të realizuara në periudhën 2001 -2008

Komuna e Shtimes gjatë periudhës 2001-2008 ka realizuar më se 270 projekte kapitale në vlerë prej 18,739,484 €. Investimet kapitale kanë prekur çdo vendbanim, natyrisht disa më shumë, e disa më pak, kjo varësisht nga nevojat dhe rrethanat tjera. Vlera më e madhe e investimeve është bërë në infrastrukturë me 10,866,272 € ose me 58% të totalit⁶¹.

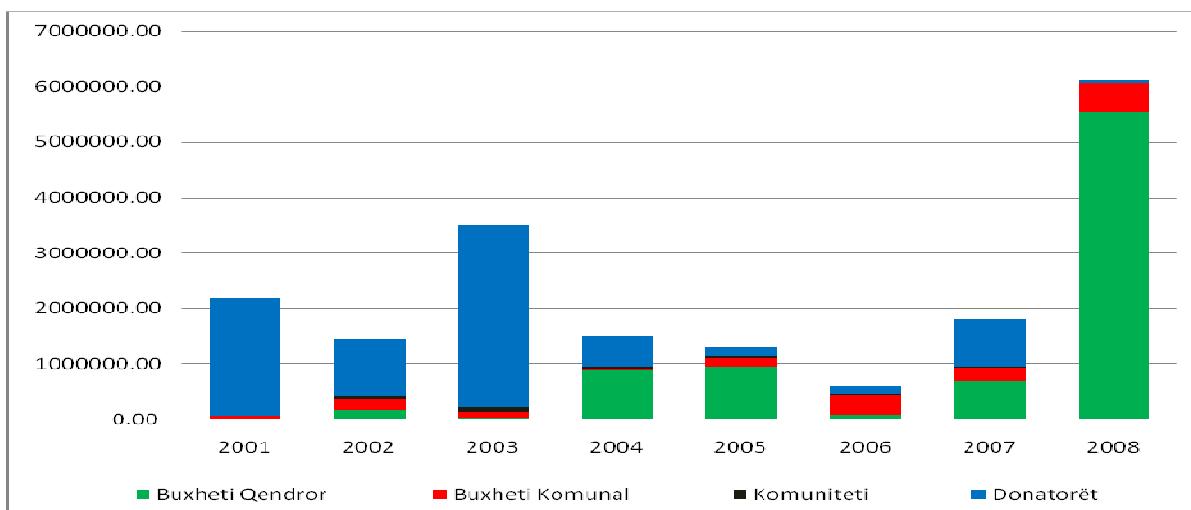
Grafiku 35. Përqindja e investimeve kapitale sipas sektorëve në K. Shtime për periudhën 2001-2008

Pas infrastrukturës, investimet më të mëdha janë bërë në arsim me 4,011,962 € ose me 22% nga totali, në kulturë me 2,243,390 € ose me 12% nga shuma e përgjithshme e investimeve. Sektorët tjerë kanë një pjesëmarrje më të vogël, kryesisht prej 2% e më pak. Sigurisht që investimet në sektorin e bujqësisë janë shumë të vogla me një pjesëmarrje jo më shumë se 0.1% ose 42,416 €. Investimet në këtë sektorë duhet të rriten në qoftë se pretendohet që bujqësia të jetë një sektor me prioritet, natyrisht që duhet të hartohen edhe më shumë projekte.

Projektet janë financuar nga katër burime financiare, si buxheti qendror, buxheti komunal, donatorët dhe komuniteti, ku vlerën më të madhe financiare e kanë bartë te buxheti qendror dhe donatorët. Nga grafiku i mëposhtëm kuptojmë që investimet kapitale deri në vitin 2003, janë kryesuar nga donatorët. Ndërsa në vitin 2004 investimet kapitale janë më të vogla, për shkak të zvogëlimit të donacioneve dhe rriten investimet nga buxheti qendrorë. Nga viti 2005, rriten edhe investimet kapitale edhe nga buxheti komunal. Në vitin 2008, vlera e përgjithshme e investimeve kapitale kalon shifrën prej

⁶¹ Drejtoria për Urbanizëm dhe Planifikim K Shtime.

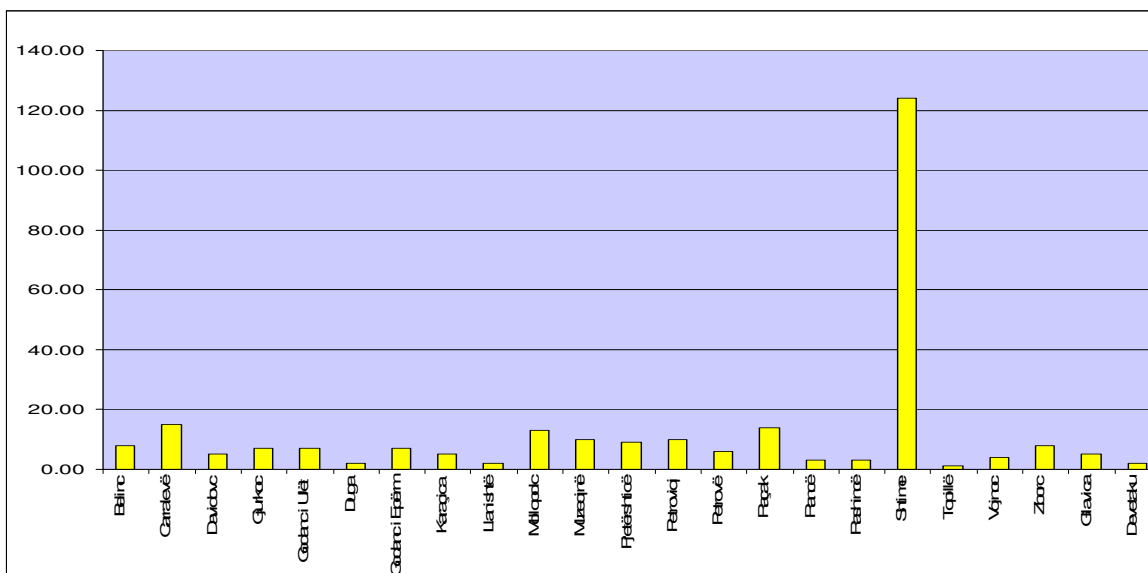
6,000,000 €, ku më se 5.5 milion € janë investime nga buxheti qendrorë dhe rreth gjysmë milioni euro janë investime nga buxheti komunal, kurse nga donatorët shumë pak. Investimet kapitale të financuara nga donatorët në vitin 2008, janë shumë më të vogla se sa në vitin 2007, që tregon një rënie të madhe, të cilën duhet ndryshuar në vitet në vazhdim. Sipas grafikut kuptohet që gjasat për financimin e projekteve kapitale nga donatorët janë të mira në komunën e Shtimes bazuar edhe në përvojën e viteve të më hershme, konkretisht të vitit 2007.

Grafiku 36. Financimi i projekteve kapitale sipas burimeve financiare në KK Shtime në periudhën 2001-2008

Sa i përket shpërndarjes hapësinore të projekteve sipas numrit dhe vlerës së tyre, kuptohet që qyteti i Shtimes për 8 vite ka kryesuar si për nga numri i projekteve po ashtu edhe nga vlera e tyre, ku janë realizuar mbi 120 projekte dhe janë investuar më se 11 milion €⁶².

⁶² Drejtoria për Urbanizëm dhe Planifikim K Shtime.

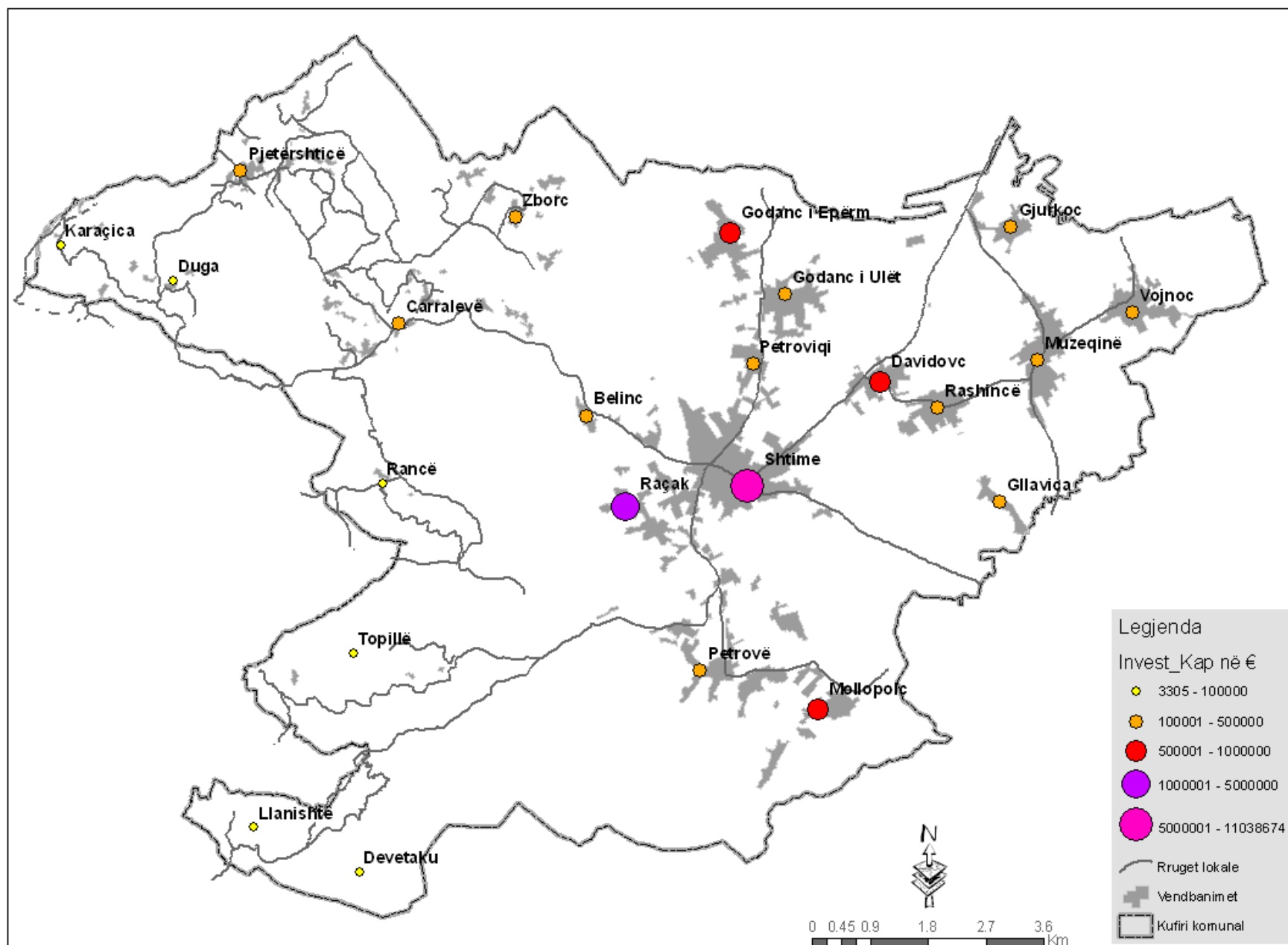

Grafiku 37. Numri i projekteve kapitale sipas vendbanimeve në K Shtime për periudhën 2001-2008

Gjithashtu nga analiza në GIS kuptojmë që vendbanimet për nga vlera e investimeve kapitale mund t'i ndajmë në katër grupe siç janë⁶³:

1. >1,000,000 €, që bëjnë pjesë dy vendbanime si; Shtimja dhe Reçaku,
2. 500,000 – 1,000,000 €, që bëjnë pjesë 3 vendbanime si; Godanci i Epërm, Davidovci dhe Mollapolci,
3. 100,000 – 500,000 €, që bëjnë pjesë 12 vendbanime si; Petrova, Gllavica, Rashinca, Muzeqina, Vojnovci, Gjurkovci, Godanci i Ulët, Petroviqi, Belinci, Carraleva, Zborci dhe Pjetërshtica.
4. < 50,000 €, që bëjnë pjesë 6 vendbanime si; Karaçicë, Dugë, Rancë, Topillë, Llanisht dhe Devetak.

⁶³ Analizë në GIS.

Harta 38. Shpërndarja e investimeve kapitale në komunën e Shtimes periudhë 2001-2008

III.8. INFRASTRUKTURA

III.8.1. Infrastruktura Rrugore

Komunikacioni paraqet një element mjaft me rëndësi në qarkullimin e njerëzve, mallrave dhe informatave. Vet pozita qendrore gjeografike e komunës së Shtimes mundëson një komunikacion të mirë dhe mjaft efikas. Komuna e Shtimes karakterizohet me lidhje shumë të mira të komunikacionit rrugor të cilat ndihmojnë zhvillimin e transportit të udhëtareve dhe të mallrave. Magjistranja Prizren – Prishtinë ia ka shtuar rëndësinë dhe e ka ndihmuar shumë zhvillimin hapësinor dhe socio-ekonomik të komunës gjatë historisë. Në komunë e Shtimes ekziston niveli i katër kategorive të rrugëve (të klasifikuara në Kosovë), duke filluar prej rrugëve magjistrale e deri tek ato të pa kategorizuara.

Rrjeta e rrugëve në komunën e Shtimes përbehet nga:

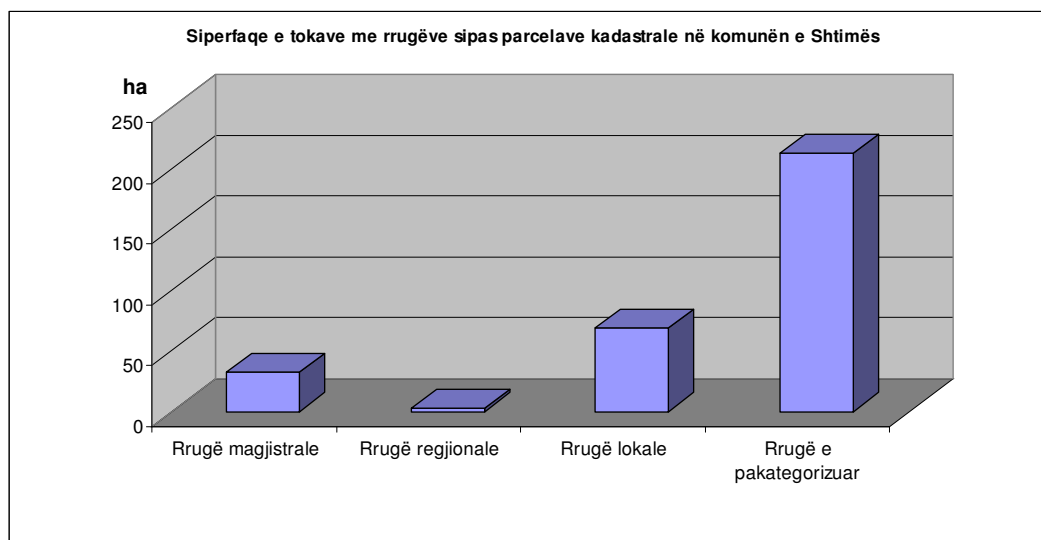
- ✓ Rrugët Magjistrale (Prizren – Prishtinë dhe Shtime - Ferizaj)
- ✓ Rrugë regjionale (Caralevë – Komaran, Gjurkoc – Koshare)
- ✓ Rrugë lokale (rrugët të cilat i lidhin 21 komuna kadastrale me gjithsej 23 vendbanime)
- ✓ Rrugë të pa kategorizuara (të cilat lidhin lagjet e fshatit si dhe i lidhin të gjitha hapësirat në të cilat zhvillohen aktivitete socio-ekonomike)

Tabela 42. Rrjeta e rrugëve në komunën e Shtimes

Nr.	Përshkrimi	Nr.Parc.	Gjatësia km	%	Sip_kad ha	%	A	B	Total ha
1	Rrugë magjistrale	11	22.95	8.54	50.66	15.87	13.65	3.35	17.00
2	Rrugë regjionale	2	9.81	3.66	8.45	2.65	5.88	0.97	6.84
3	Rrugë lokale	92	79.98	29.76	50.00	15.66	32.47	0.00	32.47
4	Rrugë e pa kategorizuar	606	156.00	58.04	210.10	65.82	61.8	0.00	61.80
Total		711	268.78	100.00	319.21	100.00	113.8	4.32	118.11

A – sipërfaqe të mbuluara me asfalt dhe zhavorr - ha

B – Sipërfaqe që shfrytëzohen për sinjalizim – ha

Grafiku 38. Sipërfaqja e tokave me rrugë sipas parcelave kadastrale në komunën e Shtimes

Nga totali i përgjithshëm i sipërfaqeve të tokave të mbuluara me rrugë, sipas parcelave kadastrale **319.21 ha**, sa janë në komunën e Shtimes, 50.66 ha (15.87%) e tyre janë rrugë magjistrale, 8.45 ha (2.65%) rrugë regjionale, 50.00 ha (15.66%) rrugë lokale dhe 210.10 (65.82%) e tyre janë rrugë të pa kategorizuara.

Ndërsa nga totali i përgjithshëm i rrugëve 268.79 km, sa janë në komunën e Shtimes sipas gjatësisë, rrugë magjistrale janë gjithsej 22.95 km (8.54%) duke e përfshirë rrugën tranzitore, rrugë regjionale 9.85 km (3.66%), rrugë lokale 79.89 km (29.76%) dhe rrugë të pa kategorizuara janë gjithsej 156km (58.04%).

Rrugë magjistrale – Nëpër territorin e komunës së Shtimes kalojnë 2 rrugë magjistrale si dhe rruga transite që e lidhë rrugën magjistrale jashtë qytetit të Shtimes:

- Rruga magjistrale Prishtinë – Prizren (**M-25**), përfshirë rrugën tranzitore
- Rruga magjistrale Shtime - Ferizaj (**M- 25.3**)

Rruga magjistrale Prishtinë – Prizren (M-25), kalon pothuajse në pjesën qendrore të komunës, e përshkon atë në një gjatësi prej 15.68 km, gjithashtu në kuadër të kësaj rruge hynë edhe rruga transite me një gjatësi prej 3.14 km. Kjo rrugë i lidhë gjithsejtë 5 vendbanime, prej tyre një vendbanim urban (Shtime) dhe 4 vendbanime rurale (Caralevë, Belinc, Davidovc dhe Gjurkovc). Rruga magjistrale M-25 (Prishtinë – Prizren) ka drejtim të shtrirjes kryesisht lindje – perëndim dhe shikuar nga këndvështrimi i distancës prej zonës urbane, ajo shtrihet me një gjatësi prej 5.8 km në drejtim të Prishtinës dhe 9.7 km në drejtim të Prizrenit. Pozita e mirë gjeografike i ka mundësuar kësaj komune lidhje shumë të fuqishme të komunikacionit rrugor duke e karakterizuar atë me komunikacion mjaft të dendur, ku sipas një hulumtimi të bërë nga KFE rrugën magjistrale M-25 e frekuentojnë mesatarisht mbi 6000 automjete të kategorive të ndryshme brenda 24 orëve..

Rruga magjistrale Shtime - Ferizaj (M- 25.3) e cila kalon në pjesën lindore të komunës kadastrale të Shtimes ka një gjatësi prej 4.13 km, shtrihet në drejtimin veri-jugë nga qendra e qytetit deri tek kufiri me komunën e Ferizaj.

Rrugët magjistrale janë të asfaltuara dhe janë nën menaxhimin e MTPT. Sipërfaqe të tokës të cilat shfrytëzohen nga aktivitetet e rrugës magjistrale janë gjithsej 50.66 hektar bazuar në parcela kadastrale. Ndërsa sipërfaqe që janë të mbuluara me asfalt dhe aktivitete të tjera (sinjalizim) janë gjithsej 19.55 ose 38.59% e sipërfaqeve të përgjithshme, çka do të thotë se rreth 60% e sipërfaqeve të rrugëve magjistrale bazuar në parcela kadastrale janë të përfrytëzuara.

Tabela 43. Rrugët magjistrale dhe aktivitet

Përshkrimi	Sip_kad_ha	Aktivitete	%
Rrugë magjistrale	50.66	19.55	38.59

Hapësirat e këtyre rrugëve, varësisht nga shtrirja dhe lloji i vendbanimit karakterizohen me uzurpime dhe aktivitete të tjera ilegale, si dhe në përgjithësi në zonat e banuara nuk janë respektuar standardet e distancave nga zonat e banuara. Kryesisht përgjatë kësaj rruge shtrihen vendbanimet e tipit të dendur dhe atij linear, në të cilat zhvillohen aktivitete të ndryshme bujqësore, xehetarë, tregtare dhe sociale.

Gjendja e rrugëve magjistrale në komunën e Shtimes, në përgjithësi nuk është e mirë, si dhe në disa pjesë të saj dëmtimet janë në shkallë të madhe. Dëmtime evidente në këtë rrugë janë përkatësisht në zonën urbane të qytetit, në vendbanimin Belinc dhe Caralevë.

Rrugë regjionale – kryesisht shtrihen në pjesën veri-lindore dhe jug lindore të komunës. Rrugët e kësaj kategorie i mundësojnë komunës së Shtimes lidhje shumë të mirë me regjionet e tjera të Kosovës. Rrugët regjionale të cilat kalojnë në këtë komunë janë të asfaltuara dhe janë nën menaxhimin e MTPT:

a) Rruga **R-102**, Caralevë – Komoran me një gjatësi prej 4.63 km dhe

b) Rruga **M-207**, Gjurkoc – Koshare me një gjatësi prej 5.18 km

Rruga Caralevë – Komoran R-102 - i mundëson komunës së Shtimes lidhje të mirë me regjionin e Mitrovicës nëpërmjet Komunës së Drenasit dhe Skenderajt. Kjo rrugë në territorin e Shtimes edhe pse është asfaltuar në vitin 2008, megjithatë nuk është në gjendje të mirë.

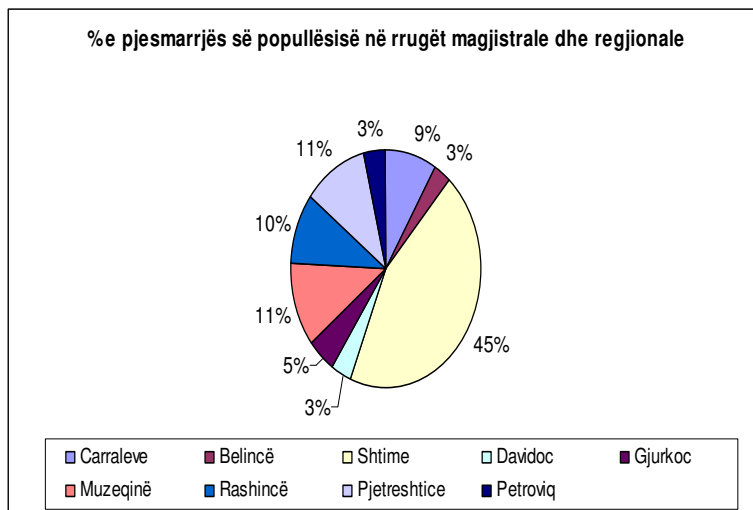
Rruga tjetër regjionale M-207, Gjurkoc – Koshare, krijon lidhje të mira të pjesës lindore të komunës me vendbanimet e komunës së Ferizajt, si dhe u mundëson këtyre vendbanimeve qasje të drejtpërdrejtë në rrugë magjistrale. Kjo rrugë është në gjendje të mirë me disa përjashtime të vogla).

Pjesëmarrja e popullsisë në rrugë magjistrale dhe regjionale - Gjithsejtë numri total i vendbanimeve që kanë qasje në rrugët magjistrale dhe regjionale është 9, që d.m.th. se 42.8% e tyre kanë qasje direkt, ndërsa 57.2% e vendbanimeve nuk kanë qasje direkt. Numri i banorëve që lidhen me rrugët magjistrale e regjionale dhe kanë qasje direkt në to, është 20586/b, ose 60.90% e totalit të popullsisë së komunës d.m.th. se pjesa me e madhe e popullsisë kanë qasje në këto dy rrugë edhe pse numri i vendbanimeve është më i vogël. Kjo nga fakti se ato vendbanime që shtrihen përgjatë këtyre dy rrugëve janë kryesisht vendbanime me numër më të madh të popullsisë në nivel komunal.

Tabela 44. Numri i banorëve që kanë qasje direkt në rrugët magjistrale dhe regionale

Vendbanimi	Nr. Banorëve
Caralevë	1843
Belinc	550
Shtime	9100
Davidoc	718
Gjurkoc	1026
Muzeqinë	2317
Rashincë	2008
Pjetërshticë	2307
Petroviq	717
Total	20586

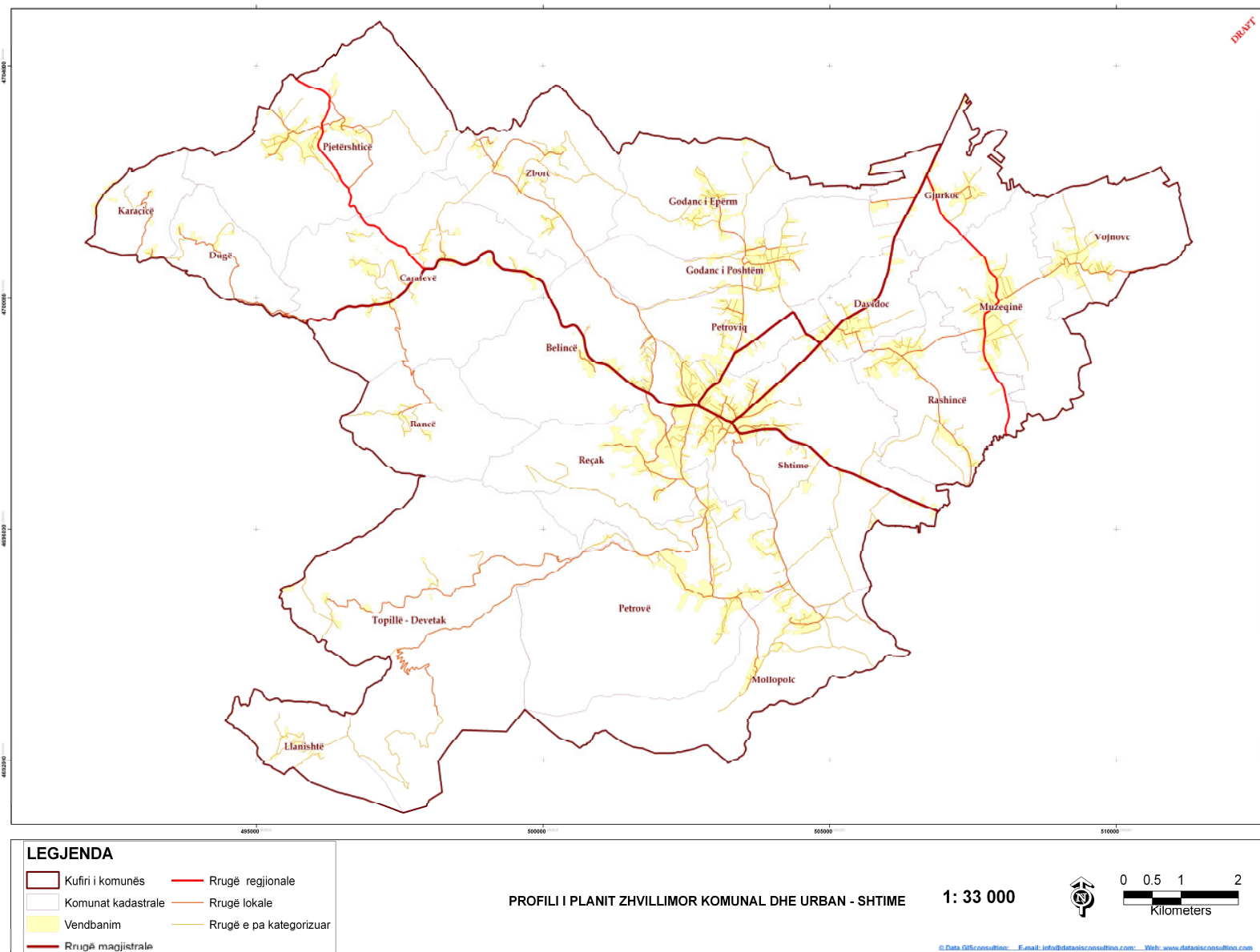
Grafiku 39. Pjesëmarrja e popullsisë në rrugë magjistrale dhe regionale

Rrugë lokale – konsiderohen rrugët të cilat i lidhin të gjitha vendbanimet e komunës duke u nisur nga qendra e vendbanimit dhe rrugët e tjera të rëndësishme të cilat mundësojnë lidhje të mira me to. Gjithsejtë rrugë lokale në komunën e Shtimes janë 79.98 km ose 29.76% totali i përgjithshëm i rrugëve.

Rrugë të pa kategorizuara – konsiderohen të gjitha sipërfaqet të cilat shfrytëzohen për realizimin e aktiviteteve bujqësore, socio-ekonomike dhe të tjera si në brendësi të vendbanimeve, po ashtu edhe në sipërfaqet e tjera të komunave kadastrale. Gjithsej rrugë të kësaj kategorie në tërë territorin e komunës së Shtimes janë 156.0 km ose 58.04% e totalit të rrugëve. Kjo kategori e rrugëve nuk është e asfaltuar, mirëpo rrugët të cilat shfrytëzohen për lidhjen hapësirave në brendësi të vendbanimeve, si dhe ato të cilat i lidhin vendbanimeve në thellësi të komunës, përkatësisht të viseve malore janë të shtruara me rërë dhe zhavorr. Ndërsa rrugët e tjera të kësaj kategorie janë rrugë të cilat shfrytëzohen për aktivitete bujqësore.

Harta 39. Rrjeti i rrugëve

Gjendja e rrugëve në komunën e Shtimes - nga të gjitha rrugët të cilat e përbëjnë edhe rrjetin e rrugëve të komunës me gjatësi prej 268.78 km, rrugë magjistrale janë 22.95 km (8.54%), rrugë regjionale 9.81 km (3.66%), rrugë lokale 79.98 km (29.76%) dhe rrugë të pa kategorizuara 156km (58.04%). Dy kategoritë e para të rrjetit të rrugëve janë të asfaltuara dhe mirëmbahen nga MTPTK. Gjatësia e rrugëve të asfaltuara të këtyre kategorive në komunën e Shtimes është 32.76 km (12.2%). Ndërsa rrugët lokale të komunës të cilat kanë shtrirje prej 79.98 km (29.76%) vetëm 29.42 km (36.78%) e tyre janë të asfaltuara. Rrugët e kategorisë së katërt (të pa kategorizuara) nuk janë ta asfaltuara dhe kanë shtrirje prej 156km (58.04%). Tabela në vijim do të paraqes statusin e rrugëve sipas kategorisë.

Tabela 45. Kategorizimi i rrugëve në komunën e Shtimes

Nr.	Përshkrimi	Gjatësia_km	%	Rrugë e asfaltuar	%
1	Rrugë magjistrale	22.95	8.54	22.95	8.54
2	Rrugë regjionale	9.81	3.66	9.85	3.66
3	Rrugë lokale	79.98	29.76	29.42	47.28
4	Rrugë e pa kategorizuar	156.0	58.04	0.00	40.52
Total		268.78	100	62.22	100

Nga tabela shihet se nga gjithsej 268.78 km, rrugë sa ka në komunën e Shtimes vetëm 62.22 km (23.14%) e tyre janë të asfaltuara.

Në tabelën në vijim do të paraqesim vendbanimet sipas statusit dhe gjendjes së rrugëve.

Tabela 46. Statusi i rrugëve në vendbanimet në komunën e Shtimes

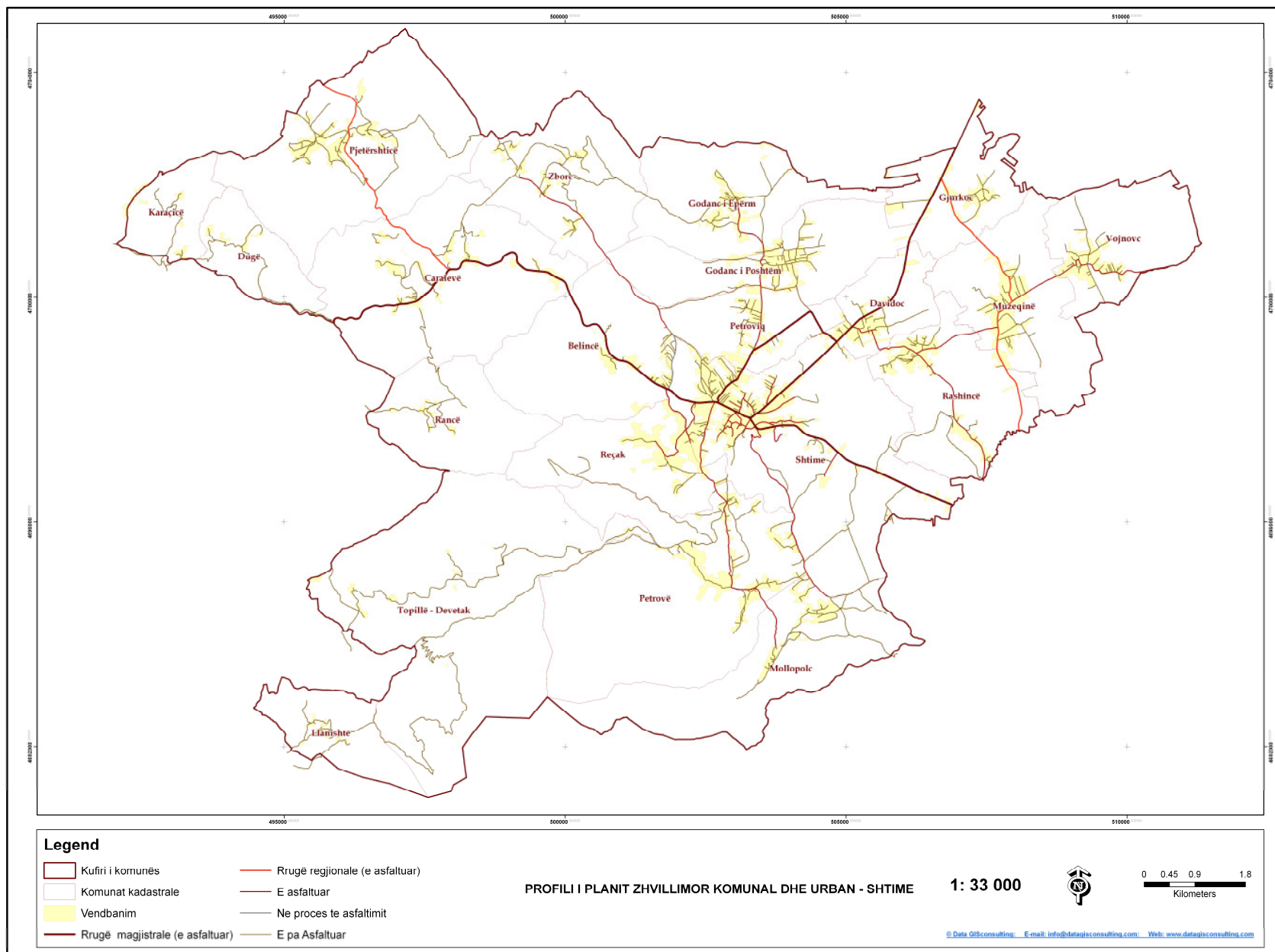
Vendbanimi	Statusi i rrugës	Gjendja e rrugëve
Belicë	Të Asfaltuara	Shumë e dëmtuar
Caralevë	Të Asfaltuara	Shumë e dëmtuar
Davidovc	Të Asfaltuara	Pak e dëmtuar
Gjurkovc	Të Asfaltuara	Pak e dëmtuar
Godanci Poshtem	Të Asfaltuara	Pak e dëmtuar
Godanci Epërm	Të Asfaltuara	Pak e dëmtuar
Mollopolc	Të Asfaltuara	Shumë e dëmtuar
Muzeqinë	Të Asfaltuara	Pak e dëmtuar
Pjetërshticë	Të Asfaltuara	Pak e dëmtuar
Petroviq	Të Asfaltuara	Pak e dëmtuar
Petrovë	Të Asfaltuara	Shumë e dëmtuar
Reçak	Të Asfaltuara	Pak e dëmtuar
Rashincë	Të Asfaltuara	Pak e dëmtuar
Shtime	Të Asfaltuara	Shumë e dëmtuar
Vojnovc	Të Asfaltuara	Pak e dëmtuar
Zborc	Të Asfaltuara	E pa dëmtuar
Dugë	Pa Asfaltuar	Shumë e dëmtuar
Karaçica	Pa Asfaltuar	Shumë e dëmtuar

Llanisht	Pa Asfaltuar	Shumë e dëmtuar
Rancë	Pa Asfaltuar	Shumë e dëmtuar
Topillë	Pa Asfaltuar	Shumë e dëmtuar

Nga tabela mund të shihet se nga gjithsej 21 vendbanime (sipas komunave kadastrale) sa ka në komunën e Shtimes, 16 prej tyre kanë rrugë të asfaltuara, përderisa 5 vendbanime kryesisht të zonës malore nuk kanë rrugë të asfaltuara. Sipas të dhënave nga tabela del se e vetmja rrugë e asfaltuar dhe e pa dëmtuar është ajo që e lidhë vendbanimin e Zborcit. Të gjitha rrugët e tjera qofshin ato të asfaltuara apo ato të pa asfaltuara janë të dëmtuara dhe, niveli i dëmtimit të tyre është i ndryshëm. Pra, gjendja aktuale e rrugëve të asfaltuara nuk është e kënaqshme sepse vetëm 1203 (3.55%) banorë kanë qasje në rrugë të asfaltuar dhe të pa dëmtuar, përderisa 16037 (47.44%) banorë kanë qasje në rrugët të asfaltuara por pak të dëmtuara dhe 15731 (46.54%) banorë kanë qasje në rrugë të asfaltuar, por shumë të dëmtuar.

Harta 40. Statusi (gjendja) e Rrugëve

URAT – Nga gjithsej 54 ura, sa janë identifikuar në tërë territorin e komunës së Shtimes, vetëm 5 prej tyre shtrihen në rrugë magjistrale dhe 2 në rrugë regjionale. Urat e tjera shtrihen në rrugë lokale dhe ato të pa kategorizuara. Në gjithsej 22.95 km rrugë magjistrale janë të ndërtuara vetëm 5 ura (Shtime 1, Gjurkoc 2, Davidoc 1 dhe Carralevë 1). Urat kryesore dhe më të rëndësishme mbi këtë kategori të rrugëve është ajo në qendër të qytetit, përkatësisht mbi lumin Shtimjanja me një gjatësi rreth 40m. Urat e tjera kryesisht konsiderohen të vogla me gjatësi prej 1 deri 10m. Urat të cilat shtrihen në rrugët lokale dhe të pa kategorizuara në përgjithësi janë në gjendje mesatarisht të mirë me përjashtim të disa urave të cilat karakterizohen me gjerësi të vogël dhe të pa mjaftueshme.

III.8.2. Transporti publik

Organizohet nëpërmjet të autobusëve, kombi-busëve dhe automjeteve të tjera të transportit është mjaft mirë i organizuar,. Shikuar nga numri i banorëve që kanë transport publik, nga gjithsej 21 komuna kadastrale (vendbanime) sa ka komuna e Shtimes 16 prej tyre kanë qasje në transport publik, përderisa vetëm 5 vendbanime nuk kanë qasje në transportin publik. Në tabelën në vijim do të paraqiten vendbanimet të cilat kanë qasje në transportin publik, si dhe gjendja rrugëve sipas vendbanimeve.

Tabela 47. Qasja në transportin publik dhe rrugëve në vendbanimet në komunën e Shtimes

Vendbanimi	Popullsia	Statusi i rrugës	Gjendja e rrugëve
Belinc	550	Të Asfaltuar	Shumë e dëmtuar
Caralevë	1843	Të Asfaltuar	Shumë e dëmtuar
Davidovc	718	Të Asfaltuar	Pak e dëmtuar
Gjurkovc	1026	Të Asfaltuar	Pak e dëmtuar
Godanci Poshtëm	1643	Të Asfaltuar	Pak e dëmtuar
Godanci Epërm	1384	Të Asfaltuar	Pak e dëmtuar
Mollopoc	1300	Të Asfaltuar	Shumë e dëmtuar
Muzeqinë	2317	Të Asfaltuar	Pak e dëmtuar
Pjetërshticë	2307	Të Asfaltuar	Pak e dëmtuar
Petroviq	717	Të Asfaltuar	Pak e dëmtuar
Petrovë	2938	Të Asfaltuar	Shumë e dëmtuar
Reçak	2370	Të Asfaltuar	Pak e dëmtuar
Rashincë	2008	Të Asfaltuar	Pak e dëmtuar
Shtime	9100	Të Asfaltuar	Shumë e dëmtuar
Vojnovc	1547	Të Asfaltuar	Pak e dëmtuar
Zborc	1203	Të Asfaltuar	E pa dëmtuar
Total / b	32971 / 33800*100 = 97.55%		

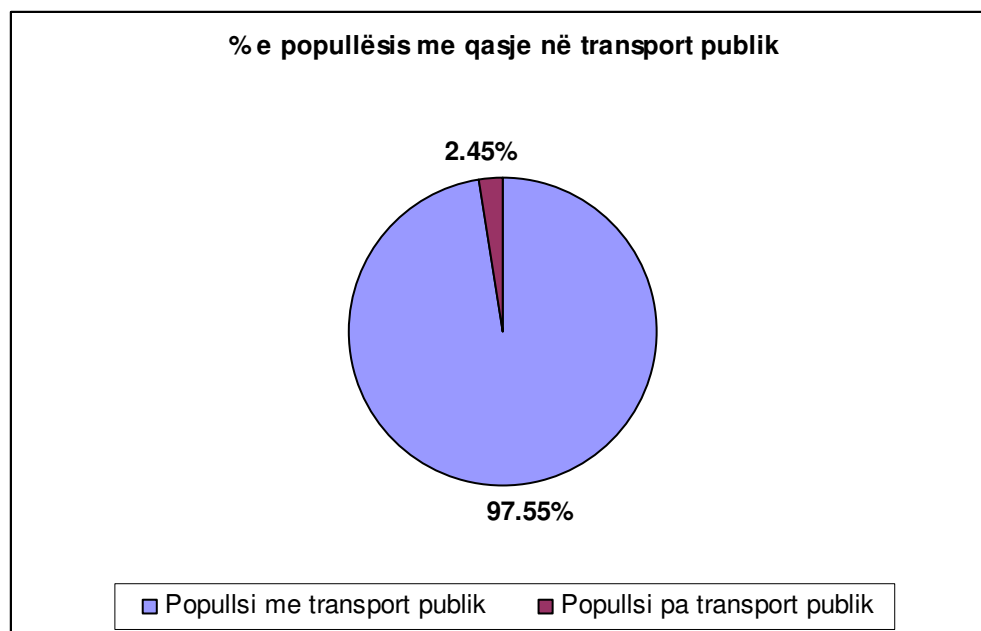
Nga tabela mund të konstatojmë se 76% e vendbanime me 97.54% të popullsisë së komunës kanë qasje në transportin publik dhe rrugë të asfaltuara.

Tabela në vijim do të paraqes numrin e vendbanimeve dhe të banorëve të cilët nuk kanë qasje në transport publik dhe rrugë të asfaltuara.

Tabela 48. Vendbanimet pa qasje në transportin publik dhe rrugë të asfaltuara

Vendbanimi	Popullsia	Statusi i rrugës	Gjendja e rrugëve
Duga	106	Pa asfaltuar	Të pa asfaltuar
Karaçica	187	Pa asfaltuar	Të pa asfaltuar
Llanishti	78	Pa asfaltuar	Të pa asfaltuar
Ranca	260	Pa asfaltuar	Të pa asfaltuar
Topilla	198	Pa asfaltuar	Të pa asfaltuar
Total / b	$829 / 33800 * 100 = 2,45\%$		

Nga tabela shihet se 24% e vendbanimeve dhe 2.45% të popullsisë nuk kanë qasje në transport publik, si dhe nuk kanë rrugë të asfaltuara.

Grafiku 40. Popullsia me qasje në transport publik

III.8.3. Energjia Elektrike

Pozita gjeografike e komunës i mundëson edhe një rrjet të rëndësishëm, të furnizimit me energji elektrike. Përveç linjave të furnizimit me energji elektrike me kapacitet 35kv, të cilat vijnë nga dy drejtime, në territorin e komunës kalon edhe linja transite e tensionit të lartë 110KV Bibaj, Shirok-Prizren. Kjo linje shfrytëzohet nganjëherë nga komuna e Shtimes dhe anasjelltas, varësisht prej kërkesës për shfrytëzim, që karakterizohen si linja nacionale që e lidhin Ferizajn me Suharekën dhe ka gjatësi prej 11.76 km që kalon në

territorin e komunës. Furnizimi i qytetarëve të Shtimes me energji elektrike, bëhet nëpërmjet të linjës së Lypjanit me kapacitet prej **35KV** deri tek trafo-stacionit kryesor, i cili gjendet në komunën kadastrale të Shtimes dhe ka gjatësi prej 5.35 km. Shtrirja e rrjetës energjetike të komunës nga stacioni kryesor deri tek shfrytëzuesit në tërë territorin e komunës bëhet në pesë drejtime:

1. Drejtimi i Rashincës 10 kv
2. Drejtimi i Petrovës 10 kv
3. Drejtimi i Shtimes 10 kv
4. Drejtimi i Carralevës 10 kv dhe
5. Drejtimi i Koshares. 10 kv

Në rrjetën e furnizimit me energji elektrike të komunës sipas drejtimeve të shpërndarjes së shfrytëzuesve, kemi të vendosura gjithsej 86 trafo-stacione të kapaciteteve të ndryshme. Duke u nisur nga ky fakt mund të konstatojmë se nga 86 TS funksionale, 22 prej tyre janë individuale, ndërsa 64 të tjera janë kolektive. Numri i përgjithshëm i shfrytëzuesve të energjisë (bazuar në orë regjistruese) është 6184 shfrytëzues. Në tabelën në vijim do të paraqesim numrin e përgjithshëm të: TS, statusin e tyre, numrin e shfrytëzuesve dhe numrin e popullsisë, sipas drejtimeve të furnizimit.

Tabela 49. Trafo-stacionet në komunën e Shtimes

Nr.	Përshkrimi	Nr. i TS	Statusi		Shfrytëzues	Nr. Pop.	%
			Individuale	Kolektive			
1	Drejtimi i Rashincës	26	7	19	1257	7616	22.53
2	Drejtimi i Petrovës	9	0	9	696	4238	12.54
3	Drejtimi i Shtimes	11	2	9	2179	14047	41.56
4	Drejtimi i Carralevës	33	7	26	2034	7899	23.37
5	Drejtimi i Koshares	7	6	1	18	0	0
Total		86	22	64	6184	33800	100.00

Duke u bazuar në % e furnizimit të popullsisë së komunës me energji elektrike sipas drejtimeve. Drejtimi i Shtimes përfshinë linjën me të rëndësishme të furnizimit me energji elektrike, sepse bënë furnizimin e 40.08% të popullsisë (përfshirë edhe bizneset) së komunës. Më pas vjen drejtimi i Carralevës me 23.37%, drejtimi i Rashincës me 22.53%, drejtimi i Petrovës me 12.54% dhe ai i Koshares me 1.48% të popullsisë. Duhet patjetër të theksohet se drejtimi i Koshares kryesisht i furnizon bizneset me energji elektrike.

a) **Drejtimi i Rashincës 10KV** – si drejtimi i tretë për nga rëndësia e furnizimit të popullsisë (22.53%), furnizohet nga linjat 35 KV dhe ka gjithsej 26 trafo-stacione, me 1257 konsumator, prej tyre 8 trafo-stacione janë individuale (kryesisht biznese) dhe 16 trafo-stacione janë për furnizim kolektiv. Klasifikimi i TS sipas kapacitetit është si në vijim: 3 TS kanë kapacitet prej 50KVA, 2 - 100 KVA, 8 - 160 KVA, 9 - 250 KVA, dhe 3 kanë kapacitet prej 400 KVA. Gjatësia e rrjetës së drejtimit të Rashincës është 13.7 km.

Tabela 50. Trafo-stacionet – Drejtimi i Rashincës

Nr.	Nr. TS	Kapaciteti KVA	Statusi		Konsumator
			Individual	Kolektiv	
1	3	50	2	1	9
2	2	100	2	0	2
3	8	160	1	7	337
4	9	250	1	8	755
5	3	400	0	3	153
6	1	no data	1	0	1
Total	26		7	19	1257

b) **Drejtimi i Petrovës 10KV** - është drejtimi i katër për nga rëndësia e furnizimit të popullsisë (12.54%), furnizohet nga linjat 35KV dhe ka gjithsejtë 9 trafo-stacione, me 696 konsumator, të gjitha trafo-stacione janë kolektive. Shpërndarja e TS sipas kapaciteteve është: 1 TS ka kapacitet prej 100 -KVA, 2 - 160 KVA, 5 - 250 KVA dhe 1 TS ka kapacitet 400 KVA. Gjatësia e rrjetës së drejtimit të Petrovës është 8.1 km.

Tabela 51. Trafo-stacionet – Drejtimi i Petrovës

Nr.	Nr. TS	Kapaciteti KVA	Statusi		Konsumator
			Individual	Kolektiv	
1	1	100	0	1	37
2	2	160	0	2	73
3	5	250	0	5	424
4	1	400	0	1	162
Total	9		0	9	696

c) **Drejtimi i Shtimes 10KV** - është drejtimi më i rëndësishëm për furnizim të popullsisë me energji elektrike sepse furnizon 41.56%, të totalit të popullsisë së komunës. Ky drejtim furnizohet nga linjat 35KV dhe ka gjithsejtë 11 trafo-stacione me 2179 konsumator. Prej 11 TS, 2 janë individuale dhe 9 janë kolektive. Shikuar nga numri i TS të instaluar, ky drejtim radhitet i treti. Mirëpo nga këndi i numrit të popullsisë dhe kapaciteteve të TS, ky drejtim klasifikohet si drejtimi më i rëndësishëm në komunë. Nga të gjitha trafo-stacione e instaluar 1 TS ka kapacitet prej 160 -KVA, 2 - 250KVA, 2 - 400 KVA dhe 6 TS kanë kapacitet 630 KVA. Gjatësia e rrjetës së drejtimit të Petrovës është 8.1 km.

Tabela 52. Trafo-stacionet – Drejtimi i Shtimes

Nr.r	Nr. TS	Kapaciteti KVA	Statusi		Konsumator
			Individual	Kolektiv	
1	1	160	0	1	55
2	2	250	0	2	171
3	2	400	1	1	761
4	6	630	1	5	1192
Total	11		2	9	2179

d) **Drejtimi i Caralevës 10KV** - është drejtimi më të cilin janë të kyç gjithsej 2034 shfrytëzues me gjithsej 33 trafo-stacione prej të cilave 7 janë individuale dhe 26 kolektive. Me këtë linjë të furnizimit kanë qasje 7899/b ose 23.37% e popullatës së komunës. Në këtë linjë janë të kyçur 33 TS me kapacitete të ndryshme, prej të cilave 2 kanë kapacitet 50KVA, 9 – 100KVA, 1 – 160KVA, 10 – 250KVA, 3 – 400KVA dhe 8 trafo-stacione nuk kanë të dhëna për kapacitetet e tyre.

Tabela 53. Trafo-stacionet – Drejtimi i Caralevës

Nr.	Nr. TS	Kapaciteti KVA	Statusi		Konsumator
			Individual	Kolektiv	
1	2	50	2	0	3
2	9	100	0	9	210
3	1	160	1	0	1
4	10	250	0	10	914
5	3	400	3	0	3
7	8	S'ka të dhëna	1	7	903
Total	33		7	26	2034

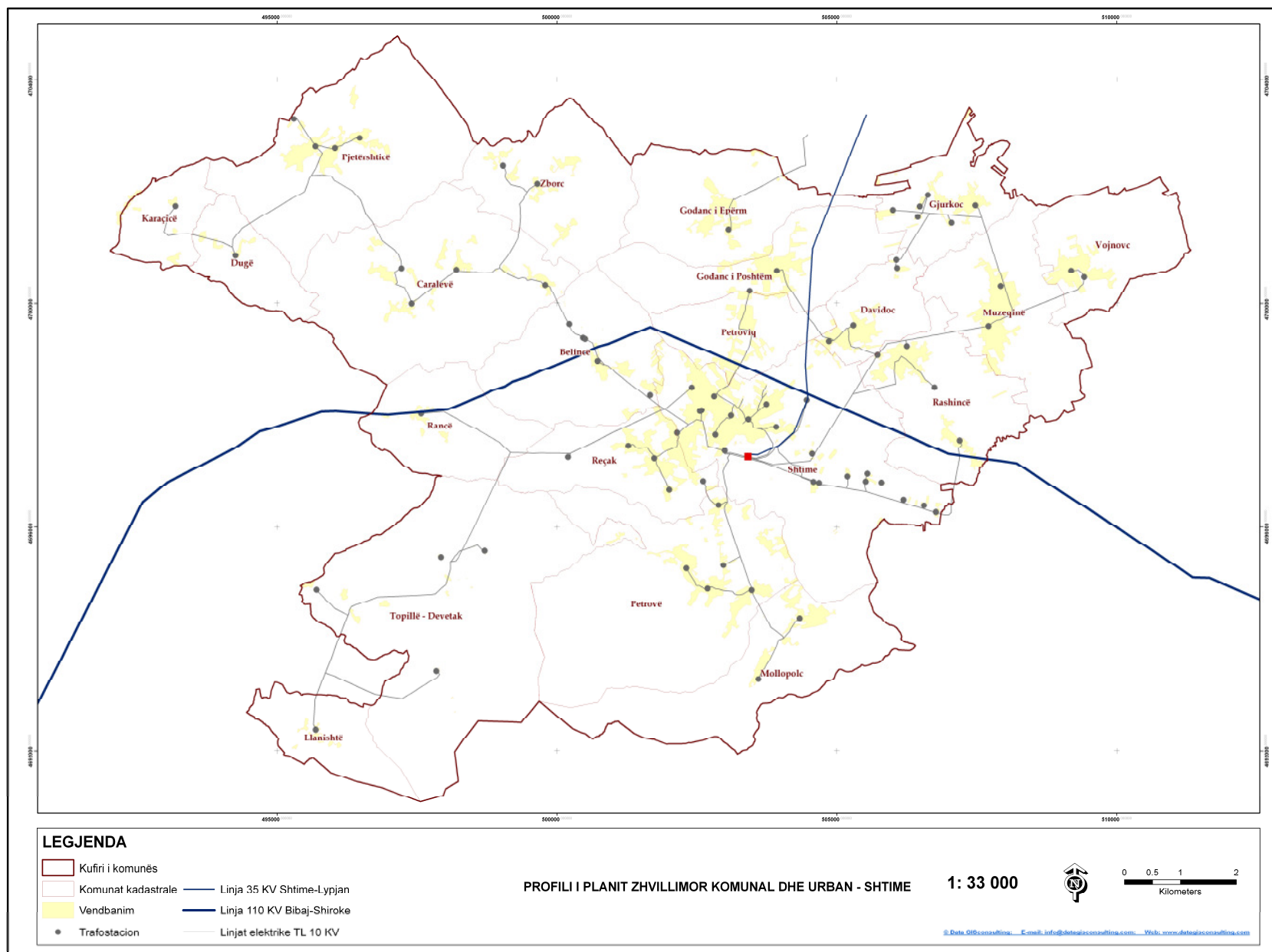
e) **Drejtimi i Koshares 10KV** - shtrihet në pjesën perëndimore të komunës dhe ka një gjatësi prej km, përkatësisht në këtë rrjetë janë të kyçura 7 TS (4 kanë kapacitet 100KVA, 2 – 160KVA dhe 1 është me kapacitet prej 250KVA. Nga këto trafo-stacione shpërndahet energjia elektrike për gjithsej 18 shfrytëzues, kryesisht të sektorit komercial privat.

Tabela 54. Trafo-stacionet – Drejtimi i Koshares

Nr.	Nr. TS	Kapaciteti KVA	Statusi		Konsumator
			Individual	Kolektiv	
1	4	100	3	1	12
2	2	160	2	0	4
3	1	250	1	0	2
Total	7		6	1	18

f) **Ndriçimi Publik** – është evident vetëm në zonën urbane të komunës dhe, ka gjatësi prej 2500m. Rrjetin e sistemit të ndriçimit është i përbërë prej 60 shtyllave metalike dhe është i shpërndarë në qendrën e qytetit (rruga Tirana), rruga e Prishtinës me 30 shtylla metalike, rruga “Komandant Kumanova” me 5 shtylla të betonit dhe 10 të drurit dhe rruga “Smail Gorani” me 27 shtylla të betonit me ndriçim me gjatësi 870m.

Harta 41. Rrjeti energjetik

III.8.4. Infrastruktura e furnizimit me ujë

Ujësjellësi në Shtime është ndërtuar ne vitin 2000-2002 nga kryqi i kuq Gjerman dhe ka kushtuar përafërsisht 1.5 milion euro. Ky sistem është ne funksionon prej muajit shkurt te vitit 2003 dhe është njësi operative e hidro-kompanisë regjionale “Prishtina” në Prishtine. Përveç ujësjellësit të qytetit, njësia operative, Ujësjellësi në Shtime menaxhon edhe ujësjellësin lokal të fshatrave të rrafshit, i cili furnizon fshatrat: Rashincë, Davidovc, Gllavicë, Muzeqinë, Vojnoc dhe Gjurmoc. Në komune funksionojnë edhe sistemi lokal i Carralevës dhe sistemi i Rancit te cilët nuk menaxhohen nga njësia operative ne Shtime.

Komuna e Shtimes ka një rrjetë shumë të zhvilluar të furnizimit me ujë të pijes, i cili ka shtrirje në 15 vendbanime ose 71.43% (komuna kadastrale), derisa vetëm 6 vendbanime ose 28.57% (komuna kadastrale) nuk kanë qasje në rrjetën e furnizimit me ujë të pijes. Ky rrjet furnizohet nga tri lokacione të ndryshme me gjithsej 8 puse dhe burime për nxjerrjen e ujit, tri sisteme të pompimit dhe 6 rezervuar me kapacitete të ndryshme:

1. Lokacioni i Shtimes
2. Lokacioni i Rashincës
3. Lokacioni Caralevës dhe
4. Lokacioni i Petroviqit

Tabela 55. Rezervuarët e ujit dhe qasja e popullatës në ujësjellës

Vendbanimi	Shpime / Burime	Rezervuar 50m ³	Rezervuar 250m ³	Rezervuar deri në 500m ³	Rezervuar deri në 700 m ³	Nr. Banor qe furnizohen	%	%
Shtime/Petroviq	5	1	0	1	1	19452	57.55	97.55
Rashincë	2	1	1	0	0	7616	22.54	
Caralevë	1	1	1	0	0	5903	17.46	
Pa ujësjellës	0	0	0	0	0	829	2.45	2.45
Total	8	2	2	1	1	33800	100.00	

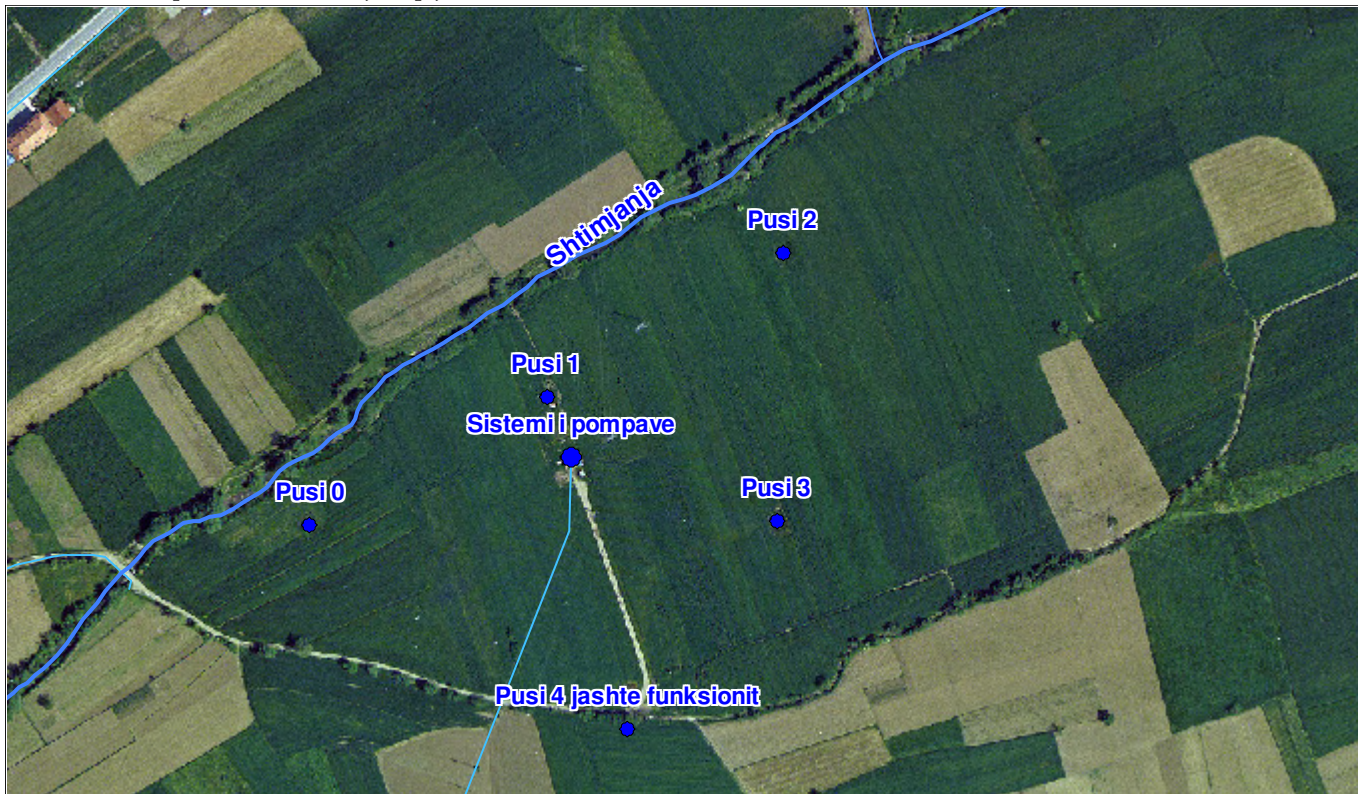
Nga tabela mund të shohim se 97.55 % e popullatës së Shtimes kanë qasje në sistemin e ujësjellësit kolektiv, derisa vetëm 2.45% e popullatës nuk kanë qasje në këtë sistem.

Sistemi i ujësjellësit në Shtime - merr ujin nga 5 (1 nuk është në funksion) puse në thellësi 40m, shpime këto të cilat ndodhen në vendin e quajtur “Bare”,në drejtim të Rashincës. Këto shpimet janë në largësi prej 60-120m nga lumi Shtimjanja. Kapaciteti i puseve është rreth $Q=40$ l/s (10-11 l/s për secilin pus). Uji nga puset thithet me sistem të pompimit dhe hedhet në Komorën përmbledhës prej nga përcjellët në tre rezervuarët shpërndarës:

1. rezervuari te shkolla e mesme “Naim Frasheri” kapacitet 500m³
2. rezervuari te “Pishat” Petroviq kapacitet 50m³
3. rezervuari te “Kodra e gështenjave” kapacitet 700m³.

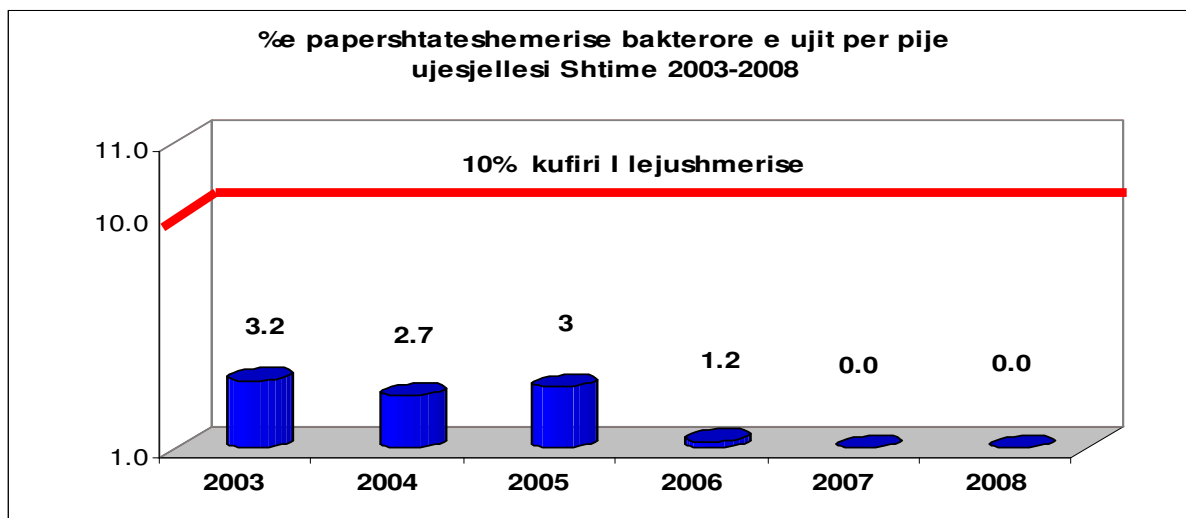
Uji dezinfektohet në rezervuarin akumulues të sistemit të pompimit në stacionin e klorit në bazë standardeve të përcaktuara me dispozitat ligjore. Gjatësia e rrjeti të ujësjellësit është 24 km, tubacion te ri nga PE (polietileni) me diametër Ø 50mm deri Ø 250mm.

Harta 42. Puset për furnizim me ujë të pijshëm

Ky sistem furnizon me ujë qytetin e Shtimes dhe 6 fshatra të Komunës: Petrovë të cilën e mbulon 50%, Reçak, 50% Mollopolc, 10% Lagjja e Pajtimt, 50% Godanci i ulët dhe 50% Godanci i Epërm. Sistemi i qytetit furnizon me ujë rreth 9000 banor dhe mbulon 98% te qytetit. Janë te regjistruar 2283 konsumator, prej të cilëve 2248 amvisni dhe 40 institucione (11 shkolla, 10 administrate komunale, 2 ambulanca, 17 institucione tjera). Shkalla e inkasimit për vitin 2008 është 60% te faturimit. Edhe pse rrjeti është i ri regjistrohen në mesatare vjetore rreth 30% humbje nga prodhimi i përgjithshëm prej 1 milion m³ (nga dy sistemet). Mesatarja e harxhimit të ujit për kokë banori është 180-200 litra në ditë. Këto humbje paraqesin ndryshimin ndërmjet sasisë së prodhuar dhe sasisë së faturuar të ujit. Faktorët kryesor që ndikojnë në shkallën relativisht të lartë të humbjeve vlerësohet të jenë: rrjeti i dëmtuar i ujësjellësit, kyçësit ilegal, mos-matja. Përkundër furnizimit 24/h, gjatë muajve të verës shfaqen probleme në furnizim me ujë sidomos në pikat kritike të sistemit (zonat me humbje) ku aplikohen ndërprerje disa orë në furnizim. Cilësia e ujit për pije nga ujësjellësi i Shtimes kontrollohet nga IKSHPK-Prishtinë që nga fillimi i funksionimit

të ujësjellësit. Frekuenca dhe numri i pikave të mostrimit përcaktohet në përputhshmëri me standardet e parapara me IA 2/99 UNMIK.

Grafiku 41. Cilësia e ujit të pijshëm ne ujësjellësin e Shtimes

Nga Grafiku vërehet trendi pozitiv i përmirësimit të cilësisë së ujit për pije neper vite. Që nga fillimi i funksionimit të ujësjellësit, nuk është tejkaluar kufiri i lejuar prej 10% sipas standardeve të OBSH-se për mesataren vjetore të pa përshtatshmërisë bakterore.

Ujësjellësi i fshatrave të rrafshit - Rashincë

Ujësjellësi për fshatrat e rrafshit i quajtur “Sistemi i Rashincës” furnizon vendbanimet: Davidovc, Rashincë, Muzeqinë, Vojnovc, Gjurovc dhe Gllavicë, me gjithsej 7616/b ose 22.53 % e popullatës së Shtimes.. Uji i këtij sistemi merret nga dy puse me thellësi 36m dhe kapacitet 20 l/s të cilat ndodhen në vendin e quajtur kodra e Rashincës. Nga pusët, uji përcjellët me sistem të pompave në rezervuarin qendror me kapacitet 250m³ dhe , shpërndahet me gravitacion në rrjetin shpërndarës. Rrjeti i ujësjellësit është i gjatë 30 km me tubacione të PE (polietilen) me dimensione Ø50mm deri Ø 225mm.

Ujësjellësi i fshatrave malore - Caralevë

Ky ujësjellës furnizon vendbanimet: Caralevë, Belinc, Pjetërshticë dhe Zborc, me gjithsej 5903/b ose 17.46% e popullatës së Shtimes. Uji i këtij sistemi merret nga burimi sipërfaqësor, me kapacitet 20 l/s. Burimi i ujit respektivisht kaptazha e burimit të ujit nuk ka mbrojtje sanitare, për shkak të dëmtimeve, ka mundësi të komunikimit me ujë sipërfaqësor, posaçërisht gjatë sezoneve me reshje të mëdha, si dhe, ka qasje të lirë të njerëzve dhe shtazëve. Nuk ka sistem të klorizimit dhe, nuk është në menaxhim të njësisë operative të ujësjellësit. Nga burimi ujit përcjellët me sistem të pompave në rezervuarin akumulues V= 30m³ dhe, pastaj në rezervuarin qendror V=250m³. Rrjeti i ujësjellësit është i gjatë 16km

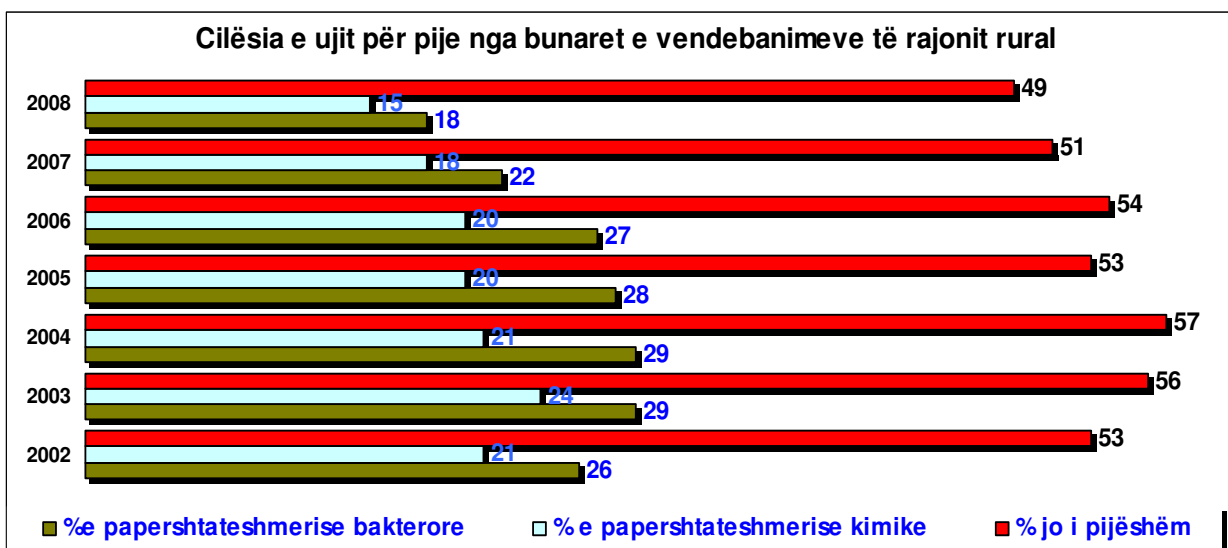

tubacione të polietilenit me profile Ø50mm deri Ø 180mm. Ky sistem relativisht i ri është lëshuar në punë në dhjetor 2003, ka pas vështirësi në funksionim, për shkak të dëmtimit të kaptazhit, sistemit të pompave, si dhe, mos funksionimi i klorinatorit, gjë që reflektohet në cilësi të ujit.

Furnizimi në vendbanimet rurale

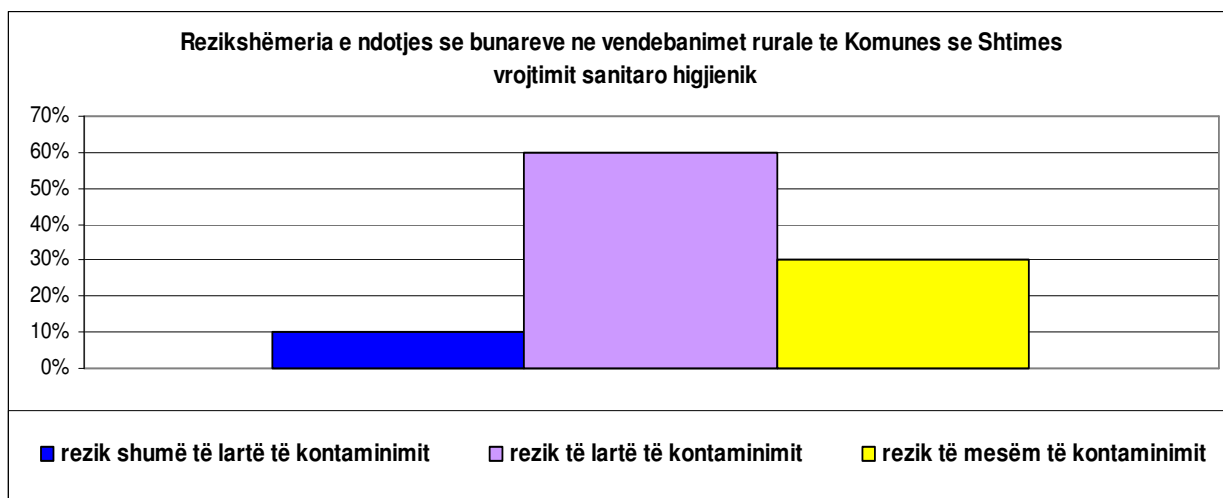
Pjesa e popullatës, e cila nuk është e kyçur në ujësjellës furnizohen me ujë nga pusët individuale të cilët janë të cektë dhe të pambrojtur. Këto puse të ndërtuar pa standarde higjienike për ujin e pijshëm, pa izolim sipërfaqësor dhe nëntokësor me thellësi 4-5m dhe shtyllë ujore 2-3m, kategorizohen në puse me ujë të dyshimtë penga cilësia. Gjatë sezoneve të shkrirjes së bores dhe shirave me intensitet të lartë, uji mbërrin lartësi maksimale 4m. Kjo flet se uji në puse është sipërfaqësor me mundësi të ndotjes dhe keqësimin e cilësisë së ujit për pije. Shumica e tyre kanë hidrofor, por pa ventil të sigurisë. Mungesa e ventilit e mundëson futjen e ujit të kontaminuar në sistemin e ujësjellësit dhe ndotjen e sistemit në tërësi. Nga aspekti shëndetësor këto puse janë faktor rreziku permanent dhe e rëndojnë situatën epidemiologjike. ISHP Ferizaj me qëllim të përcjelljes së cilësisë së ujit të pijshëm në vendbanime të cilat nuk janë të kyçura në ujësjellës gjatë vitit 2002-2008 ka bërë mostrimin dhe testimin e ujit për pije, kryesisht nga pusët e ambulancave dhe shkollave, si dhe përcaktimin e rrezikut të ndotjes së tyre. Rezultatet flasin për nivel të lartë të kontaminimit:

- 26% të mostrave rezultonin me kontaminim bakterorë,
- 21% të mostrave kanë vlera më të larta të Nitriteve, Nitrateve, Amoniakut
- 53% të mostrave nuk janë ujëra të pijshëm

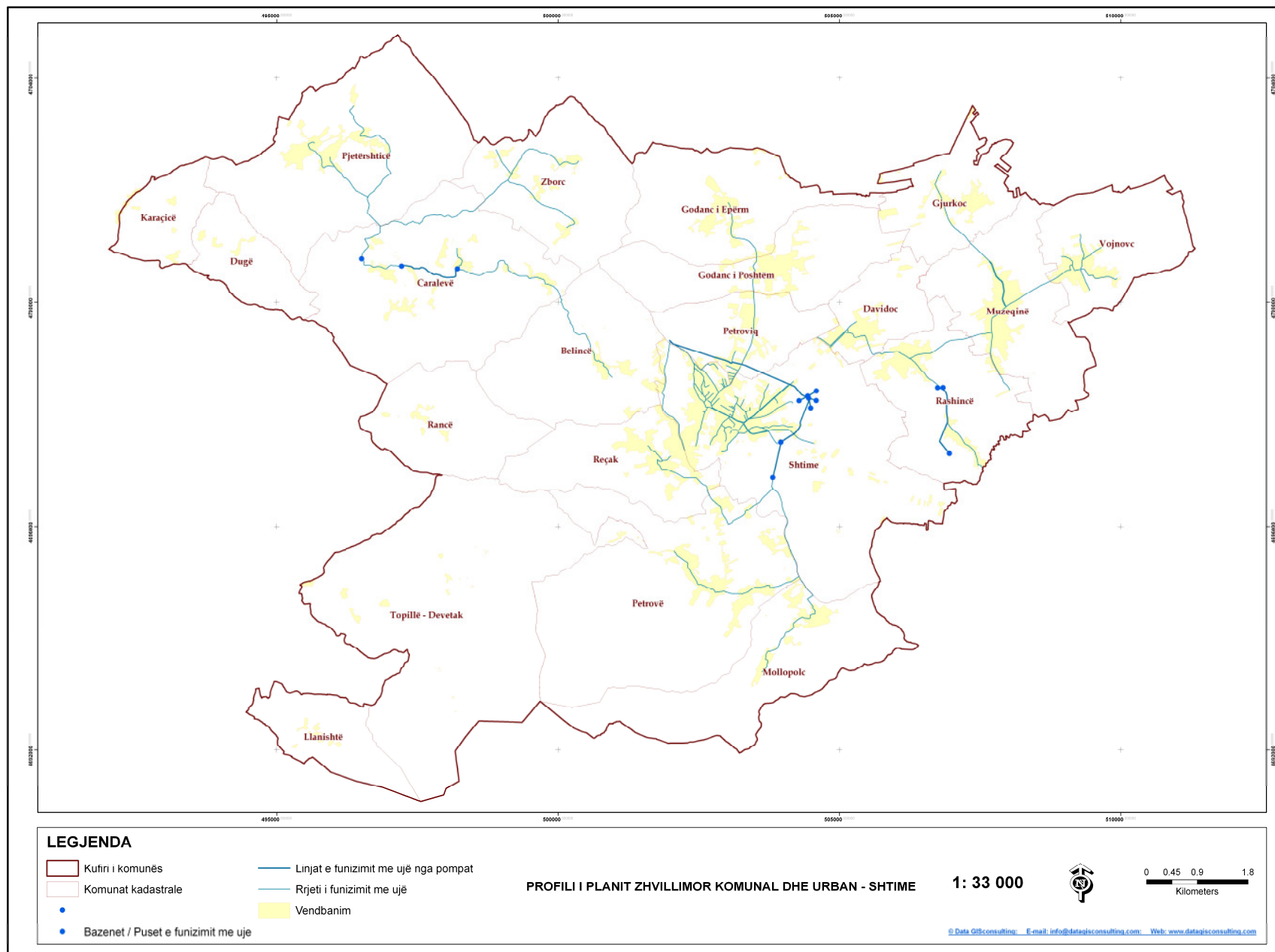
Grafiku 42. Cilësia e ujit të pijshëm nga pusët në rajonin rural të Shtimes

Bazuar në rezultatet e përcaktimit të rrezikshmërisë të ndotjes së puseve, gjatë viteve 2002-2008, 10% të tyre kanë rrezik shumë të lartë të kontaminimit, 60% rrezik të lartë dhe 30% kanë rrezik të mesëm të kontaminimit.

Grafiku 43. Rrezikshmëria e ndotjes së bunarëve në vendbanimet rurale

Harta 43. Rrjeti i furnizimit me ujë

III.8.5. Sistemi i kanalizimit

Në komunën e Shtimes është funksional qysh para luftës së vitit 1999, por edhe sot, është shumë pak i zhvilluar, përkatësisht ky sistem është i shtrirë vetëm në dy vendbanime (komuna kadastrale) të komunës të cilat përbejnë 9.52% të vendbanimeve të komunës. Vendbanimet të cilat janë të përfshira në sistemin e kanalizimit kolektiv janë:

- Zona urbane e Shtimes me gjithsejtë 9100/b ose 26.29% e popullsisë së komunës
- Davidoci me 718/b ose 2.12% e popullsisë së komunës.

Gjatësia e rrjetës së kanalizimit në zonën urbane të Shtimes është 14.54 km, ndërsa ajo në vendbanimin e Davidocit është 1.76km. Gypa e sistemit të vjetër të kanalizimit janë nga azbesti, përderisa rrjeti i ri ka përbërje betoni dhe PVC, me kapacitet - Ø200, Ø800 dhe Ø1000mm. Sistemi i ujërave të zeza dhe, atyre atmosferike është i përbashkët, përveç atyre të rrugës Tirana në qendrën e qytetit, ku janë të ndara në një gjatësi prej 400m. Të gjitha ujërat e zeza të kanalizimeve në këto dy vendbanime derdhen në tri lokacione të ndryshme në shtratin e lumit Shtimjanja. Pjesa jugore e kanalizimit në zonën urbane i derdh ujërat e zeza rreth 500m, mbi lokacionin e puseve që shfrytëzohen për ujë të pijes, derisa pjesa tjetër e zonës urbane dhe vendbanimi i Davidocit i derdhen ujërat e zeza 200, e më tepër metra nën këto puse.

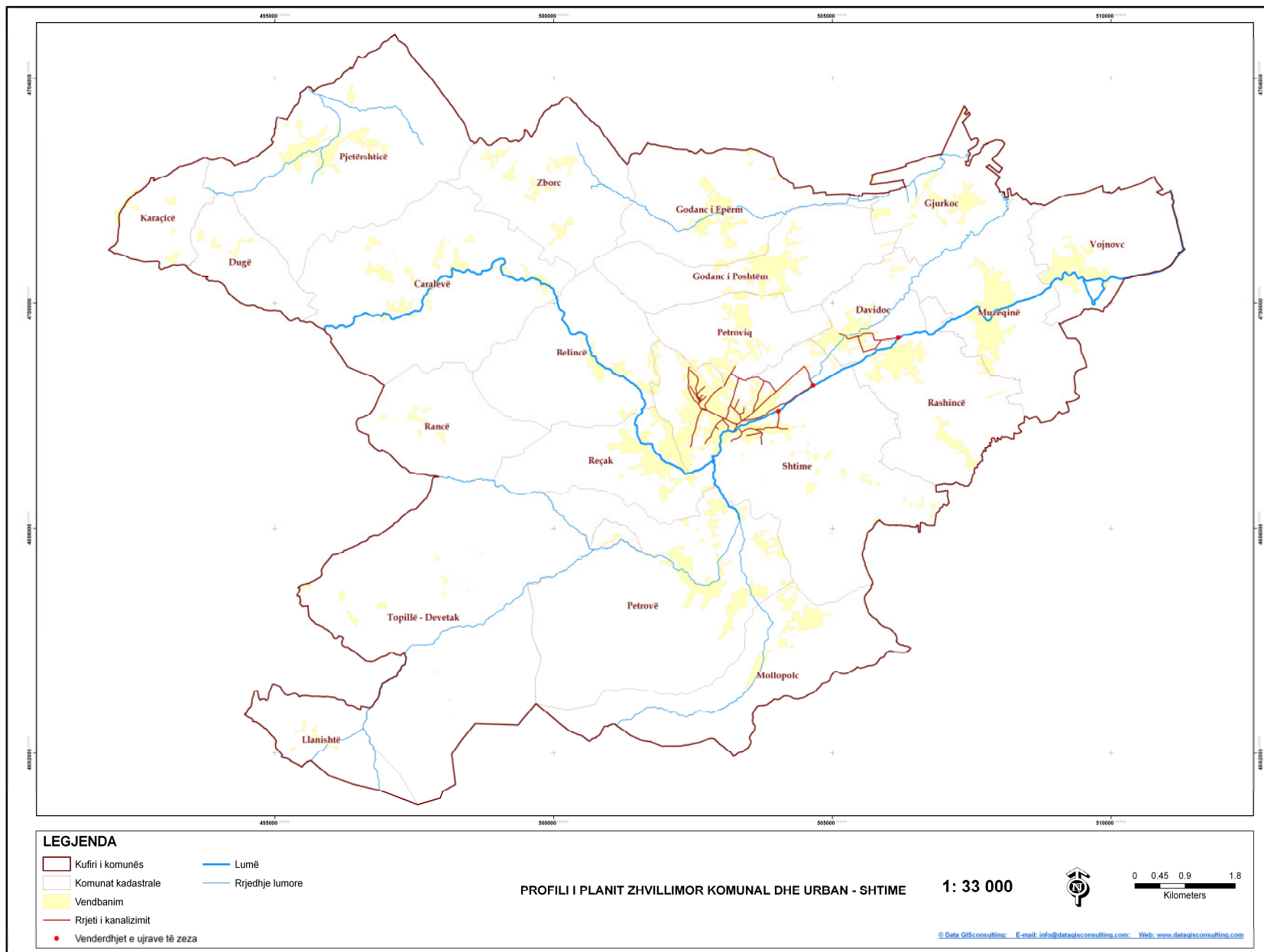
Vetëm 9818/b ose 29.05% e popullsisë së komunës kanë qasje në rrjetën e kanalizimit kolektiv, kryesisht zonë urbane dhe 70.95% e popullatës së komunës nuk kanë qasje në rrjetën e kanalizimit, por ujërat e zeza i derdhen në mënyrë të egër në lokacione të ndryshme në vendbanimet ku jetojnë, përkatësisht në shtratin e përroskave dhe lumenjve.

Menaxhimi i sistemit të kanalizimit – është kompetencë e kompanisë regjionale të mbeturinave “PASTËRTIA” Ferizaj, njësia operative Shtime. Kjo njësi e menaxhon vetëm sistemin e kanalizimit të zonës urbane të Shtimes, derisa sistemi i kanalizimit në Davidoc është jashtë menaxhimit.

Shfrytëzues të këtij shërbimi në zonën urbane janë gjithsej:

- Amvisëri – 616 E. Familjare
- Institucione – 11 (2 shkolla, QKMF, PTK dhe Administrata e KK) dhe
- Biznese – 235 lokale afariste

Harta 44. Rrjeti i kanalizimit

III.8.6. Telekomunikacioni

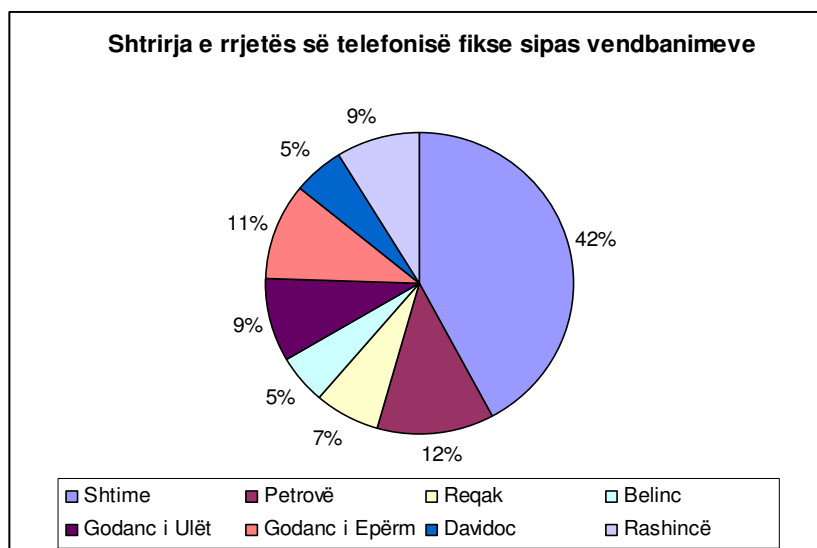
Telefonia Fikse – Rrjeti i telefonisë fikse në komunën e Shtimes është i lidhur nëpërmjet fibrës optike, i cili i përket linjës së trasesë Ferizaj – Prizren. Ky rrjet menaxhohet nga njësia e PTK-së, në Shtime, e cila posedon vetëm një objekt postar dhe ka centralin e lidhur me fibër optik. Kapaciteti total i centralit të postës në Shtime është gjithsej 4100 qifte, prej të cilave 2850 shfrytëzohen, ndërsa pjesa tjetër janë të pa shfrytëzuara.

Telefonia fikse është e shtrirë në nëntë vendbanime me gjithsej 2850 qifte. Vendbanimet në të cilat është i shtrirë rrjeti janë:

Tabela 56. Rrjeti i telefonisë fikse

Vendbanime	Qifte	Nr. Popullsisë
Shtime	1200	9100
Petrovë	350	2938
Reçak	200	2370
Belinc	150	550
Godanc i Ulët	250	1643
Godanc i Epërm	300	1384
Davidoc	150	718
Rashincë	250	2008
Mollopolc	200	1300
Total	3050	22011

Nga tabela mund të shohim se rrjeti i telefonisë fikse në komunën e Shtimes është i shtrirë në 42.85% të vendbanimeve me gjithsej 65.12% të popullsisë. Megjithatë, është e nevojshme që të përmendim se qasja e popullatës në telefoninë fikse nuk është në nivelin e dëshiruar, sepse shumica e vendbanimeve kanë kycje të përgjysmuar.

Grafiku 47. Rrjeti i telefonisë fikse

Në kuadër të zonës urbane, përveç qasjeve individuale në rrjetën e telefonisë fikse kemi edhe vendosjen e 10 foltoreve publike të cilat shtrihen në gjashtë lokacione të zonës urbane. Shpërndarja e foltoreve publike sipas lokacioneve në zonë urbane është:

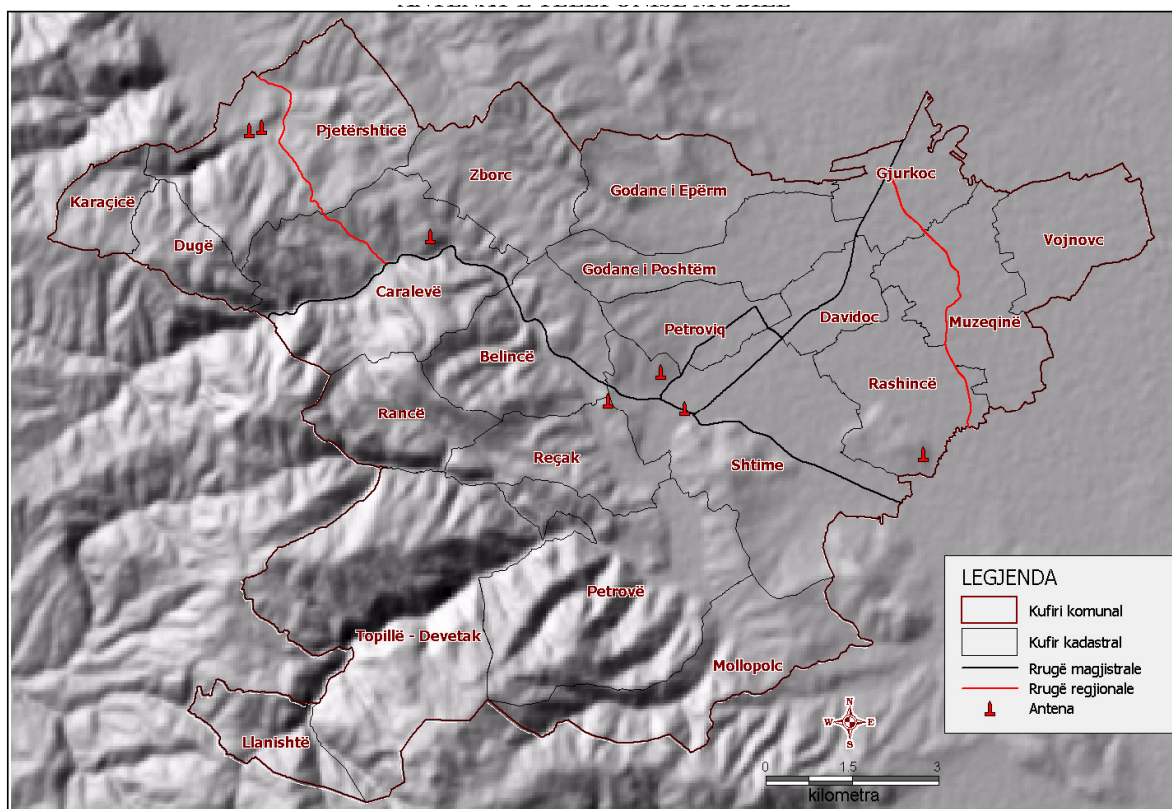
Tabela 57 Foltor publike

Nr.	Lokacioni	Nr. Foltoreve
1	ZPSH	3

2	Rr. Ahmet Shtimja / PTK	1
3	Sheshi i UQK-së	2
4	Ish Supermarketi	1
5	Sh. F. Emin Duraku	2
6	Rr. Aton Qeta / QKMF	1
Total		10

Telefonia mobile – në territorin e Shtimes është e mbuluar mjaftë mirë, pothuajse të gjitha vendbanimet e Shtimes, kanë qasje në shërbimet e telefonisë mobile, të cilat ofrohen nga dy operatorët e licencuar nga ART-ja. Të dy operatorët mobil kanë të shpërndara antena individuale në lokacione të ndryshme të komunës. Numri i antenave të vendosura nga operatorët mobil sipas vendbanimeve dhe operatorëve në tërë territorin e komunës është:

Harta 45. Antenat e telefonisë mobile

Shërbimet Postare - në komunën e Shtimes shpërndahet në 4 rajone të përcaktuara nga PTK, dhe është i mbuluar komplet territori i komunës. Shpërndarja e postës, sipas ndarjes në rajone është si në vijim:

1. **Rajoni 1** – (Shtime, Davidoc, Rashincë, Gllavicë, Muzeqinë, Vojnove, Gjurmoc dhe Zborc)
2. **Rajoni 2** – (lagjja e Pajtimt, Godanci i ulët, Godanci i Epërm dhe Bregu i Zi)

3. **Rajoni 3** – (Reçaku, Petrova, Luzhaku, Topilla, Llanishti, Devetaku dhe Mollopolci)
4. **Rajoni 4** – (Belinci, Carraleva, Pjetërshtica, Duga, Karaqica dhe Ranca)

Shërbimet e Internetit – Ekzistojnë disa operator të cilët bëjnë shpërndarjen e shërbimeve të internetit në komunën e Shtimes. Territori i komunës nuk është i mbuluar plotësisht me shërbime të internetit, kryesisht nuk janë të mbuluara viset malore dhe disa pjesë të vendbanimeve rurale. Kryesisht interneti në zonat rurale është i shpërndarë në nivel të internet kafe-ve, të cilat ofrojnë shërbime në vendbanime të ndryshme, si dhe kanë qëllime komerciale. Operatorët me ndikim më të madh, që ofrojnë shërbime të internetit në komunën e Shtimes janë:

1. PTK - 521 linja nëpërmjet të telefonisë fikse
2. IPKO – ofron shërbime të internetit nëpërmjet të antenave (individuale) dhe
3. KUJTESA - ofron shërbime të internetit nëpërmjet të antenave (individuale)

Radiotelevizioni – Rrjeta e Radiotelevizionit në komunën e Shtimes është e shpërndarë pothuajse në tërë territorin e komunës. Në këtë komunë ekzistojnë disa forma të shfrytëzimit të valëve radio-televizive të ndara në dy grupe:

1. Radio-televizionet Nacionale – RTK, RTV21 dhe KTV
2. Radio-televizionet lokale – Radio Shtime-e/a, Radio Dukagjini, etj
3. Radio-televizionet nëpërmjet antenave Satelitore.

Është e rëndësishme të theksohet se rrjeta nacionale e radio-televizioneve nuk është e shtrirë në të gjithë territorin e komunës, përkatësisht stacionet nacionale televizive si, RTK, RTV21, KTV, nuk kanë mbulesë në vendbanimin e Caralevës dhe Belincit, ani pse këto vendbanime paguajnë taksën e imponuar nga RTK, nëpërmjet të faturave të energjisë elektrike.

III.8.7. Menaxhimi i mbeturinave

Në komunën e Shtimes shërbimin e menaxhimit të mbeturinave e kryen KRM „Pastërtia” SH.A

Në bazë të, të dhënave kjo kompani i kryen shërbimet në 10 vendbanime dhe paraqet gjendjen reale në bazë të faturimit për amvisni

Mesatarisht mbeturina të gjeneruara janë 150 t, në muaj.

Shpërndarja e kontejnerëve me kapacitet 1.1 m³ janë 264 copë, si dhe 7 copë janë me kapacitet 5.5 m³.

Tabela 58. Organizimi i mbeturinave në vendbanime

Vendbanimi	Nr. i shtëpive	Nr i amvisni-së që kryejnë faturimin	%
Belica	76	14	18
Carraleva	230	58	25
Davidoci	90	0	0
Gjurkoci	138	18	13
Godanci Poshtëm	183	22	12
Duga	13	0	0
Godanci Epërm	198	0	0
Karaçica	20	0	0
Llanishti	9	0	0
Mollopolci	162	0	0
Muzeqina	300	44	15
Pjetërshtica	283	0	0
Petroviqi	95	32	33
Petrova	342	0	0
Reçaki	297	47	16
Ranca	32	0	0
Rashinca	251	45	18
Shtimja	1500	616	41
Topilla	20	0	0
Vojnoci	182	46	25
Zborci	138	0	0
Total	4559	942	20

Vetëm në zonën urbane janë gjithsej 75 kontejner .

Në bazë të, të dhënave 10 vendbanime kanë shërbim të menaxhimit të mbeturinave, kurse 11 vendbanime nuk kanë as një lloj shërbimi. Në bazë të analizave të bëra ky shërbim është ende në shkallë të ultë vetëm 20% të qasjes të shtëpive, që e kanë këtë shërbim.

Po që se merret mesatarja e sasisë së përgjithshme të mbeturinave për kokë banori për një ditë janë 2 kg. Atëherë vlerësohet se sasia mesatare e prodhimit të mbeturinave është 67600kg në ditë ose 24674000kg në vit (24674t) duke mos llogaritur objektet afariste dhe objektet tjera që s’kanë dedikim banimi.

KRM„ Pastërtia” SH. A transporton rreth 1800t mbeturina në vit, në deponinë regjionale në Ferizaj.

IV. SWOT ANALIZA – KOMUNA SHTIME

Metoda e SWOT analizës shërben për të identifikuar përparësitë, dobësitë, mundësitë dhe kërcënimet për hapësirën e caktuar. Që të kemi një vlerësim të gjendjes ekzistuese për territorin e Shtimes, kemi aplikuar këtë metodë dhe kemi këto rezultate si më poshtë;

	TË BRENDSHËM	TË JASHTËM
POZITIVE	Përparësitë	Mundësitë
	Pozita e volitshme gjeografike; Popullsia në moshë të re (nën 30 vjeç); Popullsia e shëndosh dhe orientuar drejt vlerave arsimore; Sipërfaqe të mjaftueshme të tokave jo produktive për zgjerim të qytetit; Mundësitë e dendësimit të hapësirës urbane; Tipi i vendbanimeve të grumbulluara; Ekzistimi i OJQ-ve për mbrojtjen e mjedisit; Sip. kualitative të tokës bujqësore 46.6%; Faktorët klimatik te përshtatshëm; Trashëgimi kulturor dhe natyror; Resurset ujore – shfrytëzimi për ujë; Resurset natyrore-minerale (rezervat e gurit gëlqerorë etj.) Pozitë e mirë për zhvillim të sektorit tregtarë (transport nacional dhe ndërnacional si dhe afërsia me disa qendra të mëdha urbane dhe aeroportin); Parku industrial – Teknopolis; Kompleksi përkujtimor i Reçakut; Kultura e punës në ndërmarrje të vogla dhe të mesme sidomos në lëmin e bujqësisë; Qasja e vendbanimeve në infrastrukturë të asfaltuar mbi 95%; Qasja e popullsisë në sistemin e ujësjellësit kolektiv mbi 90%; Qasja e popullsisë në transport publik mbi 90%; Qasja e popullsisë në telefoni fikse mbi 60%;	Programe të veçanta-profesionale për të papunët sipas kërkesave të tregut; Programe për zhdukjen e analfabetizmit; Zgjerimi i edukimit para fillor në të gjitha shkollat fillore; Ofrimi i shërbimeve shëndetësore për të gjithë; Shfrytëzimi i qëndrueshëm i resurseve natyrore; Peizazhe të përshtatshme për pushim dhe rekreacion; Vetëdijësimi i popullatës për mbrojtjen e ambientit; Harmonizimi i zhvillimit ekonomik dhe mbrojtjes së mjedisit; Favorizimi i bujqësisë, blegtorisë dhe bletarisë; Ruajtja e trashëgimisë kulturore dhe natyrore dhe shpallja e zonave mbrojtëse; Procesi i privatizimit në funksion të zhvillimit ekonomik; Zgjerimi i sipërfaqeve të kultivuara me pemë dhe perime; Mundësi të mira për zhvillimin e tregtisë; Përmirësimi i kushteve për kredi (ulja e kamatave); Mirëmbajtja e rrugëve lokale të asfaltuara; Menaxhimi adekuat i ujësjellësit; Ndërtimi i stacionit të autobusëve; Shtrirje e internetit në të gjitha vendbanimet; Përmirësimi i rrjetit të energjisë elektrike; Shtrirja e rrjetit TV publike në vendbanimet ku mungon; Shtrirja e rrjetit të kanalizimit në vendbanime ku mungon; Ndërtimi i një impianti të ujërave të zeza në bashkëpunim me komunën e Lypjanit; Ndriçimi i rrugëve në zonën urbane;

	TË BRENDSHËM	TË JASHTËM
NEGATIVË	Dobësitë Niveli jo i kënaqshëm i shërbimeve në arsim dhe shëndetësi; Shkalla e lartë e papunësisë (66%) dhe varfërisë; Mungesë e barazisë gjinore; Mungesa e shtëpisë së kulturës, teatrit dhe qendrës sportive; Mungesë e sipërfaqes banuese për kokë banori; Tipi i vendbanimeve të zgjatura dhe jo funksionale; Vendbanimet jo formale; Dendësia e vogël në qendrën urbane për ha; Humbja e tokës bujqësore nga zhvillimet e paplanifikuara; Mungesa e impiantit për trajtimin e ujërave të zeza; Ndotja e mjedisit nga mbeturinat dhe nxjerrja e inerteve (Shtime – Carralev); Mbrotja jo e mirë nga vërshimet dhe erozionet; Degradimi i pyjeve, lumenjve dhe tokës bujqësore; Mungesa e pronave të duhura komunale që do të mund të destinoheshin për zhvillim ekonomik; Orientimi i gabuar i subjekteve afariste vetëm në tregti dhe shërbime e jo në prodhim; Buxheti i kufizuar komunal për projekte kapitale; Fond i vogël i bagëtisë dhe shpezërisë për kokë banori; Parcelizimi i theksuar, mesatarja e madhësisë së parcelës është shumë e vogël; Vetëdija jo e lartë e popullatës për pagesën e tatimit; Gjendja fizike jo e mirë e rrugëve lokale; Mos menaxhimi i plotë i sistemeve lokale të furnizimit me ujë; Mungesa e stacionit të autobusëve; Mungesa e qasjes së shumicës së vendbanimeve në internet; Mos mbulimi i territorit të komunës me qasje në radiotelevizionit nacionale (vise të thella); Gjendja fizike jo e mirë e rrjetit të energjisë elektrike;	Kërcënimet Mungesa e donacioneve në programe profesionale; papunësi, sigurimin social, zhdukjen e analfabetizmit dhe ndërtimin e objekteve shëndetësore dhe arsimore; Zgjerimi i vendbanimeve jo formale; Ndërtime ilegale në toka bujqësore; Ndërtimi individual dhe rrezikimi i korridoreve; Ndotja e mjedisit; Fatkeqësitë e mundshme natyrore: tërmetet, erozionet e pakontrolluara, vërshimet; Dëmtimi i vazhdueshëm i pyjeve; Shfrytëzimi jo i planifikuar i inerteve dhe gurit gëlqeror; Investimet jo të mjaftueshme në mjedis; Ekonomia joformale; Mungesa e informacioneve adekuate për investitorë të huaj për fushat e mundshme të investimit; Mos funksionalizimi i parkut industrial; Mungesë e popullatës në TV publike ;

IV.1. SFIDAT E IDENËFIKUARA NË KOMUNËN E SHTIMES

SFIDA 1. NIVELI JO I LARTË I SHËRBIMËVE NË ADMINISTRATË PUBLIKE

Si të arrijmë shërbime më të mira në administratë publike?

Edhe përkundër arritjeve të mëdha në shërbimet administrative akoma mbetet për tu bërë. Ngritja e nivelit të shërbimeve elektronike, do të shkurtojë kohën e marrjes së shërbimit nga qytetarët dhe do të rrisë bashkëpunimin e ndërsjellë. Shërbime cilësore mund të kemi atëherë kur administrata posedon kuadër të specializuar, shërbime të internetit, kompjuter, server, softuer, GPS, skaner, plloter, telefoni fikse, etj.

SFIDA 2. SHËRBIMET E ULËTA NË ARSIM DHE SHËNDETËSI

Si të arrijmë shërbime më të mira në arsim dhe shëndetësi ?

Shërbimet e ulëta arsimore dhe shëndetësore janë prezentë, me thekës të veçantë në disa vendbanime. Mungesa e hapësirës krijon vështirësi në mësimdhënie, mësim-nxënie dhe në shëndetësi, personeli arsimor i pakualifikuar, mungesa e kabinetëve dhe pajisjeve teknike paraqesin vështirësi për krijimin e kushteve më të mira.

SFIDA 3. SHKALLA E LARTË E PAPUNËSISË DHE VARFËRISË

Si të zbusim shkallën e papunësisë dhe varfërisë?

Fenomeni i papunësisë dhe varfërisë në këtë komunë është i shprehur për kohë të gjatë dhe ka prek të gjitha shtresat e shoqërisë. Për të minimizuar këtë fenomen kërkohet përkrahje e bizneseve të vogla dhe të mesme përmes stimulimeve, krijimi i kushteve të përshtatshme për donator, mbajtja e konferencave për donator vendor dhe ndërkombëtar për mundësit që kanë për investime në këtë territor, sigurimi i punës sezonale, rritja e sigurimit të ndihmave për të varfrit, etj.

SFIDA 4. SHKALLË E ULËT E BARAZISË GJINORE

Si të rrisim kuotën e barazisë gjinore?

Edhe për kundër bilancit gjinor (50% femra) në këtë komunë, përfaqësimi gjinorë si në sektorin publik dhe atë privat është në shkallë të ulët. Rritja e kuotës së barazisë gjinore mund të bëhet përmes caktimit të kuotës së garantuar.

SFIDA 5. SHPËRNGULJA E POPULLSISË NGA VISET RURALE

Si ta ndalim trendin e shpërnguljes së popullsisë në viset rurale?

Trendi i lëvizjes së popullsisë nga viset rurale drejt vendbanimeve urbane është i theksuar në këtë komunë. Që të parandalojmë këtë trend të migrimit nevojitet krijim i kushteve më të mira në infrastrukturë në përgjithësi dhe zhvillim të balancuar social, ekonomik dhe mjedisor.

SFIDA 6. MUNGESA E QENDRAVE SEKONDARE DHE INFRASTRUKTURËS URBANE

Si mund të krijojmë kushte më të mira përmes formimit të qendrave sekondare?

Funksionalizimi i vendbanimeve përmes nën qendrave krijon kushte më të mira për qytetarët. Krijimi i zonave sekondare mundëson qasje me të shpejtë dhe me te lehtë në shërbime si dhe hartohen plane rregullative urbane për këto zona ku ndikojnë në krijimin e vendeve rekreative për qytetar dhe i bën të ndihen mirë.

SFIDA 7. MBROJTJA E TRASHIGIMISË NATYRORE DHE KULTURORE

Si ta mbrojmë trashëgiminë?

Trashëgimia natyrore dhe kulturore është pronë e përgjithshme, që duhet të shfrytëzohet nga të gjithë dhe të mbrohet ashtu që t'i dorëzohet gjeneratave të ardhshme.

Sfida 8. NDOTJA DHE DEGRADIMI I MJEDISIT

Si mund që ti shfrytëzojmë këto pasuri për zhvillimin tonë por gjithashtu të ruajmë ardhmërinë për gjeneratat e ardhshme?

Problemet mjedisore janë prezentë në vendbanimet e Shtimes ku mbeturinat përfshijnë zonat e populluara si dhe trupat ujor.

Shfrytëzimi i pa kontrolluar i inerteve dhe pyjeve ndikojnë negativisht në mjedis dhe ambientin shoqëror.

Masat teknike për fatkeqësitë natyrore (vërshimet) ofrojnë pak mbrojtje.

Si mund të ndihmojë në parandalimin e ndotjes, degradimit dhe fatkeqësive natyrore ?

SIDA 9. HUMBJA E TOKËS BUJQËSORE NGA ZHVILLIMET E PA KONËROLLUARA

Si mund të parandalojmë shfrytëzimin e tokës bujqësore nga shfrytëzimi jo racional?

Ndërtimet po ndikojnë në shoqëri dhe mjedis në shumë mënyra- shkatërrimi i zonave të gjelbra, shfrytëzimi i tokës bujqësore të kategorisë II-IV, deformimi i linjave të ndërtimit dhe uzurpimin pronës publike.

Sfida 10. SHKALLA E ULËT E ZHVILLIMIT EKONOMIK

Si të arrijmë nivel më të lartë të zhvillimit ekonomik?

Shfrytëzimi i kapaciteteve njerëzore si dhe përkrahja e zhvillimit të bujqësisë, bizneseve të vogla dhe të mesme, parkut industrial, turizmit, zejtarisë, tërheqja e investitorëve dhe luftimi i ekonomisë jo formale ndikon në rritje e shkallës së zhvillimit ekonomik.

Sfida 11. INFRASTRUKTURË JO CILËSORE DHE E PA MJAFTUESHME

Si ti përmirësojmë shërbimet në infrastrukturë?

Në infrastrukturë arritjet janë të dukshme, mirëpo, akoma ka shumë për tu bërë. Qasja e popullsisë në rrugë të kualitetit të lartë, rrjet të kanalizimit, ujësjellës, shërbimet të internetit, në valët e TV-së kombëtare, etj, të gjitha këto arritje do të ndikojnë në rritjen e standardit jetësor të qytetarëve.

V. POTENCIALET LOKALE TË IDENËFIKUARA

1. Popullsia e shendosh dhe në moshë të re (nën 30 vjeç);
2. Sipërfaqe kualitative të tokës bujqësore 46.6%;
3. Pasuritë pyjore dhe kullosat;
4. Fuqia punëtore;
5. Parku industrial “Teknopolis”;
6. Traditë në aktivitete agrare;
7. Rezervat e gurit gëlqeror dhe inerteve;
8. Mundësi për zhvillim të ndërmarrjeve të vogla dhe të mesme;
9. Numër i konsiderueshëm i emigrantëve;
10. Parcelat e mëdha në qendrën urbane;
11. Resurset ujore – ujitja;
12. Mundësi për zhvillim të turizmit në zonën me peizazh malorë;
13. Gatishmëria e participimit të qytetarëve në projektet e përbashkëta me komunën;
14. Urë lidhëse mes rrafshit të Dukagjinit dhe të Kosovës në pjesën JJL. të Kosovës;
15. Shtrirja e planifikuar e trasesë së autostradës Durrës - Morinë – Merdare;

VI. RAPORTI I TAKIMIT TË PARË PUBLIK

Debati me qytetar i datës 11 mars 2009, Kuvendi Komunal Shtime

Tema: Plani zhvillimor komunal dhe urban - Shtime

Pjesëmarrës: Kryetari i komunës së Shtimes, Këshilli i ekspertëve komunal, Drejtorët e drejtorive komunale, delegat të asamblesë komunale, Përfaqësues nga Ministria e Mjedisit dhe Planifikimit Hapësinor, UN-HABITAT-i, ekspert të pavarur dhe komuniteti.

Debati fillojë në ora 9.00, me fjalën hyrëse të Drejtorit të urbanizmit z. Mehdi Salihu i cili përshëndeti të pranishmit për pjesëmarrje në debat duke iu dëshiruar mirëseardhje. Ai pas përshëndetjes fillojë të shkoqiti disa detaje rreth procesit të hartimit të planit, që është me rëndësi të veçantë dhe lehtësim për punën e kuvendit dhe drejtoratit për Urbanizëm në këtë komunë. Plani do të jep orientimet infra-strukturale, ekonomike, mjedisore dhe sociale për vitet në vazhdim. Ai gjatë fjalës hyrëse potencoi se: korniza e këtij projekti i ka pesë faza dhe ky dokument është draft, i cili është prezantuar para këshillit të ekspertëve me datën 03.03.2009. Shfrytëzoj rastin t'i përshëndes të gjithë akterët që janë përfshirë në këtë plan dhe kanë kontribuar për të shqyrtuar deri në detale punën e kryer në fazën e parë të profilit nga kompania Data GIS Consulting.

Në vazhdim fjalën e mori Kryetari i komunës z. Naim Ismaili që iu dëshiroi mirë se ardhje të gjithëve, po ashtu edhe ekipit të Data GISconsulting për realizimin e aktiviteteve deri më sot. Kryetari shprehi dëshirën që me sukses të nxirren detaje dhe komponentët që do të jenë përcaktues të dizajnit të Planit Komunal dhe Urban. Terreni është analizuar mirë dhe kjo më ngjanë njëjtë me punën e mjekëve që diagnostifikojnë sëmundjen, ku pas çdo diagnostifikimi preventiva dhe shërimi janë më të lehtë theksoi kryetari. Ne sot do të shohim se çka është analizuar dhe çka duhet analizohet më tutje. Sot ne do t'i projektojmë të gjitha gjërat e planifikuara për 10 vitet e ardhshme dhe më gjatë. Kryetari e falënderoi kompaninë për punën që ka bërë dhe shtoi se ky dokument është udhërrëfyes për ta ndërtuar të ardhmen tonë, si dhe kërkoi që plani të jetë i zbatueshëm.

Në vazhdim rreth objektivave të planit zhvillimor komunal dhe urban, fjalën e mori menaxheri i projektit Dr. Sc. Ibrahim Ramadani, prof. i assoc. i cili përshëndeti Kryetarin, Drejtorin e Drejtoratit për Urbanizëm, bordin e drejtorëve pranë Kuvendit Komunal, përfaqësuesit e MMPH-së dhe UN-HABITAT-it, si dhe qytetarët. Menaxheri paraqiti objektivat e planit dhe theksoi se është angazhuar ekip multidiciplinar i ekspertëve. Gjatë kësaj periudhe katër-mujore, përveç punës në kabinet, është punuar edhe në terren, me që rast janë vizituar të gjitha vendbanimet e komunës. Ai falënderoj për bashkëpunim të ngushtë kryetarin e komunës, këshillin e ekspertëve dhe të gjithë akterët tjerë të rëndësishëm sepse pa ndihmën tuaj nuk do të kishim mundësi për realizimin e kësaj faze të planit. Menaxheri i projektit në mënyrë solemne i dorëzoi një kopje të dokumentit Kryetarit të Kuvendit Komunal z. Naim Ismaili, si dhe tri kopje Drejtorit të Urbanizmit z. Mehdi Salihut.

Prezantimin e këtij draft dokumenti e paraqiti z. Tomor Qela, i cili fillimisht i falënderoi të gjithë për bashkëpunim në ofrimin e të dhënave.

Pas përfundimit të prezantimit, vazhdoi diskutimi i pjesëmarrësve me komente rreth punës së deritanishme.

Drejtori i Urbanizmit e hapi debatin dhe kërkoi të jepen vërejtje sugjerime lidhur me dokumentin e prezantuar.

Suzana Goranci nga Departamenti i Planifikimit Hapësinor - përshëndeti iniciativën e kompanisë për involvimin e të gjithë akterve në proces prej fazës së parë, si dhe sugjeroj që dokumenti të ndahet në dy pjesë: Planin zhvillimor Komunal dhe Planin Zhvillimor Urban. Më tutje ajo shtroi pyetjen se a ka vendbanime joformale në Shtime, sepse këtë nuk e ka vërejt gjatë prezantimit? dhe nëse ka, është mirë që të identifikohen veç e veç të gjitha vendbanimet jo formale, pastaj për secilën, të përgatitet raporti i kompletuar dhe të futet në planin zhvillimor komunal dhe urban.

Vjollca Puka nga MMPH – tha se kam disa vërejtje të vogla që janë të rëndësishme për drejtorinë e Urbanizmit. Dëshiroj të di se a e ka nxjerrë komuna statusin komunal sepse aty i kemi kufijtë komunal?

Shpend Agaj nga IPH/MMPH - i cili specifikoj se: gjatë prezantimit është thënë se 92%, e territorit të komunës është e mbuluar me ujësjellës, kurse një numër shumë i vogël ka qasje në kanalizim, kjo duket se e vështirëson jetën e qytetarëve. Kurse një pyetje z. Agaj e drejtoi për përfaqësuesit e Kuvendit komunal: sa kompani kanë licenca për eksploatimin e inerteve në territorin e komunës, përkatësisht për rreth magjistrles Shtime - Carralëvë, në të cilën degradimet janë të dukshme.

Fjalën e mori përfaqësuesi Asamblesë Komunale - ai mbështeti qasjen pozitive të kompanisë për hedhjen e hapit të parë mjaftë të suksesshëm. Drejtuesi ftoi për debat dhe theksoi se vërejtjet është mirë të dërgohen me shkrim në e-mail-in e kompanisë, ku pastaj ato vërejtje do të shqyrtohen. Drejtuesi potencoi se është e rëndësishme që kompania është në rrugë të mbarë në hartimin e këtij dokumenti. Vëmendje i kushtoj mungesës së disa të dhënave për kulturën, konkretisht për muzeun e Shtimes që duhet të restaurohet por që fillimisht duhet të planifikohet se çka duhet të bëhet më të, përveç kësaj është edhe kalaja e Shtimes e cila duhet të trajtohet si monument i kulturës.

Ai në vazhdim theksoi për mungesën e të dhënave për hidrocentralin i cili ka ekzistuar në të kaluarën. Gjithashtu theksoi se ka pak ngecje në infrastrukturën ligjore me që ky dokument po hartohet pa mbështetjen e duhur ligjore. Ligji i vetëqeverisjes lokale është i domosdoshëm në Kosovë, sepse ne duhet të jemi të kujdesshëm për hapat e mëtutjeshëm drejt hyrjes në BE.

Arbër Rrecaj - anëtar i Komisionit për dhënien e pëlqimit të planeve zhvillimore komunale - për z. Rrecaj qasja e kompanisë është e mirë sepse ka një bashkëpunim të ngushtë me të gjithë faktorët relevant. Ai theksoi se: në këtë pjesë që e dëgjuam mungojnë sfidat ?. Gjithashtu i potencoi disa vërejtje rreth statistikave demografike, të cilat janë bazuar kryesisht në vlerësime. Pyetje tjetër beri - Pse duhet të quhet vendbanim i gjysëm i dendur ?

Sylejman Shasivari dha disa vërejtje rreth të dhënave demografike - i cili thotë se ka shënime të pasakta për popullsinë e vendbanimeve Devetak dhe Topillë, ai tha se banorët e këtyre fshatrave janë nomad. Pastaj sipërfaqja bujqësore, nuk është e saktë.

Vërejtje të tjera kishte edhe Adriatiku AK, deputet i AKR-së, rreth Dinamikës së punës. Të sqarohet dinamika se kur fillon dhe përfundon, secila pjesë veç e veç e këtij plani?

Qytetarë të tjerë kanë pyetur për historikun e komunës së Shtimes si:

- kur është krijuar si vendbanim, emërtimin, statusin si: qytet, qytezë apo bashkësi lokale?
- pyetje të tjera për të dhënat rreth sistemit arsimor

Në këtë debat u shtruan edhe shumë pyetje dhe kërkesa, u dhanë vërejtje dhe sugjerime teknike të cilat do të evitohen, do të plotësohen dhe do të futen të korrigjuara në dokumentin final.

“VIZIONI, PARIMET DHE CAQET”

FAZA E DYTË

I. HARMONIZIMI ME PLANIN HAPËSINOR TË KOSOVËS

Dokumenti kryesor për planifikim hapësinor në nivel të shtetit është Plani Hapësinor i Kosovës 2005-2015+. Me Plan Hapësinor të Kosovës është bërë ndarja territoriale e Kosovës sipas veçorive sociale, ekonomike dhe fiziko - natyrore.

Struktura hapësinore e territorit të Kosovës është ndarë në katër pjesë si:

1. Porti i Kosovës - zona e kaltër

2. Thesari i Kosovës - zona e gjelbër

3. Urat e Kosovës - zona e verdhë

4. Kopshtet e Kosovës - zona e portokalltë

Komuna e Shtimes shtrihet gjeografikisht në hapësirën: Porti i Kosovës (zona e kaltër) - administrative, arsimore, shëndetësore, shërbyese tregtare, industri e lehtë, agro-industriale, turistike, etj.

II. KARAKTERISTIKAT PËR ZONËN E KALTËR

Kjo zonë ndodhet në pjesën verilindore të Kosovës e përbërë nga komunat: Prishtinë, Obiliq, Podujevë, F. Kosovë, Lypjan, Drenas dhe Shtime.

Kjo hapësirë e paraqitur me ngjyrë të kaltër, e përbërë nga 7 komuna, me Prishtinën kryeqendër, ka karakteristika të rajonit të dendur të qendrave urbane dhe atyre rurale në zhvillim e sipër, tokë bujqësore të cilësisë së lartë, pasuri nëntokësore (Linjit, Ni, Pb, Zink, Ari), me hapësira dhe objekte të rëndësishme arkeologjike dhe kulturore, hapësirave të gjelbra, ndërsa për nga veprimtaritë ekonomike karakterizohet me ato industriale, tregtare dhe shërbyese, si dhe veprimtaritë administrative, shëndetësore, arsimore dhe shkencore.

II.1. VIZIONI PËR ZONËN E KALTËR

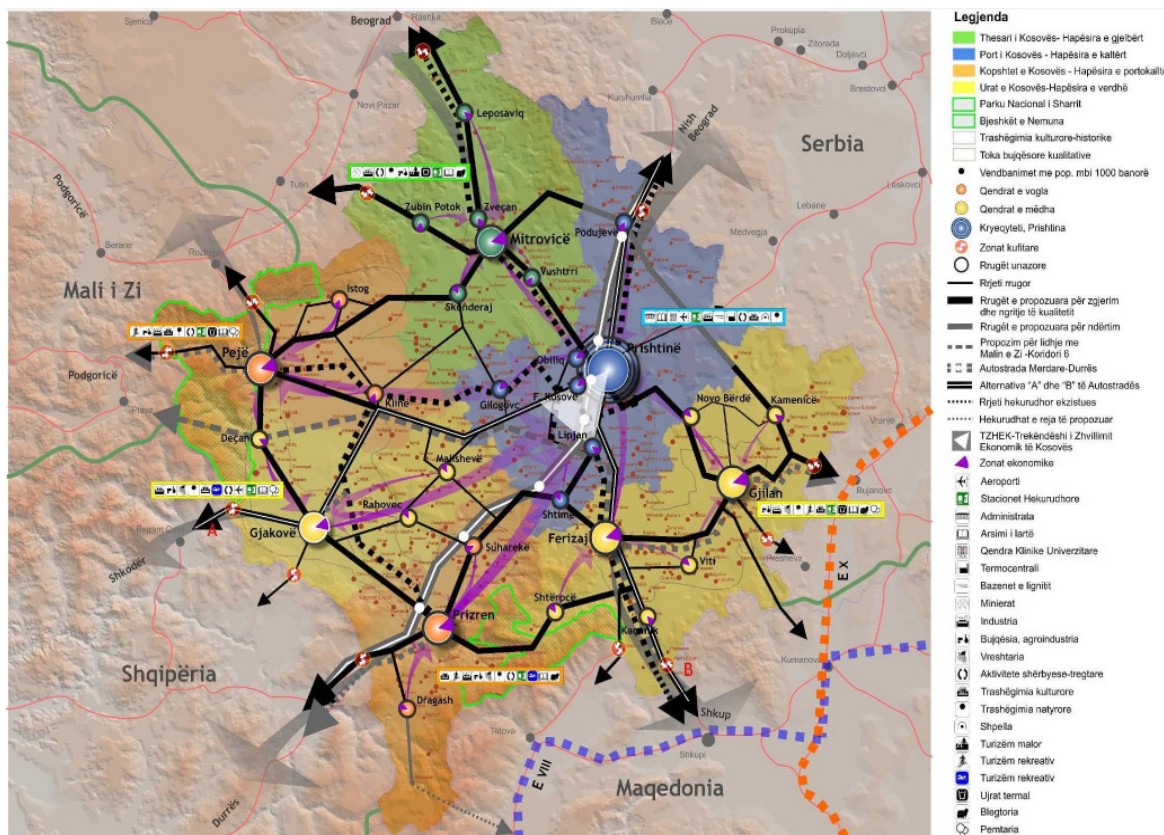
Zonë e gjallë dhe me prosperitet, ku qytetet tentojnë zhvillimin e vazhdueshëm të planifikuar urban, konkurrence me njëra tjetrën e në të njëjtën kohë të bashkuara e kooperative, atraktive për të jetuar dhe punuar në to. Prishtina kryeqytet, me seli të qeverisë dhe zyrave diplomatike, lidhje të mira me qytetet fqinje kosovare dhe ato jashtë kufijve, përmes rrjetit të infrastrukturës fizike (rrugore, hekurudhore, ajrore, energjetike) si dhe asaj administrative dhe institucionale.

Të lidhura në rrjet, qytetet në këtë zonë krijojnë kushte të volitshme për veprimtari ekonomike, industriale, komerciale dhe shërbyese.

Në qendër të zonës së kaltër, ndodhet TZHEK - Trekëndëshi i Zhvillimit Ekonomik të Kosovës, si qendër e zhvillimit ekonomik me interes kombëtar, burim i të ardhurave për ekonominë kosovare si dhe zonë e mundshme për investitorët. Arsyet për një përcaktim të tillë të zhvillimit të ardhshëm hapësinor të TZHEK-ut janë: 1) afërsia e qytetit të Prishtinës si kryeqendër më e madhe administrative, arsimore-shkencore dhe shërbyese në Kosovë si vend i mundshëm joshës për investitorë të vendit dhe të huaj, 2) korridoret kryesore të infrastrukturës rrugore, hekurudhore, ajrore, telekomunikimeve dhe energjisë,

3) Aeroporti Ndërkombëtar i Prishtinës si pikë strategjike për ndërlidhje me botë në aspektin e shkëmbimit të mallrave dhe njerëzve 4) Afërsia e korridoreve evropiane.

Harta 46. Trekëndëshi zhvillimit ekonomik

TZHEK - Trekëndëshi i Zhvillimit Ekonomik të Kosovës merr rolin e bartësit të zhvillimit ekonomik jo vetëm të zonës por në të njëjtën kohë do të jetë njëra ndër shtyllat e zhvillimit të gjithmbarshëm të ekonomisë kosovare.

Trekëndëshi në aspektin hapësinor do të përkufizohej me: (Qytetin e Prishtinës, Aeroportin Ndërkombëtar të Prishtinës dhe dy rrugët magjistrale Prishtinë-Pejë-Mali i Zi dhe Prishtinë- Ferizaj-Maqedoni).

II.2. QËLLIMET E PËRGJITHSHME PËR ZONËN E KALTËR

Zhvillimi i rrjetit e atraktiv të qyteteve të planifikuara, me qeverisje e shërbime publike në favor të qytetarit, me rritje të kualitetit të jetës së qytetarëve, punësimit dhe barazi sociale.

- Mbështetje ZHEL për ZHEK – shfrytëzimi i përparësive konkurruese,
- Zhvillimin e lidhjeve efikase brenda urbane, ndër urbane me 5 hapësirat e tjera dhe më gjerë, lidhjet e fuqishme rajonale përmes zhvillimit të rrjetit të infrastrukturës (rrugore, hekurudhore, ajrore, TI-së).
- Promovim i TZHEK, lokacion për grupim aktiviteteve në aspekt hapësinor, investime të huaja, kompani multinacionale,
- Mbështetje aktiviteteve H&ZH, për një ekonomi të njohurive, mbështetur nga kapacitetet organizative,
- Promovimi i Prishtinës si qendër e diturisë të rajonit më të gjerë të Evropës Juglindore.
- Zhvillim i aktiviteteve administrative, arsimore, shërbyese tregtare, energjetike, agro-industriale e turistike.

II.3. ZONAT ME INËERES TË VECANË NË ZONËN E KALTËR

Me Plan Hapësinor të Kosovës janë propozuar zonat me interes të veçantë, të cilat gjenden në **Portin e Kosovës (Hapësirë e kaltër)**.

Zonë me Interes të veçanet për Republikën e Kosovës në Komunën e Shtimes është:

- **Korridori i autostradës Durrës – Morinë - Merdare që planifikohet të kalojë nëpër territorin e komunës.**

Për harmonizimin e dokumenteve hapësinore nga niveli lokal në atë qendror ka shërbyer Plani Hapësinor i Kosovës 2005-2015+, Ligji për Planifikim Hapësinor dhe dokumentet tjera relevante.

III. . VIZIONI PËR KOMUNËN E SHTIMES

MOTO “SHTIMJA, URË LIDHËSE DHE SIMBOL KOMBËTAR”

Deklarata e vizionit:

Komunë me administrate efikase, shërbime cilësore në arsim dhe shëndetësi, hapësira rekreative, ndërtime të planifikuara, zhvillim të qëndrueshëm mjedisor, përkujdesje ndaj trashëgimisë natyrore dhe kulturore, zhvillim ekonomik të balancuar me bujqësi të avancuar, kushte të mira për investitorët - bizneset dhe infrastrukturë bashkëkohore.

Parimet e përgjithshme të zhvillimit

Parimet e përgjithshme të Planit Zhvillimor Komunal bazohen në dokumentet të rëndësishme për planifikim hapësinor:

- Ligji për Planifikim Hapësinor
- Parimet Udhëzuese për Zhvillimin e Qëndrueshëm Hapësinor të BE – ESDP
- Parimet e zhvillimit të qëndrueshëm –Agjenda 21
- Parimet e qeverisjes së mirë urbane – Agjenda e Habitatit

Parimet bazë mbi të cilat do të fokusohen zhvillimet e përgjithshme të komunës së Shtimes në raport me parimet ndërkombëtare janë:

- Promovimin e interesave të përbashkëta të komunës duke mbrojtur dhe zhvilluar resurset natyrore dhe duke mbështetur zhvillimin e qëndrueshëm.
- Promovimin e procesit demokratik të pjesëmarrjes dhe përfshirjes në formulimin e strategjive zhvillimore dhe planeve fizike.
- Promovimin e transparencës së plotë në planifikim dhe procesin e marrjes së vendimeve duke iu lejuar pjesëmarrësve qasjen në të dhëna dhe hartat e nevojshme.
- Promovimin e të drejtave të barabarta ekonomike dhe shoqërore për të gjithë kosovarët.
- Promovimin e kualitetit të përmirësuar të jetës dhe forma të balancuara të vendbanimeve.
- Promovimin e harmonizimit me parimet dhe planet e vazhdueshme të zhvillimit hapësinor Evropian.

PARIMET E QEVERISJES SE MIRË

- **QËNDRUESHMËRIA** - të ketë qasje të integruar e cila përfshin elementet hapësinore të transportit, zhvillimit ekonomik, shoqëror, mjedisor dhe politikat tjera strategjike për komunë.
- **SUBSIDIARITETI** – marrja e vendimeve mbi baza të hierarkisë nga niveli qendror në atë lokal dhe zbatimi sa më efikas.
- **BARAZIA** - plani duhet të merr parasysh aspektet e barazisë: minoritetet, femrat, fëmijët, të moshuarit, personat me aftësi të kufizuara (adresimi i nevojave të grupeve të tilla përmes pjesëmarrjes publike) të ketë në konsideratë aspektet e ndjeshmërisë gjinore.
- **EFIKASITETI** - ti prijë zhvillimit strategjik në territorin e komunës dhe të trajtojë çështjet e rëndësishme strategjike për fushat përkatëse.
- **TRANSPARENCA** – të gjitha zhvillimet të cilat ndodhin në hapësirë duhet të kenë arsyen, dhe personat përgjegjës duhet të jenë transparent për zhvillimet në hapësirë.
- **PJESËMARRJA** – në këtë rast plani zhvillimor dhe urban si dy projekte shumë të rëndësishmen për të ardhmen e komunës duhet të përfshijnë pjesëmarrje të gjerë me qëllim të përfaqësimit të interesave të të gjithëve pa dallime.
- **PËRGJEGJSHMËRIA** – për të gjitha zhvillimet të cilat ndodhin në hapësirë duhet të jemi të përgjegjshëm. Këtë duhet ta bëjë si sektori publik, privat dhe deri te qytetari më i thjeshtë.

IV. QËLLIMET AFATËGJATE TË ZHVILLIMIT

Qëllimi Q1. Administratë publike efikase

- Q1S1. *Transparente*
- Q1S2. *Përmirësimi i shërbimeve në administratë*
- Q1S3. *Digjitalizimi i administratës*
- Q1S4. *Themelimin e gjykatës komunale*

Qëllimi 2. Shërbimet cilësore në arsim dhe shëndetësi

- Q2S1. *Plotësimi me hapësirë shkollore dhe shëndetësore*
- Q2S2. *Infrastrukturë me pajisje adekuate*
- Q2S3. *Arsimim profesional sipas kërkesave të tregut*
- Q2S4. *Ofrimi i shërbimeve mjekësore për vendbanimet me largësi të theksuar mbi 2.5 km (shërbime javore).*

Qëllimi 3. Minimizim të shkallës së papunësisë dhe varfërisë

- Q3S1. *Organizimi i trajnimeve profesionale sipas kërkesave të tregut*
- Q3S2. *Sigurimi i punës sezonale*
- Q3S3. *Përkrahje të bizneseve të vogla dhe të mesme*

Qëllimi 4. Rritja e nivelit të barazisë gjinore.

- Q4S1. *Avancimi i femrës në pozita udhëheqëse*
- Q4S2. *Rritja e kuotës së përfaqësimit të femrës në institucionet publike*

Qëllimi 5. Krijimi i kushteve më të mira në viset rurale

- Q5S1. *Lidhje funksionale me qendrën urbane*
- Q5S2. *Ofrim adekuat i shërbimeve publike*

Qëllimi 6. Zhvillim kompakt dhe funksionalizim i vendbanimeve

- Q6S1. *Formimi i qendrave sekondare*
- Q6S2. *Hartimi i planeve rregullative urbane për nën-qendrat (pasi të hartohen për qendrën)*
- Q6S3. *Decentralizimi i shërbimeve*
- Q6S4. *Zgjidhje për ndërtimet ilegale dhe vendbanimeve joformale*
- Q6S5. *Krijimi i hapësirave të gjelbëruara*

Qëllimi 7. Zhvillim i qëndrueshëm mjedisor

- Q7S1. *Mënjanimi i deponive ilegale;*
- Q7S2. *Parandalimi i hedhjes së mbeturinave në lumenj;*
- Q7S3. *Parandalimi i shkarkimit të ujërave të zeza dhe industriale në Lumenj si dhe ndërtimi i impiantit për trajtim të ujërave të zeza*
- Q7S4. *Ndërmarrja e masave anti-erozive*
- Q7S5. *Rregullimi i shtretërve të lumenjve për parandalimin e vërshimeve*
- Q7S6. *Shfrytëzimi racional i mineraleve për një zhvillim të qëndrueshëm*
- Q7S7. *Mbrojtja dhe shfrytëzimi i qëndrueshëm i trashëgimisë natyrore dhe kulturore*
- Q7S8. *Mbrojtja dhe shfrytëzimi racional i pyjeve.*
- Q7S9. *Ripyllëzimi i hapësirave të zhvoshura dhe krijimi i brezave të gjelbëruara*

Qëllimi 8. Mbrojtja e tokave bujqësore

- Q8S1. *Parandalimi i ndërtimeve në tokat bujqësore (të kategorisë 2- 4);*

Q8S2. Parandalimi i shtrirjes dispense të vendbanimeve

Q8S3. Minimizimi i konfliktit të tokës bujqësore dhe auto udhës Durrës-Morinë-Merdarë;

Qëllimi 9. Zhvillim të balancuar ekonomik

Q9S1. Shfrytëzimi i mundësive për zhvillimin e bujqësisë në kulturat bujqësore të pemëtarisë dhe perimtarisë

Q9S2. Zhvillimi i blegtorisë dhe bletarisë

Q9S3. Funksionalizimi i parkut industrial

Q9S4. Shfrytëzimi racional i resurseve natyrore (guri gëlqeror dhe inerteve)

Q9S5. Zhvillimi i turizmit në zonat rekreative natyrore dhe kulturore (Reçaku) Q9S6.

Përkrahje e bizneseve të vogla dhe të mesme

Qëllimi 10. Infrastrukturë teknike moderne

Q10S1. Rrugë të asfaltuara të kualitetit të lartë dhe qasje për të gjithë banorët

Q10S2. Përmirësim të rrjetit të energjetikës

Q10S3. Qasje e përgjithshme e popullsisë në rrjetin e kanalizimit

Q10S4. Shtrija e rrjetit të kanalizimeve për ujëra të bardha (atmosferike)

Q10S5. Përcaktimi i lokacionit dhe ndërtimi i impiantit për trajtimin e ujërave të zeza (në bashkëpunim me komunën e Lipjanit).

Q10S6. Ndërtimi i sistemit të ujitjes

Q10S7. Shtrija e telefonisë fikse në vendbanimet për rreth zonës urbane

Q10S8. Krijimi i shtigjeve për biçiklist

Q10S9. Qasje në rrjetin e internetit për të gjithë

V. PRIORITETET STRATEGJIKE

- Mbrojtja e tokës bujqësore
- Minimizim të shkallës së papunësisë dhe varfërisë
- Zhvillim të balancuar ekonomik
- Zhvillim i qëndrueshëm mjedisor
- Infrastrukturë teknike bashkëkohore
- Shërbimi cilësor në arsim dhe shëndetësi
- Administratë publike më efikase
- Zhvillim kompakt dhe funksionalizim të vendbanimeve
- Krijimi i kushteve më të mira në viset rurale
- Kritja e nivelit të barazisë gjinore

“KORNIZA E ZHVILLIMIT HAPËSINOR”

FAZA E TRETË

I. KORNIZA E ZHVILLIMIT HAPËSINOR KOMUNAL

Sipas procesit të planifikimit hapësinor dhe bazuar në Ligjin për Planifikim Hapësinor të Republikës së Kosovës, faza e tretë e planit duhet të përmbaj kornizën e zhvillimit hapësinor. Kjo fazë e zhvillimit hapësinor shpreh parashikimin e dëshiruar hapësinor për territorin e komunës së Shtimes. Përcakton kontestin hapësinor të strategjive për implementim, planet e veprimit dhe të vendimmarrjes. Korniza e zhvillimit hapësinor në komunën e Shtimes përmban:

1. Konceptet kryesore të zhvillimit hapësinor
2. Strukturën dhe lokacionin hapësinor për zhvillimin dhe organizimin e ardhshëm, ku do të adresohen çështjet si:
 - a) Zhvillimi ekonomik, rigjenerimi, përfshirë turizmin, rekreacionin, tregtinë dhe veprimtaritë tjera ekonomike.
 - b) Infrastrukturën – transportin komunal, komunikimet, etj.
 - c) Popullsinë, banimin, vendbanimet, çështjet sociale, trashëgiminë, etj.
 - d) Mjedisin, përfshirë trashëgiminë natyrore dhe resurset, peizazhet etj.
3. Shënjimi i zonave urbane ekzistuese dhe të propozuara për të ardhmen dhe zonave tjera jashtë zonës urbane.
4. Shënjimi i ndërtimeve të rëndësishme, projekteve strategjike ose zonave të veçanta të cilat veç janë aprovuar në Planin Hapësinor të Kosovës.
5. Vlerësimi i ndikimit socio-ekonomik dhe mjedisor i kornizës së propozuar.

I.1. KONCEPTET KRYESORE TË ZHVILLIMIT HAPËSINOR

Nga pjesa e parë e planit zhvillimor komunal, ku trajtohet profili i gjendjes ekzistuese, konsiderohet se Komuna e Shtimes ofron mundësi për zhvillim ekonomik vital dhe perspektivë për banorët e saj. Natyra e qetë e maleve të Carralevës në anën perëndimore paraqet ambient të përshtatshëm për pushim dhe rekreacion dhe aktivitete tjera me karakter ekonomik, ndërsa në anën tjetër, fusha e Kosovës në lindje ofron potencial dhe kushte jashtëzakonisht të mira për sektorin e agrikulturës, zhvillimin e bizneseve, vendbanimeve dhe infrastrukturës moderne.

Pjesa më e madhe e zonës lindor mbetet perspektivë e bujqësisë moderne, ndërsa në anën tjetër, duhet stimuluar biznesit e vogla private me qëllim të zvogëlimit të papunësisë. Shfrytëzimi i lokacioneve strategjike bënë që hapësinat e caktuara të jenë atraktive për vendosjen e këtyre bizneseve. Kjo do të ndikoi në ristrukturimin dhe rigjenerimin hapësinor të vet qytetit të Shtimes dhe disa qendrave tjera vitale brenda territorit të komunës, duke stimuluar strukturën e rregullt hapësinore dhe arritjen e shkallës së dendësisë normale për qendrat urbane. Zona industriale do të jetë e përkufizuar, kështu që konflikti në mes industrisë dhe vendbanimit do të minimizohet.

Sipërfaqe për aktivitete industriale dhe biznese do të rezervohen në lokacionet e përshtatshme në pjesën jugore të qytetit, në afërsi të rrugës Shtime-Ferizaj. Lokacioni në fjalë ka pozitë të favorshme për vet qytetin nga fakti se është afër zonës urbane, ndërsa relievi i ngritur dhe një zonë e gjelbër do ta ndanin funksionin e banimit dhe të punës sipas standardeve më bashkëkohore. Në qytet ofrohet mundësia për zhvillimin e bizneseve të vogla. Krahas kësaj, në territorin e komunës është i mundur edhe zhvillimi i turizmit në një masë, pastaj ndërtimi i ndonjë akumulacioni për rekreacion dhe qëllime ekonomike, ndërsa të gjitha aktivitetet tjera që e dëmtojnë dhe ndotin ambientin duhet doemos të ndalohen.

Në zonat rurale propozohet favorizim dhe ofrim i shërbimeve me qëllim të përmirësimit të kushteve dhe cilësisë së jetës; shkolla, shërbime mjekësore, infrastrukturë teknike. Kjo do të ndikonte në stabilizimin e migrameve dhe rritjen e numrit të popullsisë në fshat.

Në komunën e Shtimes janë 23 vendbanime, në të cilat numri i ekonomive familjare varion nga 70 banorë e deri në disa mijë dhe vetëm një qendër urbane. Ofrimi i shërbimeve dhe infrastrukturës në vendbanimet e vogla dhe me karakter dispers të ndërtimeve janë joefikase dhe kjo shprehet me kosto të lartë nëse objektet janë të shpërndara në territorin e vendbanimit. Duhet përcaktuar pikat më të përshtatshme dhe të favorshme për ofrimin e shërbimeve, ndërsa kjo do të reflektohet në koncentrimin e popullsisë e jo në dezintegrim. Kjo është një nga arsyet e largimit të popullsisë nga fshati. Me formimin e disa qendrave sekondare dhe lokale do të minimizoheshin këto probleme kurse popullsia do të vendoste përfundimisht për të jetuar në fshat sepse shërbimet do ti kishin afër.

Ndërtimi i objekteve të banimit dhe ekonomike do të stimulohet në qendrat sekondare por me kujdes të veçantë ndaj tokës produktive (klasa II-IV). Për çdo vendbanimin do të përcaktohen kufijtë e lejuar të ndërtimit me qëllim të ruajtjes së tokës bujqësore

Gjatë analizave të shumta të cilat janë bërë në profilin e zhvillimit hapësinorë të komunës së Shtimes, hartës së shfrytëzimit të tokës dhe analiza të tjera me karakter specifik, në komunë e Shtimes janë prezentë dy koncepte spontane zhvillimore. Këto dy koncepte zhvillimore janë: *koncepti linear dhe koncepti monocentrik*.

Skenari A: Zhvillim linear

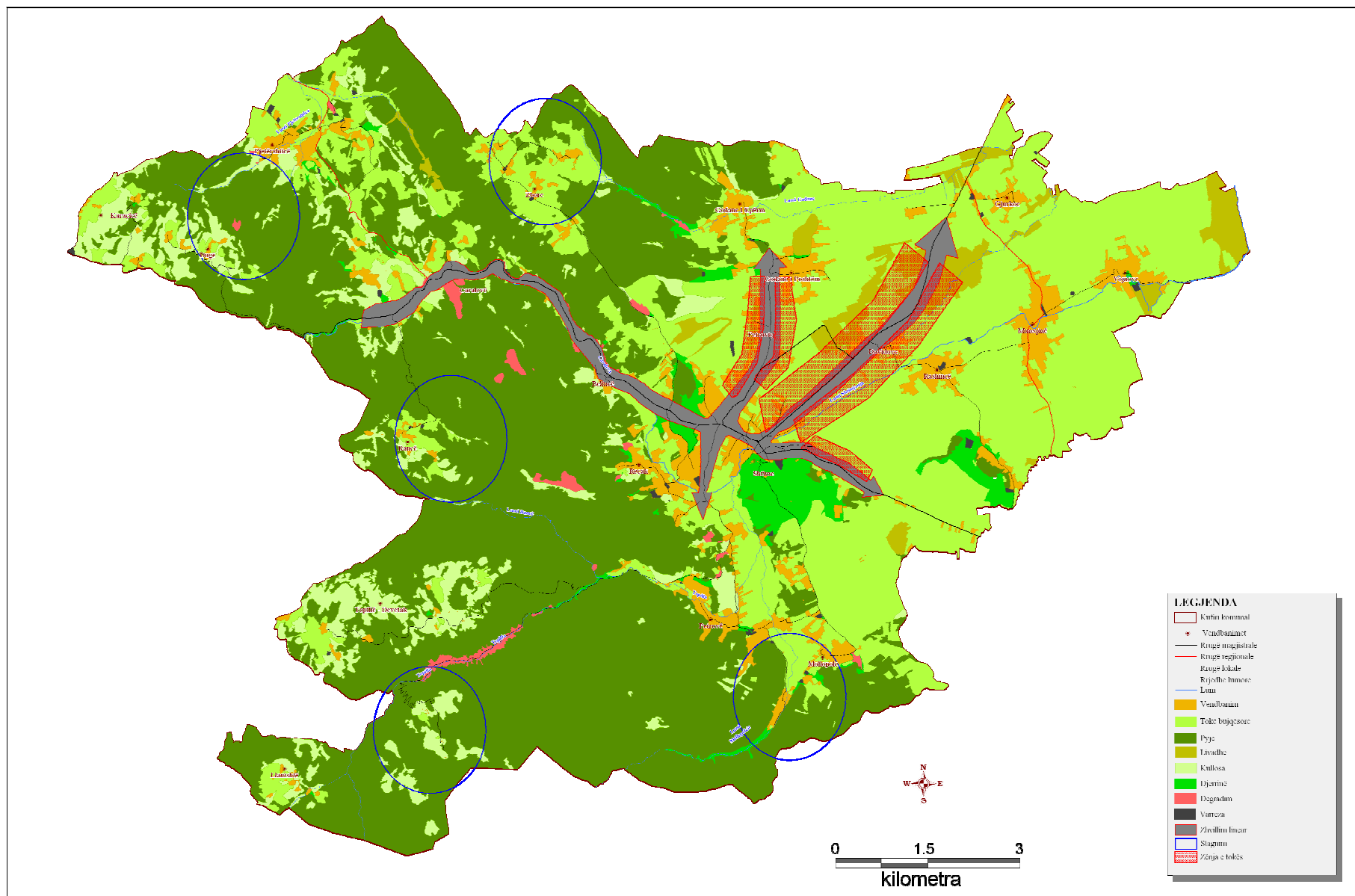
Ky skenar i zhvillimit përcjell kryesisht linjat ose korridoret rrugore të karakterit nacional dhe regional por edhe të disa rrugëve të rëndësishme lokale si rruga e “Godancit” dhe e “Petrovës”. Të theksuara janë zhvillimet për gjatë rrugës magjistrale M25, duke filluar nga fshati Gjurmoc deri në fshatin Carralëvë duke krijuar një korridor të zhvillimeve me karakter banimi, social, ekonomik dhe mjedisor. Ky korridor ka sektorë më aktiv, si: Davidovc-Shtime dhe Shtime-Carralëvë. Gjithashtu edhe në rrugën magjistrale M25.3, kemi prani dhe tendencë të zhvillimeve të ardhshme për gjatë këtij sektori i cili ka drejtimin Shtime-Koshare-Ferizaj. Në tendencë të lidhjes së përgjithshme me qendrën urbane (qytetin e Shtimes) janë edhe dy sektorë linearë përgjatë rrugëve lokale të cilët kanë më shumë karakter banimi të përcjellur me infrastrukturë elementare.

Ndikimi i konceptit linear në përgjithësi nuk është i qëndrueshëm dhe krijon shumë probleme duke rritur shkallën e investimeve, rrezikon sigurinë e banorëve, ndikon drejtpërdrejt në keqësimin e mjedisit jetësorë të banorëve, rritë koston e transportit, rritë koston e mirëmbajtjes së infrastrukturës së përgjithshme fizike si dhe krijon vështirësi në zhvillimin dhe menaxhimin e çështjeve me të cilat përballet komuna e Shtimes.

Përmes këtij skenari zhvillimet kanë këto orientime:

- Të gjitha aktivitetet ekonomike dhe shërbimet zhvillohen përgjatë rrugëve magjistrale dhe regjionale,
- Në aspektin hapësinor vendbanimet zhvillohen përgjatë rrugëve kryesore duke formuar korridore,
- Bashkim i vendbanimeve mes veti dhe humbja e identitetit.

Harta 47. Skenari A: Zhvillim linear

Përparësitë:

- Qasje e mirë në infrastrukturë rrugore,
- Zhvillimi i zonave rurale përgjatë korridoreve.

Dobësitë:

- Disa zona të komunës mbeten të pazhvilluara,
- Zhvillimi i dobët i qendrës urbane,
- Zhvillimi i qytetit përgjatë rrugës magjistrale,
- Zënia e tokës bujqësore,
- Shpenzime të larta të kyçjes në infrastrukturë,
- Rritje e distancave ndaj shërbimeve.
- Zhvillim dispers i vendbanimeve.
- Rrezikim i banorëve dhe pengesa në zhvillimin e komunikacionit

Konkluzion: Ky skenar, bazuar në vlerësimin e përparësive dhe dobësive del se nuk është i favorshëm për zhvillim të mëtejshëm.

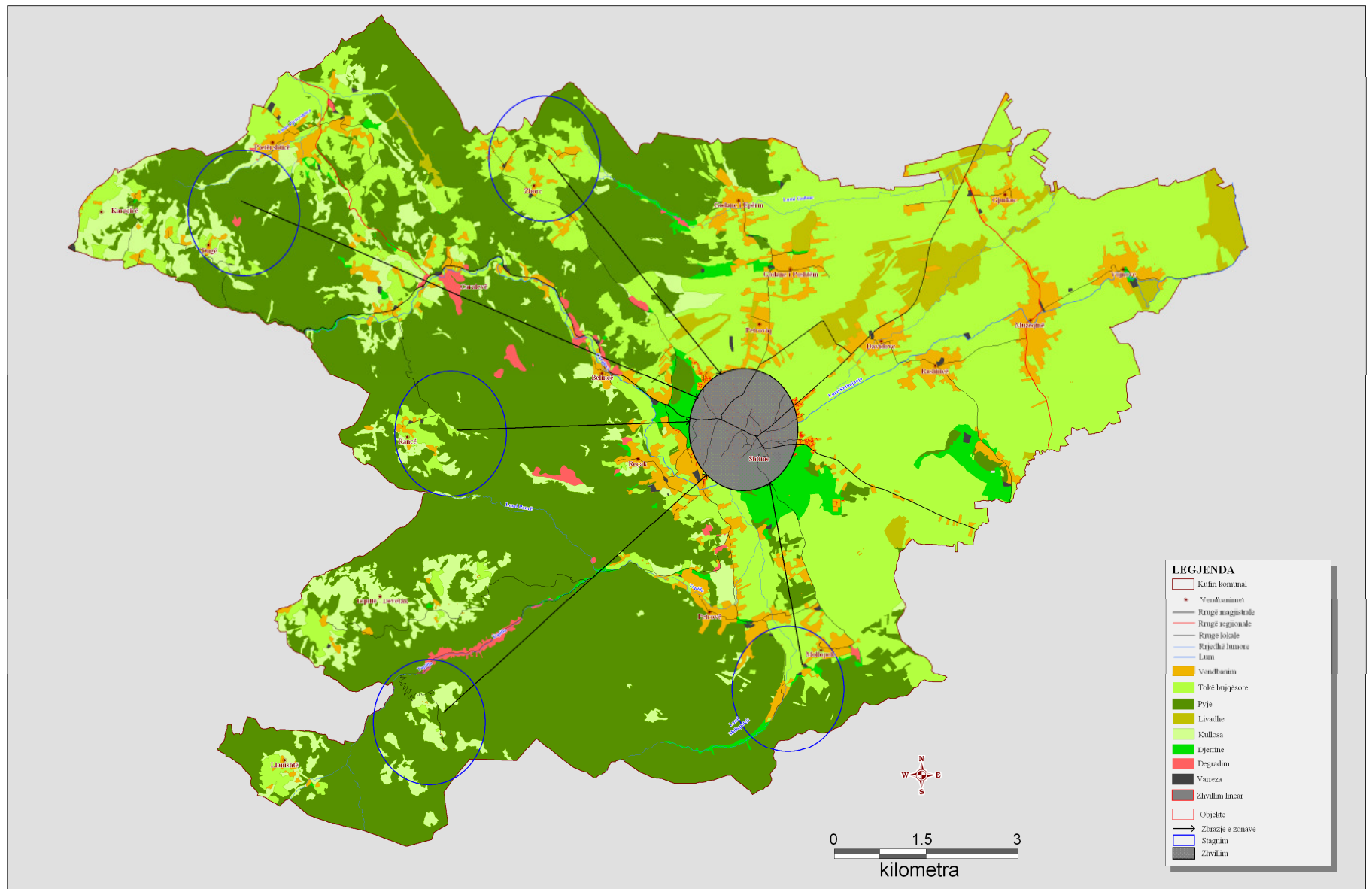
Skenari B: Zhvillim monocentrik

Qendra e vetme urbane zhvillohet gjithnjë e më tepër në raport me rrethinën, ndërsa vendbanimet rurale edhe më tej ngecin në zhvillimin ekonomik dhe social.

Veprimtaritë ekonomike koncentrohen në qytet. Zona urbane dhe vendbanimet tjera shtrihen kryesisht përgjatë korridoreve të rëndësishme rrugore. Tokat bujqësore të cilësisë së lartë vazhdimisht mbulohen dhe humbin nga ndërtimet e pakontrolluara.

Zonat rurale mbeten edhe më tej në nivel të ulët të zhvillimit ekonomik dhe me infrastrukturë dobët të zhvilluar. Vendbanimet rurale përfshihen nga erozioni social dhe largimi nga fshati drejt qytetit. Niveli i shërbimeve mbetet i ulët për shkak të lidhjeve të dobëta me qendrën kryesore dhe qendrat sekondare. Qendrat sekondare mbesin të dezintegruara në sistemin urban. Vendbanimet, si: Devataku, Llanishti, Topilla, Ranca, Duga dhe Karaqica stagnojnë dukshëm në të gjitha aspektet e zhvillimit. Kjo formë zhvillimore ka tendencë të stagënimit dhe boshatisjes së këtyre vendbanimeve dhe zonës ku këto vendbanime shtrihen, kryesisht si rezultat i mungesës së infrastrukturës bazë fizike dhe sociale. Si rrjedhojë e kësaj shtohet edhe më tej shkalla e mosinteresimit për të investuar, punuar dhe jetuar në këtë zonë.

Zbrazja e vendbanimeve kodrinore-malore zvogëlon dhe humbë efektin dhe bazën e valorizimit ekonomik në këto zona me rëndësi.

Harta 48. Skenari B: Zhvillimi monocentrik

Përparësitë:

- Bizneset zhvillohen pa pengesa dhe pa kontroll nga se nuk kanë nevojë për zbatimin e rregulloreve të posaçme.

Dobësitë:

- Zhvillim i pakontrolluar i vendbanimeve në tokat bujqësore,
- Fluks i shtuar i migrantëve nga zonat rurale drejt qytetit,
- Zhvillim i pakontrolluar i ndërtimeve në zonën urbane dhe pamundësi e përcjelljes së trendeve të urbanizimit në zonën urbane nga zgjerimi i pakontrolluar,
- Humbje e kontaktit dhe lidhjeve me peizazhet e bukura malore, si dhe humbje e mbështetjes së shfrytëzimit të pasurive natyrore në viset malore,
- Lidhje e dobët e vendbanimeve rurale me zonën urbane,
- Centralizimi i institucioneve,
- Qasja e dobët e fshatrave në infrastrukturën sociale,
- Trafik i ngarkuar në qytet,

Konkluzion: Ky skenar, bazuar në vlerësimin e përparësive dhe dobësive del se nuk është i favorshëm për zhvillim të mëtejshëm.

Skenari C: (propozim): Zhvillim policentrik dhe i qëndrueshëm

Me qëllim të zhvillimit të mëtejshëm të komunës, mospengimin e disa aktiviteteve ekonomike dhe drejtimin e zhvillimeve në të ardhmen drejt arritjes së qëndrueshmërisë së tyre janë kombinuar konceptet aktuale të zhvillimeve, vizioni dhe objektivat e komunës. Si rrjedhojë e këtij kombinimi përfundohet që koncepti i zhvillimit të ardhshëm i komunës së Shtimes është koncepti policentrik dhe i qëndrueshëm, apo koncepti i kombinuar. Ky koncept për qëllim kryesorë ka zhvillimin e tërë hapësirës komunale bazuar në shfrytëzimin racional të të gjitha mundësive dhe resurseve lokale si dhe në ruajtjen e vlerave mjedisore për gjenerata të ardhshme. Në bazë të kësaj, zhvillimet lineare nuk do të favorizohen, ndërsa ato ekzistuese duhet të monitorohen dhe rehabilitohen aq sa të jetë e mundur.

Zhvillimi policentrik ka për qëllim shpërndarjen e aktiviteteve brenda vendbanimit ose disa vendbanimeve, ndërtimin, rehabilitimin dhe pajisjen me infrastrukturë të nevojshme, qasje në transport, qasje të mirë në shërbime sociale dhe krijimin e kushteve të favorshme për punë dhe rekreacion në të gjitha vendbanimet. Gjithashtu ka për qëllim që stagnimi i zhvillimeve në vendbanimet malore të ndërpritet përmes ofrimit të infrastrukturës elementare dhe shfrytëzimit të resurseve lokale për zhvillim të mëtutjeshëm.

Zhvillimi i qëndrueshëm është model përmes së cilit arrihet që shfrytëzimi i resurseve të bëhet jo vetëm për plotësimin e nevojave të tanishme por edhe për gjeneratat e ardhshme. Me fjalë të tjera, zhvillimi i qëndrueshëm tenton ti kënaq nevojat apo kërkesat e tanishme duke mos rrezikuar mundësitë dhe perspektivën e gjeneratave që vijnë.

Përmes këtij koncepti do të realizohen zhvillime të dëshiruara në fushat, si:

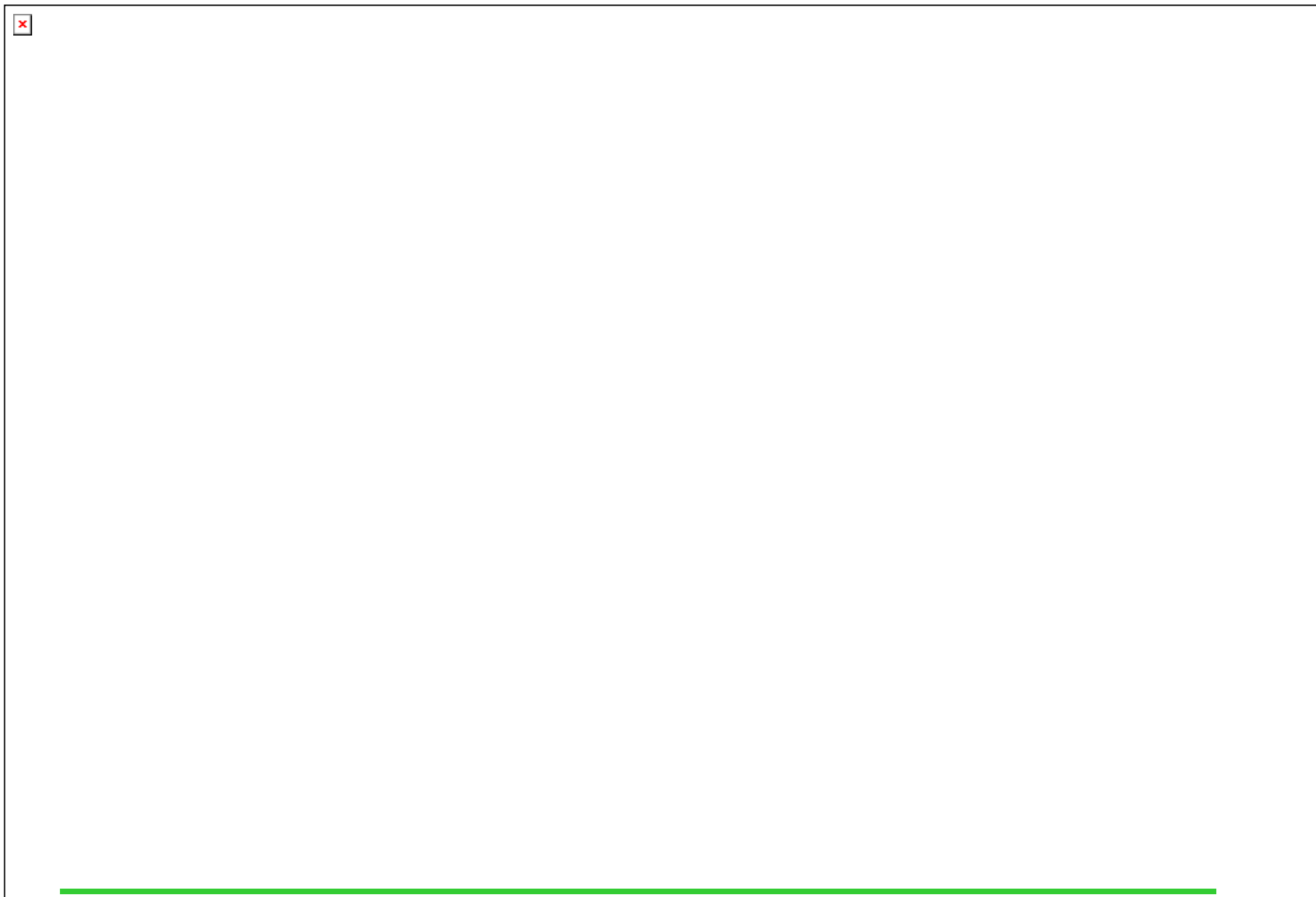
1. Administratë efikase dhe të decentralizuar
2. Mbrojtje efikase e tokës bujqësore dhe zhvillim i bujqësisë
3. Rrojtja dhe shfrytëzimi racional i pyjeve dhe kullosave
4. Infrastrukturë adekuate me qasje të mirë
5. Vendbanime kompakte dhe funksionale
6. Ekonomi të zhvilluar dhe të balancuar
7. Mjedis të pastër dhe atraktiv

Efektet konkrete të këtij skenari janë:

- Zhvillim i balancuar në mes qytetit dhe zonave rurale të komunës
- Qendrat sekondare; Muzeqinë e Carralevë dhe Petrovë zhvillohen vazhdimisht,
- Qendrat sekondare dhe lokale u ofrojnë të gjitha vendbanimeve tjera shërbime institucionale, infrastrukturë teknike dhe sociale,
- Zonat rurale fitojnë perspektiva zhvillimore në bazë të qendrave sekondare dhe resurseve natyrore që disponojnë,
- Zonat e vendbanimeve përkufizohen qartë, ndërsa vendbanimet ndahen mes veti me gjelbërim,
- Fluksi i largimit të banorëve nga fshatrat do të zvogëlohet ose edhe ndërpritet,

- Zonat e rrafshëta zhvillojnë bujqësinë moderne, ndërsa në viset kodrinore-malore zhvillohet blegtoria dhe turizmi,
- Qendrat sekondare duhet të sigurojnë tokë të mjaftueshme për banim, industri dhe tregti,
- Në vendbanimet me funksione qendrore duhet të vendosen shërbimet kryesore publike; administrata publike, shkollat dhe qendrat shëndetësore,
- Qendrat duhet të ofrojnë shërbime dhe produkte të nevojshme për përdorim afatshkurtër dhe afatmesëm,
- Qendrat sekondare do të jenë nyje të rrjetit të infrastrukturës rrugore lokale.

Harta 49. Skenari C: (propozim): Zhvillim policentrik dhe i qëndrueshëm

Përparësitë:

- Zhvillim kompakt dhe dendësim i ndërtimeve,
- Ruajtja e tokës bujqësore,
- Zhvillim i qendrave sekondare,
- Zhvillim ekonomik i zonave rurale,
- Minimizim i shpenzimeve në infrastrukturë,
- Zvogëlim i distancave brenda vendbanimeve,
- Lidhje e mirë e fshatrave me qendrën urbane,
- Shpërndarje e volitshme e institucioneve dhe e infrastrukturës teknike dhe sociale,
- Koncentrim i burimeve përmes qendrave sekondare.

Dobësitë:

- Zonat urbane dhe qendrat sekondare ndiejnë nevojë për plane rregullative,
- Ngadalësim i zhvillimit të qytetit nga se vie në shprehje ndarja e mjeteve në mënyrë të barabartë.

I.2. ZONAT DHE AKTIVITETET E TYRE

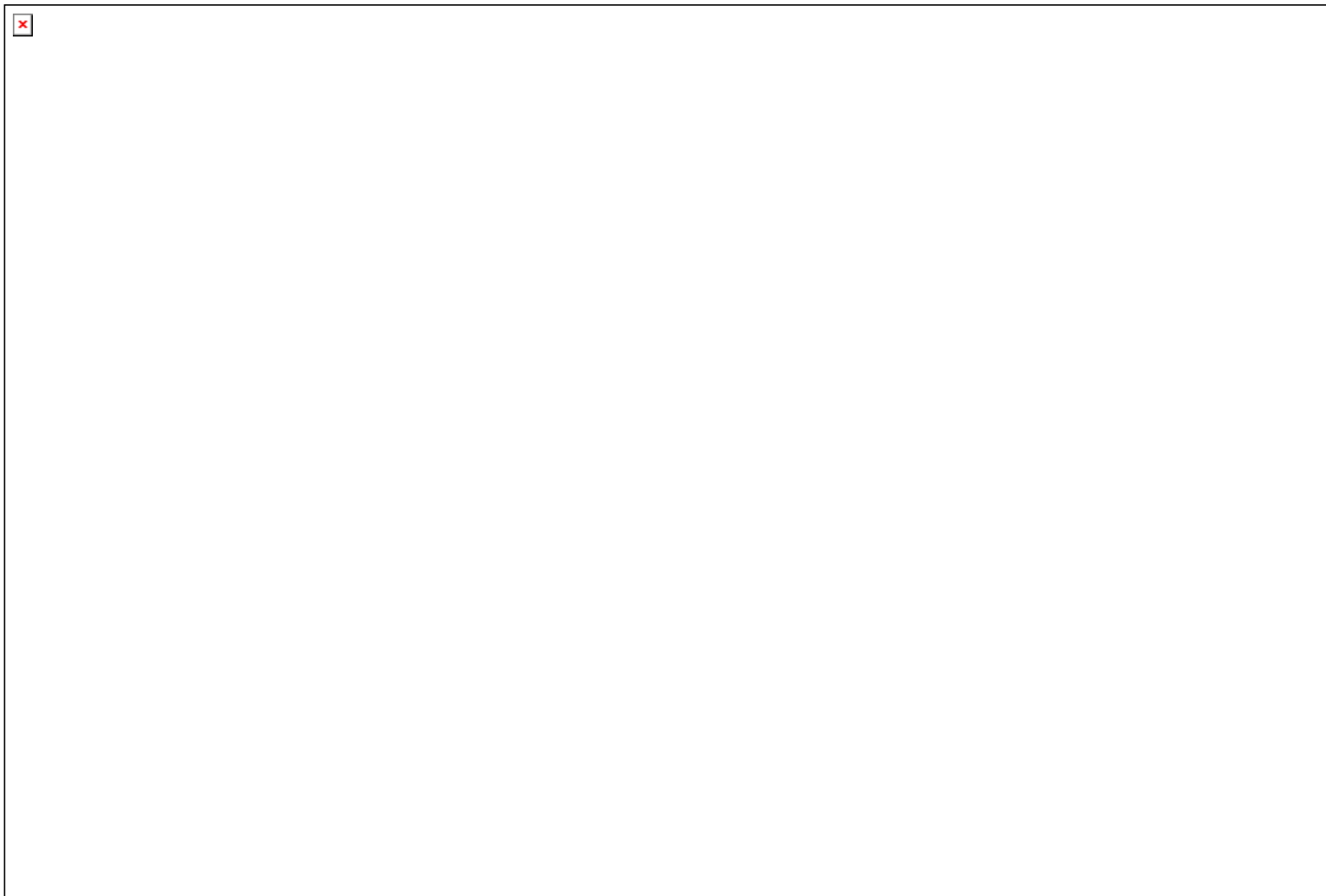
Zhvillimet e ardhshme në hapësirë planifikohen me qëllim të zhvillimit të balancuar ekonomik, social, të infrastrukturës, mbrojtjes dhe shfrytëzimit racional të resurseve. Aktualisht shpërndarja hapësinore e zhvillimeve në komunën e Shtimes ka disa karakteristika jo të favorshme:

- a. **Zhvillim jo të balancuar hapësinor** - Koncentrimi i zhvillimeve në zonën e ulët fushore, aty ku shtrihet edhe vet qyteti i Shtimes. Në këtë zonë është e koncentruar pjesa dërmuese e popullsisë dhe vendbanimeve të komunës, veprimtaritë ekonomike, sociale, politike, nyjet kyçe të infrastrukturës dhe komunikimeve si dhe ekzistojnë konfliktet me zënien e tokës bujqësore që është e koncentruar po ashtu në këtë hapësirë.
- b. **Zhvillimet lineare** – Pothuaj se të gjitha zhvillimet janë të koncentruara përgjatë akseve kryesore rrugore: Vendbanimet, popullsia dhe tërë zhvillimi ekonomik.
- c. **Shfrytëzim jo racional i resurseve** – Toka bujqësore si resurs mjaft i rëndësishëm shtrihet kryesisht në këtë pjesë ku janë të koncentruara këto zhvillime dhe ajo vazhdimisht po rrezikohet nga ndërtimet e pa planifikuara. Gjithashtu shfrytëzimi i gurit gëlqeror në disa pjesë të komunës është duke u shfrytëzuar në mënyrë jo racionale.

Për të realizuar një zhvillim më të përshtatshëm është propozuar koncepti i kombinuar i zhvillimit policentrik dhe i qëndrueshëm. Sipas këtij koncepti, komuna e Shtimes do të ketë zhvillim policentrik, të qëndrueshëm dhe shfrytëzim racional të resurseve natyrore. Komuna e Shtimes karakterizohet me dy struktura (tërësi) kryesore hapësinore, të cilat kanë dallime të theksuara në aspektin ekonomik, social, mjedisor, të infrastrukturës dhe shërbimeve.

- a) **Zona aktive zhvillimore (Zona lindore e komunës)**
- b) **Zona e gjelbër – (Zona perëndimore komunës)**

Harta 50. Funksionet e zonave.

a) Zona aktive zhvillimore (zona lindore e komunës)

Kjo zonë karakterizohet me reliev të rrafshët me lartësi mbidetare deri 700m, e cila përfshin rreth 50% të territorit të komunës, ku banojnë rreth 90% të numrit të tërësishëm të popullsisë së komunës së Shtimes. Toka bujqësore e cilësisë së lartë i takon kategorisë II deri IV (sipas hartës pedologjike të Kosovës), ndërsa bujqësia moderne pozicionohet në veprimtaritë kryesore të ekonomisë.

Në këtë zonë shtrihet qendra komunale-Shtimja dhe vendbanimet më të mëdha të kësaj komune, si dhe shumica e veprimtarive ekonomike.

Tabela 59. parashikimi demografik – zona lindore e komunës

Vendbanimi	Nr. i popullsisë (2008)	Nr. i popullsisë (2020)
Belinc	550	630
Caralevë	1843	2108
Davidovc	718	821
Gjurkoc	1026	1174
Godanc i Posht	1643	1880
God. i Epërm	1384	1583
Legjendas	1300	1487
Muzeqinë	2317	2651
Petroviq	717	820
Petrovë	2938	3361
Reçak	2370	2711
Rashincë	1542	1764
Shtime	9100	12146
Gllavicë	466	533
Pjetërshticë	2307	2639
Vojnoc	1547	1770
Gjithsej	31768	38078

Në këtë zonë kalojnë rrugë të rëndësishme me karakter ndër regjional që kanë rol të rëndësishëm për zhvillimin e ekonomik të Shtimes, veçanërisht në zhvillimin e industrisë dhe bizneseve. Kërkesat për zgjerimin urban dhe zhvillimin e bizneseve janë në konflikt me zhvillimin e bujqësisë moderne për shkak të zënies së tokës bujqësore, prandaj mbrojtja e tokës bujqësore duhet të konsiderohet si parësore me rastin e ndërtimeve.

Me qëllim të përparimit dhe ngritjes së prodhimtarisë bujqësore duhet organizuar trajnime seminare dhe kurseve profesionale, ndërsa ngastrat e vogla nuk mundësojnë agrikulturë moderne prandaj nevojitet riorganizim i tyre.

Në bazë të karakterit mjaft aktiv të zhvillimeve kjo hapësirë është quajtur si strukturë aktive zhvillimore.

Tërë sipërfaqja e kësaj tërësie hapësinore përfshin 7106 ha. Për shkak të atraktivitetit shumë më të lartë, në këtë zonë jetojnë 31768 banorë ku dendësia e popullsisë arrin rreth 450 b/km².

Në të ardhmen për këtë zonë kërkohen intervenime në fusha të ndryshme me qëllim të krijimit të kushteve sa më të mira për jetën e qytetareve, filluar nga shërbimet administrative, ku kërkohet decentralizimi i tyre, si dhe ofrimi i shërbimeve sa më efikase dhe të shpejta. Gjithashtu shërbimet arsimore dhe shëndetësore duhet përmirësuar qoftë me hapësirë shkollore, kuadër përkatës dhe pajisje të nevojshme. Baza e zhvillimit ekonomik të kësaj zone duhet mbështetur në mbrojtjen e tokës bujqësore kualitative dhe zhvillimin e bujqësisë por nuk është më pak e rëndësishme përkrahja e bizneseve të vogla dhe të mesme si dhe funksionalizimi i parkut industrial. Krahas zhvillimit intensiv duhet merret parasysh edhe mbrojtja efikase e mjedisit. Koncentrimi më i madh i popullsisë, vendbanimeve, infrastrukturës dhe zhvillimeve që parashihen të ndodhin në të ardhmen kërkojnë masa konkrete kundër ndotjes së mjedisit.

Qenda sekondare për këtë zonë janë: Muzeqina dhe Petrova.

Funksionet e kësaj zone janë:

Zhvillimi kompakt i vendbanimeve dhe ndalimi i ndërtimeve përgjatë akseve rrugore ruan dhe zhvillon tokën e bujqësore. Me këtë zhvillim edhe investimet në bujqësi janë atraktive dhe afatgjata dhe si rrjedhim arrihet që bujku të ketë ndikimin e vet në politikat komunale.

Zhvillimi modern i bujqësisë do të mundësoj kultivimin e kulturave bujqësore më profitabile duke zgjeruar sipërfaqet nën kultura perimtare, përdorimin e serave, zgjerimin e kulturave pemëtare si dhe instalimin dhe zgjerimin e sistemit të ujitjes (sistemi i ujitjes me pika).

Zhvillimi i bizneseve blegtorale (fermave) në zonën aktive zhvillimore, kryesisht të gjedheve të mbajtura do të ndihmoj edhe në zhvillimin e industrisë së vogël ushqimore, zhvillimi i blegtorisë familjare ose mbajtja dhe zhvillimi i bagëtisë për nevoja familjare, zhvillim i cili do e përmirësoj dhe zhvilloj ngritjen e mirqenjes ekonomike familjare.

Zhvillimi i industrisë ushqimore do të jetë faktorë kyç i zhvillimit të bujqësisë në tërësi, bazuar në faktin që në njërin anë ekziston lidhje e mirë në rrjetin e infrastrukturës dhe transportit nacional, afërsia me qendrat e mëdha urbane si dhe në anën tjetër do të ketë kërkesë për produkte ushqimore kualitative në këto qendra urbane.

Zhvillimi i tregtisë mbështetet në qasjen e mirë që ka komuna e Shtimes në rrjetin rrugorë dhe linjat e transportit nacional, ku tregtia do të zhvillohet për nevoja lokale dhe regjionale. Sigurisht që konkurrimi i Lipjanit dhe Fushë Kosovës është i vështir por vetëm në aspektin e qasjes në rrjetin e infrastrukturës nacionale por jo edhe në dimensionet të tjera!

Industria, lëndët e para që ofron komuna e Shtimes për industri janë kryesisht prodhimet bujqësore, blegtoral dhe minerare. Prandaj orientimi i industrisë në këto fusha do e ndihmoj shumë edhe bujqësinë në përgjithësi por edhe minierat sipërfaqësore (gurthyesit) të cilët më pastaj do të kenë ndikim më pak të dëmshëm mjedisorë.

Funksionalizimi i parkut industrial “Technopolis” në qytetin e Shtimes do të ndihmoj bizneseve me karakter prodhues në ofrimin e të gjitha shërbimeve të nevojshme për

aktivitetet e tyre si dhe do të ndikoj në zhvillimin e qytetit të Shtimes, krijimin e vendeve të punës, rritjen e të hyrave në buxhetin komunal, rritjen e shkallës së investimeve lokale etj.

Monitorimi i aktiviteteve të gurthyesve është çështje e cila duhet të merret në konsiderim në shumë dimensionë. Fillimisht do të kushtohet rëndësi të madhe mjedisit jetësorë pastaj edhe krijimit të mundësive për bizneset, në këtë rast edhe aktiviteteve të gurthyesve. Zonat të cilat deri tani janë eksploatuar duhet të nënshtrohen masave rehabilituese me qëllim të përmirësimit të mjedisit qoftë ai human apo natyrorë. Orientimi i shfrytëzimit të resurseve minerarë në industrinë ndërtimore do të ndihmojë që përfitimet të jenë më të mëdha por njëherit edhe shkalla e degradimit të mjedisit do të jetë më e vogël.

Potencialet kryesore turistike të kësaj strukture janë të llojit të turizmit kulturorë të cilat mund të zhvillohen kryesisht në kohëzgjatje njëditore. Kompleksi Memorial “Masakra e Reçakut” në një mënyrë ose tjetër është identiteti i komunës së Shtimes për shekullin 21.

Ky kompleks memorial ngjall kureshtjen për shumë vizitorë, jo vetëm në përvjetorin e kësaj ngjarje por edhe gjatë tërë vitit, kjo sidomos për turistët e huaj që vizitojnë Kosovën. **Ndërtimi i muzeut (lokal) me vendndodhje në kompleksin memorial**, i cili do të prezantojë pamje vizuale të ngjarjes, në formë të filmit, fotografive, broshurave informative, ku do ta informoj turistin më shumë dhe më drejt për tërë ngjarjen dhe do ta bëjë vizitën shumë më shumë atraktive në këtë kompleks.

Hoteleria, edhe motelet, restorantet dhe pishinat do të ofrojnë shërbime për nevojat e banorëve të komunës së Shtimes, por do të kenë ndikim në rritjen e mundësive për punësim dhe zhvillim ekonomik të komunës.

Rrjeti i transportit në përgjithësi është i kënaqshëm, sigurisht që përmirësimi në rritjen e komoditetit në mjetet e transportit publik, respektimin rigoroz të itinerareve, janë problematika të cilat do të zgjidhen edhe me ndërtimin e stacionit të autobusëve.

Ndërtimi i stacionit të autobusëve në qytetin e Shtimes është projekti më i madh në lidhje me transportin në komunën e Shtimes, i cili do të ofroj shërbime të kënaqshme për banorët dhe kompanitë e transportit si dhe do të mundësojë një lidhje më të koordinuar të linjave të transportit lokal dhe regjional.

b) Zona e gjelbër-perëndimore

Zona perëndimore është kryesisht malore, me livadhe e kullosa të përshtatshme për zhvillimin e blegtorisë dhe me sipërfaqe të vogël bujqësore të klasit V dhe VI ku mund të zhvillohet pemtaria dhe degët tjera ekonomike. Peizazhi atraktiv natyror me ajr të pastër ofron mundësi për pushime, rekreacion dhe zhvillim të turizmit shëndetësor dhe aktivitete tjera.

Sipërfaqja e kësaj zone është 6317 ha ose 47%. Numri i banorëve që jeton në këtë tërësi territoriale është 2032 banor ose 6% e numrit të banorëve të Komunës . Kjo zonë është karakterizohet me dendësi të vogël të popullsisë, me vetëm 32.2b/km²

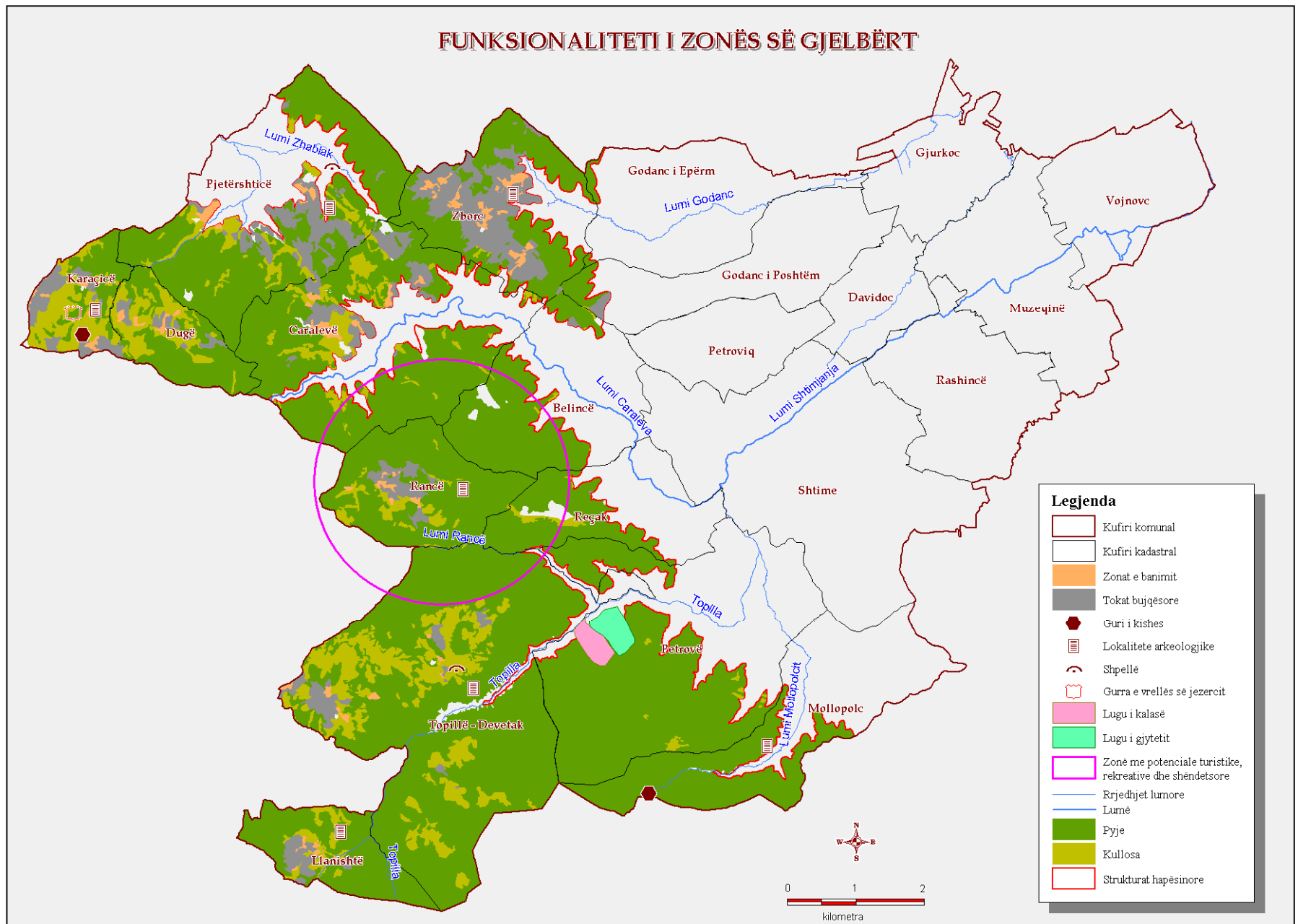
Tabela 60. Parashikimi demografik zona e gjelbër perëndimore

Vendbanimi	Nr. i popullsisë (2008)	Nr. i popullsisë (2020)
Dugë	106	121
Karaçicë	187	214
Llanisht	78	89
Topillë	178	204
Devetak	20	23
Rancë	260	298
Zborc	1203	1376
Gjithsej	2032	2625

Zona kodrinoro-malore ose pjesa perëndimore e komunës është kryesisht e mbuluar me pyje e kullosa si dhe me përqendrim të vogël të vendbanimeve të tipit të shpërndarë. Kjo zonë ka kryesisht tri probleme madhore të cilat janë: boshatisja e vendbanimeve ose mosinteresimi për të jetuar në këtë zonë, prerja ilegale e pyjeve, aktivitet i cili ka ndikim negative në të ardhmen e zonës, si dhe gurrthyesit, aktivitetet e të cilëve e rrezikojnë arritjen e zhvillimit të qëndrueshëm në komunën e Shtimes. Me konceptin e kombinuar do të arrihet që kjo zonë të marr karakterin e një zone homogjene natyrore duke bërë rehabilitimin e disa mjediseve të shkatërruara, pajisjen e vendbanimeve me infrastrukturë elementare dhe aktivizimin e zonës kryesisht përmes aktiviteteve turistike.

Qendër sekondare për këtë zonë është Carraleva.

Harta 51. Funksioni i zonës së gjelbër

Funksionet e kësaj zone janë:

Pyjet do të trajtohen jo vetëm si pasuri kombëtare por edhe si pasuri e komunës së Shtimes dhe do të zhvillohen në funksion të krijimit të ambientit të përshtatshëm jetësorë, turizmit dhe rekreacionit.

Blegtoria do të jetë aktiviteti shumë i rëndësishëm i kësaj zone dhe e bazuar kryesisht në blegtoria ekologjike. Kullosat kapin një fond toke prej 1750 ha dhe janë potencial serioz në zhvillimin e blegtorisë në këtë zonë të cilat do të ndihmojnë kryesisht në zhvillimin ekonomik duke përfshirë të gjitha vendbanimet brenda zonës por edhe vendbanimet të cilat janë në kufi me zonën e gjelbër.

Bletaria ka të gjitha paradispozitat e duhura për zhvillim në këtë zonë andaj edhe investimi në këtë degë të bujqësisë do ti ndihmoj zhvillimit ekonomik dhe kulturorë të zonës.

Turizmi malor dhe vikendor do të jenë llojet kryesore të turizmit në këtë zonë por fillimisht nevojitet të krijohet infrastrukturë e nevojshme në mënyrë që potencialet turistike, kryesisht vlera natyrore turistike dhe peizazhet të shfrytëzohen. Një ndër vlerat natyrore janë peizazhet e ndryshme të formuara nga kombinimi i pasurive pyjore, kullosave në kombinim me format gjemorfologjike të terrenit. Gjithashtu edhe investimi në shpellën e Pjetërshticës do të luaj një rol të rëndësishëm në zhvillimin ekonomik lokal të zonës duke ndihmuar atë.

Zhvillimi i gjuetisë së kontrolluar do të jetë një tjetër ndihmues i vogël por i rëndësishëm në zhvillimin e kësaj treve.

Ndërtimi i liqenit të “Petrovës” do të mundësojë jo vetëm furnizim të qëndrueshëm më ujë të pijes por edhe zgjerimin e sipërfaqeve nën ujë dhe njëherit edhe zhvillimin e bujqësisë në strukturën aktive zhvillimore. Potenciali hidroenergjetik i kësaj zone, veçanërisht pjesa jugore e zonës së gjelbër mjedisore, është shumë me rëndësi dhe premtues i zgjidhjes së qëndrueshme të problemeve me ujë me karakter regional. Gjithashtu do të krijojë një peizazh të gjer shumë atraktiv për turizmin malorë duke përfshi edhe peshkim.

I.3. QENDRAT DHE ORGANIZIMI FUNKSIONAL I VENDBANIMEVE

Me qëllim të evitimit të zhvillimit të pakontrolluar të vendbanimeve, Plani Zhvillimor Komunal propozon zhvillimin e tri qendrave sekondare dhe disa qendra lokale për të plotësuar pozitën e qytetit të Shtimes si qendër kryesore e komunës.

Përmes zhvillimit të këtyre qendrave mundësohet shpërndarja e funksioneve dhe shërbimeve në territorin e komunës. Një sistem i tillë hierarkik u mundëson banorëve të komunës të kenë qasje më të lehtë në shërbime. Arritshmëria është një nga komponentët e rëndësishme të planifikimit që ndikon në përmirësimin e standardit jetësor të banorëve.

Plani Zhvillimor propozon sistemin hierarkik të vendbanimeve në tri kategori, ndërsa qendra kryesore, Shtimja duhet të mos e humbë prioritetin në investime dhe zhvillimin e mëtejshëm ekonomik. Rrjeti i vendbanimeve në komunën e Shtimes duhet organizohet në favor të rritjes së numrit të qendrave:

Plani Zhvillimor Komunal e sugjeron një sistem hierarkik me tri nivele:

- ✓ Qendra komunale
- ✓ Qendrat sekondare
- ✓ Qendrat lokale

Këto qendra do të pajisen me funksione të rëndësishme që i shërbejnë rrethinës së tyre dhe kështu bëhen qendra gravituese për numër të caktuar të popullsisë.

Qëllimi i qendrave sekondare është shpërndarja e zhvillimeve në mënyrë sa më të barabartë në tërë territorin e komunës. Për më tepër një sistem plotësues i qendrave lokale e lehtëson qasjen më të mirë në shërbimet publike dhe private për qytetarët në pjesët rurale të komunës.

Qendra komunale është e vendosur në qytetin e Shtimes. Qyteti do të zhvillohet sipas objektivave në vijim:

- ✓ Zhvillim të industrisë dhe tregtisë,
- ✓ Zhvillim të tregtisë me shumicë e pakicë, që ofrojnë produkte të karakterit afatgjatë e afatshkurtër,
- ✓ Infrastrukturë për shëndetësi, kulturorë, sport e rekreacion, të sigurisë etj

Qendrat sekondare zhvillohen në tre vendbanime rurale në pjesët e ndryshme të komunës, me funksionet e nën-qendrave për zonat përkatëse. Në kategorinë e këtyre qendrave bëjnë pjesë: Muzeqina, Petrova dhe Carraleva

Qendrat sekondare do të zhvillohen në bazë të këtyre objektivave:

- ✓ Qendrat sekondare duhet të ofrojnë tokë të mjaftueshme për banim, tregti dhe industri, me qëllim të plotësimit të kërkesave të banorëve që gravitojnë në këto qendra.
- ✓ Shërbimet dhe prodhimet e karakterit afatshkurtër dhe afatgjatë.
- ✓ Shërbimet publike themelore, si: shkollat e mesme, qendrat e shëndetësisë, zyrat për administratë, duhet të vendosen në qendrat sekondare.

Qendrat e bashkësive lokale janë: Pjetërshtica dhe Godanci i Ulët. Këto qendra ofrojnë shërbime për rrethinën e tyre, si: shkollën fillore, zyrën e ofiçarisë, tregtinë me pakicë, etj.

I.4. STRUKTURA E ZHVILLIMIT HAPËSINOR

I.4.1. Zhvillimi ekonomik

Zhvillimi i balancuar ekonomik është një ndër qëllimet kryesore të komunës së Shtimes në dhjet vitet e ardhshme. Parimet kryesore të këtij zhvillimi ekonomik janë shfrytëzimi i resurseve për nevoja momentale dhe ruajtja e tyre për nevojat e gjeneratave të ardhshme.

Zhvillimi kompakt i vendbanimeve dhe ndalimi i ndërtimeve përgjatë akseve rrugore ruan dhe zhvillon tokën bujqësore. Me këtë zhvillim edhe investimet në bujqësi janë atraktive dhe afatgjata dhe si rrjedhim arrihet që bujku të ketë ndikimin e vet në politikat komunale.

Zhvillimi modern i bujqësisë do të mundësoj kultivimin e kulturave bujqësore më profitabile duke zgjeruar sipërfaqet nën kultura perimtare, përdorimin e serave, zgjerimin e kulturave pemëtare, instalimin dhe zgjerimin e sistemit të ujitjes (sistemi i ujitjes me pika) si dhe do të krijohen mundësi punësimi.

Zhvillimi i bizneseve blegtorale (fermave) në zonën aktive zhvillimore, kryesisht të gjedheve të mbajtura do të ndihmoj edhe në zhvillimin e industrisë së vogël ushqimore, zhvillimin e blegtorisë familjare ose mbajtja dhe zhvillimi i bagëtisë për nevojat familjare dhe ky zhvillim do të ndikoj në ngritjen e mirëqenies së ekonomive familjare.

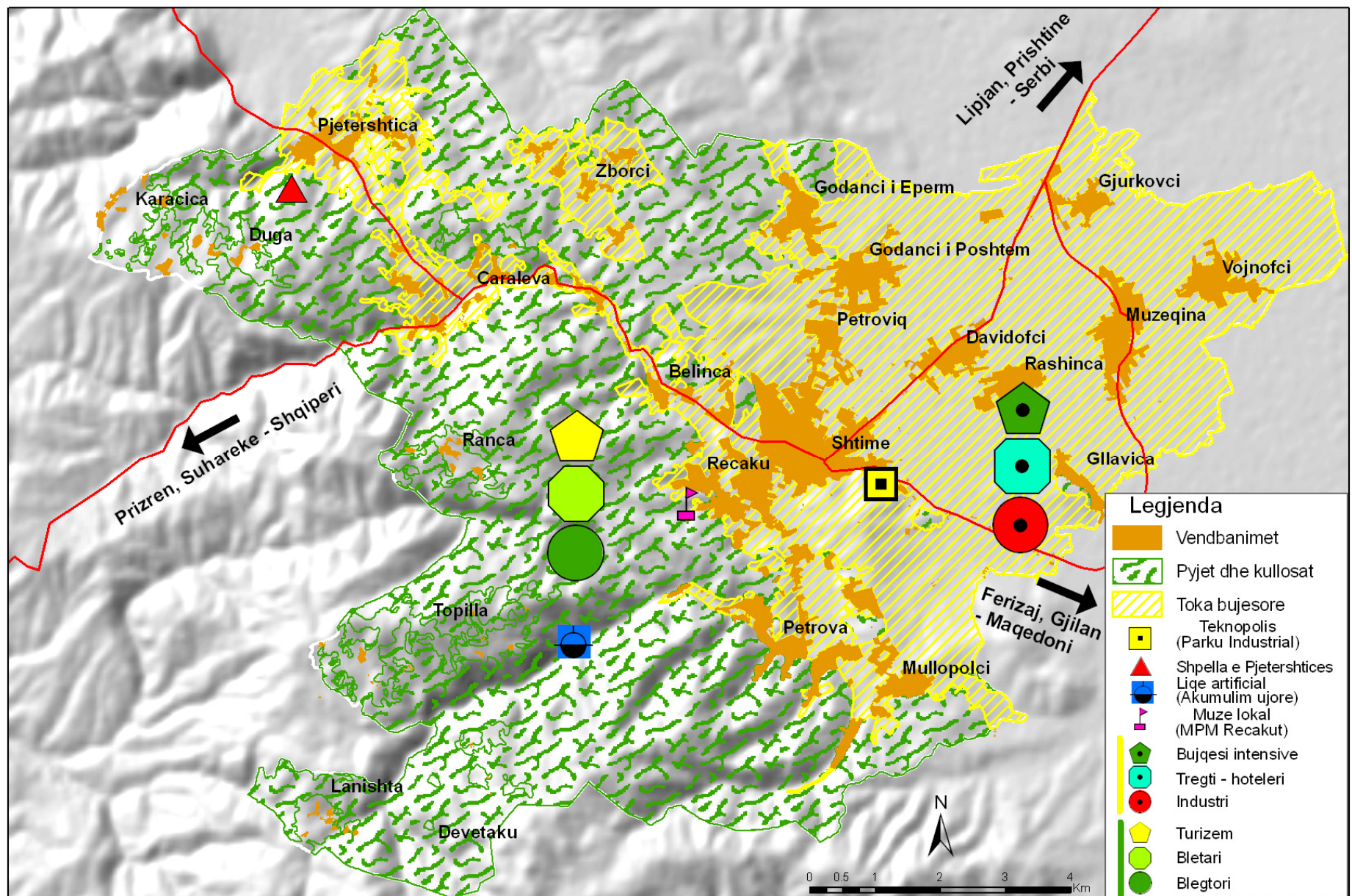
Blegtoria do të jetë aktivitet shumë i rëndësishëm i kësaj zone dhe e bazuar kryesisht në blegtori ekologjike. Kullosat kapin një fond toke prej 1750 ha dhe janë potencial i konsiderueshëm në zhvillimin e blegtorisë, të cilat do të ndihmojnë kryesisht në zhvillimin ekonomik duke përfshirë të gjitha vendbanimet të cilat janë në zonën perëndimore, si Devetak, Llanisht, Topillë, Rancë, Dugë, Karaqicë, etj.

Bletaria ka të gjitha paradispozitat e duhura për zhvillim andaj edhe investimi në këtë degë të bujqësisë do të ndihmoj zhvillimit ekonomik dhe kulturorë të vendbanimeve që shtrihen në zonën kodrinoro-malore.

Pyjet do të trajtohen jo vetëm si pasuri komunale Shtimes por edhe si pasuri kombëtare dhe do të zhvillohen në funksion të krijimit të ambientit të përshtatshëm jetësorë duke përfshi turizmin dhe rekreacionin.

Zhvillimi i industrisë ushqimore do të jetë faktorë kyç i zhvillimit të bujqësisë në tersi bazuar në faktin që në njërin anë ekziston qasje e mirë në rrjetin e infrastrukturës dhe transportit nacional si dhe afërsia me qendrat e mëdha urbane ndërsa në anën tjetër është kërkesa për produkte ushqimore cilësore në këto qendra urbane.

Harta 52. Zhvillimi i industrisë ushqimore

Zhvillimi i tregtisë mbështetet në qasjen e mirë që ka komuna e Shtimes në rrjetin rrugorë dhe linjat e transportit nacional, ku tregtia do të zhvillohet për nevoja lokale dhe regjionale. Sigurisht që konkurrimi i Lipjanit dhe Fushë Kosovës është sfidë vetëm në aspektin e qasjes në rrjetin e infrastrukturës nacionale por jo edhe në dimensione të tjera!

Industria - lëndët e para që ofron komuna e Shtimes për industri janë kryesisht prodhimet bujqësore, blegtorale dhe minerare. Prandaj orientimi i industrisë në këto fusha do ta ndihmoj shumë edhe bujqësinë në përgjithësi por edhe minierat sipërfaqësore (gurthyesit) të cilët më pastaj do të kenë ndikim më pak të dëmshëm mjedisorë.

Funksionalizimi i parkut industrial “Technopolis” në qytetin e Shtimes do ti ndihmoj bizneseve me karakter prodhues në ofrimin e të gjitha shërbimeve të nevojshme për aktivitetet e tyre si dhe do të ndikoj në zhvillimin e qytetit të Shtimes, krijimin e vendeve të punës, rritjen e të hyrave në buxhetin komunal, rritjen e shkallës së investimeve lokale etj.

Monitorimi i aktiviteteve të gurthyesve është çështje e cila duhet të merret në konsiderim në shumë dimensione. Fillimisht do ti kushtohet rëndësi e madhe mjedisit jetësorë pastaj edhe krijimit të mundësive për bizneset, në këtë rast edhe aktiviteteve të gurthyesve. Zonat të cilat deri tani janë eksploatuar duhet ti nënshtrohen masave rehabilituese me qëllim të përmirësimit të mjedisit qoftë ai human apo natyror. Orientimi i shfrytëzimit të resurseve minerare në industrinë ndërtimore do të ndihmoj që përfitimet të jenë më të mëdha por njëherit edhe shkalla e degradimit të mjedisit do të jetë më e vogël.

Potencialet kryesore turistike të kësaj strukture janë të llojit të turizmit kulturorë të cilat mund të zhvillohen kryesisht në kohëzgjatje njëditore. Kompleksi Memorial **“Masakra e Reçakut”** në një mënyrë ose tjetrën është identiteti i komunës së Shtimes dhe identitet kombëtar për shekullin 21. Ky kompleks memorial ngjall kureshtjen për shumë vizitorë, jo vetëm në përvjetorin e kësaj ngjarje por edhe gjatë tërë vitit, kjo sidomos për turistët e huaj që vizitojnë Kosovën.

Ndërtimi i muzeut (lokal) me vendndodhje në kompleksin memorial, i cili do të prezantoj pamje vizuale të ngjarjes, në formë të filmit, fotografive, broshurave informative dhe do ta informoj turistin më shumë dhe më drejt për tërë ngjarjen si dhe do ta bëj vizitën shumë më tepër atraktive në këtë kompleks.

Hoteria, edhe motelet, restorantet dhe pishinat do të ofrojnë shërbime për nevojat e banorëve të komunës së Shtimes, por do të kenë ndikim në rritjen e mundësive për punësim dhe zhvillim ekonomik të komunës.

Turizmi malor dhe vikendor do të jenë llojet kryesore të turizmit në komunën e Shtimes por fillimisht nevojitet të krijohet infrastrukturë e nevojshme në mënyrë që potencialet turistike, kryesisht vlerat natyrore turistike dhe peizazhet të shfrytëzohen. Një ndër vlerat natyrore janë peizazhet e ndryshme të formuara nga kombinimi i pasurive pyjore, kullosave në kombinim me format gjemorfologjike të terrenit. Gjithashtu edhe investimi në shpellën e Pjetërshticës do të luaj një rrol të rëndësishëm në zhvillimin ekonomik lokal duke ndihmuar atë.

Ndërtimi i liqenit të “Petrovës” do të mundësojë jo vetëm furnizim të qëndrueshëm me ujë të pijes por edhe zgjerimin e sipërfaqeve nën ujitje dhe njëherit edhe zhvillim të bujqësisë në fshatrat fushore të komunës së Shtimes. Potenciali hidroenergjetik i kësaj zone, veçanërisht pjesa jugore e zonës së gjelbër mjedisore, është shumë me rëndësi dhe premtues i zgjidhjes së qëndrueshme të problemeve me ujë me karakter regional. Gjithashtu do të krijojë një peizazh të gjerë shumë atraktiv për turizmin malorë duke përfshirë edhe peshkimin.

Rrjeti i transportit në përgjithësi është i kënaqshëm. Sigurisht që përmirësimi në rritjen e komoditetit në mjetet e transportit publik dhe respektimi rigoroz i itinerareve janë problematika të cilat do të zgjidhen me rastin e ndërtimit të stacionit të autobusëve në qytetin e Shtimes.

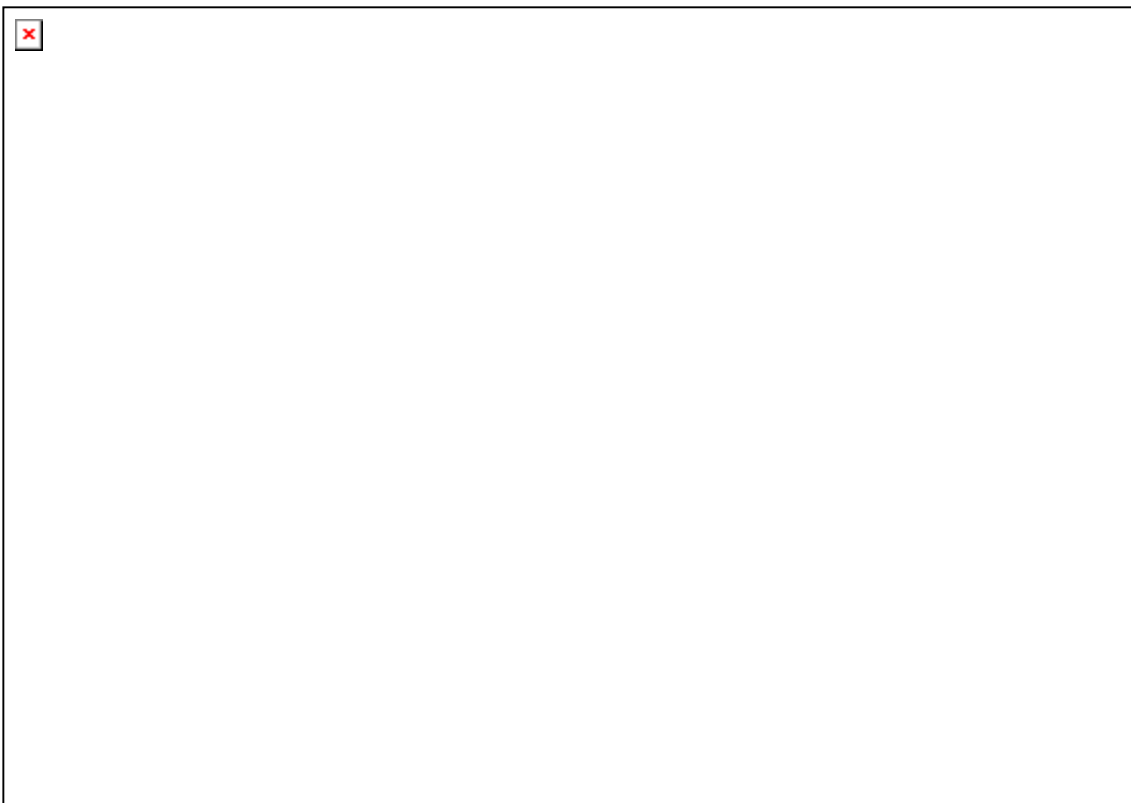
Ndërtimi i stacionit të autobusëve në qytetin e Shtimes është projekti më i madh në lidhje me transportin në komunën e Shtimes, i cili do të ofroj shërbime të kënaqshme për popullsinë dhe kompanitë e transportit në komunën e Shtimes, si dhe do të mundësoj një lidhje më të koordinuar të linjave të transportit lokal dhe regional.

I.4..2. POPULLSIA, VENDBANIMET, ÇËSHTJET SOCIALE, TRASHËGIMIA

4.2.1..Vendbanimet

Me qëllim të zhvillimit të kontrolluar të vendbanimeve, Plani Zhvillimor Komunal propozon shfrytëzim racional të tokës, me rritje të dendësisë së banimit, ndërsa kjo do të arrihet me shfrytëzimin racional të zbrazëtirave brenda zonave të ndërtuara. Kjo do të ndikonte në zhvillimin efikas të infrastrukturës, uljen e kostos për investime në infrastrukturë, si dhe qasjen më të lehtë të banorëve në këtë sistem, ndërsa në anën tjetër do të zvogëlohen distancat në shërbime tjera, si: shkolla, institucione shëndetësore, administratë, etj. Kujdes i veçantë duhet ti kushtohet ruajtjes së tokës bujqësore, nga fakti se shumica e popullsisë, vendbanimeve, infrastrukturës dhe aktiviteteve tjera në komunën e Shtimes zhvillohen në zonën e ulët që dallohet me sipërfaqe bujqësore produktive. Për minimizimin e konfliktit në mes tokave bujqësore dhe sipërfaqeve të ndërtuara dhe atyre në zhvillim do të bëhet përkufizimi i sipërfaqeve të ndërtuara dhe parandalimi i shtrirjes disperse të vendbanimeve, si dhe përcaktimi i zonave të biznesit apo parkut industrial. Vetëm një zhvillim kompakt i vendbanimeve mund ta kursej tokën nga ndërtimet e pakontrolluara, ndërsa në këtë kontekst vendbanimet shndërrohen në zona funksionale.

Harta 53. Zhvillimi i vendbanimeve

4.2.2. PARASHIKIMET DEMOGRAFIKE

Zhvillimi demografik i komunës së Shtimes, si një proces kompleks është shtjelluar sipas disa elementeve kryesore siç janë: numri i popullsisë, dendësia, shtimi natyror, strukturat dhe migrimet. Trajtimi i këtyre temave është me rëndësi edhe për parashikimin demografik. Në procesin e planifikimit rol të veçantë luan edhe parashikimi i popullsisë për të ardhmen. Kjo nga fakti se i tërë ky planifikim behet për njerëzit që jetojnë sot në komunën e Shtimes si dhe për gjeneratat që vinë. Në fakt të dhënat që janë shfrytëzuar janë vlerësime të bazuara në metoda të ndryshme, dhe ato do të jenë një bazë e mirë që mund ti shfrytëzojmë edhe për llogaritjen e parashikimit demografik për komunën e Shtimes deri në vitin 2020.

Gjatë vlerësimit të popullsisë për fshatrat dhe qytetin e Shtimes deri në vitin 2020 janë llogaritur dy komponentët themelore që ndikojnë drejtpërdrejtë në rritjen demografike siç janë: shtimi natyror dhe migrimi. Në vazhdim do të paraqitet ky parashikim sipas formulës:

$$P_a = P_o \times [(S_n + S_m) \times V / 100] + 1$$

Shpjegimet e simboleve:

P_a = parashikimi i popullsisë për vitin 2020

P_o = vlerësimi i popullsisë për vitin 2008

S_n = shkalla vjetore e shtimit natyrorë

S_m = shtimi vjetorë nga migrimi

V = vitet e llogaritura deri në vitin 2020

Parashikimi i numrit të popullsisë për qytetin e Shtimes për vitin 2020:

$$P_a = P_o \times [(S_n + S_m) \times V / 100] + 1$$

$$P_a = 9100 \times [(1.62 + 1.17) \times 12 / 100] + 1 =$$

$$= 9100 \times 1.3348 = 12146$$

Sipas këtyre llogaritjeve del se numri i popullsisë vetëm për qytetin e Shtimes do të jetë 12 146 banorë në vitin 2020.

Parashikimi i numrit të popullsisë për të gjitha fshatrat e komunës së Shtimes pa qytetin për vitin 2020:

$$P_a = P_o \times [(S_n + S_m) \times V / 100] + 1$$

$$P_a = 24700 \times [(1.62 - 0.42) \times 12 / 100] + 1 =$$

$$= 24700 \times 1.144 = 28257$$

Sipas llogaritjeve del se numri i popullsisë për të gjitha fshatrat e komunës së Shtimes pa qytetin do të jetë 28 257 banorë në vitin 2020.

Në fund del se numri i përgjithshëm i popullsisë në komunën e Shtimes, duke e përfshirë qytetin dhe të gjitha vendbanimet tjera rurale, do të jetë 40 403 banorë në vitin 2020.

4.2.3. Administrimi territorial dhe institucionet e shërbimeve publike

Qyteti i Shtimes si qendër kryesore me dy bashkësi lokale dhe qendrat sekondare, si: Muzeqina, Petrova dhe Carraleva si nënqendra, do të jenë pika të rëndësishme ku ofrohen shërbimet kryesore të komunës dhe zhvillohen veprimtaritë kryesore ekonomike.

Decentralizimi i shërbimeve kryesore ofron mundësinë që qendrat sekondare të avancojnë veprimtaritë shërbyese dhe në këtë mënyrë të zvogëlojnë distancat mes banorëve dhe shërbimeve.

Në aspektin e shërbimeve administrative parashihen të ndodhin këto zhvillime hapësinore:

- ✓ **Qyteti i Shtimes si qendër administrative komunale** – Qendra kryesore administrative dhe politike për tërë komunën e Shtimes do të jetë vet qyteti i Shtimes. Aty do të jenë të vendosura administrata qendrore komunale, strukturat udhëheqëse dhe politike, shërbimet kryesore komunale etj.
- ✓ **Themelimi i tri njësive administrative në Muzeqinë, Caralevë dhe Petrovë** - Decentralizimi i shërbimeve kryesore ofron mundësinë që qendrat sekondare të avancojnë veprimtaritë shërbyese dhe në këtë mënyrë të zvogëlojnë distancat mes banorëve dhe shërbimeve. Qyteti i Shtimes si qendër kryesore dhe qendrat sekondare: Muzeqina, Carraleva dhe Petrova si nën-qendra do të jenë pika të rëndësishme ku zhvillohen veprimtaritë kryesore ekonomike dhe ofrohen shërbimet kryesore të komunës. Decentralizimi i shërbimeve në këtë formë ofron shërbimet për qytetar dhe konkretisht struktura organizative e shërbimeve propozohet në këtë mënyrë:

Shtime – Vendbanimet, si: Shtime, Reçak, Belinc, Petroviq, Godanc i Ulët, Godanc i Epërm, Davidoc, shërbimet i kryejnë rreth 16500 banor, ndërsa deri në vitin 2020 ky numër mund të arrij në rreth 20600 banorë

Muzeqinë – Vendbanimet, si: Muzeqinë, Gjurmoc, Vojnoc, Rashincë, Gllavicë, me rreth 6500 banor dhe deri në vitin 2020 mund të arrij në rreth 7400 banorë.

Caralevë – Vendbanimet, si: Caralevë, Zborc, Pjetershticë, Karaqicë, Dugë, Rancë, me rreth 6000 banor dhe deri në vitin 2020 mund të arrij në rreth 7000 banorë.

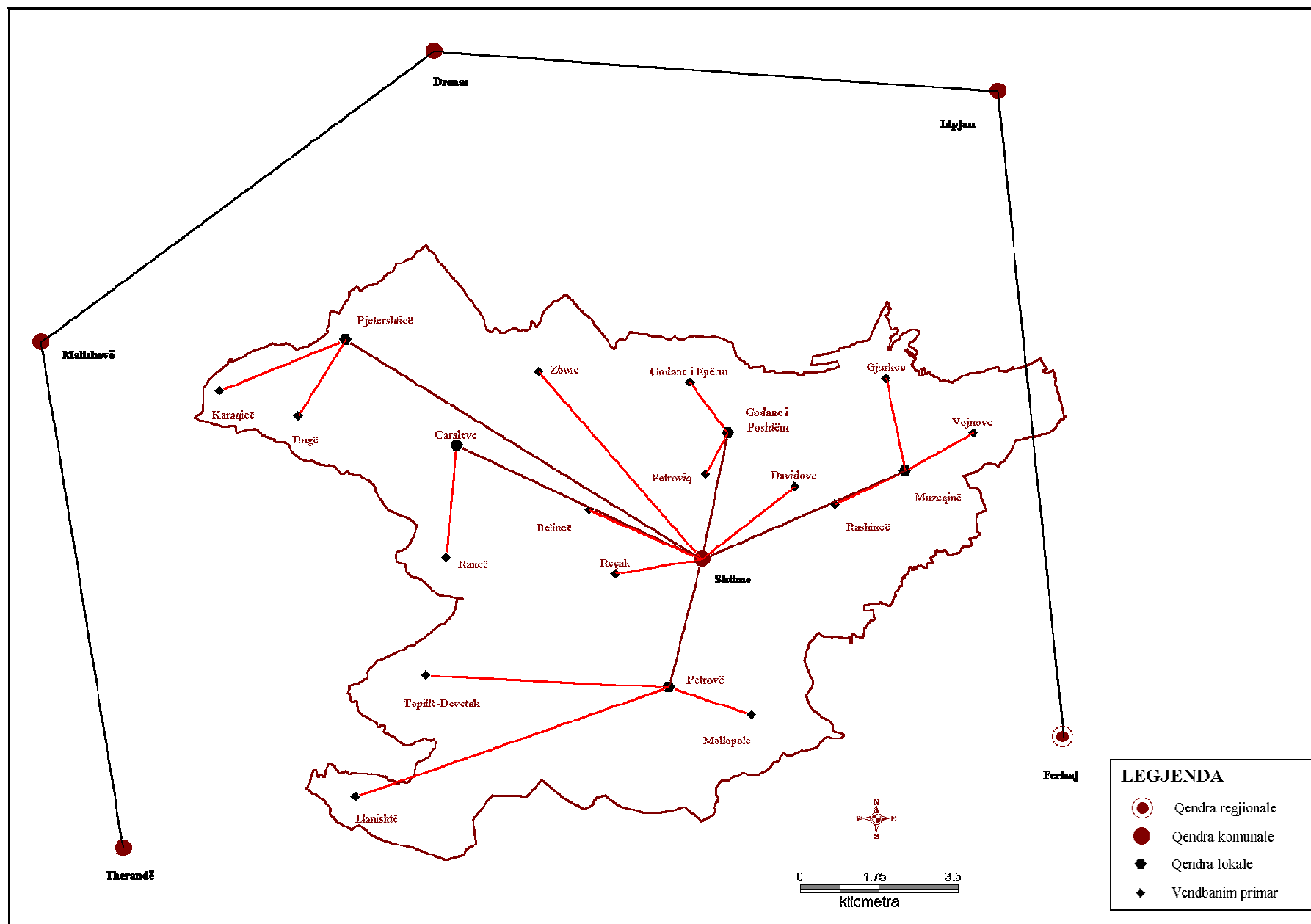
Petrovë – Vendbanimet, si: Petrovë, Mollopolc, Topillë, Llanisht, Devetak, me rreth 5000 banor dhe në vitin 2020 mund të arrij në rreth 6000 banorë.

Bashkësitë lokale: Pjetërshtica dhe Godanci Ulët. Këto paraqesin mikroqendra funksionale për rrethinën e tyre të ngushtë. Qendrat sekondare dhe qendrat e bashkësive lokale duhet të kenë qendrat e bashkësisë (komunitetit). Këto qendra ushtrojnë funksionet publike administrative dhe ofrojnë hapësirë për kulturë,

shërbime postare, shërbime financiare (njësi bankare), asociacione dhe klube shoqërore, të sigurisë publike, etj.

- ✓ **Themelimi i Gjyqësorit Komunal** – Qytetarët e komunës së Shtimes i kryejnë të gjitha shërbimet gjyqësore në komuna tjera. Në të ardhmen planifikohet të themelohen strukturat gjyqësore komunale edhe në komunën e Shtimes, ku qytetarët dot mund ti kryejnë këto shërbime shumë më afër.

Harta 54. Rrjeti i vendbanimeve sipas rëndësisë

4.2.4. ZHVILLIMI I VENDBANIMEVE

Zhvillimi i vendbanimeve është rezultat i shtimit natyror dhe proceseve tjera demografike. Në bazë të analizave të gjendjes ekzistuese është konstatuar se dendësia e banimit është e vogël pothuajse në të gjitha vendbanimet, përfshirë edhe qytetin e Shtimes, ndërsa kjo rezulton me shfrytëzim joracional të tokës. Prandaj, në bazë të gjendjes faktike plani definon zonat e zhvillimit të ardhshëm, brenda së cilave është i lejuar ndërtimi dhe zhvillimi i aktiviteteve brenda këtyre zonave. Parashikimet demografike nuk paraqesin nevojën për zgjerimin e sipërfaqeve të ndërtuara jashtë zonave aktuale nga se vendbanimet disponojnë hapësira të zbrazta brenda zonave aktuale ndërtimore.

Nga fakti se shumica e vendbanimeve shtrihen në zonën e ulët, ndërsa pjesa dërmuese e popullsisë së komunës jeton në këtë zonë e cila karakterizohet me tokën më cilësore bujqësore, që njëherit është edhe hapësira më vitale për zhvillimin e ardhshëm të komunës së Shtimes, vendbanimet duhet të zhvillohen në parimin e densitetit, ndërsa ky proces i zhvillimit të vendbanimeve do të mbështetet në plotësimin e zbrazëtirave brenda zonave të ndërtuara.

Për arritjen e këtyre qëllimeve duhet marrë për bazë elementet në vijim:

- ✓ Dendësia e popullsisë
- ✓ Parashikimet dhe proceset demografike
- ✓ Sipërfaqet e ndërtuara ekzistuese
- ✓ Kategoria e tokave

Nevojat totale për tokë ndërtimore në komunën e Shtimes deri në vitin 2020 bazohen në prognozat demografike dhe zhvillim ekonomik:

- **Qyteti** duhet të zhvillohet brenda kufirit urban, duke plotësuar zbrazëtirat e sipërfaqeve të pandërtuara. Kjo sipërfaqe është rreth 50 ha, që do të plotësohet me objekte banimi, infrastrukturë dhe shërbime, duke shfrytëzuar zbrazëtirat brenda zonës urbane.

PZHK duhet gjithashtu të siguroj tokë për industri dhe biznese, zonat qendrore, zonat mikse dhe zonat për përdorim të përbashkët (komunale)

Qendrat sekondare si dhe vendbanimet përreth duhet të sigurojnë tokë banimi për banorët lokal. Sigurimi mesatar i tokës për banim prej 2 ha për vendbanime pa funksione dhe 3 ha për qendra sekondare llogaritet të jetë i mjaftueshëm për zhvillim të mëtejshëm.

Shuma e përgjithshme e nevojës për tokë për zhvillimin e vendbanimeve dhe qendrave sekondare është rreth 60 ha. Shumica e tokës së siguruar për ndërtim janë sipërfaqe të lira brenda zonës ndërtimore.

Qendrat sekondare duhet të sigurojnë rreth 2 ha për zona mikse për furnizim të ndërmarrjeve të vogla dhe tregtisë.

Vendbanimet pranëqytetëse duhet të sigurojnë tokë për zhvillimin e zonave mikse brenda strukturës së vendbanimeve.

Shuma e përgjithshme e nevojës për tokë ndërtimore për zhvillimin e të gjitha vendbanimeve, duke përfshirë edhe qytetin e Shtimes është rreth 110 ha

Për shfrytëzim racional të tokës (me rastin e zgjerimit jashtë kufirit të zonave ndërtimore) rekomandohet ti jepet prioritet rihvillimit në tokë djerrinë.

Zhvillimi i politikës për sigurimin e tokës ndërtimore dhe aktiviteteve tjera lidhur me zhvillimin e vendbanimeve duhet realizohet në faza.

4.2.5.Vendbanimet jo formale

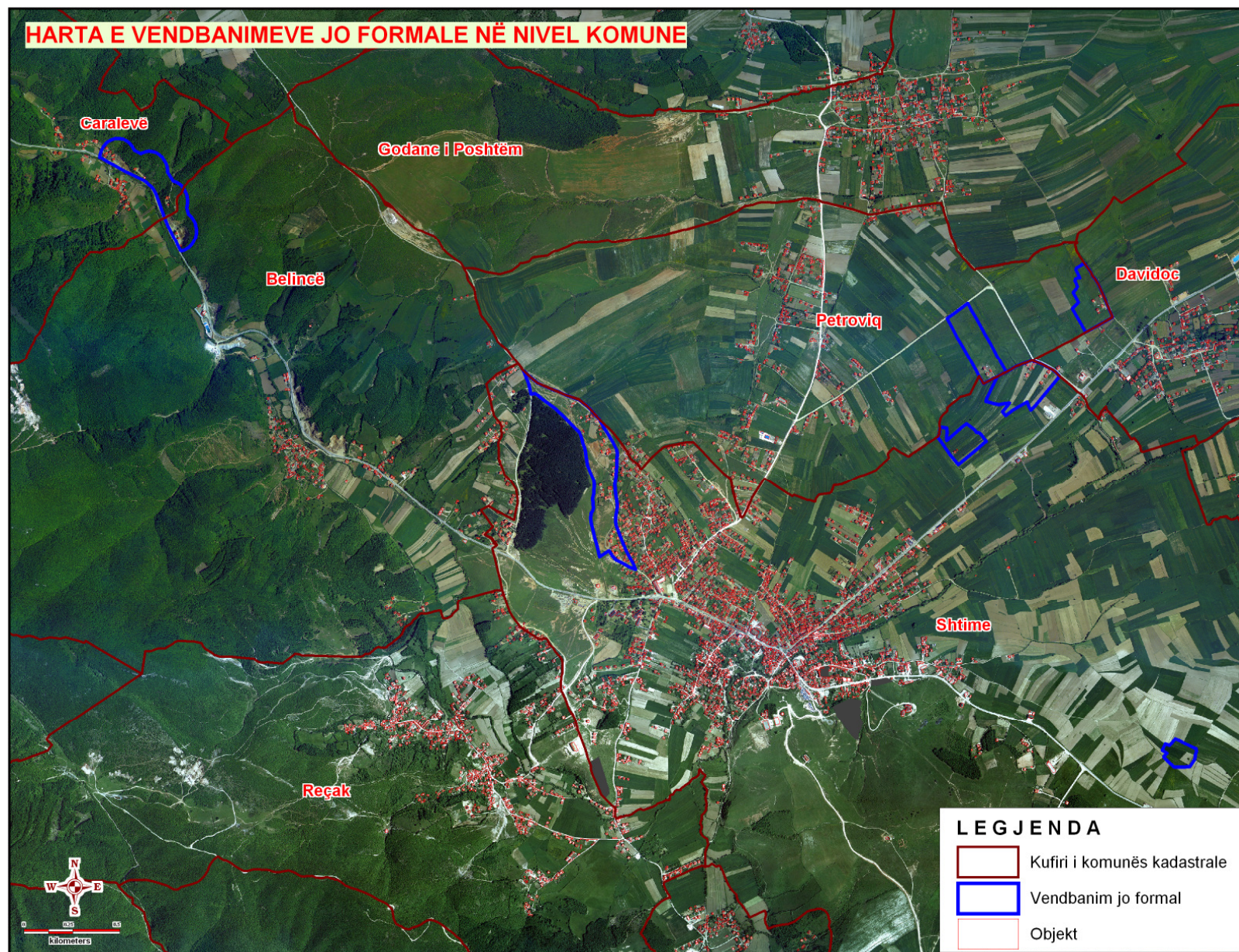
Në komunën e Shtimes, organet kompetente duhet të ballafaqohen me problemin e vendbanimeve joformale. Vendbanimet joformale janë definuar si vendbanime njerëzore të cilat nuk u mundësojnë banorëve të tyre t'i gëzojnë të drejtat e tyre me standarde të jetesës adekuate.

Plani për Zbatimin e Standardeve për Kosovën, agjendat ndërkombëtare dhe Udhëzuesi për planifikimin hapësinor të vendbanimeve joformale (Ministria e Mjedisit dhe Planifikimit Hapësinor) do të përdoret si kornizë për trajtimin e vendbanimeve joformale.

Nga hyrja në fuqi e PZHK, nuk do të lejohet asnjë ndërtim i objekteve ilegale, kurse shumica prej tyre nuk do të eliminohen. Në raste të veçanta zhvendosja është e domosdoshme. Kjo do të ndodhë në rastet e rrezikimit të ujërave nga ndotja, në raste të rrezikimit të interesave të përgjithshme, pastaj nga lokacionet e rrezikshme; shembjet, terrenet erozive, etj. Kjo çështje do të rregullohet në bazë të PZHK dhe PZHU.

1. Vendbanimi joformal që gjendet në komunën kadastrale të Shtimes në afërsi të Pishave (ana e djathtë), i cili shtrihet në 9 parcela kadastrale të cilat janë pronë e Agjencisë pyjore të Kosovës me sipërfaqe prej 13.8 ha, në të cilën janë të ndërtuara 36 shtëpi me gjithsejtë 236 banorë duhet të eliminohet. Ekonomitë familjare të këtij lokacioni duhet të zhvendosen në një lokacion tjetër të zonës urbane, qoftë troje individuale, apo në ndërtesë kolektive.
2. Lokacioni i dytë shtrihet ndërmjet komunës katastral të Belincit (17 parcela kadastrale) dhe asaj të Carralevës (28 parcela kadastrale), përkatësisht në lokacionin e ish gurthyesve. Vendbanimi joformal në afërsi të Caralevës është vendosur pranë rrugës magjistrale Shtime-Prizren (në anën e djathtë), në një lokacion të adaptuar dhe të transformuar nga veprimi i njeriut, ndërsa ky lokacion paraqet rrezik për banorët nga shembja e shpateve të gërryera, prandaj plani rekomandon dislokimin e këtij vendbanimi në një lokacion tjetër.
3. Lokacioni tjetër shtrihet në toka bujqësore të cilësisë së lartë, mes rrugës qarkore dhe rrugës magjistrale Prishtinë-Shtime-Prizren. duhet të eliminohet duke iu ofruar lokacion tjetër ekonomive familjare. Është obligim i KK Shtime të bejë përzgjedhjen e lokacionit.
4. Lokacioni i katërt shtrihet në kufirin ndërmjet komunës kadastrale të Petroviq-it dhe Shtimes, i ndarë në katër lokacione të vogla me tendencë të rritjes. Objektet ndërtimore në këtë lokacion mund të legalizohen (vetëm objektet e ndërtuara deri në datën e aprovimit të PZHK&PZHU-së, mirëpo patjetër duhet të kufizohet në mënyrë rigoroze zgjerimi i tyre.

Harta 55. vendbanimeve jo formale

I.4.3. Infrastruktura sociale

4.3.1.. Arsimi

Në strukturën aktive zhvillimore janë mbi 80% të objekteve shkollore të përqendruara me mbi 95% e nxënësve të cilët i ndjekin mësimet në po këtë strukturë, me hapësirë të brendshme shkollore për kokë nxënësi 1.94 m² dhe me mbi 75% të personelit arsimorë të kualifikuar.

Zhvillimi i mëimit para fillor do të organizohet në të gjitha objektet shkollore për moshën 5-6 vjeç. Në të ardhmen nevojiten të ndërtohen (rinovohen ose t'i shtohet aneksi i veçanët) disa objekte shkollore. Vendbanimet të cilat kërkojnë urgjentisht hapësirë shkollore janë: Pjetërshticë e cila shkollë ka 1.05 m² për nxënës aktualisht, Shtime ka 1.26 m² për nxënës në shkollën fillore dhe 1.45 m² për nxënës në shkollën e mesme, Petrovë ka 1.37 m² për nxënës, Gjurmoc ka 1.65 m² për nxënës, Vojnovc ka 1.8 m² për nxënës dhe Mollopoc. Të gjitha këto shkolla kërkojnë zgjerimin e hapësirës shkollore.

Ndërsa një shkollë e mesme profesionale nevojitet të ndërtohet në vendbanimin Muzeqinë dhe një shkollë fillore në Godanc të Epërm në të cilin nuk ka objekt shkollor.

Është e nevojshme dhe ngritja e kualifikimeve të personelit arsimor, përmes trajnimeve dhe kurseve të ndryshme që kanë për qëllim ngritjen e kualifikimeve të kuadrit arsimor dhe cilësinë në mësim.

Gjithashtu nevojiten përpjekje të vazhdueshme për kompjuterizimin e shkollave duke filluar nga shkolla e mesme dhe për të vazhduar gradualisht në të gjitha shkollat deri në fund të mandatit të planit.

Në strukturën e gjelbër mjedisore janë të vendosura rreth 20% të objekteve shkollore me rreth 5% të numrit të përgjithshëm të nxënësve, në të cilën hapësira shkollore për kokë nxënësi është mbi 10m². Me personel arsimor jo më shumë se 30% të tyre me kualifikime të larta. Në strukturën e gjelbër për 10 vite të ardhshme nuk ka nevojë për ndërtim të objekteve shkollore. Në këtë strukturë do të investohet në ngritjen e kualifikimeve të personelit arsimor në të gjitha shkollat. Të gjitha shkollat fillore do të pajisen me kompjuter, internet dhe infrastrukturë përcjellëse.

Vendbanim më specifik është Duga, në të cilin nuk ka objekt shkollore dhe sipas projeksioneve të popullsisë edhe 10 vitet e ardhshme numri i popullsisë do vazhdon të jetë i vogël dhe nuk parashihet ndërtim i objektit shkollorë. Në vendbanimin Dugë, do të organizohet transporti publik për bartjen e nxënësve shtëpi – shkollë dhe anasjelltas.

Çerdhe - kopshte

Për dhjetë vitet e ardhshme nevojiten dy çerdhe për fëmijë të moshës 6 muaj deri 5 vjeç në qytetin e Shtimes. Këtë e dikton më së miri jeta dinamike e cila do të merr përmasa edhe më të mëdha.

Gjithashtu është e nevojshme ndërtimi i kopshteve (vend lodrash) për fëmijë në hapësira publike përkatësisht në oborre të shkollave, të cilat kanë sipërfaqe të gjerë, ku nuk do të pengohet procesi mësimor.

4.3.2. Institucionet shëndetësore

Niveli shëndetësorë në komunën e Shtimes është i organizuar në nivel parësor dhe atë i përqendruar në zonën aktive zhvillimore. Aktualisht shërbimet shëndetësore nuk janë të organizuara në mënyrë të balancuar dhe në këtë mënyrë krijohet qasje e vështirësuar deri të shërbimi më i afërt. Që të përmirësojmë nivelin e shërbimeve shëndetësore parashihet ndërtimi i dy objekteve shëndetësore – ambulanca të mjekësisë familjare.

Një ambulancë do të duhej të ndërtohet në Godanc të Epërm dhe tjetra në Carralevë. Arsyeja për ndërtimin e këtyre dy objekteve shëndetësore qëndron; kanë qasje numër i madh i banorëve, ngritët niveli i shërbimeve shëndetësore dhe shkurton distancat deri të shërbimi më i afërt shëndetësor.

Planifikimi për personel shëndetësor

QKMF – Shtime – për 10 vitet e ardhshme do të ketë 10 mjek dhe 20 teknik.

QMF – Muzeqinë – do të punojnë 2 mjek dhe 4 teknik dhe për 10 vitet e ardhshme.

QMF – Petrovë – 3 mjek dhe 6 teknik do të punojnë.

QMF – Pjetërshticë – po ashtu 1 mjek dhe 2 teknik janë të mjaftueshëm për vitet në vijim.

Ambulancat e propozuara:

Në ambulancën e Godancit të Epërm – do të punojnë 1 mjek dhe 2 teknik dhe në

Ambulancën në Carralevë – gjithashtu do të punojnë 1 mjek dhe 2 teknik.

Në strukturën e gjelbër hapësinore nuk gjendet asnjë objekt shëndetësor, ku do qytetarët mund të marrin shërbime shëndetësore dhe mos të kalojnë distanca të gjata. Edhe për 10 vite të ardhshme nuk do të ndërtohet asnjë objekt shëndetësor në këtë zonë. Arsyeja qëndron sepse në këtë zonë është numër i vogël i banorëve, i shpërndarë gjithë andej dhe nuk i plotëson kriteret për ndërtim të objektit shëndetësor.

Ajo çfarë do të bëhej është organizimi i shërbimeve shëndetësore mobile për vendbanimet: Dugë, Karaqicë dhe Llanisht. Këto shërbime, duhet të jenë javore. Këto shërbime shëndetësore mobile së pari duhet të rregullohet me ligjin për kujdesin parësor shëndetësor.

4.3.3. Punësimi

Në zbutjen e shkallës së papunësisë dhe varfërisë do të ndikoj pozitivisht hapja vendeve të reja të punës. Në të ardhmen e afërt duhet të krijohen politika stimuluese për zhvillimin e bujqësisë, përkrahjen e ndërmarrjeve të vogla dhe të mesme të cilët sektorë do të përmirësojnë situatën sociale. Tërheqja e investitorëve për të investuar në këtë territor gjithashtu do të zbus problemet sociale. Organizimi i trajnimeve profesionale (posaçërisht për gjininë femërore) sipas kërkesave të tregut do të ndikoj pozitivisht në shkallën e papunësisë dhe varfërisë. Sigurimi i punës sezonale brenda dhe jashtë vendit për mesë binjakëzimit me ndonjë komunë, ndërmarrje, etj. jashtë Kosove të cilës i duhet fuqi punëtore do të jetë e mirëseardhur.

Në strukturën e gjelbër hapësinore ndikim të madh në zbutjen e papunësisë dhe varfërisë do të ketë rregullimi i infrastrukturës, posaçërisht asaj rrugore. Ndër sektorët më të rëndësishëm të cilët do të kenë ndikime pozitive janë: a) zhvillimi i blegtorisë posaçërisht

asaj të imët, b) pemëtarisë veçanërisht asaj autoktone c) turizmi (turizmi rural, i gjuetisë dhe rekreacioni) dhe d) sigurimi i punës sezonale. Me zhvillimin e këtyre sektorëve do të krijohen kushte më të mira duke e zvogëluar shkallën e papunësisë, varfërisë dhe duke i bërë këto vendbanime përditë e më shumë joshëse për qytetarët.

4.3.4. Kultura, sporti dhe rekreacioni

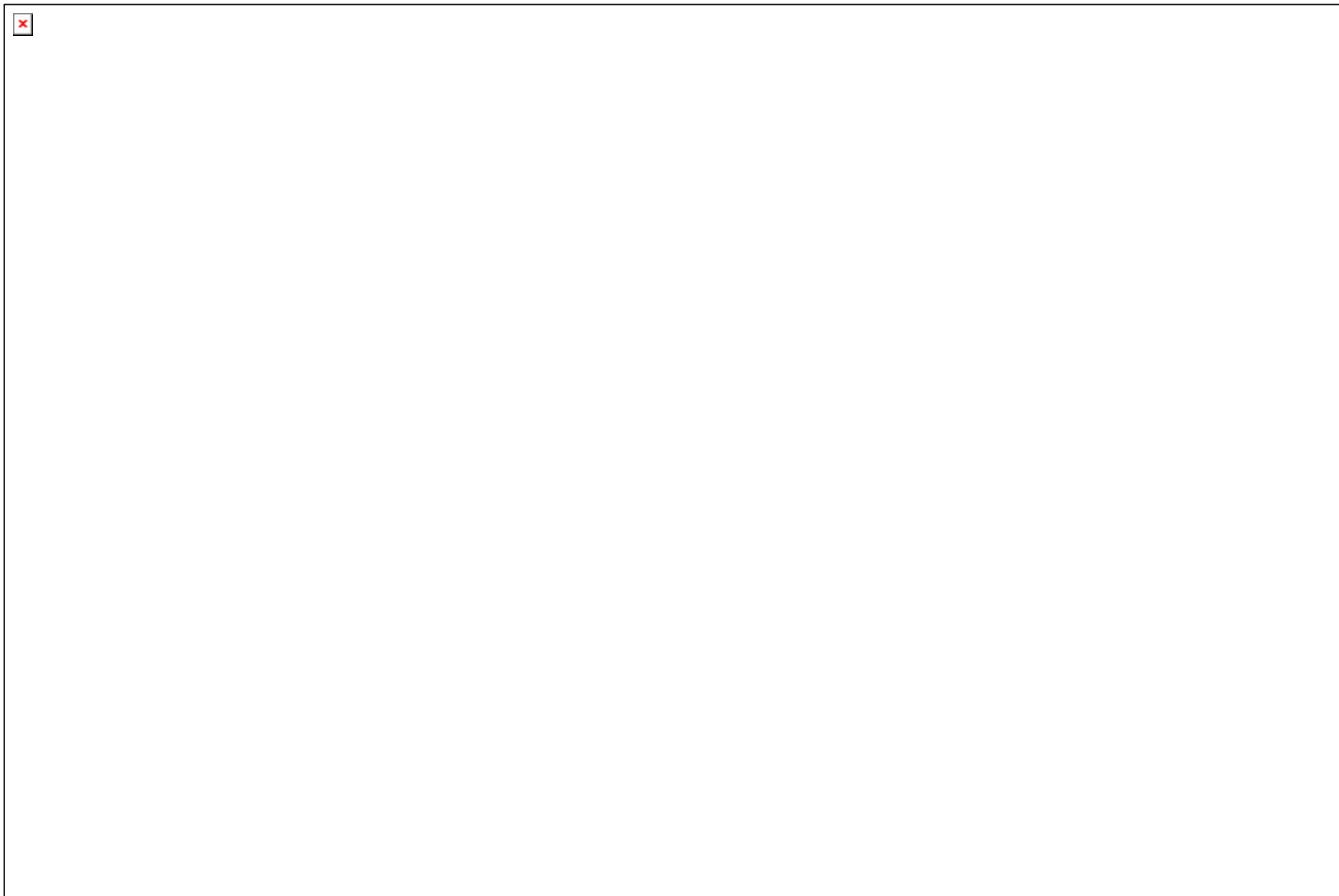
Në të ardhmen do të ndërtohet një shtëpi e kulturës në qytetin e Shtimes gjë që aktualisht nuk ka shtëpi të kulturës. Po ashtu, duhet krijuar mundësit për zgjerimin e hapësirës së bibliotekës së qytetit me elementet përcjellëse. Një kujdes i veçantë do ti kushtohet mbrojtjes së muzeut të qytetit dhe vlerave kulturore të cilat gjenden në te dhe do të pasurohet me vlera të reja kulturore të periudhës më të re. Përkushtim kërkon organizimi i ngjarjeve kulturore me karakter edukativo-kulturor për çka rinia ka mjaft nevojë.

Në të ardhmen do të krijohen kushte të përshtatshme për sport dhe rekreacion në të gjitha vendbanimet. Kjo mund të realizohet në oborret e shkollave. Zgjerimin e hapësirave sportive në oborret e shkollave dhe rregullimin e tyre në funksion të qytetarëve duke mos e penguar procesin mësimor.

Gjithë ashtu është shumë me rëndësi ndërtimi Sallës së sporteve në qytet, e cili ka munguar deri me tani. Tretman i veçantë do ti kushtohet krijimit të hapësirave të gjelbërua publike për qytetarët e veçmas në qytet. Në hapësirën e gjelbër mjedisore do të ofrohen kushte të përshtatshme për shtrirjen e aktiviteteve të rralla kulturore si: incizimin e skeçeve të ndryshme, dramave e gjithashtu edhe filma të metrazhit të vogël. Vendbanimi Karaqicë dhe Rancë shtrihen në hapësirë të lartë mbidetare dhe kanë natyrë të bukur. Këto vendbanime gjithashtu ofrojnë kushte të mira për sport dhe rekreacion.

Asnjë hapësirë e caktuar nuk është më pak e rëndësishme se tjetra, ku do që ndodhet ajo, se cili ka vlerat e veta shoqërore dhe natyrore, veçse kërkon vëmendje dhe qasje të arsyeshme për zhvillimin e saj.

Harta 56. Zhvillimi social

4.3.5. Barazia gjinore

Rritja e barazisë gjinore në administratë komunale dhe shërbime të tjera publike do të realizohet përmes caktimit të kuotës në punësim. Në përputhshmëri me kuotën e caktuar (%) për delegat të asamblesë komunale do të caktohen edhe pozitat udhëheqëse.

4.3.6. Trashëgimia kulturore

Objektet e trashëgimisë Kulturore janë të shumta në komunën e Shtimes e sidomos në strukturën aktive zhvillimore, por ato nuk kanë mbrojtjen dhe trajtimin e duhur. Në këtë hapësirë ekzistojnë gjurmë arkeologjike që nga periudhat e vjetra liro-romake e deri më sot. Ekzistojnë rreth 20 lokalitete arkeologjike, gjithashtu ka 10 lokacione të varrezave të vjetra iliro-romake si dhe 11 objekte me karakter fetar arkeologjik, që janë ende të pa hulumtuara deri sot. Si monumente të trashëgimisë kulturore që nevojitet të vihen nën mbrojtje janë 27 pika. Pas Luftës së Dytë botërore në shenjë përkujtimi është ngritur përmendorja e Abdullah Shabanit në Caralevë, e cila është mjaft e dëmtuar, si dhe 4 përmendore tjera, në shenjë respekti për dëshmorët e rënë për liri⁶⁴.

Në komunën e Shtimes janë ngritë edhe 19 pllaka përkujtimore pas Luftës së fundit në Kosovë për dëshmorët e UÇK-ës. Gjatë Luftës së fundit në Kosovë, në fshatin Reçak të komunës së Shtimes ndodhi një tragjedi me përmasa kombëtare dhe ndërkombëtare, dhe për këtë ngjarje historike, është në ndërtim e sipër Kompleksi Përkujtimor i Masakrës së Reçakut.

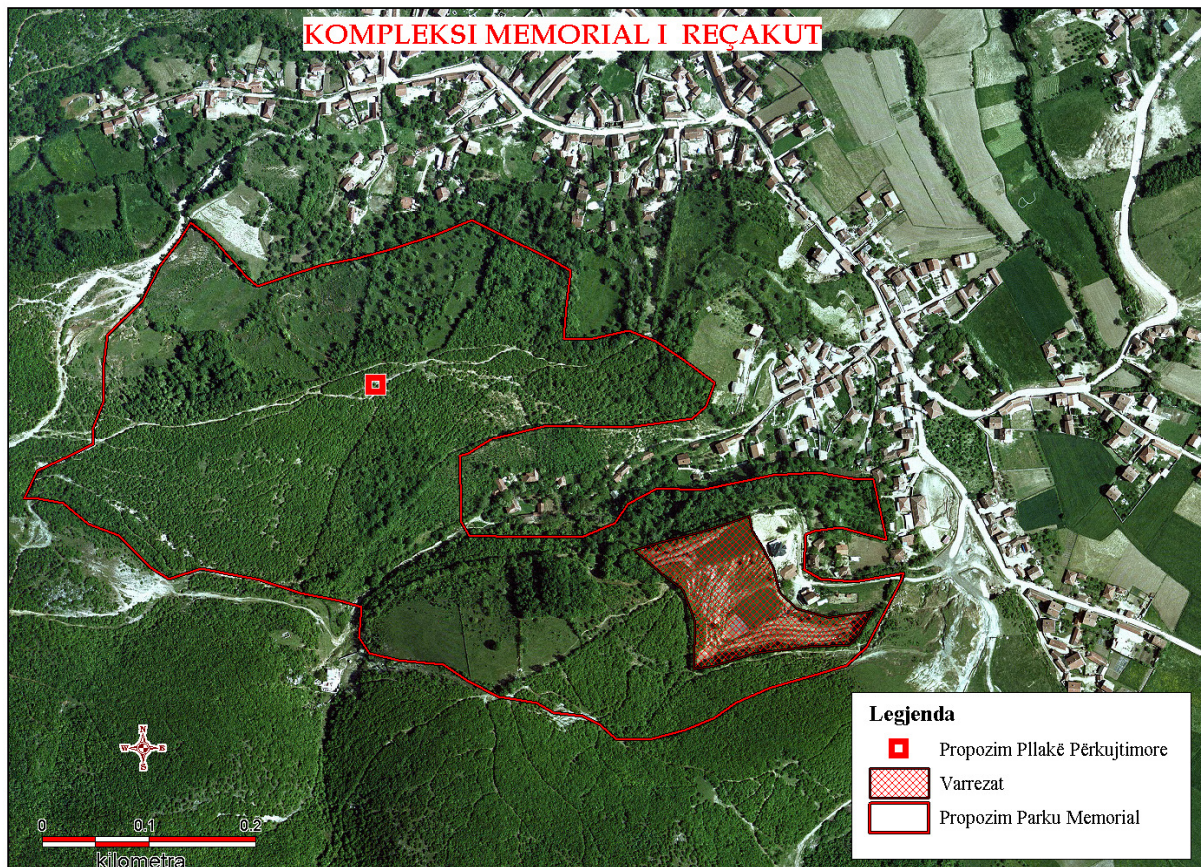
Të gjitha këto objekte të trashëgimisë kulturore që ka Shtimja, mundësojnë zhvillimin e turizmit kulturor, dhe në këtë aspekt duhet investuar edhe më tepër. Kompleksi përkujtimor „Masakra e Reçakut“ është simbol i kombit andaj lidhshmëria e qytetit të Shtimes me Kompleksin memorial duhet të jetë funksionale nëpërmjet infrastrukturës moderne që e lidh Shtimen me Reçakun.

Propozim:

1. Zona e kompleksit të shpallet zonë e veçantë nga Qeveria e Kosovës
2. Propozohet Parku memorial i Reçakut me 20ha sipërfaqe ku përfshihet Kompleksi apo vendi i varrezave dhe vendi i masakrës së Reçakut. (shih Hartën)
3. Vendi i masakrës t'i bashkëngjitet kompleksit memorial dhe së bashku me Varrezat të shpallet „Park Kombëtar“
4. Të rregullohet Parkingu për makina në afërsi të kompleksit.
5. Rruga Shtime – Reçak që lidhet nga pjesa e Entit special të zgjerohet dhe të ndriçohet si dhe në dy anët e rrugës të pyllëzohet me bimë të larta dekorativ
6. Vizitoret të kenë qasje të lehtë me Makina , biçikleta dhe staza për këmbësor
7. Të përpilohet katalogu turistik për të gjitha pikat e trashëgimisë kulturore që vizitori të kenë qasje të lehtë.
8. Të hapët muzeu lokal në Reçak në kuadër të kompleksit.
9. Të punohet Plani rregullativ urban për vendbanimin e Reçakut.

⁶⁴ Lulzim Sahiti, Doracak Informativ, Shtimja 2005.

Harta 57. Kompleksi memorial i Reçakut

I.4.4. MOBILITETI DHE RRJETI I TRAFIKUT

4.4.1. Rrjeti rrugor

Mbi 75% e rrugëve të të gjitha kategorive të cilat gjenden në komunën e Shtimes gjenden në zonën aktive zhvillimore të cilat i mundësojnë komunës lidhje të mira me komunat për rreth, si dhe i mundëson mbi 95% të popullsisë së komunës të kanë qasje në këto rrugë.

Tabela 61. Rrjeti i rrugëve sipas kategorisë

Nr.	Përshkrimi	Total Rruge_km	Rruge_st_aktive _km	Rruge ne St_gjelbër_km
1	Rrugë magjistrale	22.95	22.95	0.00
2	Rrugë regjionale	9.81	7.86	1.95
3	Rrugë lokale	79.98	48.33	31.65
4	Rrugë e pa kategorizuar	156	126.75	29.25
Total		268.78	205.93	62.85
%		100	76.62	23.38

Rrugët Magjistrale - të gjitha rrugët magjistrale shtrihen në zonën aktive zhvillimore dhe paraqesin arterie të rëndësishme të zhvillimit të komunës, përgjatë të cilave janë zhvilluar edhe vendbanimet kryesore të komunës, përfshirë këtu edhe zonën urbane.

- 1) **Segmenti i rrugës magjistrale Prishtinë – Prizren (M-25)**, në këtë segment nevojitet të rritet kualiteti i asfaltit duke filluar nga kufiri me komunën e Suharekës dhe deri te rruga transite. Në këtë segment duhet të intervenohet me.
 - Rregullimin e segmentit të rrugës me asfalt kualitativ në një gjatësi prej 11.49 km në rrugën magjistrale M-25 (Prizren – Prishtinë) dhe **Rruga magjistrale Shtime - Ferizaj (M- 25.3)** me gjatësi prej 4.13 km
 - Rregullimi i trotuareve përgjatë vendbanimeve Carralevë (3.81 km) dhe Belinc (2.66 km).
 - Vendosja dhe rregullimi i anësorëve të rrugës M-25 përgjatë shtrirjes së vendbanimeve Carralevë (3.81 km) dhe Belinc (2.66 km).
 - Plotësimi i shenjave të sinjalizimit përgjatë segmentit të rrugës magjistrale M-25 me gjatësi 15.68 km dhe rrugës M-25.3 me gjatësi 4.13 km (shtime – Ferizaj).
 - Rregullimi i rrjetave për mbrojtjen nga shembja e gurëve në dy lokacione në komunën kadastrale të Carralevës përgjatë rrugës magjistrale M-25 me gjatësi prej 100m.
 - Vazhdimi i rrugës transite në nivel të rrugës magjistrale nga lidhja e rrugës transite me rrugën e Godancit deri tek lokacioni mbi pisha, përkatësisht deri tek kycja me rrugën e Zborcit me një gjatësi prej 1.4 km, si dhe vazhdimi i po te njëjtës rruge nga Davidoci – në drejtim të Gjurkocit me gjatësi prej 2.20 km.

- Kufizimi i të gjitha aktiviteteve socio ekonomike përgjatë segmentit të rrugës magjistrale M-25 dhe M-25.3, me distancë minimale prej 60m në të dy anët e rrugës.
- Mirëmbajtja e kanaleve kulluese të segmenteve të rrugëve magjistrale, M-25 dhe M-25.3
- Vendosja e mbishkrimeve për hyrje në Komunën e Shtimes në 3 lokacione (në të dy anët e rrugës), përkatësisht në kufirin me komunën e Suharekës në perëndim, me komunën e Lipjanit në veri-lindje dhe atë të Ferizajt në jug-lindje.

c) Rrugë regjionale – nga gjithsejtë 9.81 km të rrugëve regjionale sa ka në komunën e Shtimes, 7.86 km shtrihen në zonën aktive, ndërsa 1.95 km (e cila gjendet në rrugën regjionale **Carralevë – Komoran**) shtrihet në zonën e gjelbër. Në kuadër të këtyre rrugëve hynë dy rrugët regjionale: Rruga **R-102**, Carralevë – Komoran (me gjatësi prej 4.63 km) dhe Rruga **M-207** Gjurmoc – Koshare (me një gjatësi prej 5.18 km). Në segmentet e rrugëve regjionale duhet të plotësohen këto aktivitete:

- a. Përmirësimi i kualitetit të asfaltit në rrugën R-102 (Carralevë – Komoran) me gjatësi prej 4.63 km dhe rrugën M-207 Gjurmoc – Koshare me gjatësi 5.18 km.
- b. Rregullimi i trotuareve në vendbanimin e Pjetërshiticës me një gjatësi prej 375 m, Gjurmoc 800m dhe Muzeqinë 2.26 km, në të dy anët e rrugëve.
- c. Rregullimi i anësorëve mbrojtëse përgjatë segmentit të rrugëve regjionale në vendbanimin e Pjetërshiticës me një gjatësi prej 375 m, Gjurmoc 800 m dhe Muzeqinë 2.26 km, në të dy anët e rrugëve.
- d. Rregullimi i sinjalizimit për vendkalim këmbësor (zebra), në dy lokacione në vendbanimin e Pjetërshiticës
- e. Kufizimi i aktiviteteve socio-ekonomike përgjatë segmentit të rrugëve regjionale në një gjatësi prej 60m.
- f. Vendosja e mbishkrimeve për hyrje në Komunën e Shtimes në pjesën veriore në kufirin e komunës së Shtimes dhe Lipjanit dhe në lokacionin e kufirit në mes të komunës së Shtimes dhe Ferizajt, në pjesën jug-lindore të komunës.
- g. Rregullimi i rrugës transit nga nyja që lidhet me rrugën transit deri tek zona industriale (përball MAKSIT-it), me gjatësi prej 2.7km.

Rrugë lokale – nga gjithsejtë 79.98 km të rrugëve të kategorisë lokale 48.33km të rrugëve lokale shtrihen në zonën aktive zhvillimore dhe 31.65 km shtrihen në zonën e gjelbër, të cilat mundësojnë lidhje direkte të vendbanimeve me rrugët magjistrale dhe regjionale. Nga të gjitha rrugët lokale të cilat shtrihen në territorin e komunës vetëm 29.42 km janë të asfaltuara. Është e rëndësishme të përmendet se rrugët lokale të cilat i lidhin vendbanimet që shtrihen në zonën aktive zhvillimore të komunës me qendrën komunale janë të asfaltuara, mirëpo statusi i tyre është i ndryshëm, duke u nisur nga fakti se një pjesë e madhe e tyre nuk janë në gjendje të mirë, përkatësisht janë shumë të dëmtuara.

Në vazhdim do të paraqesim tabelën e rrugëve lokale të cilat duhet të përmirësohen për nga kualiteti i asfaltit, si dhe rrugëve të cilat duhet të asfaltohen.

Tabela 62. mirëmbajtja e rrugëve lokale

Vendbanimi	Gjendja e rrugëve	Statusi në të ardhmen	km
Godanci Poshtëm dhe i Epërm	Pak e dëmtuar	mirëmbajtje selektive	3
Petrovë, Mollopolc	Shumë e dëmtuar	Asfalt i ri dhe zgjerim	5.3
Raçak	Pak e dëmtuar	mirëmbajtje selektive	1.7
Vojnofc	Pak e dëmtuar	mirëmbajtje selektive	3.26

Rruge lokale të cilat duhet të asfaltohen në brendi të vendbanimeve të zonës aktive.

Tabela 63. asfaltimi i rrugëve në të ardhmen

Vendbanimi	Statusi në të ardhmen	Gjatësia_km
Belicë	Asfalt i ri	0.72
Carralevë	Asfalt i ri	0.35
Davidovc	Asfalt i ri	0
Gjurkovc	Asfalt i ri	0.93
Godanci Poshtëm	Asfalt i ri	0.83
Godanci Epërm	Asfalt i ri	0.95
Mollopolc	Asfalt i ri	1.64
Muzeqinë	Asfalt i ri	0
Pjetershticë	Asfalt i ri	2.2
Petroviq	Asfalt i ri	0
Petrovë	Asfalt i ri	1.78
Raçak	Asfalt i ri	1.44
Rashincë	Asfalt i ri	0.58
Shtime	Asfalt i ri	1
Vojnovc	Asfalt i ri	0
Total		12.42

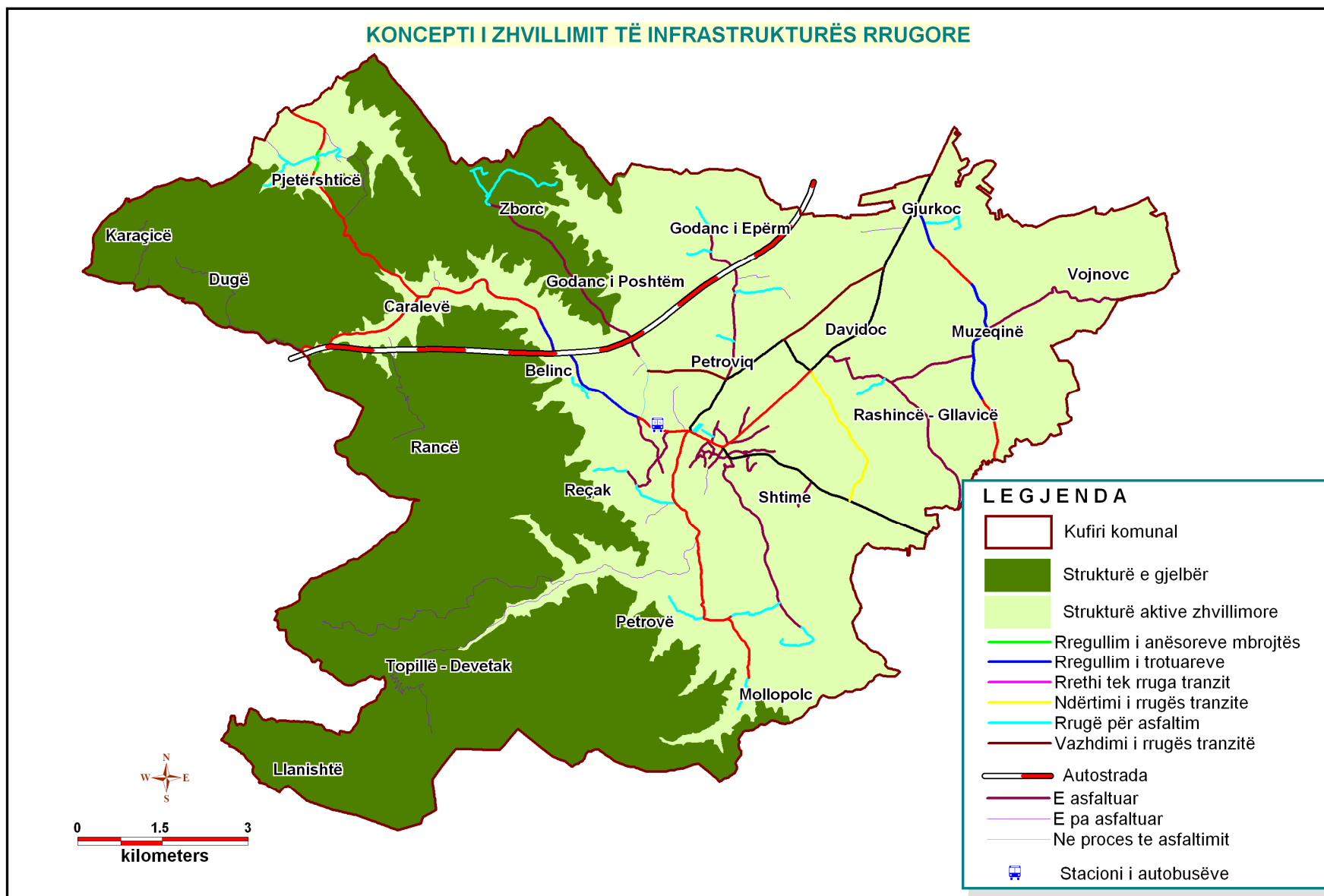
Vërejtje: Rrugët e pa asfaltuara të cilat shtrihen në pjesë të strukturës së gjelbër hapësinore me gjatësi prej 31.65 km, duhet të kenë mirëmbajtje permanente me mbulesë të rërës dhe zhavorrit.

Ndërtimi i vend lokacionit për ndaljen dhe parkimin e autobusëve në qytetin e Shtimes - është projekti i cili do të ndihmojë lidhje me transportin lokal dhe regional të udhëtarëve në komunën e Shtimes, i cili do të ofroj shërbime të kënaqshme për banorët dhe kompanitë e transportit si dhe do të mundësojë një lidhje më të koordinuar të linjave të transportit lokal dhe regional.

Vend stacioni dhe parkingu autobusëve për qarkullimin lokal dhe regional është planifikuar të ndërtohet në pjesën lindore të qytetit, në anën e djathtë të rrugës Shtime-Prizren.

Harta 58

Konceptet e zhvillimit të infrastrukturës rrugore

4.4.2. Sistemi i furnizimit me ujë të pijshëm

Në komunën e Shtimes janë të evidentuara 8 resurse të ujit (një burime- Caralevë dhe 7 puse: Shtime-5 dhe Rashincë-2) të cilat shfrytëzohen për furnizim qendror të popullatës me ujë të pijshëm, dhe janë të menaxhuara nga ujësjellësi.. Të gjitha këto resurse ndodhen ne pjesën e identifikuar si zona e zhvillimit aktiv dhe furnizojnë 97.55% të popullatës të komunës. Kapacitetet ekzistuese të resurseve të ujit, rreth 80 l/sec, që momentalisht janë në shfrytëzim ofrojnë rreth 180-200 l/banor/ditë , llogaritjet të jenë të mjaftueshme për plotësimin e kërkesave ditore për ujë të qytetarëve të kësaj zone krahasuar me standardet e BE. Për përmirësimin e gjendjes në tërë zonën është i domosdoshëm

1. reivitalizimi i sistemit të Caralevës i cili tani është në gjendje jo të mirë. Kjo do të arrihet me:
 - rindërtimin dhe izolimin e kaptazhes së burimit
 - rritjes së kapacitetit të pompave
 - ndërtimi i sistemit të klorizimit
 - agjërimi i shtrirjes së rrjetit të ujësjellësit
 - rritja e prodhimit të ujit

Investimet në këtë ujësjellës do të ndikojnë në përmirësimin e standardit jetësor dhe mbrojtjen e shëndetit të qytetarëve të kësaj ane.

2. Edhe pse cilësia e ujit për pije që ju ofrohet banorëve i përmbush kriteret e parapara duhet të investohet në ngritjen dhe mirëmbajtjen e sistemit të klorizimit-dezinfektimit automatik me klor të gaztë me qëllim të sigurimit të ujit higjienik.

Për periudhën 10 vjeçare mund të thuhet se furnizimi me ujë në komunën e Shtimes do të realizohet me investime të vogla dhe pa ndryshime të mëdha në sistemin ekzistues. Në të ardhmen duhet të hulumtohen burime të reja me qëllim të rritjes së kapacitetit ekzistues për 15-20 l/sec, e kjo do të realizohet me përpilimin e strategjisë komunale për ujë, në veçanti për ujin e pijes.

Në pjesën e identifikuar si **Zona e gjelbër** nuk ka sistem të organizuar të furnizimit me ujë të pijshëm. Popullata në këtë zonë që paraqet 6% të popullatës së komunës, ujin për pije e marrin nga burimet e vogla malore. Që të sigurohet cilësia e ujit për pije është e nevojshme të bëhet dezinfektimi dhe kontrolli i rregullt sanitarë i ujit nga këto burime.

4.4.3. Rrjeti i kanalizimit dhe ujërat atmosferike

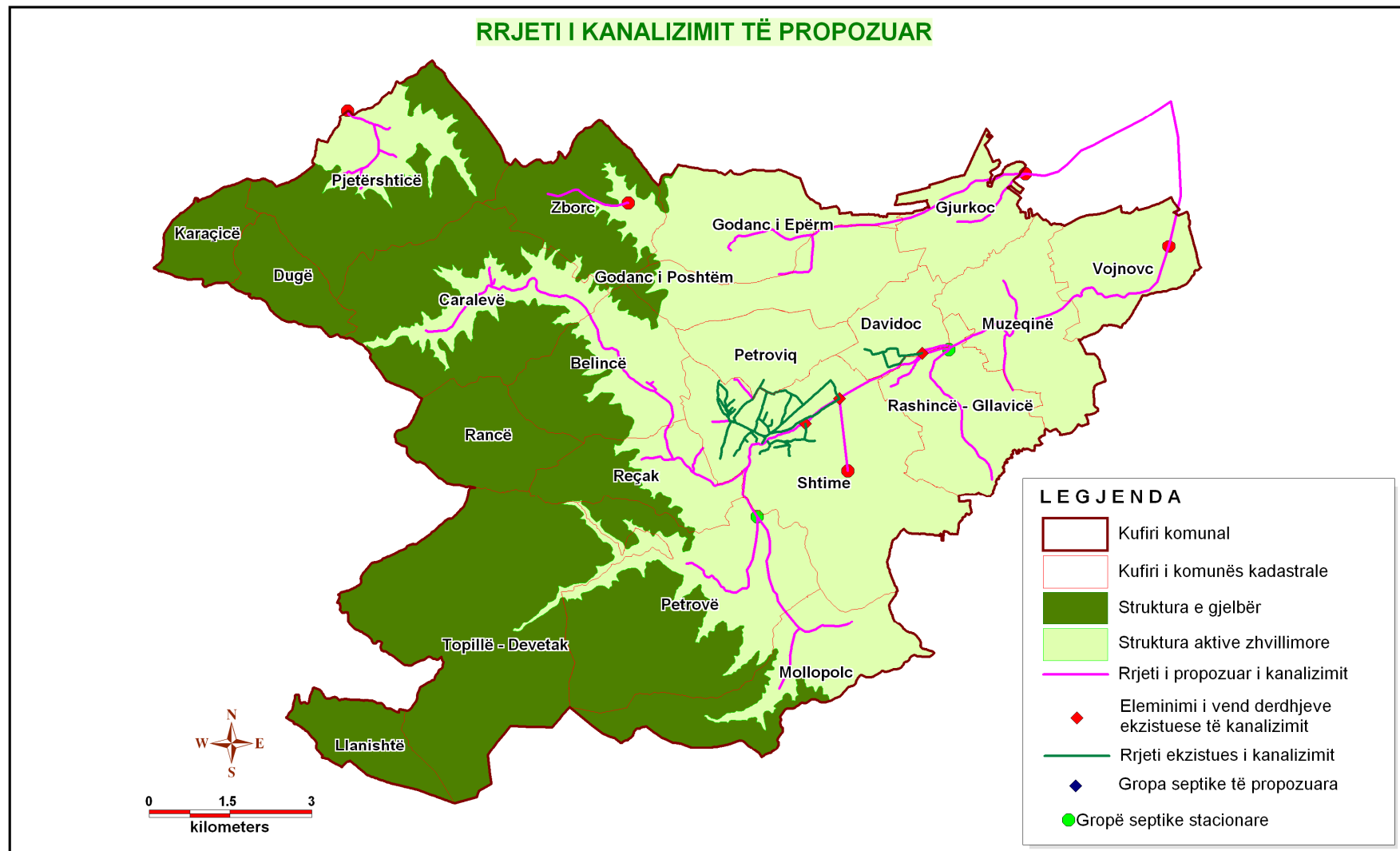
Duke u nisur nga analizat e bëra pas prezantimit të gjendjes ekzistuese rrjeti i kanalizimit në nivel komune është mjaft i vogël, përkatësisht mbi 70% e popullatës së Shtimes janë jashtë rrjetit të kanalizimit. Konfiguracioni i relievit në komunën e Shtimes i mundëson asaj që në të ardhmen të ketë një shtrirje të rrjetit të kanalizimit në formë lineare përgjatë rrjedhave lumore, ku me një linjë kryesore të kanalizimit mundësohet grumbullimi i mbi 80%, të të gjitha ujërave të zeza nga vendbanimet e zonës aktive zhvillimore deri tek impiantet për ujërat e zeza i cili është i propozuar të ndërtohet në bashkëpunim me komunën e Lipjanit (sipas planit hapësinor të Kosovës).

Duke filluar nga zona aktive zhvillimore në komunën e Shtimes propozohet që rrjeta e kanalizimit të ujërave të zeza të shtrihet në katërt nivele (drejtime).

- **Drejtimi Carralevë, Shtime, Vojnoc** - Drejtimi kryesor i rrjetës së kanalizimit është ai i drejtimit Carralevë - Shtime, Vojnoc që përmbledhë ujërat e zeza të mbi 80% të vendbanimeve të zonës aktive zhvillimore duke përfshirë vendbanimet: Carralevë, Belinc, Reçak, Petrovë, Mollopolc, Shtime, Petroviq, Rashincë-Gllavicë, Davidoc, Muzeqinë dhe Vojnoc me gjatësi prej 37km. Në këtë drejtim duhet të ndërtohen dy gropa septike (njëra në pjesë dalëse të komunës në vendbanimin e Vojnoc-it dhe tjetra në komunën kadastrale të Shtimes, përkatësisht gropa septike që i mbledh ujërat e zonës industriale) dhe dy pika stacionare lidhëse. Në këtë drejtim duhet ndërtohet rrjetë i veçantë i ujërave të zonës industriale dhe të bëhet trajtim adekuat i tyre. Gjatësia e rrjetit të kanalizimit të ujërave nga zona industriale është 1.4 km.
- **Drejtimi i Gjurkocit** - i dytë mjaftë i rëndësishëm i rrjetës së kanalizimit është ai: Godanc – Gjurkoc, i cili e përfshinë edhe një pjesë të vendbanimit të petroviqit. Në këtë drejtim përfshihen vendbanimet: Godanc i Epërm, Godanc i Poshtëm, një pjesë e Petroviqit dhe Gjurkoc, me gjatësi prej 9 km.
- **Drejtimi i Pjetreshtcës** – përfshinë vetëm vendbanimin e Pjetërshticës me një gjatësi prej 3.20 km. Ky rrjetë ka drejtimin e rrjedhjes në pjesën veriore të komunës, përkatësisht shkon në pikën më veriore të komunës. Në këtë rrjetë është paraparë që duhet të ndërtohet një gropë septike.
- **Drejtimi i Zborcit** – përfshinë rrjetën e kanalizimit vetëm për vendbanimin e Zborcit dhe ka një gjatësi prej 1.5 km. Në këtë rrjetë duhet të ndërtohet një gropë septike.
- **Vërejtje:** Për vendbanimet e zonës së gjelbër propozohet që të këtë sistem individual me gropa septike individuale dhe kolektive, varësisht nga shpërndarjes hapësinore e vendbanimeve (përkatësisht lagjeve) dhe karakteristikave të terrenit.

Harta 59

Konceptet e zhvillimit të infrastrukturës së kanalizimit

4.4.4. Rrjeti energjetik dhe telekomunikimit

Rrjeti i Energjetikës në komunën e Shtimes është i mbuluar mirë shikuar nga aspekti i furnizimit me energji elektrike, mirëpo gjendja e këtij rrjeti në drejtime të caktuara nuk është e mire dhe kërkon intervenime urgjente. Nga gjithsejtë 78.29 km, sa ka gjatësi rrjeti energjetik i tensionit të lartë 56.36 km (72%) e rrjetës energjetike i gjendet në zonën aktive zhvillimore. Në përgjithësi kërkohet që kapaciteti i rrjetës energjetike në të gjitha drejtimet të ketë rritje, përkatësisht duhet të vazhdohet rritja e kapacitetit të rrjetit energjetik nga 10 kv në 20 kv.

Tabela 64. Rrjeti i energjisë elektrike, sipas kapaciteteve

Nr.	Drejtimi	Kapaciteti i Propo. kv	Gjatësia km	Statusi fizik
1	Drejtimi i Rashincës	20	13.7	Përmirësim solid
2	Drejtimi i Petrovës	20	8.75	Përmirësim selektiv
3	Drejtimi i Shtimes	20	8.26	Përmirësim selektiv
4	Drejtimi i Carralevës	20	38.26	Përmirësim solid
5	Drejtimi i Kosharës	20	5.7	Përmirësim selektiv

Përmirësimi i rrjetës së energjisë elektrike në përgjithësi në nivel komune duhet të bëhet edhe në segmentin e përmirësimit të infrastrukturës fizike me shtylla elektrike. Ky segment i infrastrukturës energjetike të komunës propozohet që në të gjitha drejtimet e shpërndarjes së energjisë elektrike të kapacitetit 20KV, të bëhen në shtylla të betonit me gjatësi standarde (sipas standardeve të BE-së). Është e rëndësishme të theksohet se rrjeti fizik i energjetikës në nivel të vendbanimeve në mënyrë selektive duhet të përmirësohet me shtylla plotësuese nga druri ose betoni.

Telefonia fikse

Rrjeti i telefonisë fikse në komunën e Shtimes është i lidhur nëpërmjet fibrës optike, i cili i përket linjës së trasesë Ferizaj – Prizren. Ky rrjet menaxhohet nga njësi e PTK-së, në Shtime, e cila posedon centralin e lidhur me fibrën optike dhe ka kapacitet total 4100 qifte. Momentalisht shfrytëzohen 3050 qifte. Kapaciteti momental është i mjaftueshëm edhe për periudhën e ardhme 10 vjeçare, mirëpo është e rëndësishme që të bëhet shtrirja e rrjetit në aspektin fizik në vendbanimet e tjera si: Carralevë, Pjetërshticë, Petroviq, Gjurkoc, Muzeqinë dhe Vojnoc. Shtrirja e rrjetës së telefonisë fikse në vendbanimet e propozuara mundëson qasje të mbi 90% të popullsisë në rrjetin e telefonisë fikse.

Foltore publike - Në funksion të ofrimit të shërbimeve të telefonisë fikse do të jetë edhe rritja e numrit të foltoreve publike në zonën urbane dhe në vendbanimet e propozuara si vendbanime sekondare dhe qendrat e bashkësive lokale.

Telefonia mobile – në territorin e Shtimes është e mbuluar mjaftë mirë, pothuajse të gjitha vendbanimet e Shtimes, kanë qasje në shërbimet e telefonisë mobile, të cilat ofrohen nga dy operatorët e licencuar nga ART-ja. Të dy operatorët mobil kanë të shpërndara antena individuale në lokacione të ndryshme të komunës, mirëpo duhet të bëhet koncentrimi i antenave në një ose dy lokacione të caktuara në bashkëpunim me operatorët

e TM. Lokacioni më i përshtatshëm për vendosjen e antenave propozohet të jetë kodra e Gështenjave.

Shërbimet Postare – duhet të vazhdohet shpërndarja e shërbimeve postare në sistemin aktual të shpërndarjes

Shërbimet e internetit – bashkëpunimi i ngushtë me operatorët e telefonisë mobile për stimulimin e qytetareve të Shtimes në shfrytëzimin e mundësive për përdorim të internetit në nivel të vendbanimeve që shtrihen në zonën aktive zhvillimore, duke ofruar paketa stimuluese, si dhe duhet të ndërmerret një kampanjë për informimin e qytetarëve për mundësitë e shfrytëzimit të shërbimeve të tyre.

Radiotelevizioni – Krijimi i mundësive për qasje në radiotelevizionet nacionale edhe për vendbanimet: Carralevë dhe Belinc.

Gjithashtu duhet të bëhet kompensimi material i të gjitha ekonomive familjare që kanë bërë pagesën e provizionit televiziv, përderisa nuk kanë pasur qasje në rrjetën e televizioneve publike për arsye teknike.

4.4.5.. Menaxhimi i mbeturinave

Sfidë mjaft e rëndësishme me të cilën duhet përballet në të ardhmen komuna e Shtimes është edhe menaxhimi i mbeturinave. Shërbim të menaxhimit të mbeturinave kanë 10 vendbanime, kurse 11 vendbanime tjera nuk e kanë këtë shërbim. Në bazë të analizave të bëra ky shërbim është ende në shkallë të ultë ku vetëm 20% e shtëpive kanë qasje.

Po që se merret mesatarja e sasisë së përgjithshme të mbeturinave për kokë banori (2 kg për një ditë), atëherë vlerësohet se sasia mesatare e prodhimit të mbeturinave është 67600kg në ditë ose 24674000kg në vit (24674t) duke mos llogaritur objektet afariste dhe objektet tjera që s'kanë dedikim banimi.

KRM,, Pastërtia'' SH. A transporton rreth 1800t mbeturina në vit në deponinë regjionale në Ferizaj. Përfshirja në shërbimin e grumbullimit të mbeturinave është e domosdoshme, nga se 11 vendbanime mbeturinat i hedhin në mjedis. Në vendbanimet që nuk kanë shërbime të mbeturinave duhet të pastrohen vendgrumbullimet ilegale, sidomos ato në toka kualitative dhe të propozohet që në largësi nga vendbanimi së paku 150 m të caktohet vendgrumbullimi i mbeturinave në tokat që kanë vlerë më të ultë, ku mund të deponohen mbeturinat shtëpiake. Krahas qasjes në sistem të grumbullimit të mbeturinave njëkohësisht Drejtorati për mjedis duhet pastroj pikat ilegale me mbeturina dhe duhet aplikoj masat Ligjore në fuqi për mbrojtjen e mjedisit.

I.4.5. MJEDISI DHE PEIZAZHI

Tokat bujqësore të kualitetit më të lartë kryesisht shtrihen në zonën aktive zhvillimore. Në tokat bujqësore zhvillohen aktivitete të rëndësishme bujqësore, si: mbjellja e drithërave, perimeve, kopshte për lule, sera perimesh, bimëve foraxhere, pemëve si dhe mbajtja e kafshëve të trasha (miniferma), deleve dhe shpezëve (individuale dhe minifermave).

Problem mjaft i theksuar është zënia e tokës bujqësore të kategorisë II-IV nga invazioni i ndërtimeve të reja kur dihet se kjo zonë është prioritet për zhvillim ekonomik dhe duhet konsiderohet zonë me interes për komunën.

Tabela 65. Klasifikimi i kategorive të tokave sipas sipërfaqes

Kategoria	II	III	IV	V	VI
Sip.në ha	948.4	1749	1542	725	2090

Parandalimi i ndërtimeve në tokat bujqësore (të kategorisë II-IV);

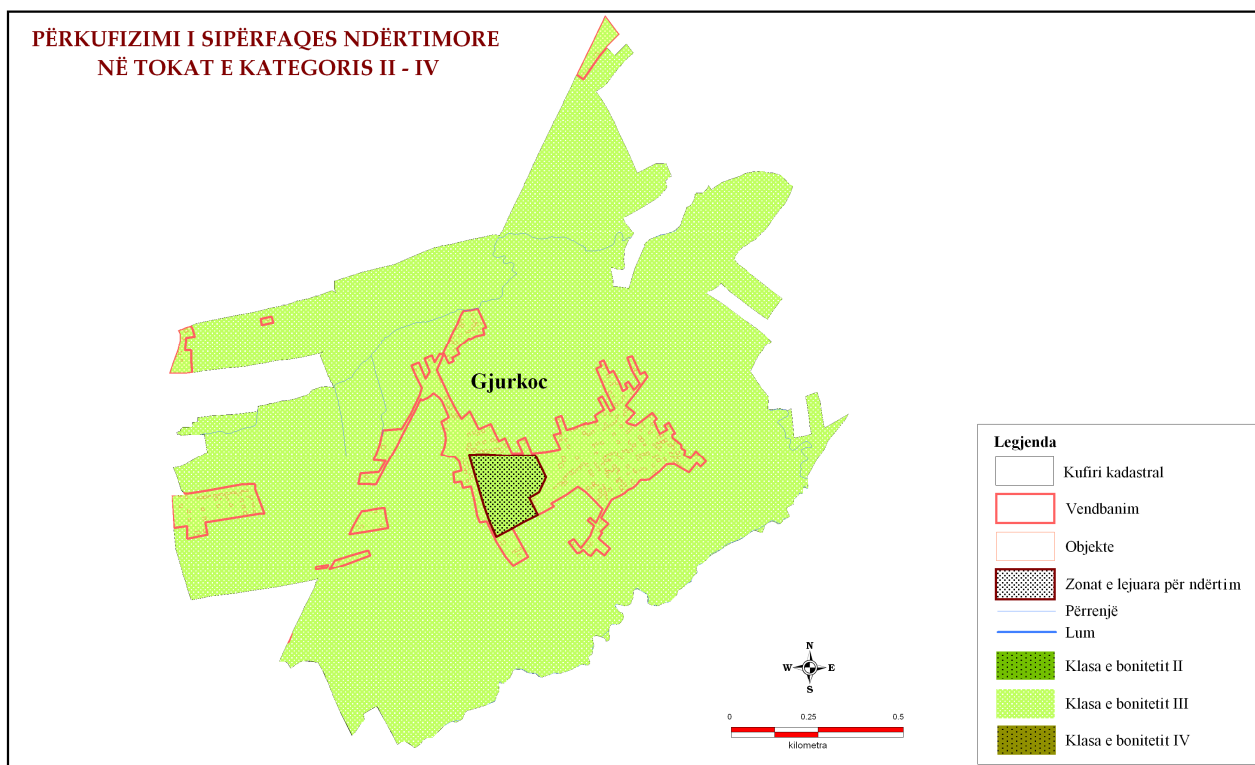
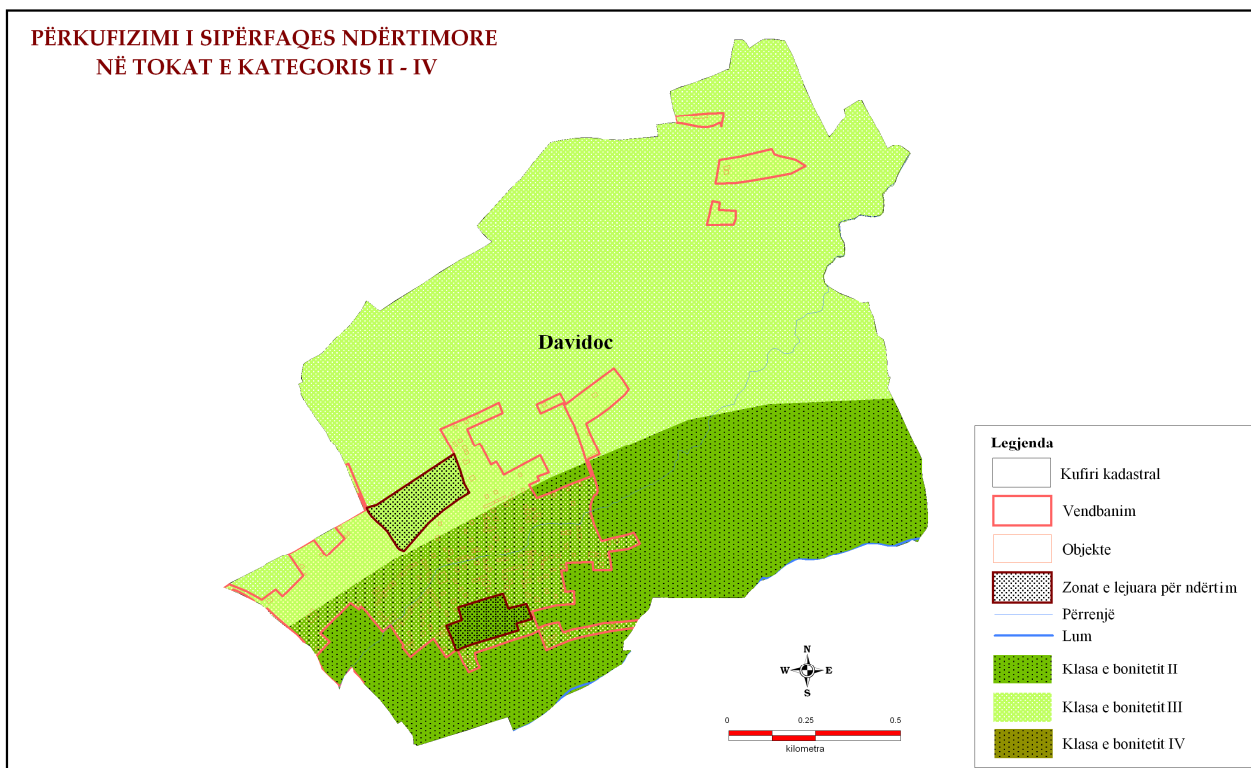
Zonimi i vendbanimeve dhe kontrolli i zhvillimeve tjera në tokat bujqësore janë veprime të domosdoshme për ta ruajtur tokën cilësore.

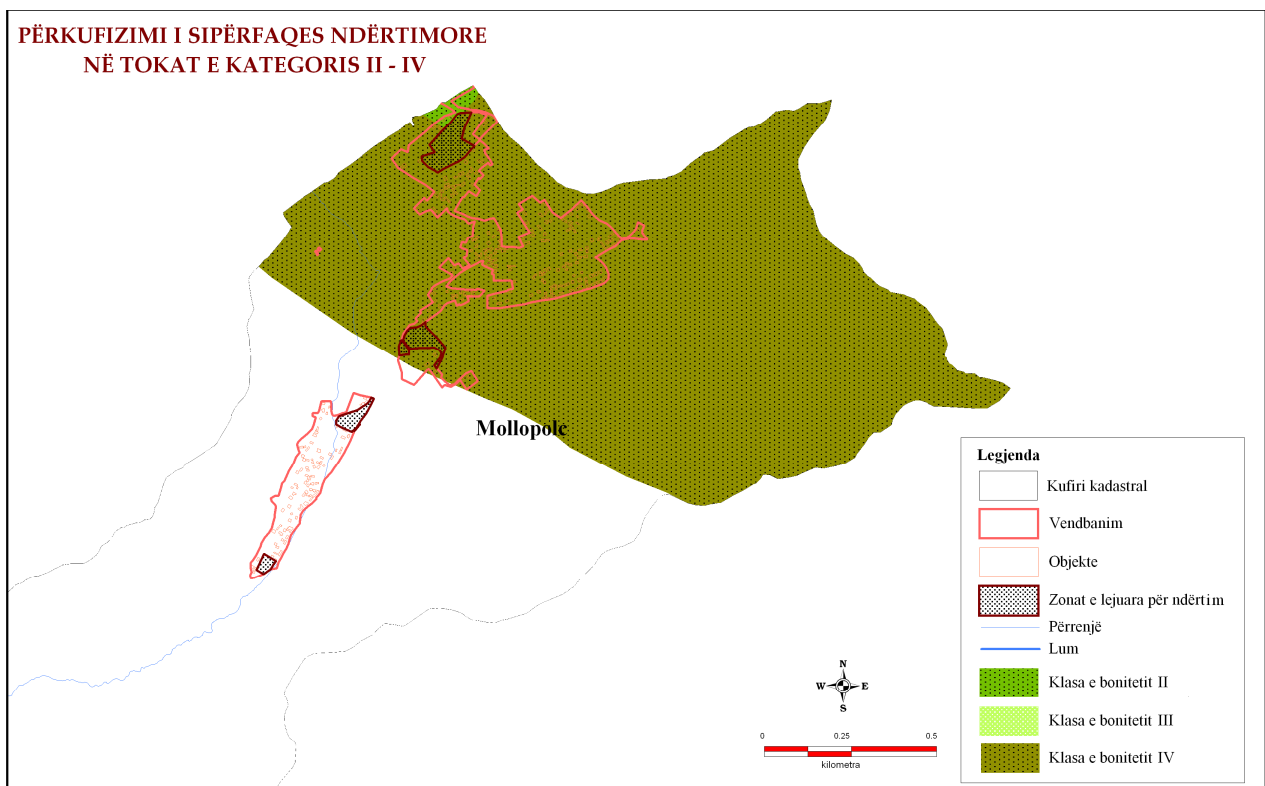
Shtrirja e vendbanimeve dhe bizneseve në strukturën aktive zhvillimore është në konflikt me tokën bujqësore sidomos me klasat II-IV. Për minimizimin e konfliktit në mes tokave bujqësore dhe zhvillimeve aktive duhet të bëhet zonimi i sipërfaqeve të ndërtuara dhe parandalimi i shtrirjes disperse të vendbanimeve, si dhe përcaktimi i zonave të biznesit apo parkut industrial.

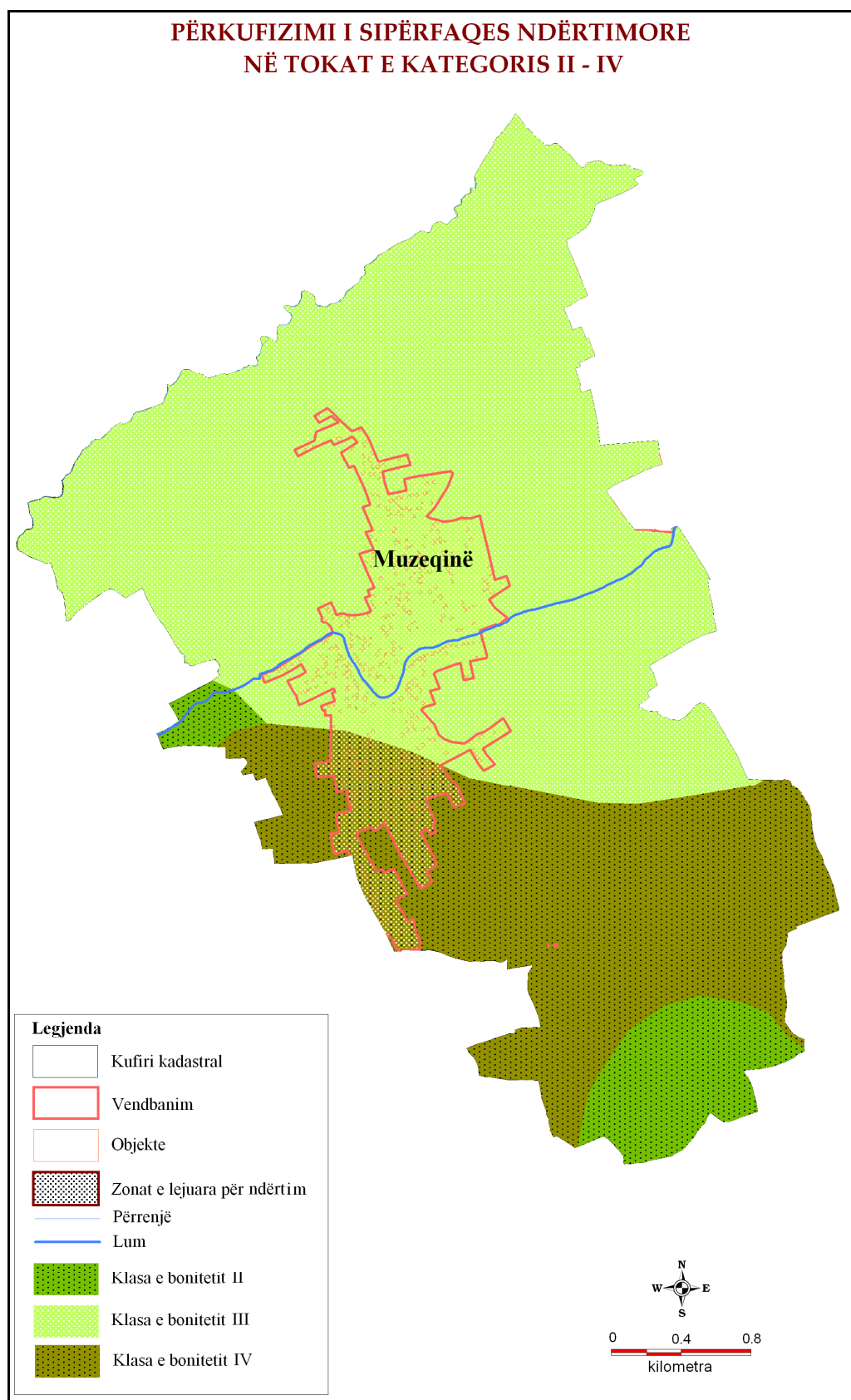
Rekomandime:

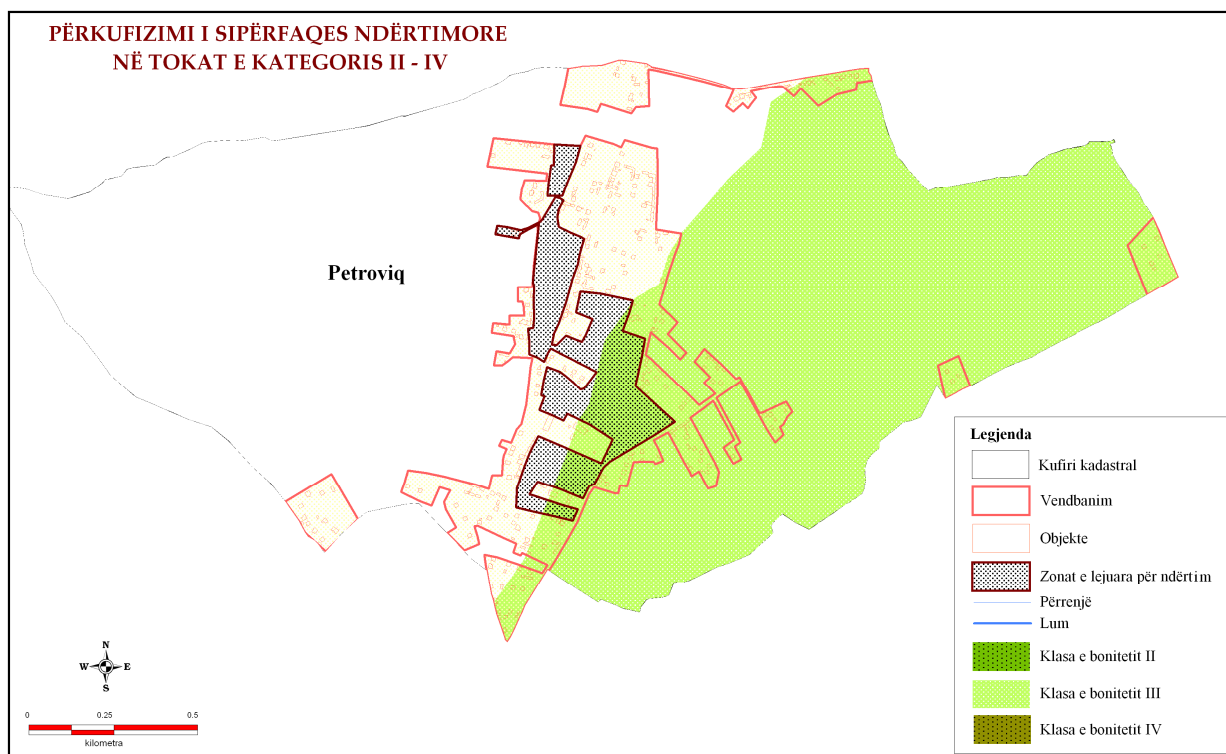
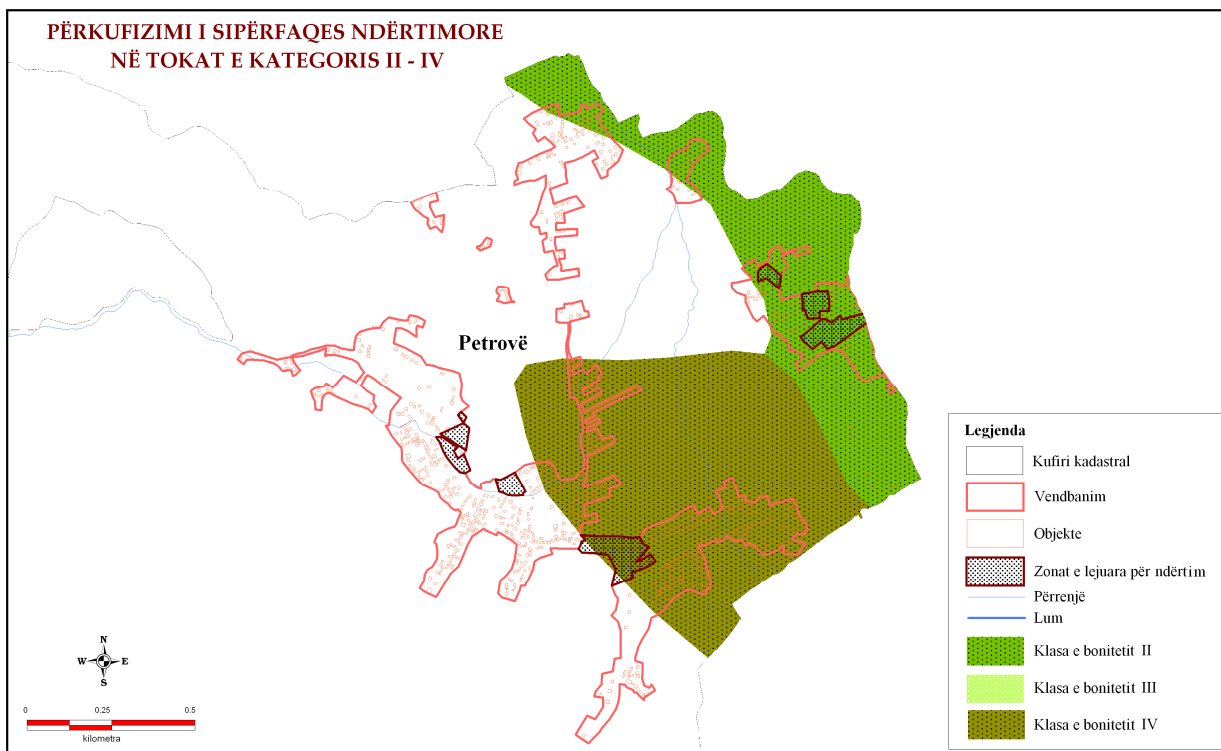
Drejtorja për gjeodezi dhe kadastrë të identifikoj parcelat kadastrale në vijën e përcaktuar të zonimit si dhe të marrë masa adekuate në bashkëpunim me drejtorinë e bujqësisë për parandalimin e humbjes së tokës kualitative. Në hartat në vazhdim paraqiten vendbanimet që kanë shtrirje në zonat bujqësore të kategorisë I-IV si dhe vijën e propozuar për lejimin e zgjerimit të tyre duke marr parasysh mbrojtjen e tokave bujqësore.

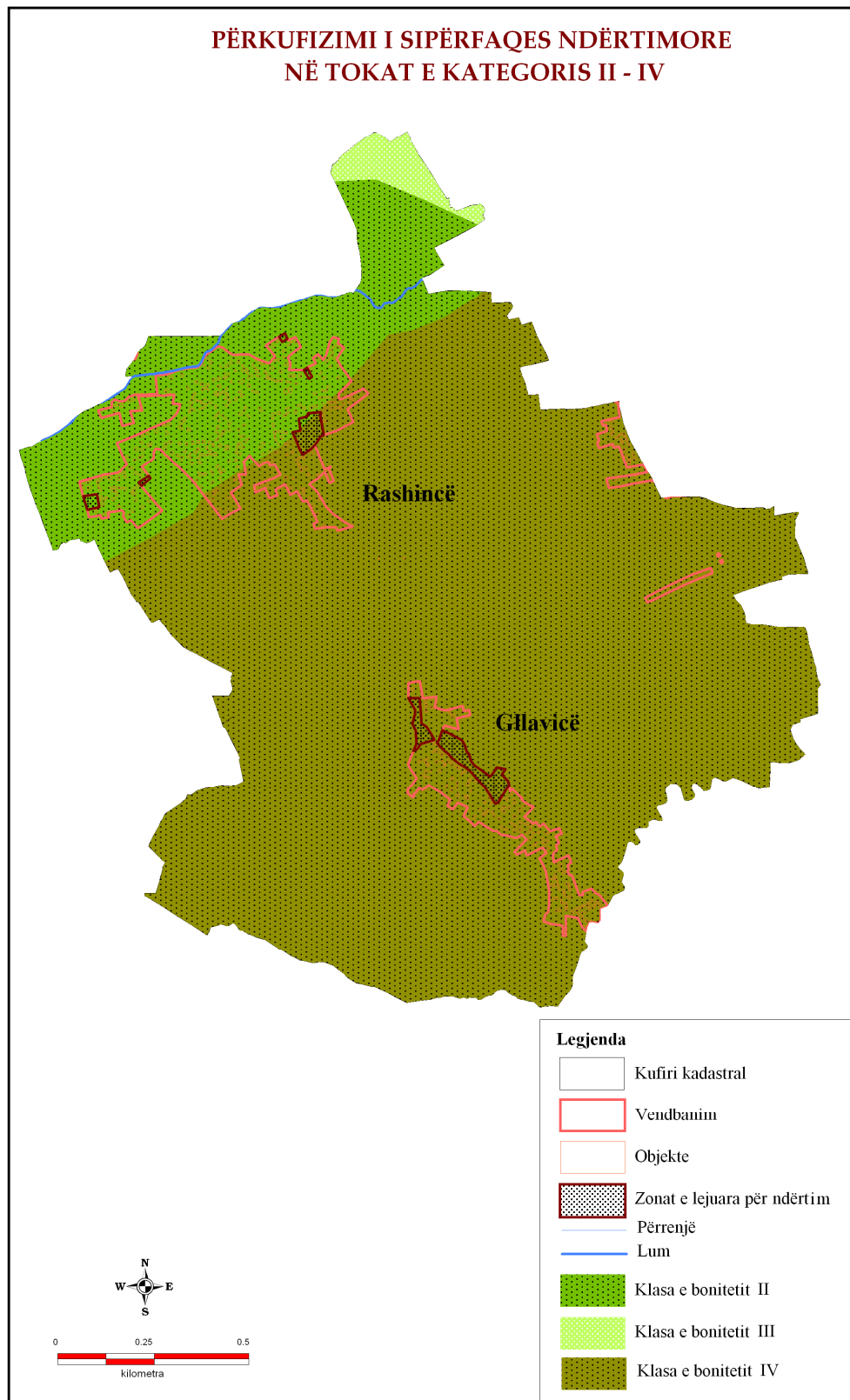
Harta 60 - 71 Përkufizimi i sipërfaqeve ndërtimore

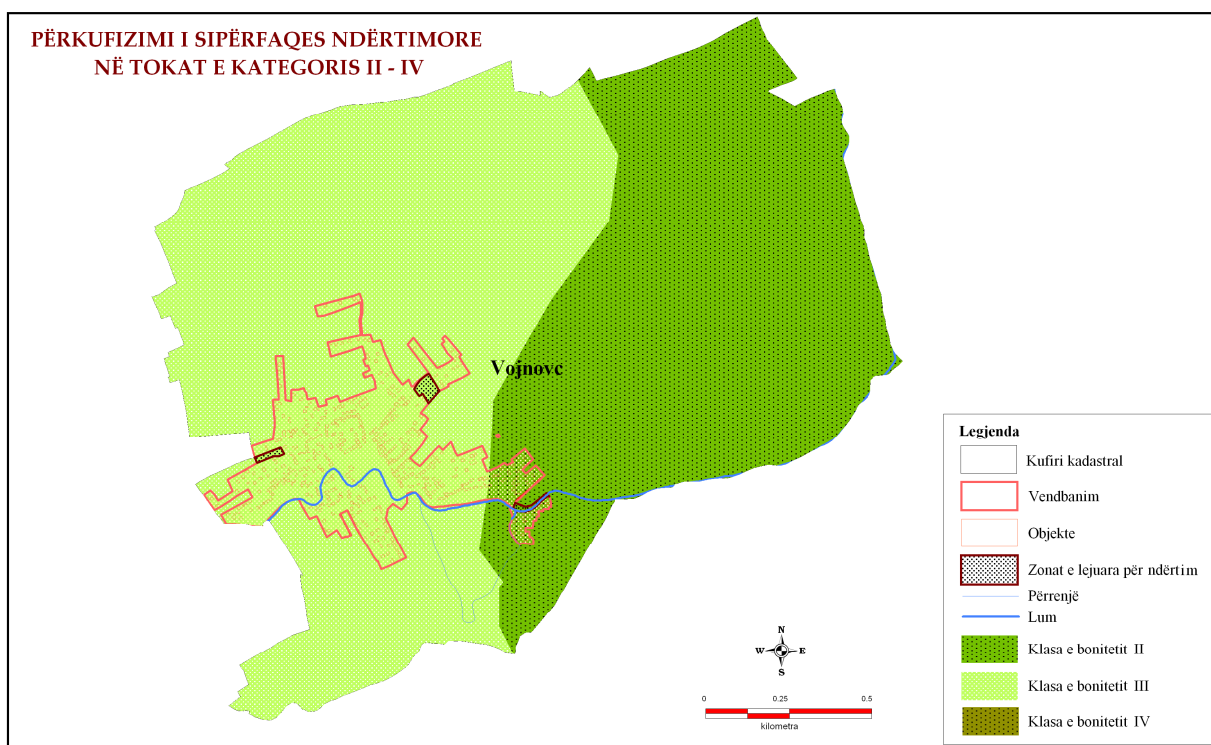
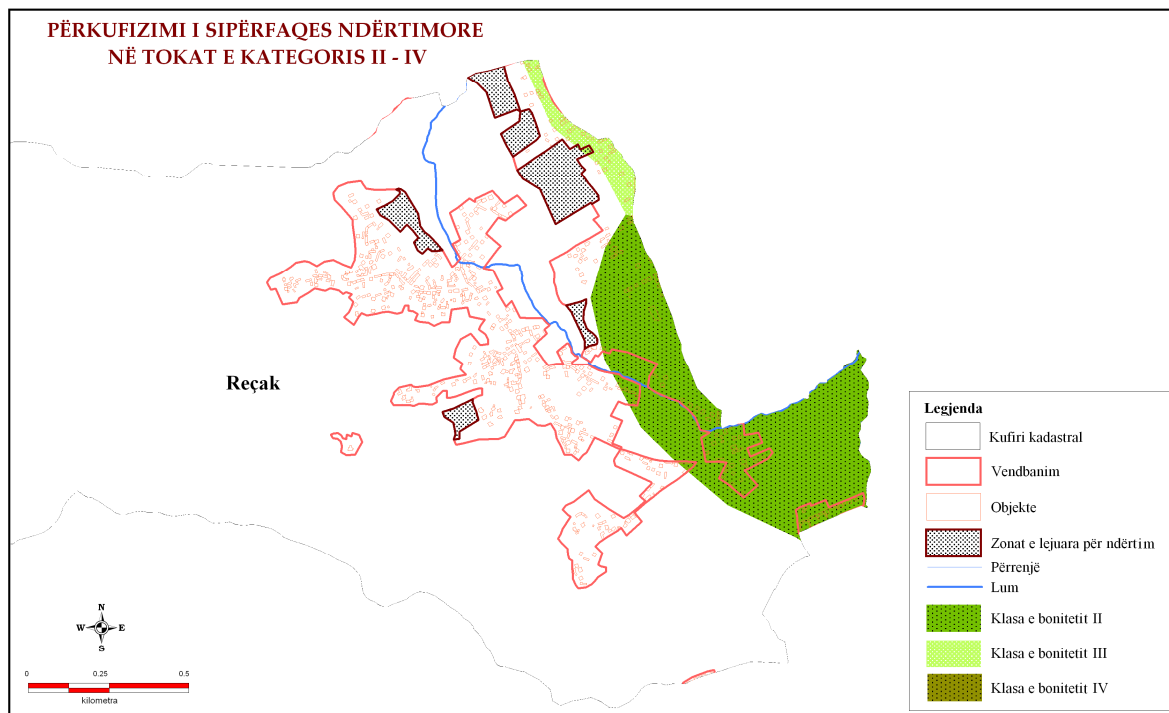

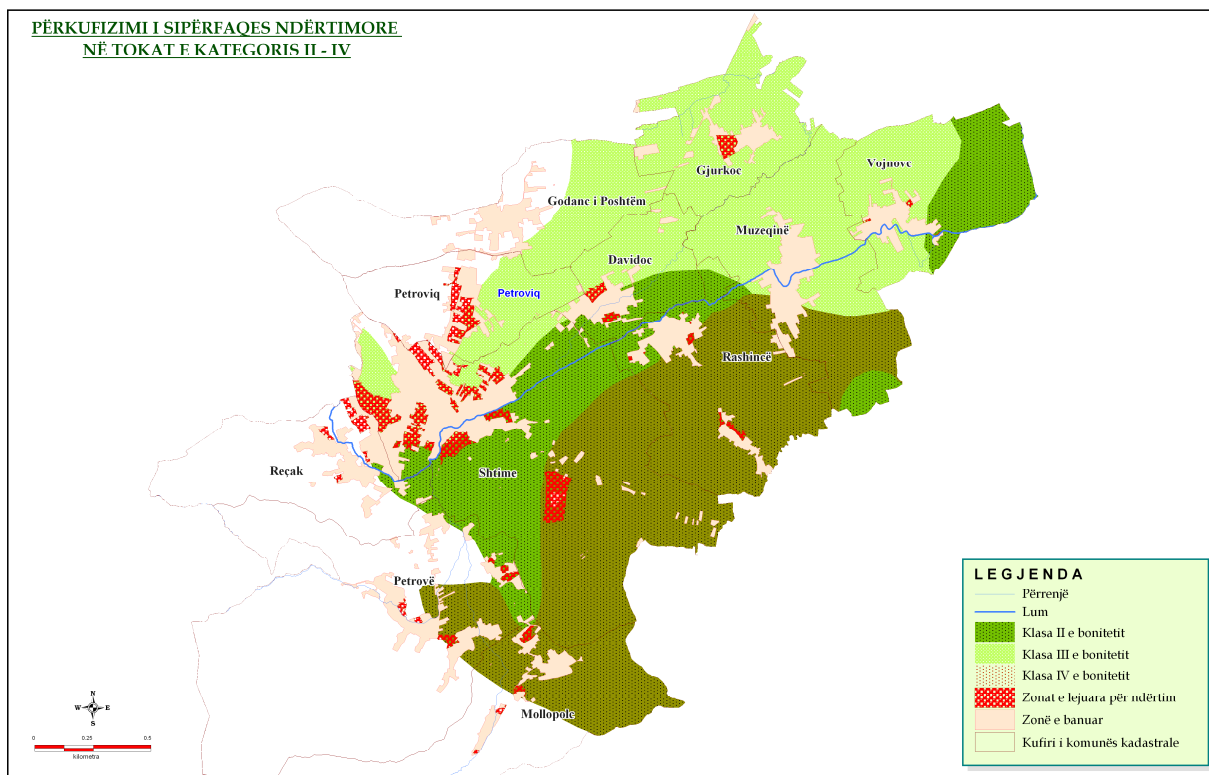

Tabela 66. Sipërfaqe të lira për zgjerimin e vendbanimeve

Vendbanimet që kanë shtrirje në tokat e kategorisë II-IV dhe zoonimi i vijës ndërtimore	Sipërfaqja e ndërtuar ekzistuese në ha	Sipërfaqja që mund të zgjerohet vendbanimi për 10 vitet e ardhshme	Gjithsej sipërfaqe e ndërtuar deri në vitin 2020
Rashincë	39.7	0.96	41.3
Gllavicë	14.52	2.78	17.3
Gjurkoc	34.25	6.35	40.6
Vojnovc	45.2	1.00	46.2
Muzeqinë	79.0	S'ka rritje	79.0
Davidovc	39.4	6.00	45.4
Petroviq	47.3	17.20	64.5
Mollopolc	36.1	4.5	40.7
Petrovë	87.48	8.33	95.81
Reçak	67.5	8.28	75.78
Shtime	194	47.3	241.3

Zgjerimi i vendbanimeve në kufijtë e zoonimit të propozuar minimizon konfliktet në mes tokës bujqësore dhe vijës ndërtimore. Me këtë propozim janë plotësuar zbrazëtirat e sipërfaqeve tokësore brenda vendbanimeve dhe janë përcaktuar kahet e zgjerimit në tokat

e kategorive mbi IV, si në rastin e Shtimes, Reçakut, Petrovës, Mollopolcit dhe Petroviqit, ndërsa në vendbanimet tjera janë plotësuar hapësirat brenda zonës ndërtimore.

Mbrojtja e tokave në zonën aktive zhvillimore në aspektin fiziko-natyror kërkon hulumtim të detajuar të terrenit: pjerrtësisë, mbulesës pedologjike, bonitetit, lartësisë mbidetare, gjeologjisë së terrenit etj. Shikuar nga aspekti i pjerrtësisë së terrenit në këtë zonë duhen të merren masat biologjike për ndërprerjen erozionit ose shpëlarjes së tokës. Në tokat për lavërtari, ku pjerrtësia e terrenit është më e madhe se 15%, duhet të përshtaten kulturat bujqësore adekuate (të përhershme) ose pyllëzim të asaj zone.

Vendbanimet kanë mundësi të zgjerimit të zonës banuese në tokat që kanë pjerrtësi terreni më të madhe se 12%.

Pyjet dhe kullosat në zonën e ulët kanë përhapje të vogël. Për shkak të sipërfaqeve të vogla me pyje në zonën aktive zhvillimore dhe nevojave për gjelbërim rekomandohet që sipërfaqet e lira me pjerrtësi më të madhe se 15 % të pyllëzohen ose të shfrytëzohen për kullosa. Peizazhet natyrore të kësaj zone janë atraktive dhe mund të shfrytëzohen për rekreacion. Këto ekosisteme janë të rëndësishme dhe të nevojshme për ajrin e pastër, kanë jo vetëm rëndësi ekologjike, por edhe ekonomike, sociale dhe kulturore.

Kullosat janë me sipërfaqe të vogël në zonën e ulët me rreth 182.8 ha dhe kanë efekte lokale sa i përket veprimtarisë blegtorale.

Sipërfaqe të konsiderueshme të pyjeve dhe kullosave shtrihen kryesisht në lartësi më të mëdha mbidetare (mbi 700m), ku është edhe zona perëndimore e komunës e ashtuquajtura zona e gjelbër. Në këtë zonë kryesisht shtrihen pyjet dhe kullosat si dhe fond i vogël i tokave bujqësore të kategorive VI-VII-VIII, dhe ato nuk janë produktive për bujqësi. Peizazhet natyrore në këtë zonë janë mjaft atraktive për rekreacion dhe turizëm. Mund të thuhet se pyjet dhe kullosat, si dhe guri gëlqeror janë resurset natyrore më të rëndësishme të zonës perëndimore të komunës. Ndërmarrja e masave për parandalimin e shfrytëzimit ilegal të pyjeve dhe inerteve është e domosdoshme në këto hapësira.

BPZHR- Agjencioni i Pyjeve administron me pyjet e Kosovës andaj në bashkëpunim me komunën duhet të gjej forma dhe metoda të reja që të sigurohet menaxhim sa më i mirë dhe efikas i pyjeve kombëtare dhe aktiviteteve të gjuetisë. Para se të fillojë planifikimi për ndryshime në sektorin pyjor duhet të bisedohet me të gjitha palët e interesuara dhe të bëhet vlerësim (fizibiliteti) paraprak i të gjitha resurseve dhe rëndësinë që ato paraqesin.

Më e rëndësishmja është të bëhet analiza ekonomike paraprake e të gjitha ndryshimeve në strukturën pyjore. Kjo është mënyrë e veçantë planifikimi ku do të dihen mundësitë financiare dhe burimet financiare për kryerjen e këtyre ndryshimeve. Duhet të parashikohet cili do të jetë qëllimi ekonomik i çdo aktiviteti si dhe arsyeshmëria e planeve dhe veprimeve të tilla duke marrë për bazë funksionet specifike të pyjeve. Disa nga këto funksione janë mbrojtja e biodiversitetit, funksione të ruajtjes së ujit, kundër erozionit por edhe funksione sociale. Çfarëdo që të bëhet në pyje ato duhet të mbrohen edhe për shkak të traditave kulturore dhe historike. Me mënyrën e re për planifikim do të mund të përdoren më gjerë edhe produktet e tjera pyjore, si kërpudha, bimë kuruese, fruta pyjore, të cilat do të sjellin gjithashtu një pjesë të të ardhurave.

Mbrojtja pyjeve nga prerjet e pa kontrolluara, si dhe shfrytëzimi dhe ripyllëzimi i hapësirave pyjore është detyrë e institucioneve përgjegjëse. Këto zona kanë atraktivitet peizazhor dhe turistik . Aktivitetet turistike, siç janë; pushimi, vikendi dhe format tjera, janë prezentë sidomos në zonën e Rancës, që është mjaft atraktive me llojllojshmëri të botës bimore shtazore dhe reliev të përthyer si dhe pasuri të burimeve ujore. Dallohen peizazhe mjaft atraktive në zonën e gjelbër që mund të shfrytëzohen për rekreacion dhe zhvillim të aktiviteteve të ndryshme turistike dhe shëndetësore si: ecje, shëtitje, kampingje, gjueti etj. Bimët mjekuese kanë përhapje në zonën e gjelbër dhe shfrytëzimi racional i tyre mundëson zhvillimin e kësaj zone.

Ripyllëzimi i kontrolluar zëvendëson drunjtë e prerë duke ruajtur ekosistemin. Dëmtimet në një shkallë të gjerë ndaj ekosistemeve pyjore ndodhin si rezultat i prerjeve ilegale. Për ripyllëzim përdoren një sërë metodash të cilat synojnë jo vetëm të zëvendësojnë ato masa drurore të prera por edhe të ruajnë biodiversitetin. Në të gjitha programet e ripyllëzimit kujdes i veçantë i kushtohet konservimit pyjor.

Njeriu ndikon me veprimtarinë e tij në ekosistem edhe nëpërmjet ndërtimit të sipërfaqeve të gjelbëruara në zona të ndryshme. Efektet pozitive janë parandalimi i erozionit, si dhe rritjen e sipërfaqeve gjelbëruese që kanë efekte mjedisore dhe ekonomike. Zonë degraduese me e theksuar është përgjatë lumit Topilla në fshatin Topillë-Devetak, andaj rehabilitimi i kësaj zone është i domosdoshëm dhe prioritet i mbrojtjes së mjedisit për zonën e gjelbër. Rekomandohet ripyllëzimi i kësaj zone dhe ndalimi i veprimeve ilegale të faktorit njeri .

Në zonën e gjelbër me erozion të mesëm janë përfshirë rreth 880ha sipërfaqe ku me një planë menaxhues këto sipërfaqe duhet të pyllëzohen. Ato përfshin sipërfaqet e njësisë kadastrale të Pjetërshticës, Karaçicës, Rancës, Llanishtës, Topillës, Devetakut dhe Petrovës.

Sipërfaqet që kanë erozion të fortë përfshijnë rreth 500ha andaj rekomandohet pyllëzimi i tyre. Ato gjenden kryesisht në kufijtë kadastral të Zborcit, Petrovës dhe Llanishtës.

Rreth 688 ha kullosa dhe sipërfaqet tjera të tokave pyjore, tokat e kategorisë mbi VI janë resurs i mjaftueshëm për zhvillimin e blegtorisë. Stimulimi i blegtorisë dhe bletarisë ka rëndësi të veçantë për zhvillimin e zonës së gjelbër. Gjithashtu edhe bimët mjekuese kanë përhapje në këtë zonë dhe shfrytëzimi racional i tyre mundëson zhvillimin e më tej.

Zona e gjelbër është e pasur me resurse natyrore të gurit gëlqeror. Në këtë zonë resurset pyjore shfrytëzohen në mënyrë jo racionale, si në: Dugë, Karaçicë, Rancë, Topillë dhe Devetak.

Aktivitetet e tilla duhet ndërpriten dhe shfrytëzimi të behët në mënyrë të kontrolluar.

4.5.1.Mbrojtja e lumenjve nga ndotja

Lumenjtë e komunës së Shtimes janë mjaftë të ndotur sidomos nga hedhurinat e shpeshta të cilat shpeshherë u ngjajnë deponive dhe kanalizimeve të hapura.

Të gjitha vendbanimet në komunën e Shtimes ujërat e zeza i shkarkojnë në lumenj. Në zonën aktive zhvillimore jetojnë rreth 32000 banor dhe tërë kjo popullatë ujerat e zeza i

shkarkojnë në lumenj. Kostoja e ndërtimit të impiantit për trajtimin e ujërave të zeza është mjaft e lartë por komuna e ka për obligim që në bashkëpunim me komunën e Lipjanit apo edhe vetë të planifikoj të ndaj mjete dhe lokacion adekuat për ndërtimin e impiantit ku do të trajtoheshin ujërat e zeza në nivel komunal.

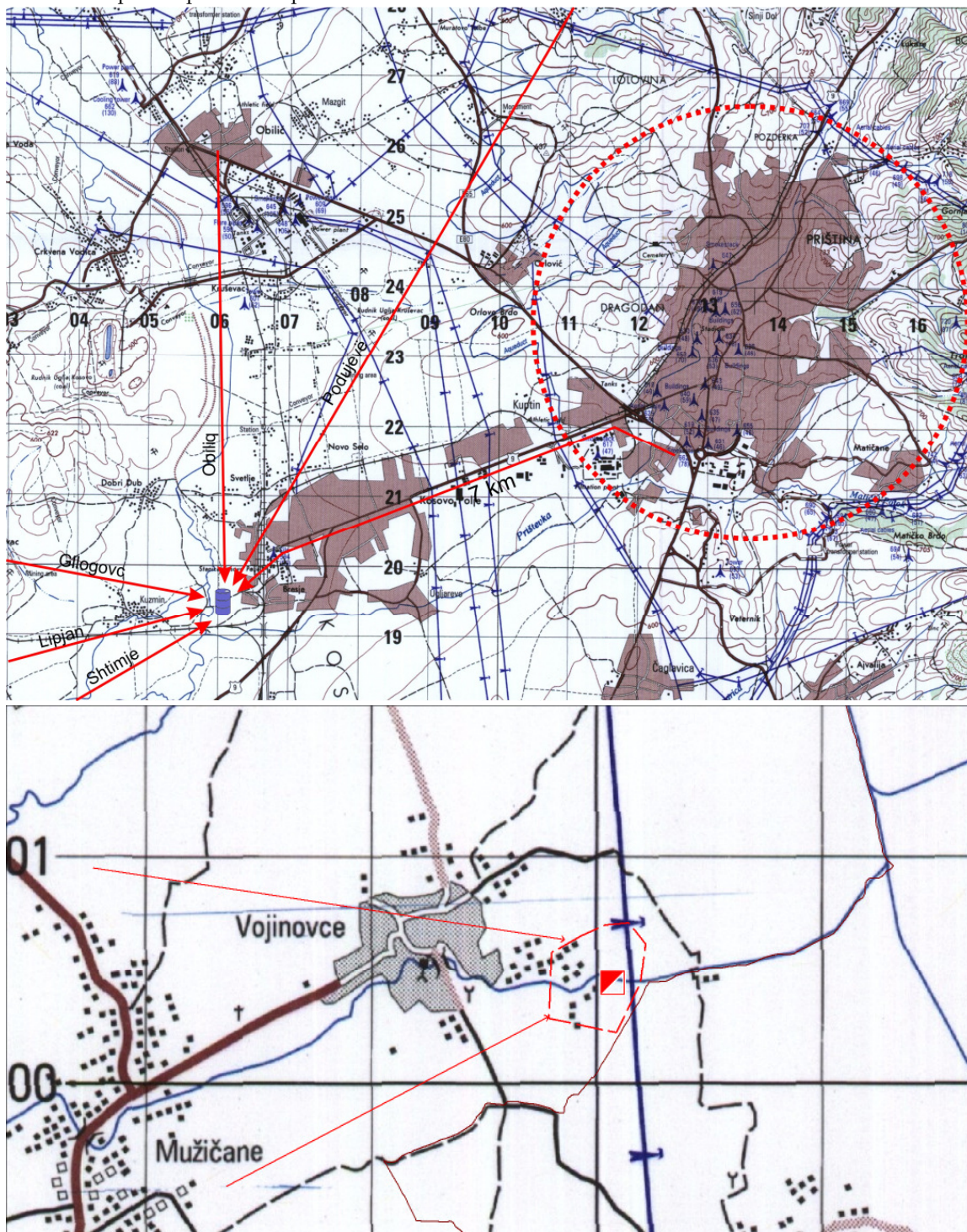
Në bazë të strategjisë për trajtimin e ujërave të zeza nga Ministria e punëve të jashtme të Finlandës dhe Ministrisë së Mjedisit dhe Planifikimit Hapësinor-Departamenti i ujërave janë dhënë dy variante për trajtim të ujërave të zeza dhe ato variante janë të planifikuara në Planin Hapësinor të Kosovës.

Varianti 1 - Trajtim i decentralizuar i ujërave të zeza sipas së cilës çdo komunë ka impiantin e vet për trajtimin e ujërave të zeza. Pika më e ultë për trajtim e ujërave të zeza në Komunën e Shtimes është në Vojnovc ku komuna duhet të parashoh ndërtimin e Impiantit dhe ndarjen e parcelës për ndërtimin e tij.

Varianti 2 - Komuna e Shtimes në bashkëpunim me Komunën e Lypjanit mund të parashohin ndërtimin e impiantit të përbashkët në fshatin Rufe i Vjetër, përgjatë vijës hidrografike të Lumit Sitnica (te diskutohet bashkëpunimi në mes komunave Lipjan-Shtime)

Varianti 3 - Trajtim i centralizuar i ujërave të zeza me vetëm një impiant në secilën prej shtatë kompanive regjionale ujore ku më vonë mund të kyçen edhe zonat rurale për rreth impiantit. Në këtë arianë komuna e Shtimes parashihet të përfshihet në impiantin regjional të Prishtinës ku planifikohet ndërtimi i saj në mes të fshatit Kuzmin dhe Bresje në komunën e Fushë Kosovës.

Problem në vete paraqet vendbanimi Pjetërshticë ku konfiguracioni i terrenit e pamundëson lidhjen e përshtatshme të kolektorëve për bartjen e ujërave fekale për trajtim andaj propozohet që ky vendbanim të trajtohet në kuadër të komunës fqinje të Drenasit.

Harta 72. Impianti i planifikuar për ndërtim

4.5.2. Mbrojtja nga degradimet

Ne zonën aktive zhvillimore janë prezentë degradimet e tokës me sipërfaqe rreth 46 ha . Shfrytëzimi i pa kontrolluar i inerteve në shtretërit e lumenjve dhe në sipërfaqet tokësore

nga gurthyesit si dhe eksploatimi i inerteve përgjatë rrugës Shtime – Caralevë kanë krijuar probleme mjedisore dhe degradim natyror. Rehabilitimi i këtyre sipërfaqeve është projekt që kushton dhe komuna me fondet që ka nuk mund ti realizoj këto projekt, andaj paraprakisht ajo duhet të filloj me parandalimin e eksploatimit si masa preventive.

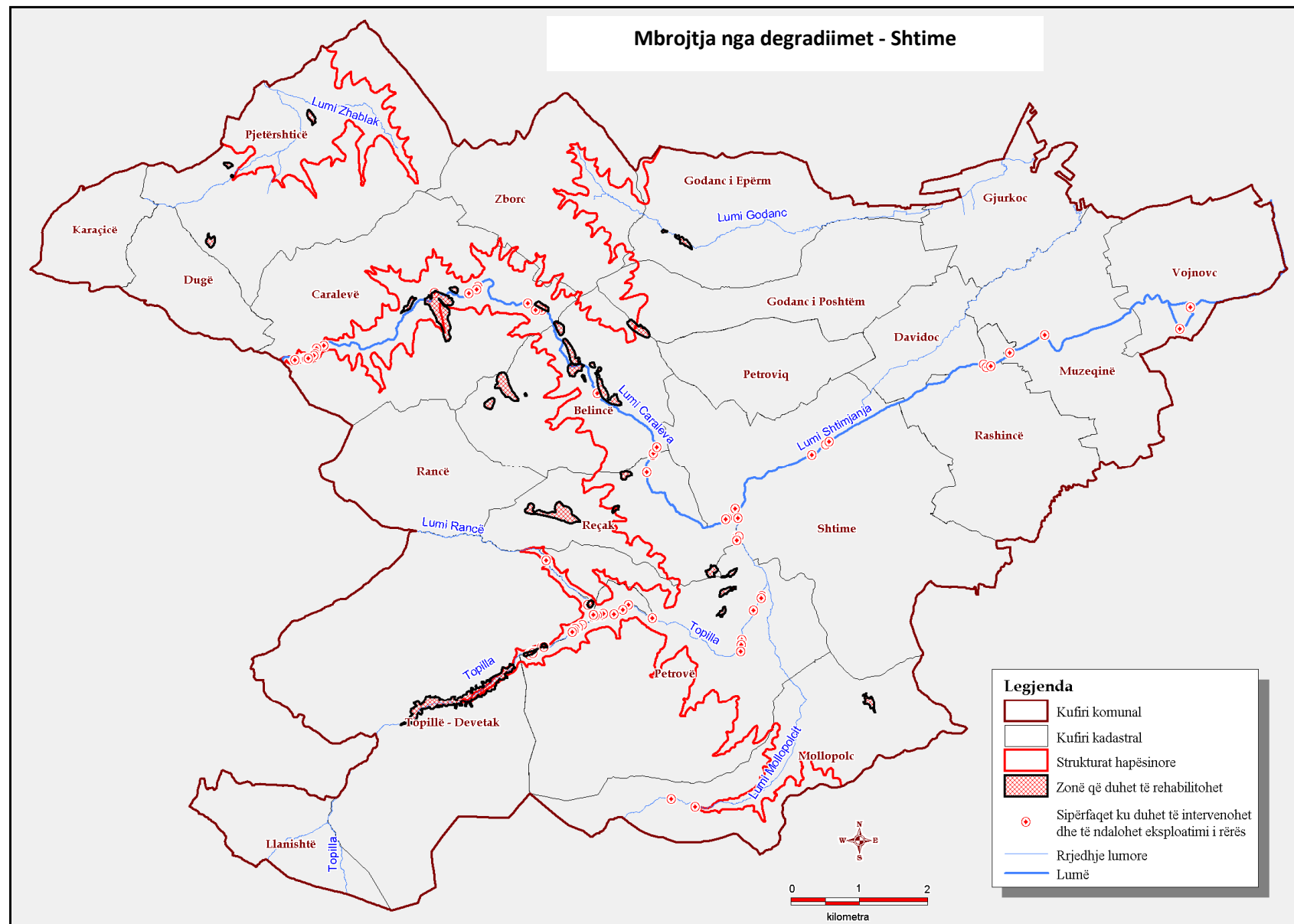
Shfrytëzimi i këtyre inerteve mund të bëhet vetëm me projekte për shfrytëzim në qoftë se dëmet mjedisore janë të vogla dhe zona mund të rigjenerohet.

Degradimet janë prezentë në lumin Shtimjanja ku edhe duhet te rehabilitohet gjendja sepse paraqet rrezik të vërshimeve në tokat bujqësore, sidomos në Muzeqinë në 4 pika, në Rashincë 3 pika, Shtime 6 pika dhe në Lumin e Carralevës 11 pika. Në zonën aktive zhvillimore në bazë të analizave në terren janë më se 50 pika degraduese të shtretërve të lumenjve, ku më të theksuara janë në Belinc dhe Carralevë.

Rekomandim:

- Të ndalohet çdo eksploatim ilegal
- Të taksohen kompanitë eksploatuese që kanë licencë me qëllim krijimit të fondit për rehabilitim të zonave të degraduara.
- Çdo kompani t'i përmbahet projektit dhe licencës për shfrytëzim

Harta 73. Mbrojtja nga degradimet

4.5.3. Fatkeqësitë elementare dhe masat mbrojtëse

Rregullimi i shtretërve të lumenjve për parandalimin e vërshimeve

Në hapësirën e Shtimes janë konstatuar sipërfaqe që janë të vërshuara nga lumi Carraleva dhe Shtimjanja. Në këto raste rrezikohen objektet e banimit dhe sipërfaqet bujqësore, sidomos përgjatë lumit Carraleva. Rregullimi i shtretërve të lumenjve do ti zvogëlonte dëmet. Në këto pjesë kërkohet që të bëhet zgjerimi i shtretërve të lumenjve aq sa do të përballonin vëllimin e ujit në këto raste. Masë tjetër është eliminimi i lakesave të forta të lumit dhe të përcaktohet vendi për menaxhimin e brigjeve të lumenjve. Pronarët e pronave duhet që të kujdesen për prerjen e shelgjeve dhe largimin e tyre pas prerjes që mos ti bartë lumi. Mbrojtja e lumenjve nga hedhja e mbeturinave, që në këtë rast paraqesin pengesa për lëvizjen e lirë të ujit.

Me qëllim të mbrojtjes së shtretërve të lumenjve komuna, gjegjësisht inspektorati për mjedis, duhet të ndërmarr masa ndaj personave fizik dhe juridik që të gjitha aktivitetet e nxjerrjes ilegale të inerteve ti parandaloj.

Shfrytëzimi i tokave bujqësore në fushat lumore të lumenjve kryesor, Shtimjanja dhe ai i Caralevës, duhet të kufizohet me kullota të përhershme ose pyje përgjatë vijës ujore së paku 10 m nga vija ujore me qëllim të parandalimit të vërshimeve

Pastrimi i shtretërve të lumenjve nga mbeturinat dhe nga bimët e vet rritura është e domosdoshme si projekt në vete që të iniciohet nga Komuna dhe MMPH- Departamenti i ujërave.

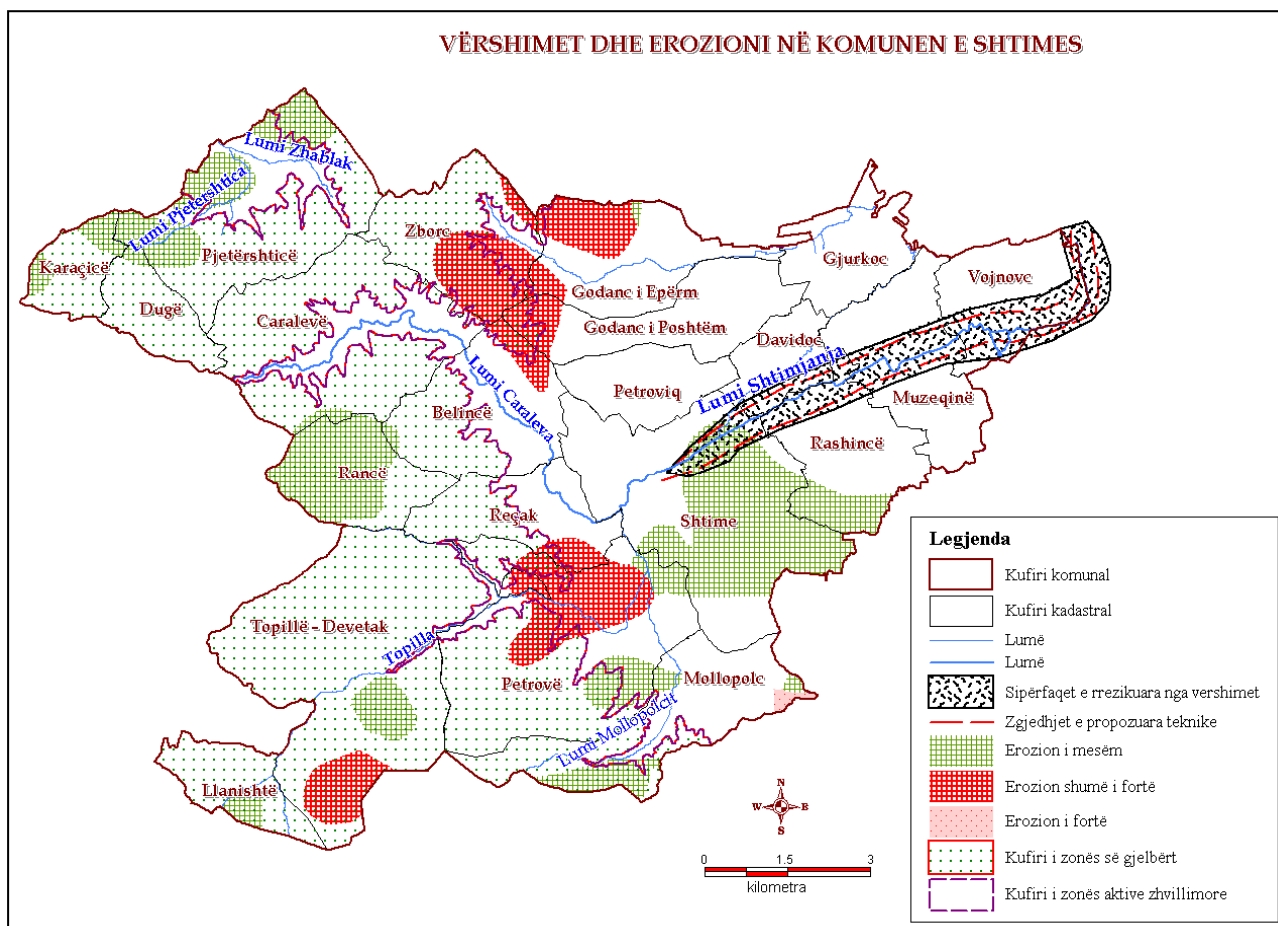
Ndërtimet e objekteve të banimit si dhe atyre me karakter ekonomik ndalohen të ndërtohen buzë brigjeve të lumenjve së paku 10 m largësi nga shtrati i lumit (pikës ujore). Lumi që kalon pranë vendbanimeve duhet të urbanizohet me drunj dekorativ dhe të shfrytëzohet për atraksion peizazhor dhe të parandalohet hedhja e mbeturinave.

4.5.4.Mbrojtja nga erozioni

Erozioni është njëra prej komponentëve mjaft me rëndësi për ta trajtuar ngase rrezikon sipërfaqet bujqësore, infrastrukturën, por edhe begatitë e krijuara dhe të planifikuara nga faktori njeri. Kjo dukuri është prezent pothuajse në tërë territorin e komunës së Shtimes në forma dhe madhësi të ndryshme. Përsheptimin e kësaj dukurie në shumë raste e ka krijuar edhe faktori njeri si rezultat i mos shfrytëzimit racional të tokave bujqësore, prerjes së pa kontrolluar të pyjeve, por edhe gjatë shfrytëzimit të pa kontrolluar të materialeve inerte dhe ndërtimore. Më tepër prezentë është mbi formacionet molasike si rezultat i degradimit të pyjeve, vegetacionit dhe pjerrtësisë së terrenit, i cili paraqitet në formë të shpërlarjeve sipërfaqësore dhe lugjeve rrëke, por edhe përgjatë brigjeve të shtretërve të lumenjve, e përrenjve, përdorimit të pa përshtatshëm të tokës, mos ndërtimi i pritave malore etj.

Harta 75

Vërshimet dhe erozioni

Rajonet në të cilat erozioni ka intensitet të madh e që sjellin pasoja të dëmshme në ujë rrjedha, tokë, pyje dhe objekte dhe paluajtshme, duhet të shpallen zona erozive ku sipas Ligjit të Ujërave të Kosovës i shpallë komuna.

Me qëllim të parandalimit të aktivitetit eroziv duhet të ndërmerren hapa konkret dhe të menjëhershëm:

1. Ndalimi i prerjeve dhe degradimi i pyjeve.
2. Ndalimi i mbikullotjes
3. Ndalimi i shfrytëzimit të të mirave materiale që shkaktojnë erozion

Veprimet antierozive

Për të penguar vazhdimin e këtij fenomeni negativ duhet të merren këto veprime hidroteknike, bujqësore dhe biologjike.

Masat hidroteknike

- Ndërtimi i teracave, gardoneve dhe pendave në shtretërit e përroskave dhe përrenjve si masa mbrojtëse hidroteknike për ta minimizuar fuqinë gërryese.
- Ndërtimi i argjinaturave në brigjet e lumenjve si masë parandaluese e gërryerjes
- Mbjellja e fidanëve pyjore në shtretërit e lumenjve
- Ndalimi i nxjerrjes së inerteve në shtretërit e lumenjve

Masat bujqësore

- Të mirëmbahen tokat bujqësore
- Të aplikohen drejtë praktikat bujqësore
- Përdorimi i sistemit të ujitjes dhe kullimit të bëhet në bazë të udhëzimeve të ekspertëve
- Rritja e investimeve për mbrojtjen e tokës në brigjet e lumenjve.

Masat biologjike

- Mbrojtja e pyjeve ekzistuese nga prerjet e pa kontrolluara dhe nga zjarri
- Ndalimi i kullotjes në masivet e varfra me bimësi
- Pyllëzimi i viseve të zhveshura dhe atyre të degraduara
- Krijimi i brezave të gjelbër në ato rajone ku shkalla e erozionit është e lartë.
- Erozioni duhet të kufizohet në brigjet e lumenjve kryesor Shtimjanja dhe Caralevës me mbjelljen e drunjëve që do të mbulonin brezin prej 10 m largësi nga lumi
- Shfrytëzimi i tokave bujqësore në fushat lumore të lumenjve kryesor Shtimjanja dhe Caraleva duhet të kufizohet me kullota të përhershme ose pyje

Lokacionet prioritare ku duhet të ndërmerren masat antierozive:

- Intervenimet në hapësirë, sipas shënimeve dhe të paraqitura në hartë, duhen të bëhen në rreth 1056 ha që rrezikohen nga erozioni i mesëm, erozioni i fortë dhe erozioni shumë i fortë
- Erozioni i mesëm në bazë të analizave të bëra shtrihet në një sipërfaqe me rreth 1932 ha: Pjetërshticë, Karaçicë, Dugë, Rancë, Llanisht, Devetak, Petrovë, Mollopolc dhe Shtime .
- Propozohet që këto sipërfaqe të pyllëzohen në bashkëpunim me MBPZHR-Agjencionin e pyjeve ku ekspertët e pylltarisë përcaktojnë varietetet e pyjeve që duhet të mbillen me qëllim që të parandalojnë rritjen e shkallës së erozionit.
- Këto rajone shtrihen në Veri Lindje të Mollopolcit me sipërfaqe rreth 12 ha me erozion të fortë. Sipërfaqet me erozion të fortë kanë përhapje të vogël dhe varësisht nga konfiguracioni i terrenit duhet ndërmerren masat antierozive.
- Erozioni shumë i fortë përfshinë 7.6 % të territorit të komunës së Shtimes dhe atë në lokalitetin Petrovë-Reçak. Pastaj fragmente të tilla i hasim edhe në lokalitetet Zborc, Godanc i Epërm e Topillë-Devetak. Rreth 1/10 e sipërfaqes së përgjithshme e Komunës së Shtimes është e rrezikuar dhe në tendencë të rritjes së sipërfaqeve

nga erozioni shumë i fortë. Kombinimi i masave antierozive është i domosdoshëm. Hulumtimet detale të terrenit nga ekspertët e fushave të ndryshme: hidrologë, gjeolog, pylltarë, agronom, etj, janë të domosdoshme dhe në bazë të rekomandimeve të tyre duhet të merren masat antierozive.

- Qeveria komunale duhet ti shpallë zonat më të rrezikuara dhe të ndërmerren hapa konkret antieroziv në bashkëpunim me MMPH, MBPZHR, Agjencionin e pyjeve, MSHP, MEF etj.

4.5.5. Tërmetet

Komuna e Shtimes shtrihet në zonat me rrezikshmëri nga tërmetet, mes 8 dhe 9 shkallë.

Ndërtimet e infrastrukturës dhe objekteve të banimit duhet ti përmbahen shkallës së intensitetit të dridhjeve për minimizimin e fatkeqësisë në raste rreziku.

Kujdes të veçantë duhet kushtuar ndërtimeve të larta >P+3, objekteve industriale dhe infrastrukturës rrugore sidomos urave.

Në pjesën e profilit të PZHK është paraqitur harta e tërmeteve.

4.5.6. Zjarret

Zjarret hyn si kategori e fatkeqësive që shkaktojnë shkatërrim të të mirave materiale dhe konsiderohen si fatkeqësi elementare .

Janë prezentë zjarret në mjediset e pyllëzuara si pasoj e pakujdesisë së faktorit njeri. Masat mbrojtëse parashihen konform situatave, ku qeveria komunale me institucionet adekuate formon shtabet e krizave në përkrahje të shërbimit të zjarrfikësve .

Masat mbrojtëse duhet të kryhen në bashkëpunim me institucionet gjegjëse të qeverisë (MMPH, MBPZHR, MSHP, MEF, Agjencioni për Mbrojtjen e Mjedisit, Agjencioni i Pyjeve etj, si dhe SHPK, FSK, KFOR, Qeveria komunale, Shtabet e krizave, Zjarrfikësit etj). Këto masa janë dhënë si udhëzime për komunitat, institucionet e qeverisë dhe institucionet tjera publike. Ato duhet të jenë të organizuara mirë dhe të koordinuara nga institucionet publike siç janë Shërbimi Policor i Kosovës, Forca e Sigurisë së Kosovës, Zjarrfikësit. Këtu përfshihet edhe KFOR-i si një nga partnerët e komunës. Përgjegjësia e këtyre institucioneve është të ndërmarrin veprime të domosdoshme parapërgatitëse për sigurimin e mobilitetit të njerëzve të involvuar në veprimet që duhet të kryhen. Komuna është përgjegjëse të formoj mekanizma paraprak për raste rreziku dhe duhet të formohet Shtabi i Krizave si dhe të hartohen planet e veprimit në rast rreziku nga Zjarri, Tërmetet, Rrëshqitjet e dheu, Epidemi sëmundjesh, ndotje alarmante etj.

4.5.7. Trashëgimia natyrore

Masat mbrojtëse në bazë të Ligjit për mbrojtjen e natyrës janë në funksion të zhvillimit të turizmit si dhe në funksion të mbrojtjes së natyrës. Mbrojtja e monumenteve natyrore është përgjegjësi e komunës dhe MMPH nga se vlerat e veçanta të natyrës në këto pika janë vlera të trashëguara me gjenerata të tëra dhe janë në funksion të zhvillimit të më tejme si në aspektin mjedisor ashtu edhe atë ekonomik.

Trashëgimia natyrore në zonën e aktive zhvillimore është prezente:

Tabela 67. Objekte të trashëgimisë natyrore në zonën aktive

Petrovë	Vrella e Zezë-Karakter hidrologjikë
Godanc i Epërm	Trungu i dushkut (varreza) monument botanik
Godanc i Poshtëm	Trungu i dushkut (taravillaz)- monument botanik
Rashincë	Trungu i dushkut - monument botanik
Pjetërshticë	Shpellë- gjeo-monument
Shtime	Kompleksi i pishave

Vrella e zezë – Ka karakter hidrologjik dhe duhet të shpallet si zonë e mbrojtur me qëllim të parandalimit të dukurive negative. Mundësitë e shfrytëzimit të këtij monamenti natyror përcaktohen me rregulla strikte që aprovohen nga AKMM.

Trungjet e dushqeve në Godanc të Poshtëm, Godanc të Epërm dhe Rashincë kanë vlera të larta botanike si në vjetërsi ashtu edhe në përhapje të këtyre sipërfaqeve andaj këto vlera duhen të mbrohen me qëllim të ruajtjes së peizazhit dhe vlerave botanike .

Shpella –në Pjetërshticë është gjeomonument karstik me vlera dhe është ende e pa hulumtuar ku kërkohet nga kuvendi komunal në bashkëpunim me MMPH ta shpall zonë të mbrojtur dhe mos të lejohen aktivitete që e degradojnë këtë pikë.

Kompleksi i Pishave – Shtimja si qendër urbane duhet ta inkorporoj kompleksin e pishave si zonë të mbrojtur dhe ta shpall park qyteti me sipërfaqet për rreth saj.

I.5.SHENJIMI I ZONAVE URBANE EKZISTUESE DHE TË PROPOZUARA PËR ZHVILLIMIN E ARDHSHËM DHE NDËRTIMIN E ZONAVE JASHTË ZONËS URBANE

Zonat e propozuara për zhvillim, jashtë zonës urbane janë:

- ✓ Parku Industrial-Biznesi
- ✓ Qendra rekreative e sporteve

Këto zhvillime që do të ndodhin jashtë zonës urbane duhet të ndjekin procedurën e posaçme bazuar në Ligjin mbi Planifikim Hapësinor.

I.6.SHENJIMI I ZONAVE TË RËNDËSISHME STRATEGJIKE, ZONAVE TË VEÇANËA TË APROVUARA NË PLANIN HAPËSINOR TË KOSOVËS OSE PLANET E ZONAVE TË VEÇANËA

Sipas Planit Hapësinor të Kosovës, projekte strategjike të aprovuara për rajonin janë:

-Impianti rajonal.

-Autostrada: Morinë-Prishtinë-Merdare

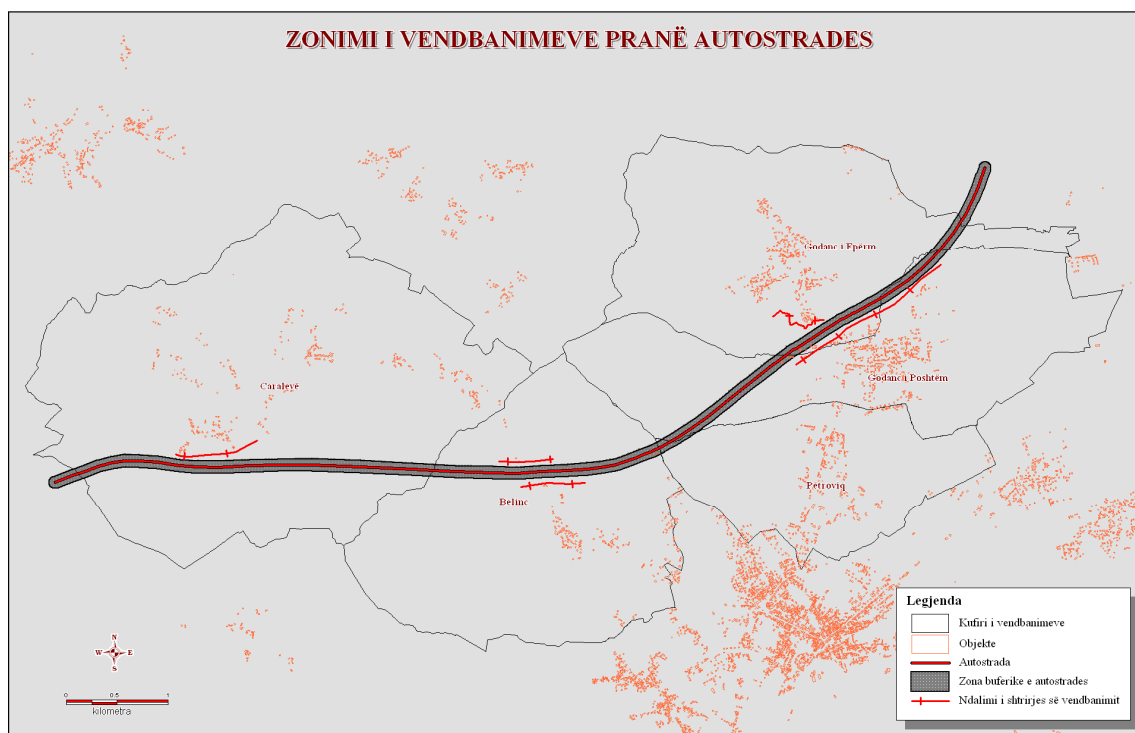
Këto projekte do të reflektohen pozitivisht në komunës e Shtimes, duke stimuluar zhvillimin ekonomik dhe krahas kësaj, kjo do të ndikoi edhe në rritjen e standardit jetësor të banorëve të komunës.

I.7. PROJEKTET STRATEGJIKE TË PARAPARA NË PLANIN HAPËSINOR TË KOSOVËS

Sipas Planit Hapësinor të Kosovës , në komunën e Shtimes në fazën projektuese është Autostrada Durrës-Morinë-Merdare që ka një rëndësi të madhe nga se kalon nëpër komunën e Shtimes ku komuna i përshtatet zhvillimeve përgjatë korridorit të autostradës. Shtrihet në mesë fshatrave Godanc i Poshtëm e Godanc i Epërm, Belinc dhe Caralevë.

Harta 75

Zoonimi i vendbanimeve pranë autostradës

Autostrada kalon nëpër tokat e kategorisë V dhe VI dhe nuk ka konflikt në mes tokave bujqësore dhe Autostradës. Kufizimi i shtrirjes së këtyre vendbanimeve është proces që kufizon shtrirjen në drejtim të autostradës në largësi minimale 50 m.

Funksioni i autostradës është i një rëndësie të veçantë nga se lidhë portin e Durrësit me Prishtinën e më tej me Evropën Qendrore.

Autostrada përveç aktivitetit ekonomik ka edhe anët tjera pozitive, si atë kulturore, sociale dhe kombëtare .

Kjo rrugë po ashtu është një korridor strategjik i trafikut me potencial të shndërrohet në një nga korridoret e Evropës Juglindore që lidhë Adriatikun me Evropën Qendrore.

“STRATEGJIA E ZHVILLIMIT HAPËSINOR”

FAZA –IV

I. STRATEGJIA E ZHVILLIMIT KOMUNAL

Plani zhvillimor për komunën e Shtimes përmban strategjinë përmes së cilës do të realizohet vizioni për të ardhmen e komunës si dhe do të arrihen synimet dhe objektivat e parapara gjatë procesit të planifikimit. Procesi është realizuar në konsultime të vazhdueshme me një pjesëmarrje të gjerë duke përfshirë institucione qendrore dhe lokale, ekspert, shoqata të ndryshme dhe shoqërinë civile. Bazuar në deklaratën e vizionit si dhe qëllimeve dhe synimeve të përcaktuara në fazën e dytë të këtij plani, strategjia parasheh realizimin e një zhvillimi të qëndrueshëm për të ardhmen e komunës.

Përmes kësaj strategjie, arrihet një zhvillim efikas i administratës komunale, si dhe shërbime cilësore e të avancuara në arsim dhe shëndetësi. Gjithashtu kjo strategji do të mundësoj krijimin e hapësirave të mjaftueshme rekreative për periudhat e ardhme kohore. Kërkesat për ndërtime të reja do të plotësohen duke bërë ndërtime të planifikuara, por njëkohësisht duke e mbrojtur mjedisin, me një përkujdesje të veçantë ndaj trashëgimisë natyrore dhe kulturore. Strategjia gjithashtu parasheh arritjen e një zhvillimi të qëndrueshëm dhe të balancuar ekonomik ku bujqësia do të jetë më e avancuar se që është sot. Për ta realizuar zhvillimin e dëshiruar ekonomik, do të krijohen kushte më të mira për investitor dhe infrastruktura të jetë e përshtatshme dhe bashkëkohore.

I.1. STRATEGJIA E ZHVILLIMIT SOCIAL DHE ADMINISTRATËS

Synimi 1. Administratë publike efikase

Shërbimet administrative luajnë një rol të rëndësishëm në jetën shoqërore. Për të pasur shërbime administrative sa më cilësore duhet të krijohen këto kushte;

- Avancimi i sistemit elektronik, ku çdo qytetar të ketë mundësi të informohet me gjithçka që i intereson dhe të mund të plotësoj formular dhe parashtroj kërkesa sipas nevojës së tij përmes sistemit elektronik si digjitalizimit të administratës.
- Themelimi i gjyqësorit komunale krijon mundësi më të mira për qytetarët sepse më nuk do të kenë nevojë të shkojnë në gjykatën rajonale në njërin anë, dhe në anën tjetër lëndët zgjidhen më shpejt.
- Ndërtimi i sistemit të adresave

Të gjitha të arriturat si më lartë na mundësojnë shërbime më cilësore administrative.

Synimi 2. Shërbimet cilësore në arsim dhe shëndetësi

Për ngritjen e cilësisë mësimore dhe shëndetësore, nevojitet krijimi i kushteve më të mira duke përfshi;

- Themelimin e dy çerdheve për fëmijë në zonën urbane të moshës 6 muaj deri 6 vjeç.
- Krijimin e hapësirave të nevojshme për mësimin parashkollor në të gjitha vendbanimet ku mungon zhvillimi i mësimin parashkollor (për më tepër shih profilin);

- Krijimin e hapësirave të nevojshme shkollore në vendbanimet Pjetërshticë, Shtime (shkollë fillore dhe të mesme), Petrovë, Gjurkovc, Vojnovc dhe Mollopolc. Në disa prej vendbanimeve mund t'ju shtohet aneks ndërsa në të tjerat me gjendje më të keqe fizike të ndërtohet objekt i ri (sipas vendimit të ekspertëve).
- Ndërtimin e një shkolle fillore në vendbanimin Godanc të Epërm.
- Themelimin e një shkolle të mesme profesionale në fshatin Muzeqinë.
- Organizimi i trajnimeve për personelin mësimor kohë pas kohe, sidomos në vendbanimet e thella rurale (për më tepër shih profilin);
- Organizimin e transportit publik për bartjen e nxënësve shtëpi – shkollë dhe anasjelltas për nxënësit e vendbanimit Dugë.
- Kompjuterizimi i shkollave është më se i domosdoshëm duke filluar nga zona urbane dhe për të vazhduar me vendbanimet me numër më të madh të nxënësve deri te vendbanimi më i vogël.
- Që të përmirësojmë nivelin e shërbimeve shëndetësore parashihet ndërtimi i dy objekteve shëndetësore – ambulanca të mjekësisë familjare, një ambulancë në vendbanimin Carralevë dhe një tjetër në Godanc të Epërm.
- Organizimi i shërbimeve shëndetësore mobile (jatore) për vendbanimet: Dugë, Karaçicë dhe Llanisht.

Vetëm atëherë kur të jenë realizuar të gjitha projektet e parapara me këtë planë përkatësisht strategji, mund të themi se kemi arsimim dhe shëndetësi të avancuar. Këto projekte do të duhet të realizohen me kohë dhe sipas rëndësisë që kanë (shih tabelën më poshtë për më tepër).

Synimi 3. Minimizim të shkallës së papunësisë dhe varfërisë

Shkalla e papunësisë është e lartë dhe prek të gjitha strukturat e popullsisë pa dallim moshe, gjinie, etnie etj. Që të minimizohet papunësia kërkohet të hartohen plane konkrete të veprimit si;

- Stimulimi i bujkut përmes lirimit të kostos së derivateve, plehrave artificiale, farërave, mbrojtje në raste të fatkeqësive natyrore, kredive me kamata të favorshme për bujqësi, organizimin e trajnimeve apo seminareve për metodologjitë dhe teknikat të reja etj.
- Përkrahja e ndërmarrjeve të vogla dhe të mesme përmes qasjes së lehtë në dokumente dhe ligje të nevojshme, kredi me kamata të ultë dhe afatgjata, sigurimi i hapësirës së nevojshme në rast interesimi të donatorëve, etj.
- Organizimin e trajnimeve profesionale sipas kërkesave të tregut (rrobaqepësi, frizeri, teknik të bardhë, tregti, turizëm rural, blegtori, pemëtari, perimtari etj).
- Lidhja e kontratës sezonale me ndonjë vend - shtet.

Synimi 4. Rritja e nivelit të barazisë gjinore.

Struktura e popullsisë sipas gjinisë në këtë komunë është përafërsisht e njëjtë, prandaj edhe niveli i pozitës udhëheqëse në punë dhe shkallës së punësimit nuk duhet të jetë me diferenca të theksuara.

- Pozitat udhëheqëse në punë duhet të caktohen mbi baza të bilancit gjinor por gjithmonë duke u bazuar mbi vlerat.
- Rritja e kuotës së të punësuarve në veçanti në institucionet publike në favor të gjinisë femërore.

Synimi 5. Kultura, sporti dhe rekreacioni

Për zhvillimin e aktiviteteve kulturore, sportive dhe krijimin e hapësirave rekreative nevojitet marrja e masave adekuata si;

- Ndërtimi i shtëpisë së kulturës në qytet.
- Zgjerimin e hapësirës së bibliotekës së qytetit me elementet përcjellëse.
- Organizimi i ngjarjeve kulturore me karakter edukativo-kulturor gjatë vitit.
- Ndërtimi i sallës së sporteve në qytet.
- Krijimi i hapësirave gjelbëruese në të gjitha vendet publike e në veçanti në zonën urbane.
- Ndërtimi i mini kopshteve (vende lodrash) për fëmijë në vende publike përkatësisht në oborre shkollore dhe vende të ngjashme.

Të gjitha këto të arritura do të ndikojnë në përmirësimin e jetës së qytetarëve.

STRATEGJIA E ZHVILLIMIT SOCIAL							
Objekti	Nr. Aktivitetit	Aktiviteti	Aktorët vendimmarrës	Përgjegjës për zbatim	Afati kohor	Burimi financiar	Çmimi (€)
Strategjia 1. Administratë publike efikase	A1	Digjitalizimi i administratës komunale.	K. Komunal Shtime	Kuvendi Komunal	••	Buxheti Komunal	???
	A2	Themelimi i Gjqësorit komunal.	Ministria e Drejtësisë, K. Komunal	Ministria e Drejtësisë, K. Komunal	•	Buxheti i Kosovës, B. Komunal	150000
	A3	Ndërtimi i sistemit të adresave	Kuvendi komunal	Kuvendi komunal	•	Buxheti komunal dhe donatorët	100000
Strategjia 2. Shërbimet cilësore në arsim dhe shëndetësi	A1	1+1 çerdhe / kopsht për fëmijë.	K. Komunal, MASHT, Sektori privat.	K. Komunal, MASHT	•&•••	K. Komunal	90000&90000
	A2	Hapësira të nevojshme për mësim në vendbanimet e lartpërmendura.	K. Komunal, MASHT	K. Komunal, MASHT	•	K. Komunal, MASHT	550000
	A3	Ndërtimi i shkollës në Godanc të Epërm.	K. Komunal, MASHT	K. Komunal, MASHT	••	K. Komunal, MASHT	240000
	A4	Themelimi i shkollës së mesme profesionale në fshatin Muzeqinë.	MASHT, K. Komunal	MASHT, K. Komunal	••	MASHT, K. Komunal	480000
	A5	Organizim të trajnimeve profesionale për mësimdhënës veçanërisht të atyre në viset rurale të thella.	MASHT	MASHT	•+	MASHT, K. Komunal	70000
	A6	Organizim të transportit publik për nxënësit e vendbanimit Dugë.	K. Komunal	K. Komunal	•+	K. Komunal	50000
	A7	Kompjuterizimi i shkollave.	MASHT, K. Komunal	MASHT, K. Komunal	•+	MASHT, K. Komunal	187500
	A8	Ndërtimi i një ambulate të mjekësisë familjare në vendbanimin Carralevë.	MSH, K. Komunal	MSH, K. Komunal	••	MSH, K. Komunal	225000
	A9	Ndërtimi i një ambulate të mjekësisë familjare në vendbanimin G. të Epërm.	MSH, K. Komunal	MSH, K. Komunal	•••	MSH, K. Komunal	160000

	A10	Organizimi i shërbimeve mobile (javore) në vendbanimet Dugë, Karaqicë dhe Llanishtë.	MSH, K. Komunal	MSH, K. Komunal	••	MSH, K. Komunal	85000
3. Strategjia i Minimim i papunësisë dhe varfërisë	A1	Përkrahja e sektorit të bujqësisë.	MBPZHR, K. Komunal.	MBPZHR, K. Komunal	•+	MBPZHR, K. Komunal	150000
	A2	Organizimi i trajnimeve profesionale sipas kërkesave të tregut.	MPMS, MBPZHR, K. Komunal.	MPMS, MBPZHR, K. Komunal.	•+	MPMS, MBPZHR, K. Komunal	90000
Strategjia 4. Rritja e nivelit të barazisë gjinore.	A1	Rritja e kuotës së barazisë gjinore në punë.	Ministritë përkatëse, K. Komunal.	K. Komunal.	•+	K. Komunal	
Strategjia 5. Kultura, Sporti dhe rekreacioni	A1	Ndërtimi i shtëpisë së kulturës në qytet.	MKRS, K. Komunal	MKRS, K. Komunal.	•	MKRS, K. Komunal	420000
	A2	Organizimin e ngjarjeve kulturore.	MKRS, K. Komunale	K. komunal	•+	MKRS, K. Komunal	60000
	A3	Ndërtimi i sallës së sporteve në qytet.	MKRS, K. Komunal, Sektori privat	MKRS, K. Komunal	•	MKRS, K. Komunal	520000
	A4	Krijimin e hapësirave gjelbëruese.	K. komunal, Sektori privat	K. komunal, Sektori privat	•+	K. Komunal	57000
	A5	Krijimin e mini kopshteve (vend lodrash) për fëmijë.	K. Komunal, Sektori privat	K. Komunal	•+	K. Komunal	45000

LEGJENDA

- Afat shkurt (deri 3 vjet)
- Afat mesëm (deri 6 vjet)
- Afat gjatë (deri 10 vjet)
- + Nga 1 – 10 vjet

I.2.. Strategjia për krijimin e kushteve më të mira në viset rurale

Synimi 1. Lidhje funksionale me qendrën urbane

Dihet se vendbanimet rural janë më pakë të zhvilluara në krahasim me qendrën urbane dhe gjithashtu kanë atraktivitet më të ulët. Vendbanimet rurale, sidomos ato në zonën e gjelbër që shtrihen në pjesë të thella malore janë shumë më pakë të zhvilluara dhe kushtet e jetesës janë më të vështira, kjo rrjedh nga fakti se numri i popullsisë në ato vendbanime vazhdimisht është duke u zvogëluar. Për të krijuar kushte më të mira në viset rurale është e domosdoshme krijimi i lidhjeve funksionale me qendrën urbane dhe me qendrat tjera sekondare.

Synimi 2. Ofrim adekuat i shërbimeve publike

Kushtet më të mira në viset rurale gjithashtu arrihen duke ofruar shërbimet adekuate. Përmirësimi i shërbimeve arsimore dhe shëndetësore është paraparë në strategjinë e zhvillimit social, ku vendbanimeve u ofrohen këto shërbime në bazë të standardeve dhe kërkesave. Shërbimet arsimore dhe shëndetësore janë paraparë si në aspektin e hapësirës së mjaftueshme, largësisë dhe kuadrit të mjaftueshëm e të kualifikuar. Shërbimet në infrastrukturën teknike gjithashtu kanë një rol të veçantë në përmirësimin e kushteve në këto vendbanime. Shërbimet e tilla gjithashtu janë paraparë sipas kërkesave të banorëve në këto vendbanime dhe sipas standardeve të avancuara. Realizimi i këtyre investimeve të parapara në strategjinë e zhvillimit social dhe të infrastrukturës teknike do ti përmirësonin kushtet e jetesës në vendbanimet rurale.

I.3. Strategjia e zhvillimit kompakt dhe funksionalizimit të vendbanimeve

Për ta realizuar një zhvillim kompakt të vendbanimeve si dhe arritjen e funksionalitetit të plotë të tyre është e nevojshme parasëgjithash të themelohen tri qendrat sekondare në Muzeqinë, Caralevë dhe Petrovë. Në këtë mënyrë do të bëhet edhe decentralizimi i shërbimeve dhe shkarkimi i administratës komunale.

Zgjerimet e vendbanimeve në mënyrë të pa kontrolluar do të ndalen dhe rritja e tyre do të bëhet duke e rritur dendësinë e ndërtimit brenda zonës së ndërtuar. Kjo do të ndikoj edhe në ruajtjen e tokës bujqësore

Hartimi i planeve rregulluese për zonën urbane të Shtimes dhe për qendrat sekondare orienton zhvillimin e vendbanimeve në mënyrë të kontrolluar dhe do të ndikojnë drejtpërdrejtë në përmirësimin e kualitetit të jetesës.

Trajtimi i vendbanimeve jo formale është gjithashtu pjesë e rëndësishme e strategjisë e do të ofroj zgjidhje për to duke i legalizuar përmes zgjidhjes së çështjes së pronësisë dhe ofrimit të shërbimeve dhe infrastrukturës adekuate.

Synimi 1. Formimi i qendrave sekondare

Kjo strategji parasheh ofrimin e shërbimeve për qytetarët e komunës së Shtimes. Sipas sajë shërbimet duhet të decentralizohen me qëllim që qytetarët të jenë sa më afër tyre. Për këtë arsye në strategji janë paraparë tri qendra sekondare: Muzeqina, Caraleva dhe Petrova. Këto tri qendra do të ndikojnë në shkarkimin e administratës në vetë qytetin e Shtimes ku tani të gjitha shërbimet administrative janë të përqendruara vetëm në një qendër.

Synimi 2. Hartimi i planeve rregullative urbane

Për ta realizuar një funksionalitet më të mirë të vendbanimeve është shumë me rëndësi të hartohen planet rregullative për:

- Qytetin e Shtimes dhe
- Qendrat sekondare: Muzeqinë, Carralevë, Petrovë dhe për zonat tjera.

Qëllimi i këtyre planeve është orientimi i zhvillimit të ardhshëm përbrenda dhe përreth zonave përkatëse duke iu përshtatur karakterit të veçantë të secilës qendër. Komuna do të bëjë investime në këto qendra sekondare dhe ato do të zhvillohen me qëllim të parandalimit të zgjerimit të pakontrolluar.

Zhvillimi i planifikuar i këtyre qendrave sjell deri te përmirësimi i cilësisë së jetës në këto vendbanime dhe vendbanimeve tjera përreth.

Nga këto arsye komuna duhet të vazhdojë me planet rregulluese në zonat urbane dhe qendrat sekondare, si dhe zonat e parapara për zhvillim jashtë zonës urbane.

Synimi 3. Zgjidhje për ndërtimet ilegale dhe vendbanimeve joformale

Komuna duhet të përgatisë profilin e gjendjes ekzistuese të vendbanimeve joformale në territorin e saj. Kjo do të duhej të shërbente për përcaktimin e prioriteteve për rregullimin e vendbanimeve joformale, ndërsa do t'u shërbente donatorëve të mundshëm për ofrimin e informatave të nevojshme për përkrahje financiare, njerëzore dhe teknike në kuadër të këtij rregullimi.

Ekziston nevoja për angazhim intensiv të komunës për zgjidhjen problemeve në lidhje me të drejtat pronësore. Çështjet e pazgjidhura pronësore duhen të zgjidhen në mënyrë që të sigurohet baza ligjore për iniciimin e procesit të planifikimit. Kadastrin dhe departamentet pronësore duhet të ofrojnë të dhëna dhe dokumentacion hartografik në mënyrë që të shmangen problemet me të dhëna gjatë planifikimit.

Rregullimi i vendbanimeve joformale duhet të realizohet përmes një procesi gjithëpërfshirës në mënyrë që pjesëmarrësve t'u mundësohet ti shprehin kërkesat e tyre për mundësimin e një vendimmarrje transparente.

Nevojitet bashkëpunimi me AKM, me qëllim të shmangies së problemeve në raport me tokën publike. Diskutimet me AKM janë të domosdoshme, në mënyrë që të gjenden zgjidhje për sigurimin e infrastrukturës teknike dhe sociale.

Rregullimi i vendbanimeve joformale është pjesë e standardeve për Kosovën të hartuara nga UNMIK dhe PSSP. Andaj Plani Zhvillimor Komunal dhe Urban duhet që në procesin e planifikimit ti përfshijë vendbanimet joformale dhe të merret me joformalitetin në përputhshmëri me udhëzimet e publikuara nga MMPH.

Veprimet e lartshënuara janë të nxjerra nga udhëzuesit për rregullimin e vendbanimeve joformale të hartuar nga IPH, DPH - MMPH.

Zhvillimi kompakt dhe i qëndrueshëm i vendbanimeve							
Objekti	Nr. i Aktivitetit	Aktiviteti	Akterët vendimmar rës	Përgjegjës për zbatim	Afati kohor	Burimi financiar	Çmimi (€)
Strategjia 1. Formimi i qendrave sekondare	A1	Hartimi i planeve rregulluese për qendrat sekondare; Muzeqinë, Carralevë dhe Petrovë.	Kuvendi Komunal	Kuvendi Komunal	**	Kuvendi Komunal dhe ndërmarrjet publike	100000
	A2	Sigurimi i infrastrukturës dhe shërbimeve në qendrat sekondare dhe vendbanimeve tjera me qëllim të përmirësimit të kushteve jetësore	Kuvendi Komunal	Kuvendi Komunal	**	Kuvendi Komunal dhe ndërmarrjet publike	e lart
Strategjia 2. Hartimi i planeve rregullative urbane	A3	Hartimi i planeve rregulluese për qytetin: Zonën e qendrës, dhe zonën skajore.	Kuvendi Komunal	Kuvendi Komunal	**	Komuna dhe kompani te specializuara ne planifikim	150000

I.4. Strategjia e zhvillimit të qëndrueshëm mjedisor

Synimi 1. Mënjanimi i deponive ilegale

Problemet e gjenerimit të mbetjeve dhe administrimit të tyre janë të shumta dhe të natyrave të ndryshme.

Për mbetjet e qytetit (nga ekonomitë familjare dhe bizneseve) kërkohet një organizim në shkallë më të gjerë dhe ka kosto më të lartë për grumbullimin, transportimin dhe asgjësimin e tyre. Për kategori të veçanta, si p.sh. mbetjet klinike, vlejnë disa kushte më specifike.

Sektori i mjedisit paraqet disa prej sfidave më të rëndësishme me të cilat duhet të përballlet komuna e Shtimes.

Në bazë të vlerësimit të gjendjes mjedisore, që është bërë në fazën e parë të planit (Profili i zhvillimit komunal) janë evidente çështjet e mëposhtme:

- Sistemet për grumbullimin dhe largimin e mbetjeve janë të pamjaftueshme
- Nuk ka traditë të trajtimit dhe hedhjes së përshtatshme të mbetjeve;
- Burimet financiare dhe teknike janë të pamjaftueshme;
- Mungon ndërgjegjësimi publik për demin e shkaktuar nga keqadministrimi i mbetjeve.

Termi “dëm mjedisor” përdoret për sipërfaqe të tokave, shtresa të nën dheut, apo shtratin e lumit të cilët kanë pësuar ndryshime të mëdha, dhe sjellin probleme që venë në rrezik shëndetin e njeriut.

Për ta riparuar dhe rikthyer gjendjen e më pashme të zonave mjedisore që tani më janë dëmtuar, duhet ndërmarr masa urgjente me anë të projekteve konkrete që duhet të zbatohen në kohë dhe vend të caktuar për rehabilitimin e tyre, në mënyrë që të eliminohen rreziqet që i kanosen shëndetit publik dhe biodiversitetit.

Në pjesën më të madhe të rasteve, dëmi shkaktohet nga aktivitetet ekonomike, e sidomos nga operatorët që merren me eksploatimin e rërës dhe zhavorrit.

Burimet kryesore të demit mjedisor janë:

- Gurorët – nxjerrja e mineraleve nga sipërfaqja e tokës;
- Vendet e grumbullimit të plehrave përfshirë vendin e hedhjes së mbetjeve nga amvisëria dhe aktivitetet ekonomike.

Në këtë strategji parashihet dallimi për vendet e grumbullimit të mbetjeve mes vendeve të cilat përdoren për një industri apo aktivitet të caktuar dhe vendeve të përgjithshme për grumbullimin e mbetjeve të ngurta urbane që përdoren kryesisht për hedhjen e mbetjeve jo-toksike shtëpiake dhe mbetjeve tregtare.

Rikthimi në gjendjen e mëparshme të fushave të plehrave “urbane” shqyrtohet në seksionin e administrimit të mbetjeve ku Kompania që merret me administrimin e mbetjeve urbane duhet të shtoj aktivitet më të madh.

Hapat që duhen ndërmarr për riparimin e dëmeve mjedisore janë:

- Analize e shtrirjes dhe natyrës së problemit – llogaritja e rrezikut
- Shqyrtimi i alternativave që qojnë në një metode të pëlqyer – vlerësimi i alternativave
- Hartimi i detajuar i projektit që qon në një specifikim tenderi – përgatitja për programin e pastrimit.
- Lidhja e kontratës dhe zbatimi i saj për pastrimin e mbetjeve

Disa prej këtyre hapave tashme janë ndërmarrë për sa i përket mbledhjes së mbeturinave urbane në qytet dhe rrethinë, por ka ende për tu bërë.

Parimi bazë që duhet të respektohet është që toka e ndotur duhet te rikthehet në gjendjen e mëparshme sipas përdorimit të planifikuar.

Hapat që duhet ndërmarrë:

- Vetëdijësimi i qytetarëve për aktivitetet jo legale dhe pasojat
- Hartimi i temës metodike – pedagogjike si pjesë e lëndëve nëpër shkolla fillore dhe të mesme nga Lënda e Biologjisë, 2 orë Mësimi për vetëdijësim „Pastërtia pjesë e shëndetit"
- Shtrirja e aktivitetit të Kompanisë „Pastërtia" në të gjitha vendbanimet
- Mënjanimi dhe grumbullimi i të gjitha mbetjeve ilegale
- Hartimi i rregullores komunale në bazë të Ligjit për Mbrojtje të mjedisit dhe funksionalizimi i Inspektoratit të Mjedisit në gjobitjen e veprimeve ilegale mjedisore

Synimi 2. Lumenj të pastër - Parandalimi i hedhjes së mbeturinave në lumenj

Sfidë e madhe në tërë Republikën e Kosovës por edhe në Komunën e Shtimes është hedhja e mbeturinave të amvisërisë dhe ato të tjera në shtretërit e lumenjve ku pasojat janë shumë të mëdha për ujërat sipërfaqësorë dhe ata nëntokësorë, si dhe për botën bimorë dhe shtazore.

Mbeturinat e ngurta (materiale ndërtimore), mbetjet e plehrave shtëpiake, mbetjet e amvisërisë etj. janë ndotësit shumë të mëdhenj. Nëpër çdo vendbanim ku lumenjtë kalojnë janë vërejtur dukuri të tilla negative.

Hapat që duhet të ndermirren janë:

- Pastrimi i shtretërve të lumenjve
- Kontroll rigoroze nga inspektorati Komunal dhe pajisja e tyre me mjete të nevojshme
- Angazhimi i aksionit vullnetar për pastrim të mbeturinave nga Komuna, Drejtorati i Arsimit si dhe nga vet Komuniteti.
- Zbatimi i rregulloreve dhe ligjeve në fuqi nga inspektorati si dhe zbatimi i dënimeve për ndotësit.

Synimi 3. Parandalimi i shkarkimit të ujërave të zeza dhe industriale në lumenj si dhe ndërtimi i impiantit për trajtim të ujërave të zeza

Sigurimi i mundësisë së furnizimit me ujë të pijshëm për të gjithë banoret si dhe ruajtja e të gjitha burimeve ujore mbi dhe nën tokësore konsiderohen ndër prioritetet kryesore.

Kërkesat për një administrim të mirë të ujit, pa dëmtuar mjedisin, janë komplekse dhe mjaft të vështira si nga aspekti teknik ashtu edhe nga ai financiar.

Duke pasur parasysh varësinë e madhe nga uji i nëntokës, për sigurimin e ujit të pijshëm, është shumë e rëndësishme të mbrohen burimet e ujit nëntokësor si nga ndotja ashtu edhe nga shfrytëzimi i tepërt.

Shtimja ka një rrjet hidrografik autokton me rrjedha lumore të vogla. Edhe pse sasitë janë të mjaftueshme për nevojat aktuale, cilësia e tyre shpesh është problem për shkak

të ndotjes, sidomos në zonat e ulëta fushore ku jetojnë pjesa më e madhe e popullsisë dhe ku zhvillohen pjesa më e madhe e aktiviteteve.

Ndotja e ujërave sipërfaqësore dhe atyre nëntokësore është pasojë e të gjitha veprimtarive aktuale urbane, industriale dhe bujqësore. Ujërat e zeza urbane paraqesin problem të veçantë si pasojë e mungesës së trajtimit të tyre.

Pjesa më e madhe e qytetit, kombinon sistemet e kanalizimit të ujërave të zeza dhe mbledhjes së ujit të shirave që shkarkohen drejtpërdrejtë në ujin sipërfaqësor.

Ndotja e ujit nga aktivitetet si p.sh. pastrimi i automjeteve dhe servisi, mbetjet bujqësore, pesticidet e ruajtura keq apo të braktisura dhe kimikate të tjera, shkarkimi i ujërave të zeza në trupat ujor pa trajtim paraprak ndikojnë në cilësinë e dobët të ujit.

Presione të tjera përfshijnë ndërtimet e pakontrolluara, ndotja dhe eutrofikimi që vjen nga ujërat e zeza të pa trajtuara që shkarkohen në lumenj dhe nga rrjedhja e plehrave kimike dhe pesticideve nga toka bujqësore në drejtim të lumenjve, rrëshqitje dhe gërryerje të tokës, praktikatat e gjuetisë në dëm të mjedisit etj.

Masat e parapara në këtë strategji:

- Shtrirja e rrjetit të kanalizimit në të gjitha zonat e banimit
- Shtrirja e rrjetit të kanalizimit në vendbanimet rurale, dhe ndërtimi i sistemeve të gropave septike
- Përcaktimi i lokacionit varësisht se cili option është i përshtatshëm për ndërtimin e impiantit për trajtimin e ujërave të zeza
- Ndarja e kanalizimit fekal nga ai i shirave
- Ndërtimi i impiantit për trajtim të ujërave të zeza në përputhshmëri me standardet
- Identifikimi i lokacionit më të përshtatshëm për ndërtimin e impiantit për pastrimin e ujërave të zeza në Vojnovc.

Synimi 4. Ndërmarrja e masave anti-erozive

Tokat

Gjendja e tokave është e rëndësishme për bujqësinë, pylltarinë dhe biodiversitetin. Ato janë të rëndësishme për ekonominë, shëndetin publik dhe turizmin. Dy janë problemet gjenerale më kryesore dhe më shqetësuese: Erozioni dhe prishja e cilësisë së tokës.

Erozioni

Erozioni është procesi natyror i veprimit të ujit dhe erës mbi token. Megjithatë, shkalla e erozionit mund të rritet shumë nga aktivitetet e papërgjegjshme të njeriut. Niveli i lartë i erozionit paraqet një sërë problemesh që janë të pranishme sot në Shtime.

Pasojat:

- Prishja e cilësisë së tokës dhe humbja e pjellorisë
- Është shtuar rreziku i rrëshqitjeve të tokës dhe humbjes së saj;
- Depozitimi i sedimenteve në lumenj, që ndryshon rrjedhën e tyre natyrore dhe problemet ekologjike;

Degradimi i pyjeve, mbi kullotja, zhdukja e sipërfaqeve me drunj dhe atyre frutore dhe ndërtimet, e sidomos i rrugëve, kanë zvogëluar sipërfaqet me bimësi dhe si pasojë rrisin erozionin.

Kontrolli i erozionit është kërkesa kryesore, e shoqëruar nga praktikat e administrimit të baseneve të lumenjve dhe të cilat ulin efektet negative të transportimit dhe depozitimit të sedimenteve.

Në rastin e erozionit është bërë një dallim mes erozionit në zonat e larta malore dhe erozionit në zonat e ulëta fushore. Edhe pse kjo “ndarje” nuk është aspak e përsosur ajo duhet kuptuar si e tille, që përfshin një dallim mes zonave me pjerrtësi të madhe dhe zonave me pjerrtësi më të vogël. Të parat, në përgjithësi përfshijnë zona pyjore kurse të fundit janë kryesisht bujqësore.

Masat që kërkohet të ndërmerren përfshijnë:

- Masat hidroteknike
- Masat bujqësore
- Masat biologjike

Prishja e cilësisë së tokës – Ndërtimet e pa kontrolluara, mbetjet e amvisërisë, mbetjet ndërtimore, mbetjet industriale, përdorimi jo i drejtë i plehrave kimike dhe pesticideve, mënyra e përdorimit të tokave, shkarkimi i ujërave të zeza, fatkeqësitë natyrore siç janë vërshimet etj. ndikojnë drejtpërdrejt në cilësinë e tokës.

Duke marr parasysh një varg problemesh që shkaktohen nga faktori njeri duhet marr masa të menjëhershme për përmirësimin e gjendjes nëpërmjet eksperteve të fushave bujqësore.

Masat parandaluese;

1. Organizimi i seminareve nga fusha e bujqësisë
2. Kontrolli i mbetjeve të natyrave të ndryshme
3. Kontrolli përdorimit të plehrave dhe pesticideve
4. Kontrolli dhe mënyra e përdorimit të tokave

Synimi 5. Rregullimi i shtretërve të lumenjve për parandalimin e vërshimeve

Komuna me kapacitetet e veta dhe në bashkëpunim me Ministrin e Mjedisit dhe Planifikimit Hapësinor (Departamentin e ujërave, Institutin Hidrometeorologjik të Kosovës) duhet të ndërmarrë masat vijuese hidrologjike në mënyrë që të parandaloje apo të zvogëlojë ndikimet nga rreziku i vërshimeve:

- Largimi i barrierave nga shtretërit e lumenjve qofshin ato natyrale apo të krijuara nga njeriu
- Të bëhet meliorimi dhe pyllëzimi i brigjeve të lumenjve si masa parandaluese
- Ndërtimi i kanaleve dhe / ose mureve mbrojtëse
- Komuna do të ndërmarrë masat e nevojshme për kontrollimin e zhvillimit në tokat bujqësore përgjatë lumenjve, sidomos për ndërtimet dhe veprimet tjera që mund ta rrisin rrezikun nga vërshimet.
- Komuna do të ndërmarrë masat përkatëse për mbrojtjen e botës bimore në brigjet e lumenjve. Prerja e domosdoshme do të lejohet në zonat ku ato do të mund të shkaktonin ndikime negative. Komuna do të ndërmarrë të gjitha veprimet e nevojshme për përmirësimin e vlerave peizazhore të brigjeve të

lumenjve përmes mbjelljeve dhe veprimeve për konstruktive peizazhore për rekreim si modelimi i terrenit dhe mbjellja e barit.

- Kontrollimi i eksploatimit të zhavorrit nga shtrati i lumenjve aty ku ka licencë për eksploatim si dhe ndëshkimi i operatorëve ilegal të bëhet nga Inspektorati komunal me qëllim të parandalimit të ndotjes së ujit, shkatërrimit të botës shtazore lumore dhe dëmtimeve të shtratit që mund të shkaktojnë vërshime.
- Çdo ndryshim i rrjedhës së lumit do të ndalohet nga komuna dhe veprimet që mund të çojnë deri në rritjen e rreziqeve për vërshime do të kontrollohen në mënyrë strikte.

Synimi 6. Shfrytëzimi racional i mineraleve për një zhvillim të qëndrueshëm

Shfrytëzimi i Mineraleve në komunën e Shtimes është prezentë sidomos në eksploatimin e inerteve si dhe gurit gëlqeror.

Shfrytëzimi i inerteve përgjatë rrugës Belinc - Caralevë është jashtë çdo kriteri mjedisor dhe ka të bëjë me shfrytëzim jo racional.

Hapat që duhet ndërmarr:

- Operatorët duhet të pajisen me leje adekuate për eksploatim
- Përgatitja e elaboratit për shfrytëzim
- Taksimi për fondin mjedisor
- Rikthimi i gjendjes së më parshme të sipërfaqeve të eksploatuara me metodën e rikultivimit të zonës
- Parandalimi i operatorëve ilegal
- Parandalimi i eksploatimit të gurit gëlqeror nga operimet ilegale
- Ndalimi i furrave për pjekje të gëlqeres me materiale plastike

Synimi 7. Mbrojtja dhe shfrytëzimi i qëndrueshëm i trashëgimisë natyrore dhe kulturore

Komuna e Shtimes ka vlera të trashëgimisë natyrore dhe kulturore ku në bashkëpunim me institucionet vendimmarrëse të Republikës së Kosovës ti vë nën mbrojtje dhe të njëjtat të shfrytëzohen për zhvillimin e turizmit.

- Komuna së bashku me Institucionet e nivelit Qendror, Ministria e Mjedisit dhe Planifikimit Hapësinor dhe Ministria e Kulturës, Rinisë dhe Sporteve, duhet të përgatis planin menaxhues për mbrojtjen e integruar të natyrës dhe monumenteve kulturore. Plani duhet të mbroj çfarëdo zhvillimi që do të ketë efekte negative ndaj këtyre vlerave.
- Të implementohet shpallja e 10 zonave të mbrojtura në bashkëpunim me MMPH/Agjencionin për mbrojtjen e mjedisit.
- Në bashkëpunim me Qeverinë e Kosovës dhe sektorët përkatës të inicohet përgatitja e Planit Hapësinor për shpalljen e Parkut të paqes në Reçak 20 ha .
- Komuna në bashkëpunim të ngushtë me Ministrinë e Mjedisit dhe Planifikimit Hapësinor do të hartoj planet rregulluese për bregun e lumit si hapësire publike që të mbroj vlerën e peizazhit.

- Komuna në bashkëpunim me MKRS me akt të veçantë duhet ti vë nën mbrojtje: 20 lokalitete arkeologjike, 10 lokacione të varrezave të vjetra ilir-romake si dhe 11 objekte me karakter fetar arkeologjik që janë ende të pa hulumtuara deri sot. 27 pika të Monumenteve të trashëgimisë kulturore, 4 përmendore në shenjë respekti për dëshmorët e rënë për liri, 19 pllaka përkujtimore për të rënë dëshmor e martir gjatë luftës së UÇK-ës dhe në Fshatin Reçak Kompleksi Përkujtimor i Masakrës së Reçakut.
- Restaurimi i objekteve kulturoro-historike
- Të përpilohet katalogu i hartave për shfrytëzimin e trashëgimisë natyrore dhe kulturore për nevojat e turizmit

Synimi 8. Mbrojtja dhe shfrytëzimi racional i pyjeve.

Komuna e Shtimes ka një mjedis natyror të llojllojshëm. Përzierja e ekosistemeve dhe habitateve përfshin ato malore, fushore, lumenjve, shkurret, pyjet gjetherënëse, halore dhe te përziera, kullotat, livadhet dhe zonat e larta malore.

Tërë ky vegjetacion ofron larmi të pasur specimesh në bime dhe kafshe.

Shumëllojshmëria është pasqyrim i gamës së gjërë të peizazheve që nga malet e larta tek fushat. Edhe pse informacioni i hollësishëm mbi speciet është i kufizuar, mendohet se në Komunën Shtimes gjenden të gjitha speciet e florës Kosovare dhe një llojllojshmëri të faunës.

Kjo shumëllojshmëri bimore dhe shtazore nuk është mbrojtur në nivelin e duhur nga njeriu dhe moskujdesi ndaj tyre ekziston edhe sot e kësaj dite. Edhe pse praktikatat bujqësore kanë mundësi të jenë më pak dëmtouese në raport me të kaluarën, modelet e tanishme të zhvillimit ekonomik dhe fizik përbejnë një kërcënim madhor në shumë zona.

Problemet thelbësore janë praktikatat e papërshtatshme të ndjekura në zonat malore, sidomos shpyllëzimi si dhe degradimet mjedisore si pasojë e eksploatimit të rërës, zhavorrit, gurit gëlqeror etj.

Problemet lidhur me administrimin e pyjeve janë identifikuar qysh në fillim të viteve 1990. Këto probleme janë duke u trajtuar kohët e fundit nga Agjencioni i Pyjeve të Kosovës si dhe me Ligjin mbi Qeverisjen Lokale ku nevojat e decentralizimit dhe nevoja për administrim më të mirë ja ka kaluar pronësinë e pyjeve pushtetit vendor, me kusht që të hartojnë e të marrin masa për zbatimin e Planeve për Administrimin efikas.

Masat që duhet ndërmarr komuna:

- Në bashkëpunim me MBPZHR/Agjencionin e pyjeve të ndërmarr masa strikte për parandalimin e prerjeve ilegale.
- Në bashkëpunim me njësinë Zjarrfikëse, SSPK, FSK, Njësinë e Ujësjellësit, Agjencionin e pyjeve dhe të gjithë faktorët relevant të krijohet shtabi i emergjencës në rast të paraqitjes së zjarreve në pyje.
- Të bëhen vlerësime nga ekspertet e pylltarisë për nevojat e rrallimit dhe prerjes sanitare të pyjeve në mënyrë që shfrytëzimi i pyjeve do të plotësojë nevojat e qytetarëve
- Hartimi i planeve menaxhuese të pyjeve për periudha afatgjate.

Synimi 9. Ripyllëzimi i hapësirave të zhveshura dhe krijimi i brezave të gjelbëruar

Sipërfaqet e zhveshura në territorin e komunës së Shtimes janë prezentë sidomos në lartësitë mbidetare mbi 700m ku edhe aktiviteti eroziv është më i theksuar.

Masat që duhet ndërmerren për ruajtjen e këtyre zonave dhe peizazheve të mbetura e të cilat mbrohen me ligj, për qëllime argëtimi, çlodhjeje e turizmi por edhe për ruajtjen e biodiversitetit janë:

- Ripyllëzimi ose ripërtëritja e kullosave të sipërfaqeve që kanë pjerrtësi më shumë se 15%
- Sipërfaqet e identifikuara me erozion të mesëm, të lartë dhe shumë të lartë të pyllëzohen.
- Krijimi i brezave të gjelbër për gjatë shtretërve të lumenjve është masë parandalues erozive.
- Hulumtimet e tokës dhe përshtatja e fidanëve për pyllëzim dhe ripyllëzim.
- Krijimi i brezit të gjelbër përreth zonës industriale.

TABELA

I.5. Strategjia për mbrojtjen e tokave bujqësore

Synimi 1. Parandalimi i ndërtimeve në tokat bujqësore (të kategorisë 2-4):

Njëri nga prioritetet e planit është mbrojtja e tokës kualitative bujqësore dhe ndalimi i ndërtimit në tokat e kategorisë I-IV. Mbrojtja e tokës kualitative bujqësore paraqet një parim mbi të cilin duhet të mbështeten të gjitha veprimet e ndikimeve negative në tokë. Edhe pse strategjia parasheh ndalimin e ndërtimit në tokën kualitative bujqësore, përveç në rastet e përshkruara me Ligjin mbi Planifikimin Hapësinor, zgjerimi i paraparë në vendbanime në principet e dendësimit të ndërtimit, megjithatë do të zhvillohet në tokën kualitative sidomos në strukturën aktive zhvillimore ku përfshihen këto vendbanime: Rashincë, Gllavicë, Gjurkoc, Vojnovc, Muzeqinë, Davidoc, Petroviq, Mollopolc, Petrovë, Reçak dhe Shtime.

Në bazë të kornizës së zhvillimit hapësinor komuna duhet të marrë masat vijuese:

- Zonat e identifikuar bujqësore të kategorisë II-IV me ligj duhet ti përmbahen vijës përkufizuese të zhvillimit të vendbanimit.
- Planet zhvillimore dhe rregulluese për nën-qendra dhe qendrat lokale duhet të përpilohen.
- Me qëllim të zhvillimit dhe rritjes së vendbanimeve, prioritet duhet ti jepet djerrinave dhe tokave me cilësi të ulët bujqësore si dhe plotësimi i zbrastirave brenda kufijve ekzistues të vendbanimit.

Synimi 2. Parandalimi i shtrirjes disperse të vendbanimeve

Plani parasheh ndalimin e çfarëdo lloj ndërtimi jashtë zonës së paraparë me plan zhvillimor në të cilin janë paraparë zonat për destinim të sipërfaqeve.

Objekti	Nr Aktivitetit	Aktiviteti	Akterët vendimmarrës	Përgjegjës për zbatim	Afati kohor	Burimi financiar	Çmimi (€)
Parandalimi i ndërtimeve në tokat bujqësore (të kategorisë 2-4);	A1	Zonat e identifikuar bujqësore të kategorisë II-IV me ligj duhet ti përmbahen vijës përkufizuese të zhvillimit të vendbanimit. Drejtoria e Urbanizmit në bashkëpunim me njësinë Kadastrale të komunës në bazë të parcelave kadastrale I vendos kufijtë përcaktues të zgjerimit të vendbanimit për vendbanimet Rashincë, Gllavicë, Gjurkoc, Vojnovc, Muzeqinë, Davidovc, Petroviq, Mollopolc, Petrovë, Reçak, Shtime	K.Komunal, MMPH, MBPZHR	K.Komunal, MMPH, MBPZHR Zyra katastrale e Komunës	**	Buxheti Komunal dhe buxheti i Kosovës	45000

	A2	Të përpilohen Planet zhvillimore dhe rregulluese për nën-qendra dhe qendrat lokale të rëndësishme për zhvillimin e bujqësisë	K.Komunal	K.Komunal	**	Buxheti Komunal dhe buxheti i Kosovës	65000
Total							110000

I.6. Strategjia e zhvillimit ekonomik

Strategjia e zhvillimit ekonomik të komunës së Shtimes bazohet në konceptin e kombinuar për zhvillimin ekonomik të komunës së Shtimes e cila ka për qëllim shfrytëzimin e të gjitha resurseve të mundshme për nevoja momentale duke mos rrezikuar të ardhme e gjeneratave të ardhshme.

Strategjia e zhvillimit ekonomik ka për qëllim integrimin e strategjisë së zhvillimit ekonomik lokal në këtë dokument por duke ruajtur natyrën dhe rendësin e strategjisë së zhvillimit me komponentë hapësinore dhe me projekte në periudha afatgjate. Gjithashtu, kjo strategji ka për qëllim kontrollimin e zhvillimeve qofshin ato me karakter ekonomik ose jo, duke mbrojtur resurset afatgjate ekonomike të komunës, si tokën bujqësore, rezervat minerare dhe vlerat kulturore dhe natyrore turistike që ka komuna e Shtimes. Shfrytëzimin e resurseve humane, organizative, kapitale dhe natyrore me qëllim të arritjes së mirëqenës së qëndrueshme ekonomike të qytetarëve të komunës së Shtimes.

Duke u mbështetur në deklaratën e vizionit, qëllimeve dhe synimeve specifike si dhe në propozimet që janë bërë në strukturat hapësinore me këtë strategji do të arrihet që të gjitha pikat e lartpërmendura të arrihen brenda afatit të paraparë.

Strategjia e zhvillimit ekonomik të planit zhvillimor komunal të komunës së Shtimes arrihet përmes synimit të përmbledhur, i cili është i si në vijim:

Synimi 1. Zhvillim të balancuar ekonomik

Zhvillimi i balancuar ekonomik i komunës së Shtimes ka për qëllim dy objektiva kryesore, e para që gjatë zhvillimit të një sektori ekonomik të mos dëmtohet sektori tjetër por përkundrazi të ndihmohet, dhe e dyta është që zhvillimet të jenë të shpërndara në të gjithë territorin e komunës apo në të gjitha vendbanimet e komunës së Shtimes.

Shfrytëzimi i potencialeve lokale si ato humane, organizative dhe kapitale me qëllim të arritjes së një zhvillimi ekonomik ku do të plotësohen nevojat momentale dhe do të ruhen interesat e gjeneratave të ardhme. Sigurisht që nevojat për zhvillim ekonomik të shpejt janë shumë të domosdoshme, mirëpo ruajtja dhe mbrojtja e vlerave të trashëgimisë natyrore dhe kulturore si dhe ruajtje e mjedisit jetësor për gjeneratat e ardhshme është esenciale.

Shfrytëzimi i potencialeve lokale të mbështetura në kultivimin e kulturave bujqësore profitabile, me theks në kultivimin e pemëtarisë dhe perimtarisë, pastaj zhvillimi i blegtorisë dhe bletarisë është parakusht i domosdoshëm për zhvillimin rural në komunë e Shtimes.

Funksionalizimi i parkut industrial “Technopolis” do të ndihmojë zhvillimin e bizneseve të vogla dhe të mesme si dhe do të mundësojë një organizim më të mirë duke ju ofruar edhe shërbimet e nevojshme.

Shfrytëzimi i potencialeve turistike kulturore dhe natyrore mundëson zhvillimin afatgjatë dhe të qëndrueshëm si dhe mundëson zhvillimin kulturore të komunës së Shtimes.

Synimi 2. Shfrytëzimi i mundësive për zhvillimin e bujqësisë në kulturat bujqësore të pemëtarisë dhe perimtarisë

Komuna e Shtimes ka mundësi reale të zhvillimit të bujqësisë intensive të bazuar kryesisht në pemëtari dhe perimtare. Kjo ndihmohet nga fondi i konsiderueshëm i tokës bujqësore, kushtet klimatike, përvoja e mirë e bujkut dhe gatishmëria e fermerit për të jetuar nga bujqësia. Pjesa e konsiderueshme e tokës bujqësore që shtrihet kryesisht në pjesët fushore në fushëgropën e Kosovës, në afërsi të lumit Sitnica si dhe pjesa që shtrihet për gjatë lumit Shtimjanja kanë mundësi të shfrytëzimit të ujërave sipërfaqësore dhe nëntokësore për ujitje. Në këtë zonë do të zhvillohet bujqësia intensive e prirë kryesisht nga perimtaria. Ndërsa, pjesa jugore dhe jug perëndimore e Shtimes ka mundësi shumë të mira të zhvillimit të pemëtarisë për shkak të tokës së përshtatshme dhe kushteve mikroklimatike që gjenden në këtë pjesë të komunës. Një fond i konsiderueshëm i tokës djerrinë si dhe një fond i tokës në livadhe do të shndërrohet në plantacione të mollës dhe dardhës.

Për të arritur këtë objektiv do të realizohen një mori projektesh si në vijim:

- Organizimi i trajnimeve dhe vorkshopeve për fermerët
- Pastrimi i lumenjve
- Instalimi i sistemit të ujitjes me pika
- Ndërtimi i liqenit të “Topillës”

Synimi 3. Zhvillimi i blegtorisë dhe bletarisë

Në përgjithësi komuna e Shtimes është territor rural me mundësi të mira për zhvillimin e blegtorisë dhe bletarisë. Blegtoria ka mundësi reale zhvillimi si në pjesën fushore ashtu edhe në pjesën malore të komunës së Shtimes. Zona fushore do të jetë e karakterizuar kryesisht me ferma blegtorale për trashje dhe qumësht kurse në zonën malore do të jetë më shumë në mbajtjen e blegtorisë për nevoja familjare por edhe për prodhim të qumështit për industrinë ushqimore, ku qumështi do të jetë i cilësisë më të madhe. Gjithashtu edhe bletaria do të jetë veprimtari dhe biznes i konsiderueshëm për viset malore, si në vendbanimet; Petrovë, Topillë, Carralevë etj.

Për të arritur këtë objektivë do të realizohen një mori projektesh si në vijim:

- Organizimi i vorkshopeve për vetëdijesimi e fshatarit për të jetuar nga bujqësia

Synimi 4. Funkcionalizimi i parkut industrial

Komuna e Shtimes, rëndësi të veçanët i ka kushtuar edhe organizimit dhe përqendrimit të bizneseve në një zonë të veçanët të veprimit të tyre. Parku industrial në Shtime do të ketë një sipërfaqe prej 10ha të cilat do të kenë 9 objekte industriale dhe edukative, e cila në fazën fillestare parashihet ti punësoj 300 punëtorë. Disa biznese të cilat priten të vendosen në këtë park industrial janë përfaqësi të pjesëve të Mercedesit, Audisë dhe BMË, gjithashtu edhe një shkollë e lart e menaxhimit të turizmit dhe mirëpritjes, si dhe një qendër për inovacione dhe teknologji. Sigurisht për shkak të krizës globale, investitori i jashtëm nuk ka arritur ti përmbush zotimet e tij për investime dhe si rrjedhojë komuna i ka marr të drejtën e menaxhimit të plotë të zonës. Në këtë rast komuna duhet të hartoj një strategji fleksibile e cila i mundëson investitorit të parë realizimin e investimeve të zotuara deri në momentin kur do shpreh interesim me projekt konkret ndonjë investitor tjetër ose i dytë.

Kjo mund të arrihet përmes:

- Promovimit të interesave të komunës në funksionalizimin e këtij parku industrial

Synimi 5. Shfrytëzimi racional i resurseve natyrore (guri gëlqeror dhe inerteve)

Numri i ndërmarrjeve xehetaro-minerare, apo gurthyese në komunën e Shtimes është i konsiderueshëm, të cilët zhvillojnë aktivitetin e tyre në vendndodhjen e rezervave gëlqerore. Kjo gjendje përveç leverdisë ekonomike ka shkaktuar edhe shumë probleme të tjera mjedisore. Investimi në përpunimin e materialit mineral, si krijimin e plakave të qeramikës, mermerit etj. do të rriste përfitimet në këtë sektorë dhe do të mundësonte dëmtim më të vogël të ambientit. Aktivitetet minerare-xehetare në të ardhmen duhet të funksionojnë në kuptimin e zhvillimit të qëndrueshëm ekonomik, ku kompanitë të cilat degradojnë më shumë mjedisin duhet të paguajnë edhe taksë më të madhe.

Synimi 6. Zhvillimi i turizmit ne zonat rekreative natyrore dhe kulturore (Reçaku)

Vlerat më të mëdha turistike kryesisht shtrihen në pjesën perëndimore të komunës, në vendbanimet si Reçak, Petrovë, Mollopolc, Rancë, Belinc, Topillë, Carralevë, Karaqicë, Zborc dhe Pjetërshticë. Në këto vendbanime është e koncentruar gati e gjithë trashëgimia kulturore dhe natyrore e komunës së Shtimes. Elemente tjera turistike të kësaj zonë janë: Kompleksi Memorial i Reçakut, Shpella e Pjetërshticës (nuk ka infrastrukturë) etj.

Ndër projektet të cilat do të realizohen në këtë sektorë ekonomik-kulturore janë:

- Ndërtimi i muzeut lokal në “Kompleksin Memorial Masakra e Pacakut”
- Rehabilitimi i rrugëve për në vendbanimet e larta malore
- Ndërtimi i liqenit të “Topillës”

Synimi 7. Përkrahje e bizneseve të vogla dhe të mesme

Në komunë nuk ekzistojnë institucione qeveritare dhe joqeveritare apo organizata tjera me seli në Shtime të cilat në formë të specializuar merren me zhvillimin e alternativave të zhvillimit ekonomik lokal.

Prandaj Autoritetet lokale me përkushtim real merren dhe do të merren në të ardhmen me mbështetjen e komunitetit të biznesit përmes:

- Projektit të qendrës së biznesit
- Aktivizimit të pilot projektit të parkut të biznesit, ish-technopolisit
- Ndërtimit të infrastrukturës përcjellëse e cila do t’u bënte bizneseve funksionimin dhe operimin më të lehtë
- Organizimin e vorkshopeve, seminareve dhe trajnimeve praktike mbi aspektet e avancimit të zhvillimit ekonomik lokal
- Gjetja dhe kontakti me donatorë të mundshëm, të cilët mbështesin komunitetin e biznesit.

Bankat ekzistuese në Shtime përmes kredive afatshkurtra e ndihmojnë biznesin, por me kamata mjaftë të larta, edhe pse për komunën këto banka kanë rëndësi të madhe për zhvillimin ekonomik lokal, prapë ka nevojë për kushte më të volitshme për përkrahje dhe ndihmë të bizneseve e sidomos të atyre fillestare.

Objekti	Nr Aktivitetit	Aktiviteti	Akterët	Përgjegjës	Afati	Burimi	Çmimi (€)
			vendimmarrës	për zbatim	kohor	financiar	
Strategjia 1. Shfrytëzimi i mundësive për zhvillimin e bujqësisë në kulturat bujqësore të pemëtarisë perimtarisë	A1	Organizimi i trajnimeve dhe vorkshopeve për fermer	Komuna, MBPZHR, Shoqatat buqëve dhe institucionet ndërkombëtare	Komuna dhe MBPZHR	2010-2012	Komuna dhe MBPZHR	10,000
	A2	Pastrimi i lumit Shtimjanja dhe Carraleva	Komuna dhe komuniteti	Komuna dhe komuniteti	2010-2012	Komuna dhe komuniteti	20000
	A3	Instalimi i sistemit të ujitjes me pika	Komuna, MBPZHR dhe Fermerët	Komuna, MBPZHR dhe Fermerët	2010-2015	Komuna, MBPZHR, Donoret e huaj dhe fermerët	100000
	A4	Ndërtimi i liqenit të Topillës	Komuna, kompanitë rajonale për menaxhimin e ujit, MMPH si dhe kompanitë ndërkombëtare	Komuna, kompanitë rajonale për ujë	2010 +	Komuna, kompanitë rajonale për menaxhimin e ujit, MMPH si dhe grandet ndërkombëtare	10000000-20000000
Strategjia 2. Zhvillimi i blegtorisë dhe bletarisë	A1	Organizimi i trajnimeve dhe vorkshopeve për fshatarë	Komuna, MBPZHR dhe Shoqatat e bujqve	Komuna, MBPZHR dhe Fermerët	2010-2012	Komuna, MBPZHR, Fermerët dhe donacionet nga jashtë	10000
Strategjia 3. Funksionalizimi i parkut industrial	A1	Promovimi i interesit të komunës në funksionalizimin e këtij parku industrial	Komuna, MTI dhe komuniteti i biznesit	Komuna, MTI dhe komuniteti i biznesit	2010-2020	Komuna, MTI dhe komuniteti i biznesit	200000

4. Strategjia Zhvillimi i turizmit ne zonat rekreative natyrore dhe kulturore (Reçaku)	A1	Ndërtimi i muzeut lokal në “Kompleksin Memorial Masakra e Reçakut”	Komuna, MKRS dhe diaspora	Komuna dhe MKRS		Komuna, MKRS dhe diaspora	100000
---	----	--	---------------------------	--------------------	--	------------------------------	--------

I.7. Strategjia e zhvillimit të infrastrukturës

Synimi 1. Autostrada – Durrës – Morinë – Merdare, si projekt nacional planifikohet të ndërtohet brenda dekadës së ardhshme, dhe kalon në territorin e komunës së Shtimes me një gjatësi prejkm. Në këtë segment është e rëndësishme që të përgatitet infrastruktura e nevojshme për lidhje me autostradën (lidhja planifikohet të bëhet në zonën kadastrale të Godancit, si dhe të ndërmerren masa vepruese për parandalimin e aktiviteteve socio-ekonomike dhe të tjera përgjatë segmentit të saj.

Synimi 2. *Rrugë të asfaltuara të kualitetit të lartë dhe qasje për të gjithë banorët – Me qëllim të krijimit të mundësive për qasje të gjithë qytetarëve të Shtimes në rrugë të asfaltuara të kualitetit të mirë është e nevojshme që të ndërmerren veprime konkrete në ngritjen e kualitetit të rrugëve në nivel të komunës. Për të realizuar këtë synim duhet që të ndërmerren këto masa:*

1. *përmasimi i kualitetit të asfaltit në rrugët magjistrale, përkatësisht rruga magjistrale M25 Prishtinë – Prizren është e nevojshme që të ketë kualitet të lartë të asfaltit duke filluar nga kufiri me komunën e Therandës e deri tek unaza e cila e lidhë rrugën magjistrale me rrugën transit, përkatësisht pika e cila përcakton vijën kufitare ndërmjet komunës kadastrale të Shtimes dhe Davidocit, me gjatësi prej 11.49 km.*
2. *përmasimi i kualitetit të asfaltit në **Rrugën magjistrale Shtime - Ferizaj (M- 25.3)** me gjatësi prej 4.13 km, përkatësisht në këtë segment është e nevojshme që të bëhet ndërtimit komplet i asfaltit duke filluar nga udhëkryqi në qendër të zonës urbane (simboli i tri tytave) në drejtim të Ferizaj-it..*
3. *Me qëllim të shkarkimit të zonës urbane nga lëvizjet transite të nivelit magjistrat, është e nevojshme që të behët dislokimi i rrugës magjistrale në pjesën veriore, të zonës urbane në dy segmente të ndara. Segmenti i parë do të jetë pjesa e rrugës e cila vazhdon nga rruga transite duke filluar nga unaza që lidhë rrugën transite me rrugën e Godancit deri tek lokacioni i pishave, përkatësisht lidhja me rrugën e Zborcit me një gjatësi prej 1.4 km dhe segmenti i dytë do të jetë vazhdimi i rrugës nga këndi 90° pjesa jugore e vendbanimit Petroviq në drejtim të Gjurmocit, përkatësisht lidhja me rrugën magjistrale M25, në një gjatësi prej 2.2 km.*
4. *Përmasimi i kualitetit të rrugës regjionale **R-102 Carralevë – Komoran** me gjatësi prej 4.63 km. Në këtë segment të rrugës është e nevojshme që të bëhet ndërrimi komplet i shtresës së asfaltit, si dhe të përmirësohet dukshëm baza e kësaj rruge.*
5. **Në rrugën M-207 Gjurmoc – Koshare** (me një gjatësi prej 5.18 km) është e nevojshme që të përmirësohet kualiteti i asfalti.
6. **Rrugët lokale** – Pozita e mirë geografike e komunës i ka mundësuar një lidhje shumë të mirë të disa vendbanimeve nëpërmjet të rrugëve magjistrale dhe regjionale, si dhe prioritet i qeverisë lokale deri më tani ka qenë asfaltimi i rrugëve që lidhin vendbanimet, prandaj në këtë kategori të rrugëve është e nevojshme që të bëhet asfaltimi i disa rrugëve lokale brenda vendbanimeve, me qëllim që të iu mundësoj një numri të konsiderueshëm të qytetarëve qasje direkt në rrugë të asfaltuara. Vendbanimet të cilat kanë nevojë që të kenë rrugë të asfaltuara brenda vendbanimeve janë:

Tabela 69. Rrugë lokale sipas statusit në të ardhmen

Vendbanimi	Statusi ne te ardhmen	Gjatësia_km
Belicë	Asfalt i ri	0.72
Carralevë	Asfalt i ri	0.35
Gjurkoc	Asfalt i ri	0.93
Godanci Poshtëm	Asfalt i ri	0.83
Godanci Epërm	Asfalt i ri	0.95
Mollopoc	Asfalt i ri	1.64
Pjetershticë	Asfalt i ri	2.2
Petrovë	Asfalt i ri	1.78
Reçak	Asfalt i ri	1.44
Rashincë	Asfalt i ri	0.58
Shtime	Asfalt i ri	1
Total		12.42

- a. Rregullimi i rrugës transit nga nyja që lidhet me transit deri tek zona industriale (përball MAKSIT-it), me gjatësi prej 2.7 km.
- b. Vendbanimet në të cilat ka nevojë që të ketë mirëmbajtje selektive të rrugëve si dhe të ketë asfalt të ri duke përfshi edhe zgjerimin e rrugëve janë:
 - i. Me mirëmbajtje selektive: Godanci i Epërm dhe i Poshtëm (3km gjatësi), Reçak (1.7 km), Vojnoc (3.26 km), ndërsa
 - ii. Me asfalt të ri dhe zgjerim të rrugës janë: Petrova dhe Mollopoc (5.3 km).

7.Mirëmbajtja e rrugëve lokale – Rrugët e pa asfaltuara të cilat shtrihen në pjesë e strukturës së gjelbër hapësinore me gjatësi prej 31.65 km, duhet të kenë mirëmbajtje permanente me mbulesë të rërës dhe zhavorrit.

8.Vendstacioni i autobusëve - është e nevojshme që në komunën kadastrale të Shtimes, përkatësisht në vendin e quajtur tek pishat – përball entit special, të vendoset lokacioni për ndaljen e autobusëve të relacioneve të ndryshme si atyre të nivelit lokal dhe atij regional. Ky vendstacion duhet të shërbejë edhe për parkingun e automjeteve të kategorive të ndryshme.

9.Rregullimi i trotuareve, sinjalizimit, anësorëve dhe kufizimi i aktiviteteve socio-ekonomike – Me qëllim të ngritjes së nivelit të sigurisë dhe lehtësimit të qarkullimit të qytetarëve të vendbanimeve të cilat shtrihen përgjatë rrugëve magjistrale dhe regionale, që të bëhet rregullimi i trotuareve për këmbësor, anësorëve, sinjalizimit, si dhe ndërprerja e aktiviteteve socio-ekonomike. Për realizimin e këtij synimi duhet të ndërmerren këto aktivitete:

- h. Rregullimi i trotuareve në vendbanimin e Pjetërshticës me një gjatësi prej 375 m, Gjurkoc 800 m dhe Muzeqinë 2.26 km, në të dy anët e rrugëve.

- i. Rregullimi i anësorëve mbrojtëse përgjatë segmentit të rrugëve regionale në vendbanimin e Pjetërshticës me një gjatësi prej 375m, Gjurmë 800m dhe Muzeqinë 2.26 km, në të dy anët e rrugëve.
- j. Rregullimi i sinjalizimit për vendkalim këmbësor (zebra), në dy lokacione në vendbanimin e Pjetërshticës
- k. Kufizimi i aktiviteteve socio-ekonomike përgjatë segmentit të rrugëve regionale në një gjatësi prej 60m.
- l. Vendosja e mbishkrimeve për hyrje në Komunën e Shtimes në pjesën veriore në kufirin e komunës së Shtimes dhe Lipjanit dhe në lokacionin e kufirit në mes të komunës së Shtimes dhe Ferizajit, në pjesën jug-lindore të komunës.

Synimi 3. Sistemi i furnizimit me ujë të pijshëm – Për përmirësimin e kualitetit të ujit në nivel të komunës është e nevojshme që të ndërmerren këto veprime:

- a) revitalizimi i sistemit të Cralevës i cili tani është në gjendje jot e mirë. Kjo do të arrihet me:
 - rindërtimin dhe izolimin e kaptazhes së burimit
 - rritjes së kapacitetit të pompave
 - ndërtimi i sistemit të klorizimit
 - agjërimi i shtrirjes së rrjetit të ujësllës
 - rritja e prodhimit të ujit

Investimet në këtë ujësllës do të ndikojnë në përmirësimin e standardit jetësor dhe mbrojtjen e shëndetit të qytetarëve të kësaj ane.

- b) Edhe pse cilësia e ujit për pije që ju ofrohet banorëve i përmbush kriteret e parapara duhet të investohet në ngritjen dhe mirëmbajtjen e sistemit të klorizimit-dezinfektimit automatik me klor të gaztë me qëllim të sigurimit të ujit higjienik.
- c) Për periudhën 10 vjeçare mund të thuhet se furnizimi me ujë në komunën e Shtimes do të realizohet me investime të vogla dhe pa ndryshime të mëdha në sistemin ekzistues. Në të ardhmen duhet të hulumtohen burime të reja me qëllim të rritjes së kapacitetit ekzistues për 15-20 l/sec, e kjo do të realizohet me përpilimin e strategjisë komunale për ujera, në veçanti për ujin e pijes.
- d) Në pjesën e identifikuar si **Zona e gjelbër** nuk ka sistem të organizuar të furnizimit me ujë të pijshëm. Popullata në këtë zonë që paraqet 6% të komunës, ujin për pije e marrin nga burimet e vogla malore. Që të sigurohet cilësia e ujit për pije është e nevojshme të bëhet dezinfektimi dhe kontrolli i rregullt sanitarë i ujit nga këto burime.

Synimi 4. Rrjeti i kanalizimit dhe ujërat atmosferike

Duke u nisur nga analizat e bëra pas prezantimit të gjendjes ekzistuese rrjeti i kanalizimit në nivel komune është mjaft i vogël, përkatësisht mbi 70% e popullatës së Shtimes janë jashtë rrjetit kanalizimit. Konfiguracioni i relievit në komunën e Shtimes i mundëson asaj që në të ardhmen të ketë një shtrirje të rrjetës së kanalizimit në formë lineare përgjatë rrjedhave lumore, ku me një linjë kryesore të kanalizimit mundësohet grumbullimi i mbi 80%, të të gjitha ujërave të zeza nga vendbanimet e zonës aktive

zhvillimore deri tek impianti për ujërat e zeza i cili është i propozuar të ndërtohet në bashkëpunim me komunën e Lipjanit (sipas planit hapësinor të Kosovës).

Duke filluar nga zona aktive zhvillimore në komunën e Shtimes propozohet që rrjeta e kanalizimit të ujërave të zeza të shtrihet:

- a. Fillimisht duhet që të ndërtohet një pikë grumbulluese (deri kur të ndërtohet impianti i ujërave të zeza në nivel regional) e ujërave të zeza në komunën kadastrale të Vojnovcit, si dhe të bëhet shtrirja e rrjetës së kanalizimit nga kjo pikë deri te lokacioni i derdhjes aktuale të ujërave të zeza nga zona urbane dhe vendbanimi i Davidocit, duke përfshirë edhe rrjetin lokal të kanalizimit të vendbanimit të Muzeqinës, duke iu përgjigjur konfiguracionit të relievit.
- b. Rregullimi i rrjetit lokal të kanalizimit për vendbanimin Rashincë – Gllavicë.
- c. Rregullimi gropës septike, si dhe rrjetit të kanalizimit të ujërave industriale për zonën industriale, e cila duhet të përfshijë edhe kanalizimin e zonave të biznesit.
- d. Rregullimi i rrjetit lokal të kanalizimit për vendbanimin Petrovës, deri tek lidhja me rrjetën kryesore të kanalizimit në nivel komunë.
- e. Rregullimi i rrjetit lokal të kanalizimit për vendbanimin Mollopolc, deri tek lidhja me rrjetën e kanalizimit në vendbanimin e Petrovës.
- f. Rregullimi i rrjetit lokal të kanalizimit për vendbanimin Reçakut, deri tek lidhja me rrjetën kryesore të kanalizimit në nivel komunë.
- g. Rregullimi i rrjetit lokal të kanalizimit për vendbanimin Belinc, deri tek lidhja me rrjetën kryesore të kanalizimit në nivel komunë me gjatësikm.
- h. Rregullimi i rrjetit lokal të kanalizimit për vendbanimin Caralevë, deri tek lidhja me rrjetën kryesore të kanalizimit në nivel komunë.
- i. Rregullimi gropës septike (në kufij me komunën e Lypjanit), si dhe rrjetit të kanalizimit për vendbanimin e Pjetërshticës.
- j. Rregullimi gropës septike (në kufij me komunën e Lypjanit), si dhe rrjetit të kanalizimit për vendbanimet: Gjurmoc, Godanc i Epërm dhe i Poshtëm.
- k. Rregullimi gropës septike (në komunën kadastrale të Zborcit), si dhe rrjetit të kanalizimit për vendbanimin e Zborcit.

Synimi 5. Rrjeti energjetik – Për përmasimin e rrjetës energjetik në komunën e Shtimes duhet të ndërmerren këto veprimeve:

- a) Në përgjithësi kërkohet që kapaciteti i rrjetës energjetike në të gjitha drejtimet të ketë rritje, përkatësisht duhet të vazhdohet rritja e kapacitetit të rrjetit energjetik nga 10kv në 20kv:
 - ✓ Drejtimi i Rashincës – 13.7 km, përmirësim solid
 - ✓ Drejtimi i Petrovës - 8.75, përmirësim selektiv
 - ✓ Drejtimi i Shtimes - 8.26, përmirësim selektiv
 - ✓ Drejtimi i Carralevës - 38.26, përmirësim solid
 - ✓ Drejtimi i Koshares - 5.7, përmirësim selektiv

Synimi 6. Shërbimet e telekomunikimit - Për përmasimin e rrjetës së telekomunikimit në komunën e Shtimes duhet të ndërmerren këto veprimeve:

- a) **Telefonia fikse** - Shtrirja e rrjetit të telefonisë fikse në vendbanimet si: Carralevë, Pjetërshticë, Petroviq, Gjurmoc, Muzeqinë dhe Vojnoc. Shtrirja e

rretës së telefonisë fikse në vendbanimet e propozuara mundëson qasje të mbi 90% të popullsisë në rrjetin e telefonisë fikse.

- b) **Foltore publike** - Në funksion të ofrimit të shërbimeve të telefonisë fikse do të jetë edhe rritja e numrit të foltoreve publike në zonën urbane dhe në vendbanimet e propozuara si vendbanime sekondare dhe qendrat e bashkësive lokale. Foltore publike të propozuara në zonën urbane janë.

Tabela 70. Foltore publike të planifikuara

Nr.	Lokacioni	Nr. Foltoreve momentale	Foltore të propozuara
1	ZPSH	3	3
2	Rr. Ahmet Shtimja / PTK	1	2
3	Sheshi i UQK-së	2	2
4	Ish Supermarketi	1	1
5	Sh. F. Emin Duraku	2	2
6	Rr. Aton Qeta / QKMF	1	1
7	Muzeqinë	0	2
8	Petrovë	0	2
9	Carraleve	0	2
10	Pjetreshiticë	0	1
11	Godanc i ulët	0	1
Total		10	19

- c) **Telefonia mobile** –Të dy operatorët mobil kanë të shpërndara antena individuale në lokacione të ndryshme të komunës, mirëpo duhet të bëhet koncentrimi i antenave në tri lokacione të caktuara: Komuna kadastrale e Shtimes lokacioni kodra e gështenjave, lokacioni Carralevë afër rezervarit të ujit për pije dhe lokacioni në Pjetërshticë afër shkollës.
- d) **Shërbimet Postare** – duhet të vazhdohet shpërndarja e shërbimeve postare në sistemin aktual të shpërndarjes
- e) **Shërbimet e internetit** – bashkëpunimi i ngushtë me operatorët e telefonisë mobile për stimulimin e qytetareve të Shtimes në shfrytëzimin e mundësive për përdorim të internetit në nivel të vendbanimeve që shtrihen në zonën aktive zhvillimore, duke ofruar paketa stimuluese, si dhe duhet të ndërmerret një kampanjë për informimin e qytetarëve për mundësitë e shfrytëzimit të shërbimeve të tyre.
- f) **Radiotelevizioni** – Krijimi i mundësive për qasje në radiotelevizionet për vendbanimet: Carralevë dhe Belinc.

Synimi 7. Menaxhimi i mbeturinave – Për menaxhimin me efikas të mbeturinave duhet të ndërmerren këto veprime:

- a) Përcaktimi i lokacionit për pikën grumbulluese të mbeturinave organike
- b) Rregullimi i deponisë së mbeturinave të ngurta në lokacionin që shtrihet në komunën kadastrale të Godancit.
- c) Shtimi i numrit të pikave për grumbullimin e mbeturinave organike në vendbanimet e zonës aktive zhvillimore.

Objektivi	Nr. Aktivitetit	Aktiviteti	Akterët vendimmarrës	Përgjegjës për zbatim	Afati kohor	Burimi financiar	Çmimi (€)
Strategjia I: Autostrada Durrës – Morinë – Merdare Rrugë të asfaltuara të kualitetit të lartë dhe qasje për të gjithë banorët	A1	Masa vepruese për parandalimin e aktivitetëve socio-ekonomike dhe të tjera përgjatë segmentit të saj	MPTPT / K. Komunal	MPTPT / K. Komunal	2010-2015	MPTPT	100000.00
	A2	Përmirësimi i kualitetit të asfaltit në rrugët magjistrale, M25 Prishtinë – Prizren deri tek pika e cila përcakton vijën kufitare ndërmjet komunës kadastrale të Shtimes dhe Davidocit, me gjatësi prej 11.49 km.	MPTPT / K. Komunal	MPTPT/K. Komunal	2010-2015	MPTPT	5000000
	A3	Përmirësimi i kualitetit të asfaltit në rrugën magjistrale Shtime - Ferizaj (M-25.3) me gjatësi prej 4.13 km		MPTPT	2009-2011		600000.00
	A4	Segmenti i rrugës transite duke filluar nga unaza që lidhë rrugën e Godancit deri tek lokacioni i pishave, rruga e Zborcit me një gjatësi prej 1.4 km	MPTPT	MPTPT	2009-2009	MPTPT	200000.00
	A5	Segmenti i dytë do të jetë vazhdimi i rrugës nga këndi 90° pjesa jugore e vendbanimit Petroviq në drejtim të Gjurmocit, përkatësisht lidhja me rrugën magjistrale M25, në një gjatësi prej 2.2 km.	MPTPT	MPTPT	2010-2013	MPTPT	250000.00
	A5	Përmirësimi i kualitetit të rrugës regjionale R-102 Carralevë – Komoran me gjatësi prej 4.63 km.	MPTPT	MPTPT	2010-2012	MPTPT	500000.00

	A6	Në rrugën M-207 Gjurkoc – Koshare (me një gjatësi prej 5.18 km) është e nevojshme që të përmirësohet kualiteti i asfalti.	MPTPT	MPTPT	2012-2015	MPTPT	400000.00
		Rrugët lokale – asfalt i ri, Belicë – 0.72 km	K. Komunal	K. Komunal	2009-2010	K. Komunal	70000.00
		Carralevë - 0.35 km	K. Komunal	K. Komunal	2009-2010	K. Komunal	50000.00
		□ Gjurkoc-0.93 km	K. Komunal	K. Komunal	2009-2010	K. Komunal	100000.00
		□ Godanci Posh. - 0.83 km	K. Komunal	K. Komunal	2009-2010	K. Komunal	100000.00
		□ Godanci Epë. -0.95 km	K. Komunal	K. Komunal	2009-2010	K. Komunal	100000.00
		□ Mollopolc -1.64 km	K. Komunal	K. Komunal	2009-2010	K. Komunal	200000.00
		□ Pjetërshticë - 2.2 km	K. Komunal	K. Komunal	2010-2011	K. Komunal	200000.00
		□ Petrovë - 1.78 km	K. Komunal	K. Komunal	2010-2011	K. Komunal	200000.00
		□ Reçak - 1.44 km	K. Komunal	K. Komunal	2010-2011	K. Komunal	150000.00
		□ Rashincë - 0.58 km	K. Komunal	K. Komunal	2011-2012	K. Komunal	50000.00
	A7	□ Shtime - 1km	K. Komunal	K. Komunal	2011-2012	K. Komunal	100000.00
	A8	Rregullimi i rrugës transit nga nyja që lidhet me transit deri tek zona industriale (përball MAKSIT-it), me gjatësi prej 2.7 km.	K. Komunal	K. Komunal	2011-2012	K. Komunal	300000.00

	A9	Mirëmbajtje selektive të rrugëve: Godanci i Epërm dhe i Poshtëm (3km gjatësi)	K. Komunal	K. Komunal	2011-2012	K. Komunal	50000.00
		□ Reçak (1.7 km)	K. Komunal	K. Komunal	2010-2012	K. Komunal	50000.00
		□ Vojnoc (3.26 km)	K. Komunal	K. Komunal	2010-2012	K. Komunal	50000.00
		Asfalt të ri dhe zgjerim të rrugës: Petrovë dhe Mollopolc (5.3 km)	K. Komunal	K. Komunal	2010-2012	K. Komunal	50000.00
	A10	Mirëmbajtja e rrugëve lokale – Rrugët e pa asfaltuara të cilat shtrihen në pjesë e strukturës së gjelbër hapësinore më gjatësi prej 31.65km, duhet të mirëmbahen me mbulesë të rërës dhe zhavorrit.	K. Komunal	K. Komunal	2010-2012	K. Komunal	50000.00
		Vendstacioni i autobusëve - Ky vendstacion duhet të shërbej edhe për parkingun e automjeteve të kategorive të ndryshme.	MTPTK	K. Komunal	2010-2012	MTPTK	10000.00
	A12	Rregullimi i trotuareve, sinjalizimit, anësoreve dhe kufizimi i aktiviteteve socio-ekonomike □ Rregullimi i trotuareve në vendbanimin e Pjetrështicës me një gjatësi prej 375m, Gjurmë 800m dhe Muzeqinë 2.26 km, në të dy anët e rrugëve	MTPTK	K. Komunal	2010-2012	MTPTK	150000.00
		Rregullimi i anësorëve mbrojtëse përgjatë segmentit të rrugëve regjionale në vendbanimin e	MTPTK	K. Komunal	2010-2012	MTPTK	50000.00

		Pjetrështicës me një gjatësi prej 375m, Gjurmec 800m dhe Muzeqinë 2.26km, në të dy anët e rrugëve.					
		Rregullimi i sinjalizimit për vendkalim këmbësor (zebra), në dy lokacione në vendbanimin e Pjetreshticës	MTPTK	K. Komunal	2010-2012	MTPTK	50000.00
		Vendosja e mbishkrimeve për hyrje në Komunën e Shtimes në pjesën veriore në kufirin e komunës së Shtimes dhe Lipjanit dhe në lokacionin e kufirit në mes të komunës së Shtimes dhe Ferizajt, në pjesën jug-lindore të komunës.	K. Komunal	K. Komunal	2010-2012	K. Komunal	5000.00
Sistemi i furnizimit me ujë të pijshëm	A1	Reivitalizimi i sistemit të Caralevës	K. Komunal	K. Komunal	2009-2013	K. Komunal	200000.00
	A2	Dezinfektimi dhe kontrolli i rregullt sanitarë	ISHP	ISHP	2009-2020	ISHP	100000.00
Rrjeti i kanalizimit dhe ujërat atmosferike	A1	Pikë grumbulluese e ujërave të zeza në komunën kadastrale të vojnovcit, si dhe të bëhet shtrirja e rrjetës së kanalizimit nga kjo pikë deri te lokacioni i derdhjes aktuale të ujërave të zeza nga zona urbane dhe vendbanimi i Davidocit, duke përfshirë edhe rrjetin lokal të kanalizimit të vendbanimit të Muzeqinës, me gjatësi prejkm, duke iu përgjigjur konfiguracionit të relievit.	K. Komunal / MMPH&MAPL	K. Komunal	2009-2010	K. Komunal MMPH&M APL	1000000.00

	A2	Rregullimi i rrjetit lokal të kanalizimit për vendbanimin Rashincë – Gllavicë me gjatësikm.	K. Komunal / MMPH&MAPL	K. Komunal	2010- 2013	K. Komunal / MMPH&M APL	0.00
	A3	Rregullimi gropës septike, si dhe rrjetit të kanalizimit të ujërave industriale për zonën industriale, e cila duhet të përfshijë edhe kanalizimin e zonave të biznesit	K. Komunal / MMPH&MAPL	K. Komunal	2010- 2013	K. Komunal / MMPH&M APL	0.00
	A4	Rregullimi i rrjetit lokal të kanalizimit për vendbanimin Petrovës, deri tek lidhja me rrjetën kryesore të kanalizimit në nivel komunë me gjatësikm.	K. Komunal / MMPH&MAPL	K. Komunal	2011- 2014	K. Komunal MMPH&M APL	0.00
	A5	Rregullimi i rrjetit lokal të kanalizimit për vendbanimin Mollopolc, deri tek lidhja me rrjetën e kanalizimit në vendbanimin e Petrovës, me gjatësikm.	K. Komunal / MMPH&MAPL	K. Komunal	2011- 2014	K. Komunal / MMPH&M APL	0.00
	A6	Rregullimi i rrjetit lokal të kanalizimit për vendbanimin Reçakut, deri tek lidhja me rrjetën kryesore të kanalizimit në nivel komunë me gjatësikm. Rregullimi i rrjetit	K. Komunal / MMPH&MAPL	K. Komunal	2010- 2014	K. Komunal / MMPH&M APL	0.00
	A7	Rregullimi i rrjetit lokal të kanalizimit për vendbanimin Belinc, deri tek lidhja me rrjetën kryesore të kanalizimit në nivel komunë me gjatësikm.	K. Komunal / MMPH&MAPL	K. Komunal	2010- 2015	K. Komunal / MMPH&M APL	0.00

	A8	Rregullimi i rrjetit lokal të kanalizimit për vendbanimin Caralevë, deri tek lidhja me rrjetën kryesore të kanalizimit në nivel komunë me gjatësikm.	K. Komunal / MMPH&MAPL	K. Komunal	2011- 2016	K. Komunal / MMPH&M APL	0.00
	A9	Rregullimi gropës septike (në kufij me komunën e Lypjanit), si dhe rrjetit të kanalizimit për vendbanimin e Pjetreshticës me gjatësi prej ...km.	K. Komunal / MMPH&MAPL	K. Komunal	2011- 2016	K. Komunal / MMPH&M APL	0.00
	A10	Rregullimi gropës septike (në kufij me komunën e Lypjanit), si dhe rrjetit të kanalizimit për vendb.: Gjurkoc, Godanc i Epërm dhe i Poshtëm, me gjatësi prej ...km.	K. Komunal / MMPH&MAPL	K. Komunal	2012- 2017	K. Komunal / MMPH&M APL	0.00
	A11	Rregullimi gropës septike (në komunën kadastrale të Zborcit), si dhe rrjetit të kanalizimit për vendbanimin e Zborcit, me gjatësi prej ...km.	K. Komunal / MMPH&MAPL	K. Komunal	2013- 2018	K. Komunal / MMPH&M APL	0.00
Rrjeti energjetik	A1	Në përgjithësi kërkohet që kapaciteti i rrjetës energjetike në të gjitha drejtimet të ketë rritje, përkatësisht duhet të vazhdohet rritja e kapacitetit të rrjetit energjetik nga 10kv në 20kv: - Drejtimi i Rashincës – 13.7km, përmirësim solid	K. Komunal / KEK&MEM	K. Komunal	2015- 2018	K. Komunal / KEK&MEM	570000.00
		Drejtimi i Shtimes - 8.26, përmirësim selektiv	K. Komunal / KEK&MEM	K. Komunal	2013- 2016	K. Komunal / KEK&MEM	270000.00
		Drejtimi i Caralevës - 38.26, përmirësim solid	K. Komunal / KEK&MEM	K. Komunal	2010- 2013	K. Komunal / KEK&MEM	580000.00

Shërbimet e telekomunikimit		Drejtimi i Kosharës - 5.7, përmirësim selektiv	K. Komunal / KEK&MEM	K. Komunal	2013-2018	K. Komunal / KEK&MEM	120000.00
	A1	Telefonia fikse - Shtrirja e rrjetit të telefonisë fikse në vendbanimet si: Carralevë, Pjetreshtiocë, Petroviq, Gjurmoc, Muzeqinë dhe Vojnoc. Shtrirja e rrjetës së telefonisë fikse në vendbanimet e propozuara mundëson qasje të mbi 90% të popullsisë në rrjetin e telefonisë fikse.	K. Komunal / PTK	K. Komunal	2013-2018	PTK	0.00
	A2	Foltore publike të propozuara në zonën urbane – 09 cope	K. Komunal / PTK	K. Komunal	2013-2018	PTK	25000.00
		Radiotelevizioni – Krijimi i mundësive për qasje në radiotelevizionet për vendbanimet: Carralevë dhe Belincë.	K. Komunal / RTK	K. Komunal	2009-2011	RTK	100000.00
	A3	Kompensimi i provizioneve për ekonomitë familjare të vendbanimeve: Carralevë dhe Belincë.	K. Komunal / RTK	K. Komunal	2009-2011	RTK	0.00
Menaxhimi i mbeturinave	A1	Rregullimi i deponisë së mbeturinave të ngurta në lokacionin që shtrihet në komunën kadastrale të Godancit .	K. Komunal / MMPH	K. Komunal	2009-2011	K. Komunal / MMPH	50000.00
		Shtimi i numrit të pikave për grumbullimin e mbeturinave organike në vendbanimet e zonës aktive zhvillimore.	K. Komunal / MMPH	K. Komunal	2009-2011	K. Komunal / MMPH	50000.00
Total							12520000.00

"DISPOZITAT PËR ZBATIM"

FAZA –V-

I. Dispozitat për zbatim

Plani Zhvillimor Komunal i Shtimes është një dokument bazë që parasheh zhvillimin e dëshiruar hapësinor për të ardhmen. Bazuar në gjendjen ekzistuese dhe sfidat kryesor që janë idenëfikuar, është përcaktuar vizioni për të ardhmen si dhe qëllimet që duhet të arrihen. Gjithashtu është propozuar korniza e zhvillimit komunal sipas të cilës do të realizohet një zhvillim policentrik dhe i qëndrueshëm. Strategjia e zhvillimit komunal parasheh fushat konkrete dhe mënyrën se si do të arrihet zhvillimi dhe mbrojtja për tërë territorin e komunës. Plani është shumë real dhe i zbatueshëm. Zbatimi konkret i këtij plani është prezantuar në këtë pjesë, ku përshkruhen dispozitat për zbatim, përmes të cilave përshkruhet mënyra më konkrete e zbatimit praktik të këtij plani. Pra jepen udhëzimet dhe sugjerimet për realizimin e strategjisë së propozuar, me tërë përmbajtjen e sajë, duke përfshirë afatet kohore, implikimet financiare dhe hapësirën përkatëse.

I.1. Dispozitat e përgjithshme

Në këtë pjesë jepen informata për parimet e përgjithshme të implementimit të planit, ku përfshihen afatet kohore dhe periudhat e revidimit të planit, përgjegjësit dhe kompetencat për revidimin e tij si dhe rëndësinë e këtij dokumenti në nivelin komunal.

- Plani Zhvillimor Komunal është hartuar për periudhën kohore 2009 – 2020 dhe jep mundësin e vazhdimësisë së planifikimit.
- Rishikimi i Planit bëhet çdo pesë vite, por rishikimi dhe ndryshimet eventuale mund të bëhen edhe në periudha tjera kohore, varësisht nga vendimet politike apo kërkesat e caktuara të komunitetit lokal.
- Përgjegjës për revidimin e Planit është Qeveria komunale e Shtimes, konkretisht Drejtoria për Urbanizëm.
- Plani është hartuar në pajtim me të gjitha konventat dhe parimet ndërkombëtare të fushës së Planifikimit Hapësinor dhe zhvillimit të qëndrueshëm.
- Plani gjithashtu është në përputhje të plotë me ligjin për Planifikim Hapësinor të Republikës së Kosovës.
- Plani merr parasysh të gjitha projektet e përcaktuara për tu realizuar si nga niveli qendror ashtu edhe nga niveli komunal.
- Dispozitat për zbatim përcaktojnë mënyrën e rregullimit, zhvillimit dhe mbrojtjes së hapësirave sipas destinimit të përcaktuar.
- Plani përfshinë projekt-elaboratin me titull “Plani Zhvillimor Komunal i Shtimes 2009 – 2020” që është hartuar në vitin 2009 nga Komuna e Shtimes përmes kompanisë DataGIS Consulting, dhe përbëhet nga: pjesa tekstuale dhe ajo grafike (Harta, grafikone, tabela dhe foto të ndryshme).
- Ky plan është dokumenti kryesor për zhvillimin e ardhëm hapësinor dhe planet tjera siç janë ai urban dhe planet rregullative i nënshtrohen këtij plani.

I.2..Detyrat dhe masat për zbatimin e Planit

- Qeveria komunale e Shtimes është përgjegjëse për ta udhëhequr tërë procesin për realizimin e këtij plani, brenda periudhës kohore 2009 -2020.
- Drejtoria për urbanizëm në komunën e Shtimes është koordinator i realizimit të këtij plani, por gjithashtu edhe Drejtorit tjera komunale do të jenë të involvuara drejtpërdrejtë duke marrë për sipër zhvillimin e fushave përkatëse në harmoni të plotë me këtë dokument.
- Të gjitha zhvillimet e parapara në këtë planë, parashihet të financohen jo vetëm nga buxheti komunal por edhe nga ai qendror, ndërkombëtar dhe nga biznesi privat, andaj kërkohet nga qeveria komunale dhe konkretisht nga sektorët gjegjës që të kenë një bashkëpunim të ngushtë me të gjitha këto institucione dhe akterët kyç për realizimin e planit.
- Drejtoria për urbanizëm vazhdimisht përcjell zbatimin e planit dhe rrjedhën e zbatimit të tij, duke nxitur dhe stimuluar të gjithë akterët kyç, gjithashtu realizon edhe hulumtime që kanë të bëjnë me zhvillimin e qëndrueshëm dhe menaxhimin urban.

I.3. Kushtet për përcaktimin e destinimit të sipërfaqeve në territorin e komunës

Vizioni për Komunën e Shtimes përcakton shtyllat kryesorë në të cilat zhvillimi i ardhshëm duhet të jetë i bazuar. Zhvillimi i çdonjërës nga këto shtylla ka dimensionin e vet hapësinor dhe ndikim në zonat e përcaktuara për zhvillim.

Në çdo vendbanim ekzistues, duke përfshirë edhe vendbanimet joformale, nevoja dhe mundësia e përcaktimit të hapësirave publike, si; fushat për lojë, zonat e gjelbëruara, tregjet, hapësirat sportive dhe hapësira për parkim do të përkrahen me plane rregulluese, aty ku hartimi i PRrU është prioritet. Ky vlerësim do të jetë pjesë e procesit të hartimit të këtyre planeve.

Parimet për zhvillim dhe mbrojtje formulojnë bazën për përcaktimin e kushteve për çështjet e shfrytëzimit të tokës dhe zhvillimit.

Zhvillimi i ardhshëm duhet të jetë i planifikuar dhe i bazuar në vendime adekuate.

Në PZHK për Shtimen, toka për zhvillim dhe rregullim është e destinuar për këto lloje të shfrytëzimit:

- Vendbanime
- Rekreacion
- Toka bujqësore
- Korridore të gjelbërimit
- Kullosa dhe livadhe
- Pyje
- Pyllëzim
- Gurëthyes
- Rrjedha të ujit

I.4. Kushtet për rregullimin e hapësirës

Ndërtimi do të jetë i lejuar vetëm në zonat e destinuara për ndërtim të përcaktuara me PZHK. Zhvillimi në Shtime dhe në qendrat sekondare duhet të rregullohen me Plane Rregulluese Urbane. Infrastruktura publike do të ofrohet vetëm në zonat e destinuara për ndërtim. Në zonat ku Planet Rregulluese Urbane nuk janë të miratuara, duhet zbatuar hulumtimin për kërkesat, mundësitë dhe ofrimin e infrastrukturës.

Ndërtimi në tokën bujqësore do të jetë i lejuar vetëm në tokën e cilësisë së ulët, mbi klasin e IV, djerrina dhe vetëm në raste të veçanta për zhvillimin që përkrahin veprimtaritë bujqësore. Zhvillimet në hapësirën e lirë, peizazhi natyror, duhet bazuar në rregullat mjedisore për mbrojtjen e natyrës dhe peizazhit. Në mungesë të planit rregullues urban, komuna duhet të nxjerrë udhëzimet përkatëse të karakterit obligativ.

Në zonat ku zhvillimi është i lejuar, kushtet e lokacionit duhet të përcaktojnë:

- ✓ Formën dhe madhësinë e zonës së zhvillimit,
- ✓ Mënyrën e shfrytëzimit apo përdorimin e autorizuar për ngastrën tokësore,
- ✓ Rregullat e ndërtimit dhe distancën në mes të ndërtesave në ngastër,
- ✓ Rregullat për kycjen e ndërtesës në rrjetin e infrastrukturës;
- ✓ Masat për mbrojtjen mjedisore dhe mbrojtjen e tërësive të trashëgimisë natyrore dhe kulturore.
- ✓ Përgatitja e lokacionit, si: largimi i ndërtesave dhe rehabilitimi i dheut (tokës), hulumtimet gjeo-mekanike dhe dheut.

I.5. Zhvillimi i vendbanimeve dhe ndërtimet tjera jashtë tyre

Zonat e ndërtimit përcaktohen me Planin Zhvillimor Komunal për Shtime. Dispozitat e kontrollit të zhvillimit të vendbanimeve janë:

- Kompaktësia e zhvillimit,
- Ruajtja e tokës bujqësore të kategorisë prej I – IV,
- Kontrolli i zhvillimeve përgjatë korridoreve rrugore,
- Zonat me trashëgimi të pasur kulturore dhe natyrore të mbrohen,
- Në zonat me pasuri nëntokësore të mos ndërtohet,
- Zonat e rrezikuara nga fatkeqësitë natyrore të sigurohen me masa konkrete dhe të mos lejohen ndërtimet e pa planifikuara.
- Ndërtimi është i lejuar vetëm në zonat e përcaktuara për zhvillimin e vendbanimeve (tokën ndërtimore).
- Për të gjitha vendbanimet janë përcaktuar kahet e zhvillimit hapësinor.
- Pasi që zhvillimi në masë të madhe duhet të zë vend në vendbanimet ekzistuese, vetëm zhvillimi dhe ndërtimi plotësues duhet lejuar.
- Dendësimi i ndërtimit për shfrytëzim më racional të tokës do të aplikohet vazhdimisht.

- Planet rregulluese si instrument i planifikimit duhet përdorë për të arritur përshtatshmërinë ndërtimore me rrethinën.
- Infrastruktura dhe shërbimet duhet të ofrohen në zonat e reja për ndërtim.
- Mënyrat e financimit, sikur partneriteti publik-privat duhet akorduar me komunën.
- Për zonat ku nuk ka PRrU, ndërtimi i ndërtesave të larta do të kufizohet në përputhje me rregullat e përcaktuara me PZHU.
- Në zonat tjera, PRrU-të duhet të jenë të hartuara në përputhje me udhëzimet dhe synimet e përcaktuara dhe miratuara me PZHU.
- Jashtë zonës ndërtimore, sipas Ligjit për Planifikim Hapësinor, do të lejohen këto objekte:
 - Ndërtesat për menaxhimin e resurseve ujore;
 - Infrastruktura;
 - Ndërtesat publike për mbrojtje ose mbrojtje civile;
 - Ndërtesat për mbrojtje nga zjarri dhe materialet të dëmshme, eksploziv, etj;
 - Ndërtesa për hulumtimin dhe shfrytëzimin e materialit mineral të eksploatuar;
 - Rekreacion dhe turizëm;

I.6. Zhvillim social dhe administratë efikase

Për ta realizuar një zhvillim të qëndrueshëm social dhe shërbime cilësore administrative nevojitet plotësimi i disa kërkesave dh kriterëve të domosdoshme. Shërbimet në administratë duhet të digjitalizohen dhe të krijohen mundësi që qytetari i thjesht ti kryej shërbimet më shpejt dhe të jetë i informuar me kohë për çështje të caktuara administrative dhe procedurale.

Për arritjen e shërbimeve cilësore në arsim dhe shëndetësi duhet të arrihen kriterë të caktuar në strategji për katër elementet bazë:

- Hapësira e mjaftueshme shkollore dhe shëndetësore
- Distanca jo e largët e objekteve shkollore dhe shëndetësore
- Kuadri i mjaftueshëm arsimor dhe shëndetësor dhe
- Kuadri adekuat në arsim dhe shëndetësi

Për ti arritur këto kriterë komuna duhet ti realizoj disa projekte:

- Themelimin e dy çerdheve për fëmijë në zonën urbane të moshës 6 muaj deri 6 vjeç.
- Të ndërtohen shkolla të reja apo tu shtohen anekse shkollave ekzistuese në ato vendbanime ku ka mungesë të hapësirës shkollore
- Organizimi i transportit publik për nxënësit me distancë të largët nga shkolla
- Trajnimin e mësimeve dhe aftësimin e tyre

- Ndërtimi i dy ambulancave të mjekësisë familjare në Caralevë dhe Godanc të Epërm
- Organizimi i shërbimeve shëndetësore mobile (javore) për vendbanimet e thella malore dhe që janë larg shërbimeve shëndetësore.

Për ta zvogëluar shkallën e papunësisë dhe të varfërisë duhet ndërmarr këto masa:

- Stimulimit të bujqësisë
- Përkrahjes së ndërmarrjeve të vogla dhe të mesme
- Organizimin e trajnimeve profesionale sipas kërkesave të tregut
- Puna sezonale në vende të tjera

Gjithashtu për ta zhvilluar kulturën dhe sportin në të ardhmen nevojitet ndërtimi i shtëpisë së kulturës në qytet si dhe zgjerimin e hapësirës së bibliotekës në qytet, si dhe ndërtimin e sallës së sportit.

I.7.Mjedis i pastër dhe atraktiv

Mjedis i në komunën e Shtimes është mjaft i degraduar dhe i ndotur, andaj detyrë mjaft me rëndësi për komunën në të ardhmen është mbrojtja e mjedisit, me qëllim të mbrojtjes së shëndetit të njeriut dhe krijimin e një ambienti sa më atraktiv.

Në të ardhmen komuna e Shtimes duhet që të ndërmarr masa konkrete për mbrojtjen e mjedisit si:

- Pastrimin e të gjitha vendgrumbullimeve ilegale të mbeturinave.
- Organizimin e një sistemi funksional dhe mjaft efikas për menaxhimin e mbeturinave.
- Angazhimi i kompanive profesionale për grumbullimin dhe transportimin e mbeturinave.
- Funksionalizimi i inspektoratit të mjedisit dhe ndërmarrja e masave të rrepta ndaj veprimeve ilegale mjedisore.
- Organizimi i aksionit të përbashkët dhe gjithëpërfshirës i komunës, Drejtoratit të Arsimit dhe vet komunitetit për pastrimin e shtretërve të lumenjve si dhe ndërmarrja e masave për mbrojtjen e lumenjve nga hedhja e mbeturinave.
- Shtrirja e rrjetit të kanalizimit në të gjitha vendbanimet me qëllim të mbrojtjes së lumenjve nga ujërat e zeza.
- Ndërtimi i impiantit për trajtimin e ujërave të zeza sipas standardeve dhe gropave septike.
- Për mbrojtje nga vërshimet duhet bërë pyllëzimin pran brigjeve të lumenjve dhe ndërtimin e kanaleve apo mureve mbrojtëse, si dhe kontrollin e plotë ndaj eksplotimit të zhavorrit në shtretërit e lumenjve.
- Eksplotimi i mineraleve duhet të jetë nën kontroll të plotë duke e përgatitur elaboratin për shfrytëzim racional, parandalimin e operatoreve ilegal, grumbullimin e taksave mjedisore dhe ndalimin e furrave për pjekje të gëlqeres me materiale plastike.

- Mbrojtja e trashëgimisë përfshinë disa masa konkrete për të ardhmen: Shpallja e Parkut të Paqes në Reçak me 20 ha; Realizimi i hulumtimeve arkeologjike për objekte të trashëgimisë; Restaurimi i objekteve ekzistuese të trashëgimisë; Të kontrollohet çfarëdo zhvillimi që rrezikon trashëgimin natyrore dhe kulturore.
- Që të mbrohen dhe shfrytëzohen në mënyrë racionale pyjet, është e domosdoshme hartimi i planeve menaxhuese të tyre dhe ndërmarrja e masave më rigorozë ndaj dëmtuesve ilegal, ku komuna duhet të bashkëpunoj ngushtë me Agjensionin Pyjor të Kosovës që funksionon në kuadër të Ministrisë së Bujqësisë, Pylltarisë dhe Zhvillimit Rural.
- Ripyllëzimi është një element shume i rëndësishëm i cili duhet të realizohet kryesisht në sipërfaqet e zhveshura dhe të rrezikuara nga vërshimet dhe erozioni, pastaj përgjatë lumenjve dhe përreth zonave industriale.
- Për ta mbrojtur tokën kualitative bujqësore, organet komunale duhet ta respektojnë vijën e ndërtimit që është përcaktuar në fazën e koncepteve, ku të gjitha vendbanimet e komunës kanë drejtimit e zgjerimit dhe drejtimit kah nuk mund të zhvillohen për shkak të tokës kualitative.

I.8.Zhvillimi ekonomik i komunës

Për ta realizuar një zhvillim të qëndrueshëm ekonomik dhe të balancuar, komuna e Shtimes duhet ti kushtoj rëndësi këtyre aktiviteteve:

- Përkrahja e zhvillimit të bujqësisë duke organizuar trajnime për fermer, stimulime financiare, mundësi më të mira ligjore për treg, ndërtimin e sistemit të ujitjes me pika etj.
- Ndërtimi dhe funksionalizimi i plot i parkut industrial si një zonë industriale me interes të veçantë për zhvillimin e komunës.
- Aktivitetet mineraro-xehetare në të ardhmen duhet të funksionojnë në kuptimin e zhvillimit të qëndrueshëm ekonomik, ku kompanitë të cilat degradojnë më shumë mjedisin duhet të paguajnë edhe taksë më të madhe si dhe të vihet një kontroll i plot i shfrytëzimit duke i kushtuar kujdes të veçantë ndotjes dhe degradimit.
- Ti kushtohet rëndësi e veçantë zhvillimit të turizmit sidomos në zonat malore ku mjedisi ofron mundësi tumira për rekreacion duke investuar në ofrimin e shërbimeve për vizitor të ndryshëm si dhe të ndërtohet muzeu lokal në “Kompleksin Memorial Masakra e Kaçakut”
- Stimulimi dhe përkrahja e vazhdueshme për bizneset e vogla dhe të mesme

I.9. Kushtet për vendosjen e korridoreve apo traseve, sipërfaqeve komunikuese dhe sistemeve tjera të infrastrukturës

Për pjesëmarrje në jetën shoqërore dhe ekonomike mobiliteti është kushti kryesorë për të gjithë banorët. Ky mobilitet duhet të planifikohet në atë mënyrë që të minimizojë ndikimet negative në ambient në njërin anë, ndërsa nga ana tjetër duhet ta rrisë qasjen e lehtë të qytetarëve në destinacione të dëshiruara, duke ndikuar pozitivisht në sigurinë në trafik dhe cilësinë e jetës.

- ✓ Kujdesi ndaj zhvillimeve eventuale përgjatë trasesë se planifikuar të autostradës
- ✓ Stacioni i autobusëve do të vendoset në pjesën perëndimore të qytetit
- ✓ Ndërtimi i qarkoreve Prishtinë-Prizren dhe qarkorja për Ferizaj,
- ✓ Asfaltimi i rrugëve që kanë frekuentim të theksuar dhe të tjera
- ✓ Rregullimi i rrugëve të dëmtuara të përcaktuara në strategji
- ✓ Mirëmbajtja e vazhdueshme e rrugëve lokale të pa asfaltuara në drejtim të viseve rurale – të thella malore duke i shtruar me zhavorr dhe masa tjera të nevojshme siç janë zgjerimi i tyre
- ✓ Sinjalizimi në rrugë dhe ndërtimi i trotuareve për siguri më të lartë në trafik
- ✓ Rregullimi i udhëkryqeve
- ✓ Rindërtimin dhe izolimin e kaptazhes së burimeve të ujit
- ✓ Rritja e kapacitetit të pompave
- ✓ Ndërtimi i sistemit të klorizimit
- ✓ Zgjerimi i shtrirjes së rrjetit të ujësjellësit sipas strategjisë së propozuar krahas kërkesave të qytetareve
- ✓ Rritja e prodhimit të ujit dhe masat për shfrytëzimin racional të tij
- ✓ Ndërtimi i gropave septike
- ✓ Rritja e kapacitetit të energjisë elektrike nga 10 në 20 KË.
- ✓ Shtrirja e rrjetit të telefonisë fikse sidomos në vendbanimet më të mëdha dhe afër qendrës urbane.
- ✓ Të shtohet numri i foltoreve publike në zonën urbane dhe në qendrat sekondare të komunës
- ✓ Dy operatorët ekonomik të telefonisë mobile të vendosin stacionet e tyre në tri pika: Shtime, Caralevë dhe në Pjetershticë
- ✓ Të rritet numri i pikave për grumbullimin e mbeturinave organike sidomos në zonën ku gjendet qyteti dhe vendbanimet më të mëdha ku edhe numri i popullsisë është shumë më i madh dhe prodhimi i mbeturinave poashtu është më i madh
- ✓ Lidhja e Qendrave Sekondare ndërmjet veti si dhe lidhja e tyre me fshatrat përreth.

I.10. DISPOZITAT PËRFUNDIMTARE

- **Hyrja e planit në fuqi:** Ky plan do të ketë efekt 8 ditë pasi që të publikohet në Gazetën Zyrtare të Kosovës.
- Ky plan do të jetë valid për 10 vitet e ardhshme
- **Vlerësimi**

PZHK si dhe PZHU do të vlerësohen rregullisht, një herë në çdo 2 vite.

Gjithashtu, do të shqyrtohen zhvillimet aktuale dhe të dhënat demografike të tanishme, nevojat për banim dhe zhvillimet ekonomike. Vlerësimet do të përcaktojnë serinë e zbatimit të planeve të veprimit dhe strategjive.

Procedura e rregullt e rishikimit është në periudhën prej 5 viteve.

I.11. Elementet dhe udhëzimet për hulumtim të mëtutjeshëm

Plani Zhvillimor Komunal ofron kornizë punuese për studime të mëtutjeshme në zhvillimin e komunës që lehtëson zbatimin e Planit.

Planet dhe politikat që duhet hartuar:

- Plani i politikave mjedisore, në veçanti mbrojtja e ujërave, pyjeve dhe tokës bujqësore,
- Kadastër të ri komunal,
- Plan të zhvillimit ekonomik,
- Plan për zhvillimin të turizmit,
- Politikat e mobilitetit,
- Hulumtim i burimeve energjetike, duke përfshirë studimin e burimeve të energjisë regjeneruese

TITULLAR I PROJEKTIT:

Kuvendi Komunal Shtime

HARTUES:

Kuvendi Komunal Shtime & Data GISconsulting

LEKTUR:

Data GISconsulting

PËRPUNIMI KOMPJUTERIK:

Data GISconsulting

PERIUDHA KOHORE:

nëntor 2008 – shtator 2009

formati: 21.59cm – 27.94cm

numri i faqeve: 309

tirazhi: 10 kopje